

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ &
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΜΣ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
ΝΕΟΛΑΙΑΣ,
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ,
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Φεβρουάριος 2023

**«Η ΕΠΙΤΕΥΞΗ ΤΟΥ
ΣΤΟΧΟΥ 4 ΓΙΑ ΠΟΙΟΤΙΚΗ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ
UNESCO ΚΑΙ ΕΕ ΣΤΗΝ
ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΨΗΦΙΑΚΟΥ
ΕΓΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ Η
ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ
ΕΛΛΑΔΑ»**

**ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΨΑΛΛΙΔΑ
ΑΜ: myr21026**

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ:
ΔΕΣΠΟΙΝΑ
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ**

**ΜΕΛΟΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗΣ
ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:**

ΣΟΦΙΑ ΜΠΟΥΤΣΙΟΥΚΗ

Αναστασία Ψαλλίδα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στα παιδιά μου, Κωνσταντίνο και Μαρίνα, που στηρίζουν τις προσπάθειές μου.

Σε όλους τους εκπαιδευτικούς και πολύτιμους συνεργάτες που γνώρισα μέσα από τις Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και Εθνικές εκπαιδευτικές δράσεις και τα εκπαιδευτικά προγράμματα με τα οποία ασχολήθηκα και μου έδωσαν το κίνητρο για ενασχόληση με την έννοια της Ποιοτικής Εκπαίδευσης.

Ιδιαίτερα στον κ. Βασίλειο Παπαλυμπέρη, Πρόεδρο του Ελληνικού Πολιτιστικού και Εκπαιδευτικού Ομίλου για την UNESCO, στον οποίο είμαι Μέλος, για το όραμα και την έμπνευση που παρέχει για Ποιοτική Εκπαίδευση.

Στην Εθνική Συντονίστρια του Δικτύου ASPnet UNESCO, Βέρα Δηλάρη, για την υπέροχη συνεργασία και την επαφή με το ποιοτικό έργο του παγκόσμιου αυτού δικτύου.

Σε όλους τους καθηγητές και καθηγήτριές μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας, Επιχειρηματικότητας, Εκπαίδευσης και Πολιτισμού» του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του πανεπιστημίου Μακεδονίας για τις εξαιρετικές γνώσεις που μου μετέδωσαν και τον ευρωπαϊκό εγγραμματισμό που μου παρείχαν.

Στην Παρασκευή Νάσκου-Περράκη, αφ. Καθηγήτρια του Τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, για τη μύηση και την κινητροδότηση ενασχόλησης με το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και τους Διεθνείς Οργανισμούς.

Στην καθηγήτριά μου και μέλος της εξεταστικής μου επιτροπής, Σοφία Μπουτσιούκη, Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Μακεδονίας για τη μύηση στις Ευρωπαϊκές Εκπαιδευτικές Πολιτικές.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες, στην καθηγήτριά μου, Δέσποινα Αναγνωστοπούλου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, του Πανεπιστημίου Μακεδονία, Ακαδημαϊκή Συντονίστρια του Έργου Jean Monnet "Ενίσχυση του διαλόγου για τον διαπολιτισμικό διάλογο, τις αξίες της ΕΕ και τη διαφορετικότητα" και Διευθύντρια της Έδρας UNESCO «Διαπολιτισμικής Πολιτικής για μία Δραστήρια και Αλληλέγγυα Ιθαγένεια», επιβλέπουσα της διπλωματικής μου εργασίας, για την εμπιστοσύνη, την ενθάρρυνση, την εμπύχωση και την καθοδήγησή

της, σε όλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών. Την ευχαριστώ θερμά και για τον ζήλο και την τεχνογνωσία που μου μεταλαμπάδευσε για τη λειτουργία των Ευρωπαϊκών Θεσμών και του Ευρωπαϊκού Δικαίου αλλά κυρίως τη μοναδική ευκαιρία που μου προσέφερε με την εμπειρία της Έδρας UNESCO που στάθηκε αφορμή για την ενασχόλησή μου με την εν λόγω θεματική.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	6
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	10
ABSTRACT	12
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	14
1.1. Πλαίσιο	14
1.2. Σκοπός εργασίας	15
1.3. Ερευνητικά ερωτήματα	16
1.4. Μεθοδολογία έρευνας	16
1.5. Δομή εργασίας	17
2. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΩΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑ	19
2.1. Η έννοια της εκπαίδευσης κοινωνιολογικά	19
2.2. Οι μορφές της εκπαίδευσης	23
2.3. Η έννοια του Δικαιώματος στην Εκπαίδευση μέσα από θεμελιώδεις νομικές πράξεις	26
2.4. Συμπεράσματα Κεφαλαίου Πρώτου	33
3. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΣΤΟΧΟΣ 4 ΓΙΑ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ UNESCO	37
3.1. Εισαγωγή	37
3.2. Η έννοια της Ποιοτικής Εκπαίδευσης	38
3.3. Ο θεσμικός ρόλος της UNESCO στην εκπαίδευση	39
3.4. Παράμετροι της Ποιοτικής Εκπαίδευσης	44
3.5. Δείκτες ποιότητας εκπαίδευσης	51
3.6. 17 Παγκόσμιοι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης και UNESCO	53
3.6.1. Οι 17 Παγκόσμιοι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης	53
3.6.2. Ο ηγετικός ρόλος της UNESCO στην επίτευξη του Στόχου 4 (SDG4)	55
3.6.3. Το πλαίσιο δράσης για την UNESCO - Διοικούσα Επιτροπή 2030 (“SDG-Education 2030 Steering Committee”)	60
3.6.4. Θεσμοί παρακολούθησης της Ποιοτικής Εκπαίδευσης	67
3.6.4.1. Ινστιτούτο Στατιστικής της UNESCO (UIS)	67
3.6.4.2. Παγκόσμια Έκθεση για την παρακολούθηση της εκπαίδευσης -GEM Report	68
3.7. Από την πρωτοβουλία της UNESCO «Futures of Education Learning to become» στο «Νέο Κοινωνικό Συμβόλαιο για την Εκπαίδευση»	74
3.8. Σύνοδος Κορυφής ΟΗΕ για την Εκπαίδευση: «Μετασχηματίζοντας την Εκπαίδευση» (Transforming Education Summit)	83

3.9. Ινστιτούτα-Διεθνή Κέντρα και Παγκόσμια Δίκτυα για προώθηση Ποιοτικής Εκπαίδευσης	91
3.9.1. Διεθνές Γραφείο Εκπαίδευσης	91
3.9.2. Διεθνές Ινστιτούτο για τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό	93
3.9.3. Διεθνής Ομάδα για τους Εκπαιδευτικούς για την Εκπαίδευση 2030	94
3.9.4. Παγκόσμιος Συνασπισμός Εκπαίδευσης	95
3.10. Η επίτευξη του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση στην UNESCO και Ψηφιακός Εγγραμματισμός	96
3.10.1. Η έννοια του Ψηφιακού Εγγραμματισμού	96
3.10.2. Ψηφιακός Εγγραμματισμός και Ποιοτική Εκπαίδευση στην UNESCO	102
3.11. Συμπεράσματα Κεφαλαίου Δεύτερου	112
4. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΣΤΟΧΟΣ 4 ΓΙΑ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΕ	117
4.1. Ευρωπαϊκές Πολιτικές για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη	117
4.1.1. Στρατηγική Λισαβόνας	118
4.1.2. Στρατηγική της ΕΕ για Αειφόρο Ανάπτυξη	119
4.1.3. Αναθεώρηση Στρατηγικής ΕΕ για Αειφόρο Ανάπτυξη	119
4.1.4. Στρατηγική «Ευρώπη 2020»	120
4.1.5. Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2016: «Επόμενα βήματα για ένα βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον: Ευρωπαϊκή δράση για την Αειφορία»	121
4.1.6. Έγγραφο προβληματισμού από Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2019 «Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030»	123
4.2. Παρακολούθηση και έλεγχος του Στόχου 4 Για Ποιοτική Εκπαίδευση στην ΕΕ	125
4.3. ΕΕ και Ποιοτική Εκπαίδευση	130
4.4. Ευρωπαϊκοί Θεσμοί και Δίκτυα για την εκπαίδευση στην ΕΕ	140
4.4.1. Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (CEDEFOP)	140
4.4.2. Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας (European Institute of Innovation and Technology-EIT)	146
4.4.3. Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (European Training Foundation-ETF)	149
4.4.4. EURYDICE	150
4.4.5. E-Twinning	150
4.5. Ψηφιακός Γραμματισμός και Ποιοτική Εκπαίδευση στην ΕΕ	151
4.6. Συμπεράσματα Κεφαλαίου Τρίτου	167
5. ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΣΤΟΧΟΣ 4 ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	172
5.1. Γενικό Πλαίσιο	172

5.2. Εφαρμογή Στόχου 4 και Υποστόχων στις Εκπαιδευτικές Πολιτικές στην Ελλάδα	176
5.2.1. Εφαρμογή του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση μέχρι το 2018	176
5.2.2. Εφαρμογή του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση μέχρι το 2022	182
5.3. Συμπεράσματα Κεφαλαίου Τέταρτου	203
6. ΕΠΙΛΟΓΟΣ	209
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	215
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	221
ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ	246

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ελληνικές

Αρθ. Άρθρο

ΔΕΚ Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

ΔΕ Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

ΔΟΕ Διεθνής Οργάνωση Εργασίας

ΔΟΜ Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης

ΔΟΠ Διεθνής Οργάνωση Προσφύγων

ΔΣΟΚΠΔ Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα

ΔτΑ Δικαιώματα του ανθρώπου

ΕΑΠ Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

ΕΔΔΑ Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΕΠ Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική

ΕΕ Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΚ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

ΕΚΧ Ευρωπαϊκός Κοινωνικός Χάρτης

ΕΛΣΤΑΤ Ελληνική Στατιστική Αρχή

ΕλΣυν Ελληνικό Σύνταγμα

ΕΟΚ Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΠ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα

επ. Επόμενα

επιμ. Επιμέλεια

ΕΣΔΑ Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων Ανθρώπου

ΕΣΠΑ Εταιρικό Σύμφωνο για Πλαίσιο Ανάπτυξης

ΕΧΑΕ Ευρωπαϊκός Χώρος Ανώτατης Εκπαίδευσης

ΖΕΠ Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας

ΗΕ Ηνωμένα Έθνη

ΙΕΠ Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΚΠΣ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

ΜΚΟ Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

ΜΜΕ Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
ΝΔ Νομοθετικό Διάταγμα
ΟΑΕΔ Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού δυναμικού
ΟΔΔΑ Οικουμενική Διακήρυξη Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΟΗΕ Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Ο.π. Όπως παραπάνω
Παρ. Παράγραφος
ΠΔ Προεδρικό Διάταγμα
ΠΕ Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση
ΠΙ Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
ΠΤ Παγκόσμια Τράπεζα
ΠΟΥ Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
Πρβλ. Παράβαλε
ΠΣΒΑ Παγκόσμιοι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης
ΣΛΕΕ Συνθήκη Λειτουργίας της ΕΕ
ΣΔΠ Σύμβαση Δικαιωμάτων Παιδιού
ΣΕΠ Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων
ΣΟΚΠΑ Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα
ΣΥΕΠ Συμβουλευτική και Επαγγελματικός Προσανατολισμός
Συντ. Σύνταγμα
ΣτΕ Συμβούλιο της Ευρώπης
ΤΕΙ Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα
ΤΠΕ Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνίας
ΤΥ Τάξεις Υποδοχής
ΥΠΕΞ Υπουργείο Εξωτερικών
ΥΠΠΑΙΘ Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων
ΦΕΚ Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
ΦΤ Φροντιστηριακά Τμήματα
ΧΘΔΕΕ Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Αγγλικές

AI Artificial Intelligence

CEDAW Convention on the Elimination of all forms of Discrimination Against Women

CERD Committee on the Elimination of Racial Discrimination

CoE Council of Europe

CRC Convention on the Rights of the Child

EC European Commission

ECVET European Credit System for Vocational Education and Training

ECOSOC United Nations Economic and Social Council

Ed(s). Editors

EFA Education for All

EFA SC Education for All Steering Committee

EP European parliament

EQAVET European Quality Assurance in Vocational Education and Training

EU European Union

ESD Education for Sustainable Development

FFA Framework for Action

FRA Fundamental Rights Agency (EU)

GAP Global Action Program

GA General assembly

GC General Comment

GEM Global Education Meeting for All

GEMR Global Education Monitoring Report

GMR Global Monitoring Report

HR Human Rights

IBE International Bureau of Education

Ibid. Ibidem

IFSD Institutional Framework for Sustainable Development

IIEP International Institute for Educational Planning

ILO International Organization of Labor

ISCED International Standard Classification for Education
LIFE Literacy Initiative for Empowerment
MDG's Millennium Development Goals
OECD Organization of Economic Co-Operation and Development
par. Paragraph
PISA Programme for International Student Assessment
Res. Resolution
Rev. Revue
SDG's Sustainable Development Goals
TST Technical Support Team
UIE Institute for Education
UIS Institute for Statistics
UN United Nations
UNDP United Nations Development Program
UNESCO United Nations Educational, Scientific, Cultural Organization
UNFPA United Nations Population Fund
UNHCR United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF United Nations International Children's Emergency Fund
UNITWIN University Twinning and Networking
UNLP United Nations Literacy Programme
UNRIC United Nations Regional Information Office
VNR Voluntary National Review
WCEFA World Conference on Education for All
WEF World Education Forum

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο καταλυτικός ρόλος της εκπαίδευσης στη ζωή των ατόμων και στην ανάπτυξη των κοινωνιών είναι αδιαμφισβήτητος, καθώς επιφέρει μια σειρά ωφελημάτων που αφορούν την ηθική, επαγγελματική και κοινωνική καταξίωση του ατόμου, αλλά και την επίτευξη της κοινωνικής συνοχής μέσα από την επαγγελματική και κοινωνική ένταξη που επιφέρει η υλοποίησή της.

Στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες με τις κοσμογονικές αλλαγές που συντελούνται στο διεθνές σκηνικό, η εκπαίδευση καλείται να διαδραματίσει έναν κομβικό ρόλο στην επίτευξη μιας κοινωνίας βιώσιμης, συνεκτικής και δίκαιης, ανταποκρινόμενη από τη μια μεριά στις παγκόσμιες προκλήσεις και από την άλλη υπηρετώντας τους 17 Παγκόσμιους Στόχους Αειφόρου Ανάπτυξης.

Ο Στόχος 4 για εκπαίδευση Ποιοτική ενσωματώνει μέσα του την έννοια της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς, της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα, της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, της εκπαίδευσης για την Αειφορία. Όλα τα Σχέδια Δράσης του ΟΗΕ, UNESCO και ΕΕ καθώς και οι τελευταίες Υψηλού επιπέδου Εκπαιδευτικές Συνδιασκέψεις υπηρετούν τον Στόχο 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση που λαμβάνει πλέον μία διάσταση σαφώς ψηφιακή λόγω του παγκοσμιοποιημένου και δικτυωμένου περιβάλλοντος στον οποίο ζούμε. Ο μετασχηματισμός της παγκόσμιας, ευρωπαϊκής και ελληνικής κοινωνίας λαμβάνει χώρα με ραγδαίους ρυθμούς λόγω της υγειονομικής κρίσης που βίωσε ο πλανήτης. Η αυριανή κοινωνία που διαμορφώνεται καλεί τους νέους να αποκτήσουν δεξιότητες που τους βοηθούν να ανταποκριθούν σε αυτές τις ριζικές μεταβολές.

Η ενδυνάμωση των εκπαιδευομένων, των νέων και η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, καθώς και ο εμπλουτισμός της εκπαιδευτικής διαδικασίας μαζί με τη βελτιστοποίηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων βρίσκονται στο επίκεντρο της Ποιοτικής Εκπαίδευσης. Ο Στόχος 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση λαμβάνει μια μετασχηματιστική μορφή με απώτερο στόχο την ενεργή δημοκρατική συμμετοχή των εμπλεκομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία σε περιβάλλοντα φυσικά και ψηφιακά. Επιβάλλεται πλέον η καλλιέργεια νέων μορφών αλφαριθμητισμού που μετατρέπουν τους μετέχοντες σε «φορείς αλλαγής» μέσα από την προώθηση της δημιουργικότητας, καινοτομίας και επιχειρηματικότητας. Μέσα σε αυτούς είναι και ο ψηφιακός γραμματισμός, ο οποίος στις πηγές της ΕΕ αναφέρεται έτσι, αποδίδοντας την έννοια

του “literacy”, ωστόσο κατά τη γράφουσα ο όρος «εγγραμματισμός» αποδίδει καλύτερα την έννοιά του.

Η UNESCO ως ηγέτιδα δύναμη με δυναμικό συνεργάτη την Ευρωπαϊκή Ένωση, ως υπερεθνική οντότητα, αναδιαρθρώνει και ανασχεδιάζει τις πολιτικές της, προκειμένου να ανταποκριθεί στο παραπάνω μοντέλο εκπαίδευσης.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να καταγράψει πώς η UNESCO συντονίζοντας τις δράσεις για την υλοποίηση της Ατζέντας 2030 τις μετεξελίσσει σε νέες πρωτοβουλίες, μέσα από ποια δίκτυα, εργαλεία και θεσμούς. Επίσης, παρουσιάζει πώς ανταποκρίνεται η ΕΕ στον μετασχηματισμό της εκπαίδευσης ως μέσου για την ψηφιακή μετάβαση στις ευρωπαϊκές κοινωνίες. Τέλος, μελετά και ερευνά τις εθνικές πρωτοβουλίες για αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα τον σχεδιασμό των εθνικών εκπαιδευτικών πολιτικών, ώστε να επιτευχθεί ο Στόχος 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση πάνω στα νέα ψηφιακά δεδομένα, που υποκρύπτουν και κινδύνους.

Λέξεις Κλειδιά: Ποιοτική Εκπαίδευση, Ψηφιακός (Εγ)γγραμματισμός, UNESCO Ευρωπαϊκή Ένωση, εκπαιδευτικές πολιτικές, μετασχηματισμός της εκπαίδευσης, Βιώσιμη Ανάπτυξη, Στόχος 4, Δικαίωμα στην Εκπαίδευση, εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, δια βίου, διαπολιτισμική, ψηφιακή μετάβαση, εθνικές εκπαιδευτικές πολιτικές, συντονισμός και παρακολούθηση Στόχου, εργαλειοθήκη, Ινστιτούτα Εκπαιδευτικής Πολιτικής, δείκτες, παγκόσμιοι δείκτες, ευρωπαϊκοί δείκτες, εθνικοί δείκτες, αξιολόγηση, αναβάθμιση ποιότητας εκπαίδευσης.

ABSTRACT

The vital role of education in the lives of individuals and in the development of societies is indisputable, as it contributes to a series of benefits concerning the individuals' moral, professional and social development, but also the achievement of social cohesion through their professional and social inclusion.

In modern multicultural societies with the significant changes taking place on the international scene, education is called upon to play a key role in achieving a sustainable, cohesive and fair society, responding on the one hand to global challenges and on the other hand serving the 17 Global Sustainable Goals Development.

Goal 4 for Quality education incorporates within it the concept of inclusive education, human rights education, intercultural education, and education for Sustainable development. UN, UNESCO, and EU Action Plans, the latest High-Level Education Conferences serve Goal 4 for Quality Education in a digital dimension due to the globalized and networked environment. The transformation of global, European and Greek society is taking place because of the health crisis we have all experienced. Our emerging societies call on young people to acquire skills that help them respond to these radical changes.

The empowerment of learners, and young people and the professional development of teachers, as well as the enrichment of the educational process together with the optimization of learning outcomes are at the heart of Quality Education. Goal 4 for Quality Education has taken a transformative form having as ultimate goal the active democratic participation of those involved in the educational process in physical and digital environments. It is now imperative to cultivate new forms of literacy that turn participants into "agents of change" by promoting creativity, innovation, and entrepreneurship. Among them is digital literacy.

UNESCO has held a leading role to play having as key partner the European Union, which is a supranational entity. So UNESCO reforms and redesigns its policies in order to respond to the above education model.

This thesis attempts to examine how UNESCO, coordinating the actions for the implementation of the 2030 Agenda, has taken new initiatives through networks, tools, and institutions. It also presents how the EU is responding to the transformation of education as a vehicle for the digital transition in European societies. Finally, it

investigates the national initiatives in Greece for improving education, and the design of national education policies, in order to achieve Goal 4 for Quality Education based on the new digital data, which also hide risks.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Πλαίσιο

Η παρούσα διπλωματική εντάσσεται στη θεματική των 17 Στόχων Αειφόρου Ανάπτυξης και των Ευρωπαϊκών Πολιτικών και βασίζεται σε δύο βασικούς άξονες: την έννοια της Ποιοτικής Εκπαίδευσης ως Τέταρτου Στόχου για την Αειφόρο Ανάπτυξη και του Ψηφιακού Εγγραμματισμού¹ στο πλαίσιο της ψηφιακής εποχής.

Ειδικότερα, η εκπαίδευση, αφενός αποτελώντας βασικό αναφαίρετο δικαίωμα του ανθρώπου που πρέπει να απολαμβάνουν όλοι οι άνθρωποι χωρίς καμία διάκριση, επηρεάζει κομβικά γνωστικά, συναισθηματικά και συμπεριφοριστικά το άτομο αναφορικά με το πώς βλέπουμε τον κόσμο, πώς διαμορφώνουμε τις αξίες μας και πώς ενεργούμε. Αφετέρου, είναι απαραίτητο για την άσκηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων ενός πολίτη ενός κράτους, δρώντας πολλαπλασιαστικά.

Σε έναν κόσμο συνεχώς μεταβαλλόμενο, άμεσο μέλημα αποτελεί η μετάβαση στην «Βιώσιμη, Χωρίς Αποκλεισμούς και Ψηφιακή» εκπαίδευση στην Ελλάδα, στην Ευρώπη, στο παγκόσμιο γίνεσθαι με βάση τα Σχέδια Δράσης του ΟΗΕ, της UNESCO με ανάπτυξη συνεργειών, καθώς και τις Ευρωπαϊκές Εκπαιδευτικές πολιτικές πάντα υπηρετώντας τους Στόχους της Ατζέντας για «Εκπαίδευση 2030». Το εκπαιδευτικό σύστημα σε παγκόσμιο, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, ανταποκρινόμενο στις σύγχρονες απαιτήσεις, που επέφερε και ενέτεινε η πανδημία, και παρακολουθώντας τις ραγδαίες εξελίξεις που έχει επιφέρει ο ψηφιακός μετασχηματισμός της κοινωνίας μας, αλλά και οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής συνεχίζει την αναδιαμόρφωσή του μέσα από την προσέγγιση του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση.

Ο Στόχος 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση αποτελεί ηθική επιταγή και η επίτευξή του, αν και είναι δύσκολη σε απόλυτο βαθμό, εξαρτάται από όλους τους εμπλεκόμενους στη μαθησιακή διαδικασία, καθώς απαιτεί μια ολιστική προσέγγιση της εκπαίδευσης και μια αλλαγή νοοτροπίας, όπου η γνωστική νοημοσύνη οφείλει να συμβαδίζει με τη συναισθηματική, ώστε η διαφορετικότητα να μην αποτελεί μειονεξία, και η

¹ Ο όρος «Ψηφιακός γραμματισμός», ο οποίος στις πηγές της ΕΕ αναφέρεται έτσι, αποδίδοντας την έννοια του “literacy”, ωστόσο κατά τη γράφουσα ο όρος «εγγραμματισμός» αποδίδει καλύτερα την έννοιά του.

καινοτομία μέσα από τη συνεργασία είναι το ζητούμενο με την αξιοποίηση τόσο της δημιουργικότητας όσο και του πολιτιστικού πλουραλισμού.

Παράλληλα, στην εποχή της ψηφιακής και πράσινης μετάβασης η ανάγκη για «Μετασχηματισμό της Εκπαίδευσης» σύμφωνα με τα Σχέδια Δράσης του ΟΗΕ, της UNESCO και λαμβάνοντας υπόψη το Νέο Κοινωνικό Συμβόλαιο για την Εκπαίδευση, την προηγηθείσα Πρωτοβουλία «Μελλοντικές Όψεις της Εκπαίδευσης», την Παγκόσμια αλλά και την Ευρωπαϊκή Συνδιάσκεψη για την Εκπαίδευση “Transforming Education” είναι γεγονός, αλλά πάντα υπηρετώντας τον Στόχο 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση, όπως ετέθη και στην Ατζέντα «Education 2030» μέσα από την προώθηση του ψηφιακού μετασχηματισμού, της διασύνδεσης εκπαίδευσης και Προστασίας Περιβάλλοντος, της Εκπαίδευσης για την καλλιέργεια Δεξιοτήτων Νέων και της Εκπαίδευσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη.

1.2.Σκοπός εργασίας

Το κεντρικό ζήτημα, λοιπόν, σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, όπου κυριαρχεί η επικοινωνία μέσω των νέων τεχνολογιών, και επλήγη από την υγειονομική κρίση του κορωνοϊού, ενώ παράλληλα παρατηρείται αύξηση των μεταναστευτικών ροών, το ζητούμενο είναι πώς θα προωθήσουμε την Ποιοτική Εκπαίδευση, όπως διατυπώνεται ως Παγκόσμιος Στόχος 4 από τον ΟΗΕ ως απόρροια του δικαιώματος στην εκπαίδευση.

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε προκειμένου να δια φωτίσει ερωτήματα τα οποία εγείρονται αναφορικά με το τι είναι τελικά η Ποιοτική Εκπαίδευση και πώς συνδέεται με το δικαίωμα στην Εκπαίδευση, τον τρόπο με τον οποίο η UNESCO καθορίζει και συντονίζει ως ηγέτης Οργανισμός τις παγκόσμιες, ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές σε μία εποχή όπου κυριαρχεί ο ψηφιακός μετασχηματισμός, τι δράσεις κάνει η ΕΕ και πώς ανταποκρίνεται η Ελλάδα στην κινητοποίηση αυτή.

Πιο συγκεκριμένα, επιδιώκεται να καταφανεί ο θεσμικός ρόλος της UNESCO στην επιτάχυνση της επίτευξης του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση και στον μετασχηματισμό της εκπαίδευσης στην ψηφιακή εποχή και οι μηχανισμοί, τα εργαλεία και οι θεσμοί που έχει αναπτύξει για αυτό. Επίσης, επιδιώκεται να καταγραφούν οι ευρωπαϊκές πολιτικές και τα ευρωπαϊκά δίκτυα με άξονα την Ποιοτική Εκπαίδευση για μία βιώσιμη, πράσινη και ψηφιακή Ευρώπη την εποχή του ψηφιακού εγγραμματισμού, καθώς και η συνεργασία μεταξύ των δύο Οργανισμών (UNESCO και ΕΕ) για τον

Στόχο 4. Τέλος, επιδίωξη είναι να μελετηθεί και να διερευνηθεί η εφαρμογή του Στόχου 4 στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα σε μια εποχή όπου κυριαρχεί ο ψηφιακός εγγραμματισμός.

1.3. Ερευνητικά ερωτήματα

Η εκπαίδευση αποτελεί το μέσο ενδυνάμωσης των παιδιών και των ενηλίκων για την απόκτηση των απαραίτητων δεξιοτήτων για ενεργή συμμετοχή στη βιωσιμότητα των σύγχρονων κοινωνιών. Η κατοχύρωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση συνδέεται άμεσα με την ποιοτική εκπαίδευση και δεν είναι τυχαίο που στους 17 Παγκόσμιους Στόχους για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη ο Στόχος 4 είναι αφιερωμένος στην Εκπαίδευση και αποτελεί τη βάση για την επίτευξη των υπόλοιπων 16.

Ο Στόχος 4 διασφαλίζει *«την ποιότητα της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμό και τη δίκαιη εκπαίδευση και προωθεί τη δια βίου μάθηση για όλους»*.

1. **Πώς συνδέεται η κατοχύρωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση με τον Στόχο 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση;**
2. **Ποια η συμβολή της UNESCO στην προώθηση του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση και πώς συμβάλλει ο διεθνής αυτός οργανισμός στον ψηφιακό εγγραμματισμό;**
3. **Ποιος ο ρόλος της ΕΕ στην προώθηση του Στόχου 4 για την επιτάχυνση της Ποιοτικής Εκπαίδευσης στην εποχή του ψηφιακού μετασχηματισμού;**
4. **Τι κάνει η Ελλάδα και πώς εφαρμόζει στις εκπαιδευτικές πολιτικές της τον Στόχο 4 μέχρι σήμερα, ανταποκρινόμενη και στην ψηφιακή μετάβαση;**

1.4. Μεθοδολογία έρευνας

Η κύρια μεθοδολογία είναι η κριτική θεωρητική ανάλυση του θέματος μέσα από μία ευρεία και βιβλιογραφική έρευνα που περιλαμβάνει διεθνή και ευρωπαϊκά έγγραφα, νόμους, ακαδημαϊκές εργασίες, άρθρα, εκδόσεις σχετικές διαδικτυακές. Πρόκειται για μια προσέγγιση του θέματος μέσω **ποιοτικής** κατά βάση **έρευνας** με συλλογή και ανάλυση τόσο πρωτογενών όσο και δευτερογενών δεδομένων.

Ωστόσο, θα παρατεθούν και **ποσοτικά δεδομένα** και **στατιστικά στοιχεία**, μέσα από επίσημα Θεσμικά Όργανα, αξιόπιστες πηγές (γνωστές ιστοσελίδες και ΜΚΟ) και σχετικά έγγραφα από επίσημες πηγές (όπως τα θεσμικά όργανα της Ε.Ε., οι Διεθνείς Οργανισμοί: UNESCO, ΟΗΕ, κάποια Ευρωπαϊκά Κέντρα ή Διεθνή κέντρα).

Το πρώτο βήμα της έρευνας συνίσταται στην **επισκόπηση της βιβλιογραφίας**, κυρίως σε επίπεδο νομοθετικών διατάξεων του Ευρωπαϊκού Δικαίου και των Διεθνών Οργανισμών, στην πολιτική ανάλυση των πολιτικών και των δράσεων που έχουν υιοθετηθεί στα θέματα που αφορούν την ποιοτική εκπαίδευση και τον ψηφιακό μετασχηματισμό της.

Ακόμη, θα αναλυθούν ακαδημαϊκές πηγές με κριτική ματιά, προκειμένου να καθοριστεί το πλαίσιο του υπό συζήτηση θέματος και να αναπτυχθεί η επιχειρηματολογία. Μεγάλη έμφαση θα δοθεί στα επίσημα έγγραφα της Ε.Ε. και της UNESCO, όπως εκθέσεις, δελτία τύπου, επίσημες δηλώσεις, τα οποία θα αναλυθούν με τη χρήση μεθόδων ανάλυσης περιεχομένου και ανάλυσης λόγου, ενώ θα ληφθούν υπόψη τα επιστημονικά άρθρα και περιοδικά που εκδίδονται από διάφορα ερευνητικά ιδρύματα και ευρωπαϊκά κέντρα.

Επιπρόσθετα, θα ενσωματωθούν πληροφορίες από τις εκδόσεις των Διεθνών Οργανισμών ή Οργάνων της Ε.Ε.. Επιπλέον, θα αξιοποιηθούν πληροφορίες από τη διεξαγωγή συνεδρίων σχετικών με τα υπό εξέταση θέματα με ιδιαίτερη έμφαση στη διαμόρφωση της νέας κοινωνικής και εκπαιδευτικής πραγματικότητας, που τη χαρακτηρίζει μετάβαση στην 4^η Βιομηχανική Επανάσταση.

Τέλος, θα γίνει μία επισκόπηση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος μέσα από το ευρωπαϊκό δίκτυο Ευρυδίκη και τις Εθελοντικές Εθνικές Εκθέσεις στον ΟΗΕ για την Ατζέντα 2030, κάνοντας ιδιαίτερη αναφορά επιλεκτικά και σε συγκεκριμένα προγράμματα και δράσεις του δικτύου των Συνδεδεμένων Σχολείων της UNESCO και δικτύων της ΕΕ μέσω Erasmus+.

1.5. Δομή εργασίας

Στο πρώτο κεφάλαιο θα εξεταστεί η έννοια της Εκπαίδευσης, οι μορφές της και η σημασία της ως βασικού Ανθρώπινου δικαιώματος.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα αποσαφηνιστεί ο όρος «Ποιοτική Εκπαίδευση» και θα δειχθεί η διασύνδεσή της με τους Παγκόσμιους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ. Στο πλαίσιο αυτό θα εξεταστεί η διαμόρφωση και το πλαίσιο δράσης της «Εκπαίδευσης 2030» και η εξέλιξή της μέχρι την πρόσφατη Διάσκεψη για τον Μετασχηματισμό της Εκπαίδευσης και θα καταδειχθεί ο συντονιστικός ρόλος της UNESCO και ο τρόπος παρακολούθησης της Εκπαίδευσης από αυτήν, εστιάζοντας στους θεσμούς, στα εργαλεία και στα δίκτυα που έχει αναπτύξει για την επίτευξη του Στόχου 4. Στη συνέχεια θα αναφερθούν η έννοια του ψηφιακού εγγραμματισμού και οι δράσεις της UNESCO που συμβάλλουν σε αυτόν στο πλαίσιο του Στόχου 4.

Στο τρίτο κεφάλαιο θα εξεταστούν οι Ευρωπαϊκές Πολιτικές για την επίτευξη του Στόχου 4 και ο τρόπος διαμόρφωσής τους εξελικτικά. Θα παρουσιαστούν τα εργαλεία παρακολούθησης της εφαρμογής της στην ΕΕ, καθώς και οι ευρωπαϊκοί θεσμοί και τα ευρωπαϊκά δίκτυα που προωθούν την Ποιοτική Εκπαίδευση. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη συνέχεια στην έννοια του ψηφιακού εγγραμματισμού και στην προώθησή του στην ΕΕ .

Στο τέταρτο κεφάλαιο θα παρουσιαστεί τι υλοποιείται στην Ελλάδα αναφορικά με την επίτευξη του Στόχου 4 με αναφορά σε συγκεκριμένα διεθνή και ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά προγράμματα που αναπτύσσουν την προαγωγή της Ποιοτικής Εκπαίδευσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΩΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

2.1. Η Έννοια της Εκπαίδευσης Κοινωνιολογικά

Η έννοια της Εκπαίδευσης στην Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης θεωρείται ως ένα μέσο, όργανο, ή μηχανισμό του κράτους, που εξυπηρετεί αποκλειστικά έναν κοινωνικό σκοπό, αυτόν της διατήρησης της υφιστάμενης μορφής οργάνωσης των κοινωνικών σχέσεων².

Ο Ντυρκέμ ως θεωρητικός που υποστηρίζει την εκπαίδευση ως βασικό θεσμό διατήρησης της κοινωνίας και επιβίωσής της μέσα από τη μεταβίβαση αξιών από γενιά σε γενιά επισημαίνει τον κοινωνιοποιητικό της ρόλο. Για τον ίδιο μάλιστα η εκπαίδευση είναι «η δράση που κατευθύνεται από τις γενιές των ενηλίκων στις γενιές εκείνες που δεν είναι ακόμα αρκετά ώριμες για την κοινωνική ζωή»³.

Ο Μπουρντιέ και Πάσερον από την άλλη, επηρεασμένοι από τις μαρξιστικές αντιλήψεις, υποστηρίζουν την κοινωνική και πολιτιστική αναπαραγωγή της κοινωνίας μέσω της εκπαίδευσης, καθώς θεωρούν ότι το σχολείο κοινωνικοποιεί τους μαθητές με βάση την κοινωνική τους προέλευση και άρα επιτυγχάνει τον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας⁴.

Ο Βέμπερ συνδέει την εκπαίδευση που παρέχεται με την καλλιέργεια χαρακτηριστικών που αντιστοιχούν στα χαρακτηριστικά προσωπικότητας των ιδεατών τύπων εξουσίας (παραδοσιακό, ορθολογικό και χαρισματικό), συσχετίζοντας την κοινωνική ομάδα, που έχει τον έλεγχο της εκπαίδευσης με την άσκηση κοινωνικής κυριαρχίας⁵.

² Althusser, Λ. (1987). «Σημείωση σχετικά με τους Ιδεολογικούς Μηχανισμούς του κράτους (IMK)» *Θέσεις*, τχ. 21 (Οκτ.-Δεκ.), σελ. 11. (www.theseis.com).

³ Καθημερινή, (2011). Παρελθόν η δωρεάν παιδεία. Διαθέσιμο στο <http://www.kathimerini.gr/724301/opinion/epikairothta/arxeio-monimes-sthles/grammataanagnwstwn>.

⁴ Bourdieu, P. & J.- Passeron, Cl. (2000). “*Reproduction in Education, Society and Culture*”, 2nd edn., London: Sage.

⁵ Weber, M. (1996). Κοινωνιολογία του κράτους. Αθήνα: Εκδ. Κένταυρος.

Τέλος, ο Collins είναι χαρακτηριστικό ότι θεωρεί την εκπαίδευση ως μια «πολιτισμική αγορά», όπου οι τίτλοι σπουδών χρησιμεύουν ως ‘διαπιστευτήρια’, όπως άλλοτε οι τίτλοι ευγενείας⁶.

Σύμφωνα με το Λεξικό Κοινωνιολογίας και τον Τσαουσή η Εκπαίδευση είναι «η μορφή εξειδικευμένης κοινωνικοποίησης που ασκείται κατά κανόνα από φορείς που βρίσκονται έξω από την οικογένεια και έχει ως περιεχόμενό της την μετάδοση γνώσεων, δεξιοτήτων και μορφών ενέργειας ή συμπεριφοράς (μέσα σε ειδικά ιδρύματα)»⁷.

Η εκπαίδευση, λοιπόν, συμβάλλει στη διατήρηση της κοινωνίας με τις λειτουργίες της κοινωνικοποίησης και της επιλογής των καταλληλότερων σπουδαστών για περαιτέρω σπουδές, επιστήμες και επαγγέλματα. Επίσης, στην αναπαραγωγή της κοινωνίας και άρα των ανισοτήτων που τη διέπουν. Επιπλέον, στην άσκηση κοινωνικής κυριαρχίας, καθώς οι κυρίαρχες ομάδες προσπαθούν να επηρεάσουν με διάφορους τρόπους την παροχή μόρφωσης ως προς τους σκοπούς, αλλά και το περιεχόμενο των μεταδιδόμενων γνώσεων. Τέλος, στη διατήρηση της υφιστάμενης οργάνωσης της κοινωνίας, καλλιεργώντας επιδιώξεις για ανοδική κοινωνική κινητικότητα, αλλά ταυτόχρονα συμβάλλοντας και σε διαδικασίες αλλαγής της κοινωνίας, καθώς υπάρχουν οράματα και αγώνες για κοινωνική δικαιοσύνη και ισότητα⁸.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ρόλος, λοιπόν, της εκπαίδευσης στον σύγχρονο κόσμο είναι σύνθετος και πολύπλοκος, καθώς η δράση και η λειτουργία του θεσμού τοποθετείται

⁶ Collins, R. (1979). *“The Credential Society. An Historical Sociology of Education and Stratification”*. New York: Academic Press.

⁷ Τσαουσής, Δ. Γ. (1989). Χρηστικό Λεξικό Κοινωνιολογίας. Αθήνα: Gutenberg.

⁸ Καντζάρα Β. (2011). «Ο σύγχρονος ρόλος της εκπαίδευσης στην κοινωνία», στο Τάτσης Ν. (επιμ.), *Πρακτικά Α΄ Πανελληνίου Συνεδρίου* σ. 11. Αθήνα: Ελληνική Κοινωνιολογική Εταιρεία.

Διαθέσιμο

στο:

https://www.academia.edu/5310540/%CE%9F_%CF%83%CF%8D%CE%B3%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CF%82_%CF%81%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82_%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD_%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%AF%CE%B1_Contemporary_Role_of_Education_in_Society.

ανάμεσα σε 3 πυλώνες: την οργανωμένη πολιτική κοινωνία, την οικονομία της αγοράς και την κοινωνία των πολιτών⁹.

Σύμφωνα μάλιστα με τη Διεθνή Τυποποιημένη Ταξινόμηση της Εκπαιδύσεως, η οποία αναθεωρήθηκε το 2011 από την UNESCO¹⁰, με τον όρο «εκπαίδευση» νοούνται «όλες εκείνες οι διαδικασίες με τις οποίες οι κοινωνίες έχουν σκοπό να μεταδίδουν τη συσσωρευμένη τους πληροφορία, τη γνώση, τις αντιλήψεις, τις νοοτροπίες, τις αξίες, τις δεξιότητες, τις ικανότητες και τις συμπεριφορές από γενιά σε γενιά»¹¹.

Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό και η συμβολή της Έκθεσης που συντάχθηκε από τον J. Delors, Πρόεδρο τη Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όταν προήδρευε της Διεθνούς Επιτροπής για την Εκπαίδευση για τον 21^ο αιώνα, και η οποία εκδόθηκε το 1996, αποτελώντας ένα κείμενο σταθμό για τις βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν την εκπαίδευση, το οποίο ήταν πηγή έμπνευσης για πολλές εκπαιδευτικές παρεμβάσεις στα χρόνια που ακολούθησαν¹². Στο κείμενο αυτό εισάγονταν όροι και έννοιες βασικοί για τον διάλογο σχετικά με τις εκπαιδευτικές πολιτικές, οι οποίες έχρηζαν αναμόρφωση, ενώ ταυτόχρονα για πρώτη φορά η έννοια της εκπαίδευσης, ευρύτερα και όχι ως «επαγγελματική κατάρτιση», ανάγονταν σε ρυθμιστικό παράγοντα για την ανάπτυξη της απασχόλησης και της οικονομίας των κρατών. Οι «τέσσερις πυλώνες» της μάθησης και μάλιστα της δια βίου μάθησης, τις οποίες ενστερνίζεται απόλυτα και η UNESCO, είναι: 1. «μαθαίνω να γνωρίζω» (learning to know), 2. «μαθαίνω να ενεργώ» (learning

⁹ Tooley, J. (1995). "Markets or Democracy for Education? A Reply to Stewart Ranson" *British Journal of Educational Studies*, 43 (March): 21-34, p. 29.

¹⁰ Η αρχική μορφή ταξινόμησης δημιουργήθηκε τη δεκαετία 1970 και αναθεωρήθηκε το 1987 με τη μορφή International Standard Classification of Education 1997-ISCED 1997.

¹¹ Unesco Institute for Statistics (2012). *International Standard Classification of Education (ISCED) 2011*. Montreal: UNESCO Institute for Statistics.

¹² Delors, J. (2013). *The treasure within: Learning to know, learning to do, learning to live together and learning to be*. What is the value of that treasure 15 years after its publication?. *Int Rev Educ* **59**, 319–330. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1007/s11159-013-9350-8>.

to do), 3. «μαθαίνω να ζω μαζί με άλλους» (learning to live with others) και 4. «μαθαίνω να υπάρχω» (learning to be)¹³.

Εξάλλου, η έννοια της Εκπαίδευσης και στο άρθρο 14 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (παράγραφος 1) δηλώνει όλους τους εκπαιδευτικούς θεσμούς των κρατών μελών για τη γενική εκπαίδευση και περιγράφει τόσο τη διαδικασία όσο και το αποτέλεσμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας¹⁴. Είναι σημαντικό δε ότι υιοθετείται ο όρος «εκπαίδευση», στη θέση του όρου «παιδεία», που αναφέρεται στο άρθρο 165 ΣΛΕΕ και υποδηλώνει τη γενική εκπαίδευση αλλά και την ιδιωτική, θεσμοθετημένη και επιλεκτική μεταφορά διδασκαλίας και γνώσης¹⁵.

Μέσα από αυτές, κατά τη γνώμη μας, η εκπαίδευση λαμβάνει μια ολιστική προσέγγιση, καθώς προσεγγίζει και σε ηθικές και ανθρωπιστικές αξίες και σε μικρότερο βαθμό στους νόμους της αγοράς. Στην ουσία διαμορφώνει έναν νέο ιδεολογικό ρόλο για την εκπαίδευση, όχι ωφελμιστικό, και καθιερώνει ως στόχο της την ολόπλευρη καλλιέργεια του ανθρώπου μέσα από μια δια βίου μάθηση.

Θεωρούμε, λοιπόν, ότι η εκπαίδευση αποτελεί μια δια βίου διαδικασία που λαμβάνει χώρα και στα τρία περιβάλλοντα μάθησης, τυπικό, μη τυπικό και άτυπο, καθώς όλα αυτά αθροιστικά διαμορφώνουν αυτό «που είμαστε», τον τρόπο που κατανοούμε τον κόσμο που μας περιβάλλει σε κάθε στάδιο της ζωής μας. Από τη γνωστική και φυσική μας ανάπτυξη, τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε την πραγματικότητα, τις αξίες μας, τις ιδέες μας, την ταυτότητά μας, τον τρόπο που συμπεριφερόμαστε μέχρι τις γνώσεις

¹³ Βλ. UNESCO (1990). Delors, J. (1996). *The four pillars of education & The World Conference on Education for All (Jomtien, Thailand) launched the “Education for All” movement.*

¹⁴ Νικολάκης, Ν. (2020). «Άρθρο 14 ΧΘΔΕΕ», στο Σκουρή, Β. (επιμ), «*Η Συνθήκη της Λισαβώνας, Ερμηνεία κατ’ άρθρο*» σ. 2160. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σάκκουλα.

¹⁵ Βλ. Αναγνωστοπούλου, Δ. (2020). «ΕΕ-Το άρθρο 14 του ΧΘΔΑ της ΕΕ και η κατοχύρωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση στην ενωσιακή έννομη πράξη» στο Αναγνωστοπούλου Δ., Νάσκου-Περράκη Π., Σκιαδάς Δ. (2020) (επιμ.) *Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και εθνικές Διαστάσεις*, σ. 292. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα.

και τις δεξιότητες που αποκτούμε και μας βοηθούν να διαπραγματευτούμε στη ζωή, όλα αυτά αποτελούν εκπαίδευση και μάθηση.

Καταληκτικά, ο ρόλος της εκπαίδευσης σε σχέση με την κοινωνία είναι διαμεσολαβητικός, διαχειριστικός και ελεγκτικός, καθώς διαδραματίζει κομβικό ρόλο στη λειτουργία της, αφενός όντας υπεύθυνη για τη διαχείριση της μόρφωσης, της κοινωνικοποίησης, της ένταξης και της επιλογής, και άρα κοινωνικής κατανομής νέων μελών σε κοινωνικές θέσεις στον καταμερισμό εργασίας, και αφετέρου σε πολλά επίπεδα εξισορροπώντας σε επίπεδο λόγου, αντιτιθέμενα συμφέροντα, εξομοιώνοντας (ανά βαθμίδα) τον εκπαιδευμένο πληθυσμό και ελέγχοντας ταυτόχρονα την κατεύθυνση και τον προσανατολισμό της κοινωνικής μεταβολής .

2.2. Μορφές της Εκπαίδευσης

Η διαδικασία μάθησης δεν παρουσιάζει τυποποιημένα χαρακτηριστικά στο πέρασμα του χρόνου και χώρου, καθώς επιτελείται με διαφορετικούς τρόπους, σε διάφορες στιγμές, σε διαφορετική διάρκεια, με διαφορετικό περιεχόμενο και στοχοθεσία, ενώ μπορεί να είναι αποτέλεσμα αρχικής και συνεχιζόμενης μάθησης καθώς και άλλων εξωσχολικών και άτυπων επιδράσεων.

Υπάρχουν, λοιπόν, τρεις μορφές εκπαίδευσης ¹⁶:

1. Η **τυπική εκπαίδευση** αναφέρεται στο δομημένο εκπαιδευτικό σύστημα, που ξεκινάει από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση ως το πανεπιστήμιο και περιλαμβάνει τυπικό αναλυτικό πρόγραμμα, ειδικευμένα προγράμματα για τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση¹⁷. Περιλαμβάνει επομένως τα συστήματα της γενικής εκπαίδευσης, της αρχικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η τυπική εκπαίδευση οδηγεί στην απόκτηση

¹⁶ Ο.π., UNESCO 2012.

¹⁷ Ibid, παρ. 36

αναγνωρισμένου επαγγελματικού προσόντος με τη μορφή πιστοποιητικού ή διπλώματος¹⁸.

2. Η **άτυπη εκπαίδευση** αφορά τη μάθηση που προκύπτει μέσω καθημερινών δραστηριοτήτων οι οποίες σχετίζονται με την εργασία, την οικογένεια ή τον ελεύθερο χρόνο και είναι πιο πολύ επικεντρωμένες στο ίδιο το άτομο, ή στην οικογένεια ή σε κοινωνική βάση¹⁹. Δεν είναι οργανωμένη όσον αφορά στον χρόνο μάθησης, τους μαθησιακούς στόχους ή την υποστήριξη της μάθησης και συνήθως δεν είναι συνειδητή από τον εκπαιδευόμενο²⁰.

3. Η **μη τυπική εκπαίδευση** αφορά τη μάθηση που προκύπτει μέσω σχεδιασμένων δραστηριοτήτων αναφορικά με τον χρόνο της μάθησης, τους μαθησιακούς στόχους ή την υποστήριξη της μάθησης και είναι συνειδητή από τον εκπαιδευόμενο²¹. Είναι δομημένο και οργανωμένο από έναν εκπαιδευτικό οργανισμό και το βασικό χαρακτηριστικό της είναι ότι προστίθεται ή συμπληρώνει την τυπική εκπαίδευση μέσα από μια διαδικασία δια βίου μάθησης²². Νοούνται όλα τα προγραμματισμένα και δομημένα προγράμματα, καθώς και οι διαδικασίες προσωπικής και κοινωνικής εκπαίδευσης για νέους που είναι σχεδιασμένα για να βελτιώνουν ένα μεγάλο εύρος δεξιοτήτων και ικανοτήτων τους πέρα από το τυπικό αναλυτικό σχολικό πρόγραμμα.

¹⁸ Council of the European Union (2012). Recommendation on the Validation of non-formal and informal learning. OJ C398/01, 22.12.2012.

& Eurostat (2016). *Classification of learning activities – Manual*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

¹⁹ Ibid, παρ. 43.

²⁰ CEDEFOP (2014). *Terminology of European education and training policy*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Union. Διαθέσιμο στο: http://www.cedefop.europa.eu/files/4117_en.pdf.

²¹ CEDEFOP (2008). *Terminology of European education and training policy. A selection of 100 key terms*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

²² Ο.π., UNESCO 2012, παρ. 39-40.

Παραδείγματα μη τυπικής εκπαίδευσης είναι η ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση και οι κύκλοι δια βίου μάθησης που διοργανώνονται από την πολιτεία για τα μέλη της²³.

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση τη σημερινή εποχή καλούνται να ανασχηματιστούν αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις στον οικονομικό και κοινωνικό τομέα. Η οικονομική κρίση, η προσφυγική κρίση, η αύξηση της ανεργίας, ιδίως στους νέους, η αύξηση της φτώχειας και της βίας, καθώς και η έλλειψη δεξιοτήτων από πλευράς εργατικού δυναμικού, σε συνδυασμό με την ανάγκη προσαρμογής στο νέο ψηφιακό και παγκοσμιοποιημένο οικονομικά περιβάλλον δεν αφήνουν περιθώρια για εφησυχασμό σε επίπεδο εκπαιδευτικών πολιτικών²⁴.

Είναι μάλιστα εμφανές ότι η τυπική εκπαίδευση δεν αρκεί από μόνη της για να απαντήσει στις παραπάνω προκλήσεις, σύμφωνα και με την Έκθεση της CEDEFOP²⁵. Οι εναλλακτικές μορφές εκπαίδευσης, η μη τυπική και άτυπη, αποτελούν το μέσο για την επίτευξη των επιδιωκόμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων για μια Ευρώπη που χρειάζεται εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, ευπροσάρμοστο στις μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς εργασίας, συνδυάζει την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα και ενισχύει την κοινωνική ένταξη των μειονεκτούντων ομάδων, όπως είναι οι πρόσφυγες, άνεργοι, άστεγοι, όσοι διαβιούν σε συνθήκες φτώχειας.

Όπως επισημαίνεται από πολλούς θεωρητικούς αυτού του είδους η εκπαίδευση σε μη τυπικά ή άτυπα περιβάλλοντα μάθησης συνεισφέρει πολύ στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του ατόμου, καθώς στην κοινωνία της γνώσης η αρχική

²³ Ο.π., Council of the European Union 2012.

²⁴ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015). Κοινή έκθεση για το 2015 του Συμβουλίου και της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή του στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης (EK 2020). *Νέες προτεραιότητες για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης*. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 417, 15.12.2015, p. 25-35. Διαθέσιμο στο: [http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215\(02\)&from=L](http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215(02)&from=L)

²⁵ Ο.π., CEDEFOP 2008.

εκπαίδευση δεν είναι αρκετή²⁶, ενώ η δια βίου εκπαίδευση επενδύοντας σε όλους τους τύπους (τυπική, μη τυπική και άτυπη) και τους τρόπους (χρήση νέων τεχνολογιών, εξ αποστάσεως εκπαίδευση). Ο συνδυασμός όλων των μορφών εκπαίδευσης μπορεί να συμβάλλει στην ολόπλευρη καλλιέργεια και ανάπτυξη του ατόμου σε όλους τους τομείς (προσωπική, επαγγελματική, οικονομική, κοινωνική). Πλέον πηγή απόκτησης γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων αποτελεί και ο χώρος του σπιτιού και της εργασίας, ο ελεύθερος χρόνος, ο εθελοντισμός και γενικότερα η καθημερινή ζωή²⁷.

2.3. Η Έννοια του Δικαιώματος στην Εκπαίδευση μέσα από θεμελιώδεις Νομικές Πράξεις

Το δικαίωμα στην εκπαίδευση αποτελεί ένα αδιαμφισβήτητο, παγκόσμια αναγνωρισμένο δικαίωμα, το οποίο συνδέεται άμεσα με την εγγενή αξιοπρέπεια του ατόμου, όπως ορίζει και το άρθρο 26 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου²⁸. Ως βασικό ανθρώπινο δικαίωμα παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά²⁹:

α) είναι ένα από τα δικαιώματα: δεν είναι προνόμιο και δεν υπόκεινται σε πολιτικές ή φιλανθρωπικές επιθυμίες, β) είναι παγκόσμιο: Όλοι και όλες ανεξαρτήτως ηλικιακής ομάδας έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε αυτό χωρίς διακρίσεις, παιδιά, έφηβοι, νέοι, ενήλικες και ηλικιωμένοι, γ) είναι υψηλής προτεραιότητας: το κράτος έχει την υποχρέωση να διασφαλίζει το δικαίωμα αυτό και δεν μπορεί να απεμπλακεί από την υποχρέωσή του αυτή, δ) είναι δικαίωμα «κλειδί»: είναι θεμελιώδες για την άσκηση των

²⁶ Duvekot, R., Scanlon, G., Charraud, A.M., Schuur, K., Coughlan, D., Mohn, T.N., Paulusse, J., & Clarus, R. (2007). *Managing European diversity in lifelong learning. The many perspectives of the valuation of prior learning in the European workplace*. (Vught, Amsterdam: Foundation EC-VPL & HAN).

²⁷ CEDEFOP (2015). *European Guidelines for Validating Non-Formal and Informal Learning*. (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Union). Διαθέσιμο στο: <http://www.cedefop.europa.eu/en/publicationsandresources/publications/3073>.

²⁸ GA Res 217 A (III) υιοθετήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 1948.

²⁹ UNESCO (2019a). *Right to Education Handbook. Education 2030*, p. 28. Paris: UNESCO.

άλλων δικαιωμάτων του ανθρώπου, καθώς έχει πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές διαστάσεις.

Όλα τα χαρακτηριστικά που παρουσιάζει το δικαίωμα στην εκπαίδευση απορρέουν από μία σειρά Συμβάσεων του ΟΗΕ και της UNESCO που το κατοχύρωσαν, αρχής γενομένης με την Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948, όπου καταφαίνεται και η σπουδαιότητά τους για την άσκηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του πολίτη ενός κράτους³⁰.

Πιο συγκεκριμένα, το τελευταίο αποδεικνύεται, δεδομένου ότι ο ρόλος του λειτουργεί πολλαπλασιαστικά και εγγυητικά για όλα τα υπόλοιπα δικαιώματα και τις ελευθερίες του ανθρώπου³¹, καθώς όπως ορίζει και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα στο άρθρο 13³²: «η μόρφωση πρέπει να αποβλέπει στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και του αισθήματος της αξιοπρέπειάς της και να ενισχύει τον σεβασμό προς τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες ...και ακόμη ότι η μόρφωση πρέπει να καθιστά κάθε πρόσωπο ικανό να διαδραματίσει έναν χρήσιμο ρόλο σε μια ελεύθερη κοινωνία³³...». Αξίζει να τονιστεί δε ότι, αν και χαρακτηρίζεται ως κοινωνικό δικαίωμα, διαθέτει χαρακτηριστικά και από τις τρεις γενιές δικαιωμάτων, από όλες τις κατηγορίες δικαιωμάτων, είναι δηλαδή και ατομικό, πολιτικό, οικονομικό κοινωνικό και πολιτιστικό³⁴.

Επιπρόσθετα, δεδομένης της σημασίας που διαδραματίζει η εκπαίδευση για την πλήρη και καθολική ικανοποίηση των αστικών, πολιτικών, πολιτιστικών, οικονομικών και

³⁰ Ο.π., Νάσκου-Περράκη 2020, σ. 47 και 77-79.

³¹ Σαρηγιαννίδης, Μ. (2020). «Το δικαίωμα στην εκπαίδευση και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα» στο Αναγνωστοπούλου, Δ., Νάσκου-Περράκη, Π., Σκιαδάς, Δ. (2020) (επιμ.) *«Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και εθνικές Διαστάσεις»* σ. 135. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα.

³² GA Res 2200A(XXI), 16.12.1966. Τέθηκε σε ισχύ 3.1.1976. Κύρωση από Ελλάδα με Ν. 1532/1985, ΦΕΚ Α' 45.

³³ Άρθρο 13 του Συμφώνου για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα.

³⁴ Nowak, M. (1995). "The Right to Education" στο Eide, Krause & Rosas (eds), *"Economic, social and cultural rights, A textbook"* p. 189 et seq. The Netherlands: Martinus Nijhoff.

κοινωνικών δικαιωμάτων, η εκπαίδευση εκλαμβάνεται ως «πολλαπλασιαστής δικαιωμάτων»³⁵. Για αυτόν τον λόγο ο σχεδιασμός του πρέπει να γίνεται με τρόπο που να συμβάλλει στην ανάπτυξη τόσο του ατόμου όσο και της κοινωνίας³⁶ και επομένως το κράτος οφείλει να διασφαλίζει σε εθνικό επίπεδο το δικαίωμα αυτό, καθώς τα οφέλη που προκύπτουν από τη διασφάλιση και προστασία του είναι πολλαπλά τόσο σε ατομικό επίπεδο όσο και σε κοινωνικό³⁷:

Κατά πρώτον λόγο, τα οφέλη για το άτομο είναι ότι διασφαλίζει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την ολόπλευρη και ολιστική ανάπτυξη της προσωπικότητας, ενισχύει τη σωματική και πνευματική ανάπτυξη, επιτρέπει την ανάπτυξη ικανοτήτων, γνώσεων και ταλέντων, συμβάλλει στην αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων του ανθρώπου, προωθεί την αυτοεκτίμηση και αυξάνει την εμπιστοσύνη, ενθαρρύνει για τον σεβασμό στα δικαιώματα του ανθρώπου, διαμορφώνει την ταυτότητα του ατόμου και διευκολύνει την εξοικείωση με τους άλλους, ενεργοποιεί την κοινωνικοποίηση και την αλληλεπίδραση με τους άλλους, αλλά και το άτομο για τη διαμόρφωση του περιβάλλοντός του και τη συμμετοχή του στη ζωή της κοινότητας, ενώ παράλληλα συμβάλλει στην πλήρη και ικανοποιητική ζωή μέσα στην κοινωνία και ενδυναμώνει και επιτρέπει την ικανοποίηση από την άσκηση των άλλων δικαιωμάτων³⁸. Παρατηρούμε δε ότι η Επιτροπή των Δικαιωμάτων του παιδιού είναι αυτή που προσεγγίζει την εκπαίδευση ως μία ολιστική προσπάθεια ανάπτυξης του ατόμου με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και διαμόρφωσης ταυτότητας μέσα από την κοινωνικοποίηση και την αλληλεπίδραση με τους άλλους³⁹.

Κατά δεύτερον λόγο, τα οφέλη για την κοινωνία⁴⁰ είναι εν γένει και συγκεντρωτικά ότι επιτρέπει τη μεταβίβαση κουλτούρας, αξιών, ταυτότητας, γλώσσας και εθίμων από τη

³⁵ Ο.π., UNESCO 2019a, p. 32-35..

³⁶ Kidd, J. R. (1978). "Human Development through education" στο Macdonald, R., Johnston, D. and Morris, G. (eds), *"The International Law and policy of human welfare"* p. 289. The Netherlands Sijthoff and Noordhoff.

³⁷ Ο.π., UNESCO 2019a, p. 30.

³⁸ Η ΟΔΔΑ (UDHR), το ΣΟΚΠΔ (ICESCC), η ΣΔΠ (CRC) και η Σύμβαση κατά των διακρίσεων στην εκπαίδευση (CADE) θέτουν τους σκοπούς της εκπαίδευσης.

³⁹ CRC General Comment 1 para. 1.

⁴⁰ Ο.π., UNESCO 2019a, p. 35-36.

μια γενιά στην άλλη, προωθεί την οικονομική ανάπτυξη, ενδυναμώνει τις δημοκρατικές και ειρηνικές κοινωνίες, συμβάλλοντας και σε μια πλούσια πολιτιστική, ενθαρρύνοντας τη συμμετοχή και τη συμπερίληψη στη λήψη αποφάσεων, βοηθώντας στη διαμόρφωση μιας υγιούς εθνικής ταυτότητας, προωθώντας τους σκοπούς της κοινωνικής δικαιοσύνης και στην άρση των προκλήσεων και ενθαρρύνοντας εν γένει τη Βιώσιμη Ανάπτυξη⁴¹, με την καλλιέργεια σεβασμού προς το περιβάλλον⁴².

Αναφορικά μάλιστα με το τελευταίο θα πρέπει να επισημανθεί ιδιαίτερος ότι το δικαίωμα στην εκπαίδευση κατοχυρώνεται και με την εξάλειψη των διακρίσεων κατά των γυναικών, προωθώντας την ισότητα στην εκπαίδευση για τις γυναίκες, την εξάλειψη στερεότυπων αντιλήψεων εναντίον τους, τη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης σχολείου για αυτές, καθώς και το δικαίωμα πρόσβασης για τις γυναίκες σε πληροφορίες μορφωτικές και την αθλητική αγωγή⁴³. Έτσι, η διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης σε αυτήν εκτιμάται ότι μπορεί να επιφέρει αφενός την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής με ισότιμη συμμετοχή και αφετέρου την ανάπτυξη δεξιοτήτων από μέρους τους για τόνωση της γυναικείας ηγεσίας⁴⁴.

Επίσης, παρατηρούμε πως ήδη από τη δεκαετία του 1990 η εκπαίδευση ως «δημόσιο αγαθό» ενισχύει το δημόσιο ενδιαφέρον και αποτελεί βασικό επιχείρημα για την αύξηση των επενδύσεων σε ποιοτική εκπαίδευση και την υποχρέωση που έχει το

⁴¹ United Nations General Assembly (UNGA) (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. New York, UNGA (Doc. A/RES/70/1.)

⁴² Βλ. σχετικά: Ledley, T. S., Rooney-Varga, J. and Niepold, F. (2017). Addressing Climate Change Through Education. *Environmental Issues and Problems, Sustainability and Solutions*.

⁴³ Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (1979) (CEDAW).

GA Res 34/180, 18.12.1979. Τέθηκε σε ισχύ στις 3.9.1981. Κυρώθηκε από Ελλάδα Ν. 1342/83, ΦΕΚ Α' 39.

Βλ. Άρθρο 10 και Άρθρο 14 της ίδιας Σύμβασης αναφορικά με ειδική διάταξη που αφορά τις γυναίκες αγροτικών περιοχών και την παροχή εκπαίδευσης σε αυτές.

⁴⁴ Kwauk, C. and Braga, A. (2017). *3 ways to link girls' education actors to climate change*. Brookings Institution.

κράτος για την εξασφάλισή του⁴⁵. Εξάλλου, η παροχή δωρεάν εκπαίδευσης στη στοιχειώδη και βασική βαθμίδα είναι «υποχρεωτική»⁴⁶ Σύμφωνα με την Νάσκου-Περράκη υπάρχουν τρία επίπεδα υποχρεώσεων των κρατών μελών του ΟΗΕ αναφορικά με το δικαίωμα στην εκπαίδευση: α) υποχρεώσεις σεβασμού του δικαιώματος, β) υποχρεώσεις προστασίας και γ) υποχρεώσεις εφαρμογής του⁴⁷, το τελευταίο από τα οποία λαμβάνει χώρα μέσα από την ενσωμάτωση όλων των Συμβάσεων στην εσωτερική νομοθεσία των κρατών.

Επιπλέον, οι σκοποί της Εκπαίδευσης και με βάση το Άρθρο 29 (παράγραφος 1) της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού είναι⁴⁸: αρχικά, η ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και η πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του, η ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών. Επίσης, η ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του. Ακόμη, η προετοιμασία του παιδιού για μια υπεύθυνη ζωή σε μια ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φύλων και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής και τέλος η ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.

Επιπρόσθετα, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού, που επιβλέπει την εφαρμογή της σε όλα τα κράτη, στο πρώτο της Γενικό Σχόλιο⁴⁹ επισημαίνει ότι η

⁴⁵ Locatelli, R. (2018). *Education as a public and common good: Reframing the governance of education in a changing context*. Education Research and Foresight Working Papers. UNESCO. (Doc. ED-2018/WP/1.), p. 2.

⁴⁶ Άρθρο 26 ΟΔΔΑ.

⁴⁷ Ο.π., Νάσκου-Περράκη 2020, σελ. 157.

⁴⁸ Convention of the Rights of the Child, υιοθετήθηκε με τη GA Res 44/25, 20 Νοεμβρίου 1989, τέθηκε σε ισχύ στις 2 Σεπτεμβρίου 1990, κυρώθηκε με τον Ν. 2101/1992, ΦΕΚ Α' 192.

⁴⁹ CRC Committee, General Comment No1 art. 29, para. 1. *The aims of Education*. Doc. CRC/GC/2001/1 para. 1, a, para.9.

εκπαίδευση πέρα από τις βασικές γνώσεις, οφείλει να μάθει το παιδί πώς να λαμβάνει σωστές αποφάσεις στη ζωή του, να επιλύει δύσκολες καταστάσεις με μη βίαια μέσα, να δημιουργεί έναν υγιή τρόπο ζωής, να αποκτήσει ικανότητες για ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων και ανάληψη ευθυνών, και γενικότερα να λάβει τα απαραίτητα στοιχεία που τον προετοιμάζουν κατάλληλα για τη μετέπειτα ζωή του. Στην ουσία τονίζεται πώς η εκπαίδευση περιλαμβάνει αφενός την ανάπτυξη της ολόπλευρης προσωπικότητας του ατόμου και αφετέρου την ανάπτυξη σεβασμού σε πρόσωπα, κράτη και πολιτισμό διαφορετικά από τα δικά του αλλά και σεβασμού στο φυσικό περιβάλλον. Άρα, μέσω της εκπαίδευσης απαγορεύεται από τον νόμο κάθε φυλετικό ή θρησκευτικό μίσος, αλλά και γίνεται προσπάθεια να προληφθεί η περαιτέρω καταστροφή του περιβάλλοντος⁵⁰.

Αξίζει να τονιστεί ότι αναλύοντας μάλιστα τους σκοπούς της εκπαίδευσης, όπως παρουσιάζονται στο άρθρο 29, παρ. 1 της ΣΔΠ και εξετάζοντάς το συνεπικουρικά και συμπληρωματικά με τα υπόλοιπα άρθρα της Σύμβασης γίνεται κατανοητό ότι πρέπει να δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στο περιεχόμενο σπουδών, στην εκπαιδευτική διαδικασία, τις μεθόδους που χρησιμοποιούνται καθώς και το περιβάλλον που διεξάγεται η μάθηση λαμβάνοντας υπόψη πάντα τις ειδικές αναπτυξιακές ανάγκες του παιδιού καθώς και τις διαφορετικές και εξελισσόμενες ικανότητές του και υπηρετώντας πάντα την ανθρώπινη αξιοπρέπεια του παιδιού⁵¹.

Το Συμβούλιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ορίζει μάλιστα Ειδικό Εισηγητή για το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση⁵², έναν ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα με την εντολή να ερευνά και να εξετάζει τα εμπόδια που υπάρχουν κατά την εφαρμογή του δικαιώματος στην εκπαίδευση και να ενημερώνει την εκάστοτε χώρα⁵³. Η πρώτη Ειδική εισηγητής για το δικαίωμα στην εκπαίδευση, η Katerina Tomasevski, μελετώντας τις

⁵⁰ Νάσκου-Περράκη, Π. (2020). «Η προστασία του δικαιώματος στην εκπαίδευση από θεσμούς του ΟΗΕ και Διεθνείς Πράξεις» στο Αναγνωστοπούλου, Δ., Νάσκου-Περράκη, Π., Σκιαδάς, Δ. (2020) (επιμ.) «Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και εθνικές Διαστάσεις» σ. 101. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα.

⁵¹ CRC Committee, General Comment No1 art. 29, para. 1. *The aims of Education*. Doc. CRC/GC/2001/1 para. 1, a, para.9.

⁵² Res 1998/33 Commission on Human Rights & Res 8/4 Human Rights Council, 12 June 2011.

⁵³ Ο.π., Νάσκου-Περράκη 2020, σ. 70-71.

παραμέτρους που παρεμποδίζουν την υλοποίηση αυτού του δικαιώματος εισήγαγε τα τέσσερα «Α», προκειμένου να διευκολύνει την πρόσβαση των παιδιών στην εκπαίδευση⁵⁴.

Σύμφωνα με την Tomasevski⁵⁵ η εκπαίδευση πρέπει να είναι:

- Available: Διαθέσιμη, δηλ. δωρεάν και διαθέσιμη σε όλα τα παιδιά και κατάλληλα δομημένη.
- Accessible: Προσβάσιμη, δηλ. δυνατή σε όλους χωρίς διακρίσεις⁵⁶.
- Acceptable: Αποδεκτή, δηλ. εφαρμόσιμη και σχεδιαζόμενη από τα κράτη λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες των ατόμων ιδίως ως προς τη γλώσσα, τον πολιτισμό και τις απόψεις⁵⁷.
- Adaptable: Προσαρμόσιμη, δηλ. προσαρμοσμένη στις ανάγκες αλλαγής της κοινωνίας και των μαθητών με βάση τη διαφορετική κοινωνική και πολιτιστική τους θέση⁵⁸.

Κομβική, επομένως, για την έννοια της εκπαίδευσης υπήρξε και η Σύμβαση κατά των Διακρίσεων της UNESCO, καθώς η εκπαίδευση πλέον παιδιών και ενηλίκων ως βασικό μέσο για την ένταξη ατόμου στην κοινωνία, βασίζεται στη μη διάκριση, την

⁵⁴ Ibid, σ. 71-72.

⁵⁵ Tomasevski, K. (2004). «*Manual on Rights Based Education*». (Bangkok: UNESCO).

⁵⁶ Σύμβαση κατά των Διακρίσεων στην Εκπαίδευση, UNESCO, Παρίσι, 14 Δεκεμβρίου 1960. Τέθηκε σε ισχύ την 22.5.1962. Η Ελλάδα δεν την κύρωσε.

Με τα άρθρα 1, 2 κατήγγησε κάθε μορφής διάκριση σε εκπαίδευση (με τον σαφή προσδιορισμό του όρου «διάκριση» ως : «οποιαδήποτε διάκριση, αποκλεισμός, περιορισμός ή προτίμηση βάσει φυλής, φύλου, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικής γνώμης, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, οικονομικής κατάστασης ή γέννησης και λαμβάνει άνιση μεταχείριση σε εκπαίδευση»).

⁵⁷ Ibid. Με το άρθρο 5 προήγαγε την ισότητα ευκαιριών, την πρόσβαση σε εκπαίδευση και ποιότητα εκπαίδευσης με βάση τον καθορισμό των στόχων της εκπαίδευσης και κατοχύρωσε τα συλλογικά δικαιώματα των μειονοτικών ομάδων.

⁵⁸ Γενικό Σχόλιο του ΣΟΚΠΔ για το άρθρο 13, CESCR, General Comment No 13 (article 14), *The Right to Education*, E/C. 12/1999/10, 8.12.1999.

αλληλεγγύη, την ισότητα ευκαιριών και την παγκόσμια πρόσβαση⁵⁹ και ήδη αποκτά την ποιοτική της διάσταση.

Επιπλέον, είναι πολύ σημαντικό να τονιστεί ότι ο προσανατολισμός της εκπαίδευσης που έχει δοθεί σήμερα παγκοσμίως και με βάση όλα τα παραπάνω, είναι η εκπαίδευση που βασίζεται στα Ανθρώπινα δικαιώματα και είναι απόρροια όλων των παραπάνω Συμβάσεων. Αυτού του είδους η εκπαίδευση διέπεται από **3 βασικές αρχές**⁶⁰: α) την πρόσβαση σε δωρεάν και υποχρεωτική εκπαίδευση, β) την αρχή της ισότητας, ένταξης και μη διάκριση και γ) το δικαίωμα σε ποιοτική εκπαίδευση, περιεχόμενο και διαδικασίες. Άρα, γίνεται απόλυτα κατανοητό πως η έννοια της προσβασιμότητας όλων στην εκπαίδευση αποτελεί αίτημα όλων των κοινωνιών και των κρατών σε όλα τα επίπεδα⁶¹, και μάλιστα κυρίως με την τρίτη αρχή, η οποία σχετίζεται με την έννοια που εξετάζεται στην παρούσα εργασία.

Αξίζει δε παράλληλα να σημειωθεί ότι η έννοια της ποιοτικής εκπαίδευσης συνδέεται άμεσα και με την προώθηση της δια βίου εκπαίδευσης και της έννοιας της συμπερίληψης (εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς), έννοιες που αποτελούν τον θεμέλιο λίθο για τη δημιουργία της Ατζέντα Εκπαίδευση 2030 (Education 2030 Agenda).

Τέλος, αναφορικά με το δικαίωμα στην εκπαίδευση σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα αναφέρουμε τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων στην ΕΕ, ο οποίος συντέθηκε στον «εξευρωπαϊσμό» του δικαιώματος στην εκπαίδευση σύμφωνα με την Δ. Αναγνωστοπούλου. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 14, παράγραφος 1, ο Χάρτης, αφού διασαφηνίζει τις έννοιες της εκπαίδευσης και της επαγγελματικής κατάρτισης (η τελευταία αποτελεί βασικό παράγοντα προώθησης στην ΕΕ), αναγνωρίζει το δικαίωμα της πρόσβασης σε αυτήν και διευκρινίζει την αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων,

⁵⁹ Βλ. περισσότερες λεπτομέρειες για τις διατάξεις της Σύμβασης (CEDAW) που αφορούν την εκπαίδευση ό.π., Νάσκου –Περράκη 2020, σ. 90-94.

⁶⁰ Ό.π., Tomasevski. Πρόκειται για το Εγχειρίδιο για την Εκπαίδευση στα Ανθρώπινα Δικαιώματα, ένα project συνεργασίας ανάμεσα την Ειδική Εισηγήτρια του ΟΗΕ (Special Rapporteur) για το δικαίωμα στην εκπαίδευση και το Περιφερειακό Γραφείο για την Εκπαίδευση σε Ασία-Ειρηνικό.

⁶¹ Η Σύμβαση της UNESCO κατά των Διακρίσεων στην εκπαίδευση (1960) με τα άρθρα 3, 4 ορίζει τις βασικές υποχρεώσεις των κρατών σε νομικό και πολιτικό επίπεδο για τη διασφάλιση εκπαίδευσης χωρίς διακρίσεις.

προωθώντας τον δωρεάν χαρακτήρα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (παράγραφος 2), αναγνωρίζοντας τα διπλώματα, τα προσόντα και την ισοδυναμία των τίτλων. Είναι αξιοσημείωτο ότι η έννοια της «Εκπαίδευσης» στο άρθρο 14 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (παράγραφος 1) δηλώνει όλους τους εκπαιδευτικούς θεσμούς των κρατών μελών για τη γενική εκπαίδευση και περιγράφει τόσο τη διαδικασία όσο και το αποτέλεσμα της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Επισημαίνεται, επίσης, η έννοια της «επαγγελματικής εκπαίδευσης», ως η δευτεροβάθμια τεχνική εκπαίδευση αλλά και η πανεπιστημιακή, η οποία όμως πρέπει να οδηγεί σε άσκηση επαγγέλματος, και όχι απλά να εμβαθύνει σε γενικές γνώσεις, ή να αποτελεί μέρος κύκλου σπουδών «εκπαιδευτικής ενότητας». Στη συνέχεια με την παράγραφο 3 το δικαίωμα ίδρυσης εκπαιδευτικών ιδρυμάτων τόσο από το κράτος όσο και από ιδιώτες με την προϋπόθεση σεβασμού των δημοκρατικών αξιών και των εθνικών νομοθεσιών εξομοιώνει αποτελεί μορφή έκφρασης της «επιχειρηματικής ελευθερίας» στο πλαίσιο της «κοινωνικής οικονομίας αγοράς». Σύμφωνα μάλιστα με την άποψη της Αναγνωστοπούλου Δ. το δικαίωμα στην εκπαίδευση μέσα από το ενωσιακό δίκαιο προωθεί την ευρωπαϊκή διάστασή της καθώς και την ευρωπαϊκή ιθαγένεια⁶², και μάλιστα σε έναν τομέα που η ΕΕ έχει υποστηρικτική και όχι αποκλειστική ή συντρέχουσα αρμοδιότητα.

2.4. Συμπεράσματα Κεφαλαίου Πρώτου

Η εκπαίδευση αποτελεί βασικό φορέα κοινωνικοποίησης του ατόμου που συμβάλλει τόσο στην προσωπική του ανάπτυξη όσο και στην ανάπτυξη των κοινωνιών και μάλιστα δεδομένου ότι κατά τον Μοντιμπέρ διαφυλάττει τον πολιτισμό του παρελθόντος, τον μεταδίδει στις μετέπειτα γενιές, βοηθά στην πνευματική και ηθική ενσωμάτωση των ανθρώπων στην κοινωνία, συμβάλλοντας ταυτόχρονα και στον επαγγελματικό τους προσανατολισμό⁶³.

Η εκπαίδευση αποτελεί ένα από τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία είναι παγκόσμια και αλληλοεξαρτώμενα διασφαλίζοντας μια αξιοπρεπή ζωή για όλους χωρίς

⁶² Ο.π., Αναγνωστοπούλου 2020, σελ. 272-312.

⁶³ Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. *Κοινωνιολογία Γ Λυκείου* σελ. 94-95. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.

διακρίσεις. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση αποτελεί προτεραιότητα, καθώς αποτελεί το μέσο ενδυνάμωσης των παιδιών αλλά και των ενηλίκων μέσα από τη δυνατότητα που παρέχει η ισότιμη και ποιοτική πρόσβαση σε αυτό για καλλιέργεια δεξιοτήτων και απόκτηση ικανοτήτων, ενεργή συμμετοχή στην ευημερία των ατόμων και των κοινωνιών.

Η εκπαίδευση αποτελεί τη σημαντικότερη επένδυση για το μέλλον, με την προϋπόθεση ότι τα κράτη φροντίζουν για την αύξηση κονδυλίων για αυτήν και προστατεύουν και εφαρμόζουν τις διεθνείς Συμβάσεις για την προστασία του.

Η εκπαίδευση αποκτά μια δυναμική στις μέρες μας η οποία συνδέεται όχι μόνο με τους σκοπούς της αλλά και με τον προσανατολισμό της, ο οποίος αφενός πρέπει να ανταποκρίνεται στις τρέχουσες συνθήκες, ωστόσο αφετέρου έχει κάποια βασικά χαρακτηριστικά, όπως να είναι υποχρεωτική, να παρέχεται δωρεάν, να μην οδηγεί σε διακρίσεις αλλά να είναι ισότιμη η πρόσβαση σε αυτήν, να είναι δια βίου, να βασίζεται στην εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις θεμελιώδεις ελευθερίες προωθώντας την ανεκτικότητα, τη διεθνή συνεργασία, την αλληλεγγύη και την ειρήνη⁶⁴.

Αυτά τα χαρακτηριστικά δεν είναι τυχαίο ότι περιλαμβάνονται και στους 17 Στόχους βιώσιμης Ανάπτυξης, όπου η εκπαίδευση παίζει πρωτεύοντα ρόλο, μια εκπαίδευση Ποιοτική⁶⁵.

Η εκπαίδευση δεν αρκεί όμως μόνο να κατοχυρώνεται πρέπει να είναι μια εκπαίδευση προσανατολισμένη σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα, για τα ανθρώπινα δικαιώματα, μέσω των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Συμφωνούμε απόλυτα με την άποψη της Νάσκου Περράκη ότι υπάρχει ανάγκη εκπαίδευσης των νέων και των εκπαιδευτικών στον σεβασμό των δικαιωμάτων του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες, προκειμένου να διασφαλιστεί η ανάπτυξη τόσο η ατομική όσο και η κοινωνική. Χρειάζεται όμως σύμφωνα με την ίδια και τα κράτη να τηρούν τις υποχρεώσεις τους: α) να σέβονται την άσκηση των δικαιωμάτων και να παρέχουν

⁶⁴ Βλ. Σύσταση σχετικά με την εκπαίδευση για Διεθνή Κατανόηση, Συνεργασία και Ειρήνη και Εκπαίδευση σχετικά με τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και τις Θεμελιώδεις Ελευθερίες (1974). Αρχή 11 της Σύστασης (Recommendation concerning Education for International Understanding, Cooperation and Peace and Education relating to Human Rights and Fundamental Freedoms, 19 November 1974).

⁶⁵ Θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο διεξοδικά.

εκπαίδευση σε όλους, β) να προστατεύουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση μέσα από τα νομοθετικά μέτρα που θεσπίζουν ή την απαγόρευση των παραβιάσεων αυτού, γ) να υποστηρίζουν οικονομικά και με άλλα μέσα τα άτομα που δυσκολεύονται, διευκολύνοντας την πρόσβασή τους στην εκπαίδευση⁶⁶.

Όλη η παγκόσμια κοινότητα ασχολείται με το δικαίωμα στην εκπαίδευση το οποίο συνδέεται άμεσα και με την προστασία του παιδιού αλλά και όλων των ενηλίκων, ανεξαρτήτως κοινωνικών ή εθνοτικών ή πολιτιστικών χαρακτηριστικών. Όλα τα κράτη οφείλουν να φροντίζουν να εφαρμόζουν τα 4Α του δικαιώματος, ενδιαφερόμενα για την Ποιοτική Εκπαίδευση.

Ωστόσο, παρατηρούμε και μια δυστοκία των κρατών να κυρώσουν πολλές φορές τις Συμβάσεις λόγω έλλειψης πολιτικής βούλησης ή λόγω έλλειψης χρηματοδότησης. Κάτι τέτοιο επισημαίνουμε για την Ελλάδα η οποία δεν έχει κυρώσει, από όλες τις Συμβάσεις που αναφέρθηκαν ως θεμελιώδεις για την κατοχύρωση, την προστασία και την υλοποίηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση, τη Σύμβαση της UNESCO κατά των διακρίσεων στην εκπαίδευση.

⁶⁶ Ο.π. Νάσκου-Περράκη 2020, σ. 123.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΣΤΟΧΟΣ 4 ΓΙΑ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ UNESCO

3.1. Εισαγωγή

Η παγκοσμιοποίηση της Εκπαίδευσης, σύμφωνα με τον Spring, αναφέρεται σε ιδέες, αποφάσεις, θεσμούς, οργανισμούς και διαδικασίες λήψης αποφάσεων που λαμβάνονται σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά επηρεάζουν σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό αλλά και υπερεθνικό επίπεδο την εκπαίδευση⁶⁷. Από την άλλη μεριά, υπάρχουν πολλοί που τονίζουν ότι η παγκοσμιοποίηση αυτή αύξησε τις ευκαιρίες και τις δυνατότητες για διεξαγωγή διευρυνμένου διαλόγου και συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη⁶⁸. Το αποτέλεσμα είναι οι κυβερνήσεις και οι διαφορετικοί συστημικοί παράγοντες να ανταλλάσσουν «καλές πρακτικές» και εμπειρίες πάνω σε εκπαιδευτικά ζητήματα, αλλά ταυτόχρονα να παρατηρείται ότι «στενεύει» το πλαίσιο διαμόρφωσης πολιτικών εκπαιδευτικών με τη δημιουργία μιας νέας δημόσιας διαχείρισης στην εκπαίδευση, η οποία επιτονίζει την αυξημένη λογοδοσία, τη μεγαλύτερη επάρκεια και τη μείωση των δημόσιων εξόδων μέσα από την αποκέντρωση και την ιδιωτικοποίηση⁶⁹, όπως επισημαίνει ο Tolofari⁷⁰.

Έτσι μάλιστα, εξηγείται και ο ρόλος των διεθνών οργανισμών στην καθοδήγηση για λήψη εκπαιδευτικών πολιτικών σε εθνικό επίπεδο⁷¹. Διεθνείς Οργανισμοί, όπως η

⁶⁷ Spring, J. (2008). “*Globalization of Education: an introduction*”. London: Routledge.

⁶⁸ Freidman, T. (2012). “*The World is Flat: a brief history of the twenty-first century*” (New York: Farrar), Straus & Giroux και US Department of Education (2005). *Succeeding Globally through International Education and Engagement*. Washington, DC: US Department of Education. Διαθέσιμο στο: <http://www2.ed.gov/about/inits/ed/internationaleled/international-strategy-2012-16.pdf>.

⁶⁹ Engel, L. & Rutkowski, D. (2014). “Global Influences on National Definitions of Quality Education: examples from Spain and Italy”, *Policy Futures of Education USA*, Volume 12 N.6. Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.2304/pfie.2014.12.6.769>.

⁷⁰ Tolofari, S. (2005). “New Public Management and Education”, *Policy Futures in Education*, 3(1), p. 75-89. Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.2304/pfie.2005.3.1.11>.

⁷¹ Rizvi, F. & Lingard, B. (2009). “*Globalizing Education Policy*”. London: Routledge.

UNESCO⁷², και υπερεθνικοί, όπως η ΕΕ⁷³, έχουν υιοθετήσει μία πολιτική εστιασμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελώντας ενεργούς και καθοριστικούς δρώντες στη λήψη αποφάσεων που αφορούν την εκπαιδευτική πολιτική των κρατών.

3.2. Η Έννοια της Ποιοτικής Εκπαίδευσης

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι ένα εκπαιδευτικό σύστημα είναι το ευρύτερο μέσο για την ακαδημαϊκή μάθηση και εκτείνεται πέρα από την τυπική και μη τυπική εκπαίδευση. Οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να εκπαιδευτούν από το φυσικό και το πολιτιστικό περιβάλλον, όπου διαμένουν και αλληλεπιδρούν. Οι πολιτισμοί επηρεάζονται από σημαντικούς παράγοντες, όπως η θρησκεία, η γλώσσα, η ιστορία, οι πολιτικές και εθνικές ιδεολογίες και ο πατριωτισμός ανάμεσα σε άλλα⁷⁴.

Η ποιοτική εκπαίδευση σχετίζεται περισσότερο με τα υψηλού επιπέδου προγράμματα, το τι οι εκπαιδευόμενοι μαθαίνουν: α) το περιβάλλον (ποιότητα των σχολικών υποδομών και απαραίτητη υποστήριξη στον εκπαιδευόμενο), β) την παιδαγωγική

⁷² Goldstein, H. (2004). "Education for All: the globalization of learning targets", *Comparative Education*, 40(1), p.7-14. Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.1080/0305006042000184854> και Mundy, K. (2006). Education for All and the New Development Compact, *International Review of Education*, 52(1), p. 23-48.

⁷³ Νόνοα, Α. & Λawn, Μ. (2002). "Fabricating Europe: the formation of an education space". London: Kluwer. Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.1007/0-306-47561-8> & Engel, L. C. (2012). "Autonomy in the Global Era: Euro-regionalism and new policy spaces in education", in R. Brooks, Fuller, A. & Waters, J. (Eds) "New Spaces of Education: the changing nature of learning in the 21st century" p. 81-95. London: Routledge.

⁷⁴ Galtung, J. (1990). 'Cultural Violence', *Journal of Peace Research*, vol.27, no. 3, p. 291-305.

(διαδικασία μάθησης) και γ) ποιοτικά μαθησιακά αποτελέσματα (χρήση της μάθησης στη ζωή και στη διαμόρφωση μιας καλύτερης ζωής)⁷⁵.

Η γνώση και η απόκτησή της έχει αποτελέσει σημαντικό παράγοντα για την οργάνωση των εκπαιδευτικών πολιτικών από τους διεθνείς οργανισμούς και τις εθνικές κυβερνήσεις. Η εκπαίδευση παίζει κομβικό ρόλο στην επίτευξη της Ατζέντα 2030 για τους Παγκόσμιους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (17 SDGs). Η υιοθέτηση διεθνών προτύπων (στάνταρ) για τη μέτρηση της ποιοτικής εκπαίδευσης σχετίζεται με τη γνώση αυτή καθ' εαυτή, τη γνώση της κοινωνίας, τη γνώση των εργαζομένων ή τη γνώση για την επαγγελματική προαγωγή⁷⁶.

3.3. Ο Θεσμικός Ρόλος της UNESCO στην Εκπαίδευση

Αξίζει να τονιστεί ιδιαίτερα η σημαντικότερη συμβολή της UNESCO ως ο μοναδικός εξειδικευμένος οργανισμός του ΟΗΕ για θέματα εκπαίδευσης. Ήδη στο προοίμιο του Καταστατικού της αναφέρεται ότι ο σκοπός της είναι η διασφάλιση της ειρήνης και ασφάλειας του πλανήτη μέσα από την εκπαίδευση, τις επιστήμες, τον πολιτισμό, την επικοινωνία και την πληροφόρηση, επιδιώκοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών για τον σεβασμό της δικαιοσύνης, των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών χωρίς διακρίσεις⁷⁷. Είναι αξιοσημείωτο ότι 77 χρόνια μετά εξακολουθεί η εκπαίδευση για όλους χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμό να είναι στο επίκεντρο της αποστολής της, καθώς αποτελεί θεμέλιο λίθο για την επίτευξη ανθρώπινης, κοινωνικής

⁷⁵ Raj Kumar Dhungana, (2020). “Paradoxes of Quality Education in South Asia” in Aneel, S. S., Haroon, U. T., & Niazi, I. (Eds) “*Corridors of Knowledge for Peace and Development*”, Sustainable Development Policy Institute, p. 207-228. Pakistan: Sang-E-Meel Publications.

⁷⁶ Scheerens, J. (2011). “Measuring Educational Quality by Means of Indicators”, in *Perspectives on Educational Quality: Illustrative Outcomes on Primary and Secondary Schooling in the Netherlands*, Scheerens, J. Luyten, H and Ravens, J van (eds.), Springer Briefs in Education, no. 1, vol. 1, p. 35-50. Dordrecht: Springer.

⁷⁷ Το Καταστατικό της UNESCO (1945) τέθηκε σε ισχύ στις 4.11.1946. Κύρωση από Ελλάδα με τον Ν. 184/1946, ΦΕΚ Α' 28.

και οικονομικής ανάπτυξης αλλά και το μέσο για την επίτευξη της διαρκούς ειρήνης και της βιώσιμης ανάπτυξης⁷⁸.

Οι προτεραιότητες της UNESCO στον τομέα της εκπαίδευσης σύμφωνα με την Νάσκου – Περράκη είναι η ενίσχυση κάθε προσπάθειας για εκπαίδευση σε όλον τον κόσμο, η προβολή του ζητήματος εκπαίδευσης ως πρωταρχικού σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο και η σύλληψη και εφαρμογή αποτελεσματικών συστημάτων εκπαίδευσης παγκοσμίως από τη νηπιακή ως και την ενηλικίωση⁷⁹.

Η UNESCO θεωρώντας μάλιστα την εκπαίδευση ως πανανθρώπινο δικαίωμα που πρέπει να διασφαλίζεται και να απολαμβάνεται από όλους τους πολίτες ενός κράτους καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους επιδιώκει: α) τη δια βίου εκπαίδευση, β) την εκπαίδευση χωρίς διακρίσεις, γ) την ποιοτική εκπαίδευση, δ) την ισότιμη πρόσβαση σε όλα τα επίπεδα και ε) την αξιοποίηση των ποικίλων τρόπων μάθησης (τυπικής, μη τυπικής και άτυπης)⁸⁰.

Ως εκ τούτου η εκπαίδευση θεωρείται και βασική προϋπόθεση για την απόλαυση άλλων δικαιωμάτων, καθώς και μέσο για την καταπολέμηση της φτώχειας σε οικονομικά και κοινωνικά περιθωριοποιημένους πληθυσμούς, όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Ο εξειδικευμένος αυτός οργανισμός για την εκπαίδευση έχει αναλάβει τους εξής ρόλους: τη θέσπιση νορμών (norm-setter), προτύπων (standard-setter) και δόμησης ικανοτήτων (capacity-building)⁸¹.

Γενικότερα ως οργανισμός, που λειτουργεί ως μηχανισμός «ήπιας ισχύος»⁸² στην προώθηση του δικαιώματος στην εκπαίδευση, έχει 5 βασικές λειτουργίες: α) αποτελεί

⁷⁸ UNESCO (2017a). “*UNESCO and Education*” p. 1. Paris: UNESCO.

⁷⁹ Ο.π., Νάσκου-Περράκη 2020, σ. 156.

⁸⁰ Ibid, σ. 156-157.

⁸¹ Δηλάρη, Β. (2017). «Εκπαίδευση 2030» - Ο συντονιστικός ρόλος της UNESCO, η συμμετοχή του ΟΟΣΑ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης (Μεταπτυχιακή εργασία) σελ. 9. Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Διαθέσιμο στο: <https://dione.lib.unipi.gr/xmlui/handle/unipi/11169>.

⁸²“Soft law diplomacy” ο όρος καθιερώθηκε από τον Nye τη δεκαετία του 1990.

ένα «εργαστήριο ιδεών» (laboratory of ideas), β) αποτελεί φορέα καθορισμού προτύπων (standard-setter), γ) είναι κομβικό σημείο συγκέντρωσης και διανομής πληροφοριών (clearinghouse), δ) συνδράμει με τεχνική βοήθεια στη δόμηση ικανοτήτων των κρατών μελών για την επίτευξη των στόχων στο εθνικό επίπεδο (capacity builder) και ε) αποτελεί καταλύτη για τη διεθνή συνεργασία, μέσα από την ενίσχυση του διαλόγου σε φόρα, εργαστήρια, συνέδρια και διασκέψεις (catalyst for international cooperation)⁸³.

Ιδιαίτερα η Σύμβαση κατά των Διακρίσεων στην Εκπαίδευση⁸⁴ υπήρξε κομβικής σημασίας, καθώς στην ουσία θεωρείται κατά τη γνώμη μας ακρογωνιαίος λίθος για την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς και άνοιξε τον δρόμο για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Θεωρούμε, επίσης, ότι με αυτήν ότι αφενός η εκπαίδευση πλέον παιδιών και ενηλίκων θεωρείται βασικό μέσο για την ένταξη ατόμου στην κοινωνία, με βασικές έννοιες τη μη διάκριση, την αλληλεγγύη, την ισότητα ευκαιριών και την παγκόσμια πρόσβαση, και αφετέρου γίνεται σαφής ο σκοπός της εκπαίδευσης που είναι η ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου, καθώς και η προαγωγή της κατανόησης, ανεκτικότητας, φιλίας και ειρήνης.

Η έννοια της ποιότητας θεωρούμε πως ενυπάρχει στην έννοια της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς. Η έννοια της ποσότητας και της ποιότητας στην εκπαίδευση αποτελούν ζητούμενο για τους χαράσσαντες την πολιτική και απαιτούνται πηγές για την

⁸³ Ο.π., UNESCO 2017a.

⁸⁴ Η εν λόγω Σύμβαση κατάργησε κάθε μορφής διάκριση σε εκπαίδευση (με τον σαφή προσδιορισμό του όρου «διάκριση» ως : «οποιαδήποτε διάκριση, αποκλεισμός, περιορισμός ή προτίμηση βάσει φυλής, φύλου, χρώματος, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικής γνώμης, εθνικής ή κοινωνικής προέλευσης, οικονομικής κατάστασης ή γέννησης και λαμβάνει άνιση μεταχείριση σε εκπαίδευση» (άρθ.1,2), προήγαγε την ισότητα ευκαιριών, την πρόσβαση σε εκπαίδευση και ποιότητα εκπαίδευσης με βάση τον καθορισμό των στόχων της εκπαίδευσης (άρθ.5) και κατοχύρωσε τα συλλογικά δικαιώματα των μειονοτικών ομάδων (άρθ.5), ορίζοντας ταυτόχρονα τις βασικές υποχρεώσεις των κρατών σε νομικό και πολιτικό επίπεδο για τη διασφάλιση εκπαίδευσης χωρίς διακρίσεις (άρθ. 3,4).

υλοποίηση και των δύο αυτών χαρακτηριστικών⁸⁵. Σε μια σειρά από Συνόδους το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση αποτέλεσε αντικείμενο συζήτησης και αποφάσεων που αποτελούν ορόσημο για την επίτευξη των δύο παραπάνω χαρακτηριστικών της:

Η πρώτη Παγκόσμια Διάσκεψη για την Εκπαίδευση για Όλους πραγματοποιήθηκε από την UNESCO στο Jomtien της Ταϊλάνδης τον Μάρτιο του 1990⁸⁶ ως αποτέλεσμα του παγκόσμιου κινήματος για την παροχή εκπαίδευσης σε όλους παιδιά, νέους και ενήλικες, με συνδιοργανωτές το Πρόγραμμα των ΗΕ για την Ανάπτυξη⁸⁷, την UNICEF⁸⁸ και την Παγκόσμια Τράπεζα. Ο Leon Tickly, το 2016, μάλιστα μελετώντας το κίνημα αυτό της εκπαίδευσης το χαρακτηρίζει ως ένα διεθνές καθεστώς εκπαιδευτικής διακυβέρνησης από το 1990-2005, η οποία συντελείται μέσα από διαδικασίες όπου εμπλέκονται οι διεθνείς οργανισμοί με τις εθνικές κυβερνήσεις, ΜΚΟ και κοινωνία πολιτών⁸⁹. Δεδομένου ότι οι διεθνείς οργανισμοί αποτελούν το κομβικό σημείο της διαδικασίας των συνεργασιών που αναπτύσσονται για την επίλυση των προβλημάτων και θέτουν τους κανόνες, τους μηχανισμούς για τη διαχείριση των σχέσεων των μελών τους και την προώθηση των συμφερόντων τους⁹⁰, ο ΟΗΕ με τους 20 οργανισμούς, ανάμεσά τους και η UNESCO, προκειμένου να προωθήσει τη Βιώσιμη Ανάπτυξη συγκαταλέγεται στην παγκόσμια διακυβέρνηση. Απόρροια αυτής της διάσκεψης υπήρξαν η 1^η Παγκόσμια Διακήρυξη για την εκπαίδευση για Όλους (World Declaration on Education for All) και το Πλαίσιο Δράσης για την Κάλυψη των Βασικών Μαθησιακών Αναγκών (Framework for Action to meet Basic Learning Needs).

Η συγκεκριμένη διάσκεψη αποτέλεσε ορόσημο για την εκπαίδευση, καθώς τέθηκε ως προτεραιότητα η ανάπτυξη για την παροχή «βασικής εκπαίδευσης», η οποία

⁸⁵ UNESCO (2004a). “*EFA Global Monitoring Report 2005: Education for All—The Quality Imperative*”. Paris: UNESCO.

⁸⁶ World Conference on Education for All (EFA).

⁸⁷ UNDP-United Nations Development Program.

⁸⁸ United Nations International Children’s Emergency Fund.

⁸⁹ Tikly, L. (2016). "Education for All as a Global Regime of Educational Governance: Issues and Tensions" in Shoko Yamada (ed.) *Post-Education-Forall and Sustainable Development Paradigm: Structural Changes with Diversifying Actors and Norms* (International Perspectives on Education and Society, Volume 29), Emerald Group Publishing Limited, p. 37 – 65.

⁹⁰ Ο.π., Δηλάρη 2017, σ. 14-15.

περιλαμβάνει τη νηπιακή, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση αλλά και την εκπαίδευση ενηλίκων.

Η δεύτερη διάσκεψη για την εκπαίδευση συγκαλείται στο Ντακάρ της Σενεγάλης τον Απρίλιο του 2000 και είναι το Παγκόσμιο Φόρουμ για την Εκπαίδευση που επαναλαμβάνει τη δέσμευση για την «Εκπαίδευση για όλους», καθορίζοντας το περιεχόμενό της και θέτοντας τους 6 Βασικούς στόχους για την αντιμετώπιση των μαθησιακών αναγκών παιδιών και ενηλίκων, όπου η **Ποιότητα τίθεται πλέον στο επίκεντρο της εκπαίδευσης**. Οι 6 Στόχοι Αναπτυξιακοί Στόχοι της Χιλιετίας είναι⁹¹:

- 1) Διεύρυνση και βελτίωση προσχολικής εκπαίδευσης, ειδικά για τα πιο ευάλωτα και μειονεκτούντα παιδιά.
- 2) Διασφάλιση πρόσβασης σε δωρεάν, πλήρη, και υποχρεωτική στοιχειώδη εκπαίδευση καλής ποιότητας για όλα τα παιδιά, ειδικά για τα κορίτσια που ζουν σε δύσκολες συνθήκες και τα παιδιά των εθνικών μειονοτήτων.
- 3) Διασφάλιση ισότιμης πρόσβασης σε κατάλληλα προγράμματα εκμάθησης δεξιοτήτων καθημερινής ζωής για νέους και για ενήλικες.
- 4) Επίτευξη μείωσης ενήλικου αναλφαβητισμού και δίκαιη πρόσβαση σε στοιχειώδη και συνεχή εκπαίδευση σε ποσοστό 50% για όλους τους ενήλικες.
- 5) Εξάλειψη ανισοτήτων λόγω φύλου σε Α΄ και Β΄ βάρθμια εκπαίδευση και επίτευξη ισότητας σε εκπαίδευση με διασφάλιση πλήρους και ισότιμης πρόσβασης κοριτσιών και επίτευξη βασικής εκπαίδευσης **καλής ποιότητας**.
- 6) Βελτίωση της **ποιότητας εκπαίδευσης** για αξιόλογα και μετρήσιμα αποτελέσματα για όλους ειδικά σε εκμάθηση ανάγνωσης, γραφής μαθηματικών και βασικών δεξιοτήτων για την καθημερινή ζωή.

Αξίζει να αναφερθεί ότι ήδη και από τους 6 παραπάνω Στόχους, κατά τη γνώμη μας, όπου εμπεριέχεται η έννοια της ποιότητας στην περιγραφή τους και εν γένει προσέβλεπαν στην έννοια της Ποιοτικής Εκπαίδευσης, όπως αυτή περιγράφονταν από τις θεμελιώδεις νομικές πράξεις. Στην ουσία είναι αυτή που αναδεικνύει τις ικανότητες του κάθε παιδιού, δίνοντας έμφαση στην υποχρέωση του κράτους για παροχή δωρεάν

⁹¹ World Education Forum (2000). «*The framework for action-Education for all, Meeting our collective Commitments*», Dakar, Senegal, 26-28 April 2000.

παιδείας και επιτονίζοντας την πρόνοια για τις «ευάλωτες» ομάδες, όπως τα κορίτσια, οι γυναίκες⁹² και τα παιδιά των εθνικών μειονοτήτων⁹³.

Απόρροια αυτού του Φόρουμ αποτέλεσε το Πλαίσιο Δράσης του Ντακάρ για την επίτευξη των «Αναπτυξιακών Στόχων Χιλιετίας» μέχρι το 2015 (Dakar Framework for Action), η Παγκόσμια Εκστρατεία για την Εκπαίδευση, η οποία αποτελεί μια Διεθνή κίνηση κοινωνίας πολιτών από περίπου 100 χώρες με τη συμμετοχή εθνικών εκπαιδευτικών ενώσεων και οργανώσεων για την παροχή δωρεάν και **ποιοτικής εκπαίδευσης** (Global Campaign for Education) και τα εγκαίνια της Παγκόσμιας Δεκαετίας Αλφαριθμητισμού 2003-2012, η οποία αποτέλεσε εφαρμογή του Προγράμματος «Πρωτοβουλία Αλφαριθμητισμού για ενδυνάμωση» (LIFE) με απόφαση ΓΔ της UNESCO το Δεκέμβριο 2005 (UN Literacy Programme 2003-2012).

3.4. Παράμετροι Ποιοτικής Εκπαίδευσης

Η έννοια του Δικαιώματος στην Εκπαίδευση (που αναλύθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο) αναφέρεται όχι μόνο στο δικαίωμα πρόσβασης όλων στην εκπαίδευση, αλλά και στο δικαίωμα στην Ποιοτική Εκπαίδευση⁹⁴, δύο δικαιώματα που είναι αλληλοσυμπληρούμενα και αλληλοεξαρτώμενα, καθώς η ποιότητα βρίσκεται πράγματι

⁹² Η Σύμβαση για την Εξάλειψη όλων των μορφών Διακρίσεων κατά των Γυναικών (1979) (CEDAW) (Άρθ. 10) με το Άρθρο 10 ορίζει ότι: «Τα Κράτη μέλη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξαλείψουν τις διακρίσεις κατά των γυναικών ώστε να τους εξασφαλίσουν δικαιώματα ίσα με εκείνα των ανδρών όσον αφορά την εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να εξασφαλίσουν, σε βάση ισότητας του άνδρα και της γυναίκας ...», κατοχυρώνει την ισότητα σε εκπαίδευση, την εξάλειψη στερεότυπων αντιλήψεων, τη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης σχολείου, το δικαίωμα πρόσβασης σε πληροφορίες μορφωτικές, την αθλητική αγωγή, ενώ ταυτόχρονα ορίζει με ειδική διάταξη που αφορά τις γυναίκες αγροτικών περιοχών και την παροχή εκπαίδευσης σε αυτές (Άρθ. 14 Σύμβασης).

⁹³ Σύμβαση Δικαιωμάτων Παιδιού, & Σύμβαση UNESCO κατά των Διακρίσεων στην εκπαίδευση.

⁹⁴ Ο.π., UNESCO 2019a, p. 110.

στην καρδιά της Εκπαίδευσης⁹⁵, αλλά το Διεθνές Δίκαιο που αναφέρεται στα Δικαιώματα του Ανθρώπου κάνει σαφή λόγο γενικότερα για το δικαίωμα πρόσβασης στην εκπαίδευση, με λιγότερες ακριβείς αναφορές στο δικαίωμα στην Ποιοτική Εκπαίδευση. Σύμφωνα με την UNESCO η Ποιοτική Εκπαίδευση αλλάζει και εξελίσσεται με τον χρόνο, καθώς εμπλέκεται και με τις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες⁹⁶. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι αυτό δε σημαίνει ότι δεν υπάρχει σαφές κανονιστικό πλαίσιο για την ερμηνεία του όρου «Ποιοτική Εκπαίδευση». Αντιθέτως, το Διεθνές Δίκαιο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου καθορίζει τα αντικειμενικά χαρακτηριστικά της έννοιας «Δικαίωμα στην Ποιοτική Εκπαίδευση» που είναι παγκόσμια εφαρμόσιμα και αφήνει τα κράτη να αποφασίσουν για την εφαρμογή του⁹⁷.

Η προβληματική και θεματική που αφορά την Ποιότητα στην Εκπαίδευση είναι άκρως σημαντική, καθώς αντανακλά τις αξίες και τις αντιλήψεις αλλά και τις ιδεολογικές και πολιτιστικές παραμέτρους που επηρεάζουν και οδηγούν στη λήψη των εκάστοτε εκπαιδευτικών πολιτικών. Ξεκινά ήδη από το 1960. Οι παράγοντες που την καθορίζουν είναι τόσο ενδογενείς όσο και εξωγενείς και αυτούς οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους οι υπεύθυνοι χάραξης εκπαιδευτικών πολιτικών. Οι μεν εξωγενείς αναφέρονται στον βαθμό ανταπόκρισης των πολιτικών εκπαίδευσης στις τρέχουσες συνθήκες και ανάγκες της εκάστοτε κοινωνίας, η οποία σημειωτέον παύει να είναι καθαρά τοπική και εθνική, αλλά παγκοσμιοποιημένη.

Οι δε ενδογενείς αναφέρονται στις αξίες και αρχές που διέπουν γενικότερα την έννοια της εκπαίδευσης, όπως η ολόπλευρη ανάπτυξη όλων των παιδιών χωρίς διακρίσεις σε πνευματικό, συναισθηματικό, κοινωνικό, ηθικό επίπεδο, η ενεργητική διαδικασία μάθησης, η προώθηση της ανθρωπιστικής παιδείας και η δημιουργία μιας κοινωνίας ανοικτής, δημοκρατικής και δίκαιης.

⁹⁵ “Quality is at the heart of education” στο Education for All Global Monitoring Report 2005.

⁹⁶ UNESCO (2005). “Contributing to a More Sustainable Future: Quality Education, Life Skills and Education for Sustainable Development”. Paris: UNESCO.

⁹⁷ Ο.π., UNESCO 2019a, p. 110.

Από όλα τα παραπάνω διαφαίνεται η πολυπλοκότητα της διαδικασίας επίτευξής της, καθώς καταδεικνύονται και οι πολυπαραγοντικές παρεμβάσεις που απαιτούνται για την υλοποίησή της.

Η έννοια της Ποιότητας της Εκπαίδευσης απασχολεί εδώ και δεκαετίες τους θεωρητικούς και παρουσιάζει πολυποικίλες απαντήσεις, οι οποίες καταδεικνύουν αφενός του λόγου το αληθές για τα παραπάνω και αφετέρου τη σημαντικότητα προσδιορισμού των παραμέτρων που την καθορίζουν⁹⁸, κάτι στο οποίο υπάρχει κοινή αποδοχή από UNESCO⁹⁹, ΕΕ¹⁰⁰ και UNICEF¹⁰¹.

Προσπαθώντας να ορίσουμε την έννοια της ποιότητας στην εκπαίδευση, κατά την UNESCO¹⁰², αξίζει να γίνει αναφορά σε δύο αρχές: η πρώτη προσδιορίζει τη γνωστική ανάπτυξη των μαθητών ως τον κύριο σαφή στόχο όλων των εκπαιδευτικών συστημάτων. Από αυτήν την άποψη η επιτυχία με την οποία τα συστήματα το επιτυγχάνουν αυτό αποτελούν έναν βασικό δείκτη της ποιότητάς τους. Η δεύτερη αρχή δίνει έμφαση στον ρόλο που διαδραματίζει η εκπαίδευση στην προώθηση αξιών και στάσεων υπεύθυνης ιδιότητας του πολίτη και στην καλλιέργεια της δημιουργικής και συναισθηματικής ανάπτυξης. Σημειώνεται ότι η επίτευξη αυτών των στόχων είναι πιο δύσκολο να αξιολογηθεί και να συγκριθεί μεταξύ των χωρών.

Χαρακτηριστικά, για την UNICEF η Ποιοτική Εκπαίδευση αποτελεί αποτέλεσμα μιας διαδικασίας εισροών και εκροών του εκπαιδευτικού συστήματος, όπου τα αποτελέσματα εξαρτώνται από τέσσερις παράγοντες¹⁰³:

⁹⁸ Κοκκονός, Α.(2011). Ποιότητα στην εκπαίδευση: πανάκεια ή παγίδα; Κριτική ανάλυση της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ε.Ε. *Επιστημονικό Βήμα*, τ. 15, - Σεπτέμβριος 2011.

⁹⁹ Ο.π., UNESCO 2004a.

¹⁰⁰ Commission of the European Communities (2008). *An updated strategic framework for European cooperation in education and training*. Brussels: N.P..

¹⁰¹ UNICEF (2000). “*Defining quality in education*” (Document no. UNICEF/PD/ED/00/02). New York: UNICEF.

¹⁰² UNESCO (2004b). *Education for all: the quality imperative; EFA global monitoring report 2005; Summary*, p. 2. Paris: UNESCO. Διαθέσιμο στο: [Education for all: the quality imperative; EFA global monitoring report 2005; summary - UNESCO Digital Library](#).

¹⁰³ Ibid, UNICEF.

- 1) την ποιότητα των εκπαιδευομένων (που αφορά τη φυσική κατάσταση και την υγεία των μαθητών, τις εμπειρίες της προσχολικής ηλικίας, τη συνεχή φοίτηση καθώς και την υποστήριξή τους από το σπίτι και συνδέονται με τη σχολική επιτυχία)
- 2) την ποιότητα του περιβάλλοντος (που αφορά αφενός την ποιότητα των σχολικών εγκαταστάσεων, την υλικοτεχνική υποδομή και τον αριθμό των μαθητών/-τριών ανά τμήμα διδασκαλίας, και αφετέρου τη διασφάλιση συνθηκών ισότητας, μη-διακρίσεων, μη-βίας και αμοιβαίου σεβασμού μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών και συνεισφέρουν στην επίτευξη θετικών αποτελεσμάτων)
- 3) την ποιότητα του περιεχομένου (που αφορά την ύπαρξη αναλυτικών προγραμμάτων που συνεισφέρουν στην απόκτηση βασικών ικανοτήτων στην ανάγνωση, στα μαθηματικά και στις φυσικές επιστήμες, στην ανάπτυξη ψυχοκοινωνικών και διαπροσωπικών δεξιοτήτων, στην ενδυνάμωση των στρατηγικών διά βίου μάθησης και στην προώθηση της ισότητας και της ιδιότητας του ενεργού πολίτη συμβάλλοντας στην επίτευξη ποιοτικής εκπαίδευσης)
- 4) την ποιότητα των διαδικασιών (που αφορά από τη μια μεριά την ποιότητα των σπουδών των εκπαιδευτικών, την ικανότητά τους να χρησιμοποιούν ποικιλία διδακτικών μεθόδων, την επαγγελματική τους ανάπτυξη και τις εργασιακές συνθήκες του εκπαιδευτικού, και από την άλλη την εποπτεία και την υποστήριξη του εκπαιδευτικού έργου, την ηγεσία, τη χρήση των τεχνολογιών για τη μείωση των ανισοτήτων, τη χρήση ποικιλίας μεθόδων και προσεγγίσεων).

Τα ποιοτικά μαθησιακά αποτελέσματα αποτελούν βασικό στοιχείο της Ποιοτικής Εκπαίδευσης, κατονομάζονται ως «Βασικές Διαστάσεις της Ποιότητας στην Εκπαίδευση» και αποτυπώνονται με μετρήσιμο τρόπο από τις ικανότητες που αποκτούν οι εκπαιδευόμενοι στην ανάγνωση, στα μαθηματικά και στις επιστήμες, από την αξιολόγηση τους για την ενίσχυση των γνώσεων και των δεξιοτήτων που έχουν ήδη αποκτηθεί, από την εξασφάλιση γνώσεων και δεξιοτήτων που θα ενισχύσουν την είσοδό τους στην αγορά εργασίας, από την εξασφάλιση μαθησιακών αποτελεσμάτων που συνάδουν με την ιδιότητα των εκπαιδευομένων ως ενεργών πολιτών, με τη συμμετοχή τους στην κοινότητα και με τη διά βίου μάθηση.

Υπάρχει, λοιπόν, διάσταση απόψεων σχετικά με το τι σημαίνει ποιότητα στην εκπαίδευση και η απόδοση της έννοιας διαφέρει από χώρα σε χώρα. Διαφορετικοί εκπαιδευτικοί φορείς και οργανισμοί έχουν επίσης τους δικούς τους ορισμούς. Ωστόσο, υπάρχουν τρεις γενικές αρχές στις οποίες συμφωνούν όλες οι χώρες: α) η ανάγκη για συνάφεια, β) για ισότητα πρόσβασης και έκβασης και γ) για σωστή τήρηση των ατομικών δικαιωμάτων¹⁰⁴.

Με βάση την UNESCO οι μεταβλητές της Ποιότητας στην εκπαίδευση είναι πέντε¹⁰⁵:

1. **τα χαρακτηριστικά** του μαθητή: συμπεριλαμβανομένης της ικανότητας του μαθητή, της επιμονής, της ετοιμότητας για το σχολείο, της προηγούμενης γνώσης, των εμποδίων στη μάθηση και των δημογραφικών μεταβλητών.
2. **το πλαίσιο** : συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων πόρων για την εκπαίδευση, τη γονική υποστήριξη, τα εθνικά πρότυπα, τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, τους κοινωνικοπολιτιστικούς και θρησκευτικούς παράγοντες, τα αποτελέσματα των συνομηλικών και τον διαθέσιμο χρόνο για τη σχολική εκπαίδευση και την εργασία στο σπίτι.
3. **η ενεργοποίηση εισροών** : συμπεριλαμβανομένου διδακτικού και μαθησιακού υλικού, φυσικής υποδομής και εγκαταστάσεων και ανθρώπινου δυναμικού.
4. **η διδασκαλία και η μάθηση** : συμπεριλαμβανομένου του χρόνου μάθησης, των μεθόδων διδασκαλίας, της αξιολόγησης και του μεγέθους της τάξης.
5. **τα αποτελέσματα** : συμπεριλαμβανομένων των δεξιοτήτων γραμματισμού και αριθμητικής, αξιών και δεξιοτήτων ζωής.

Επομένως, η UNESCO προωθεί την υψηλής ποιότητας Εκπαίδευση ως βασικό ανθρώπινο δικαίωμα και υποστηρίζει την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως μέσου για όλες τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες¹⁰⁶. Σύμφωνα με την UNESCO η

¹⁰⁴ Βλ. περισσότερα στο UNESCO Annual Report 2004, UNESCO Institute for Education <https://uil.unesco.org/annual-report-2004-unesco-institute-education>.

¹⁰⁵ Ibid, p. 36.

¹⁰⁶ Pigozzi, M. J. (2006). What is the 'quality of education'? (A UNESCO perspective). *Cross-national studies of the quality of education: planning their design and*

έννοια της Ποιοτικής Εκπαίδευσης αφορά 3 πυλώνες: 1) τους Εκπαιδευτικούς και την Εκπαιδευτική Διαδικασία, 2) το Περιεχόμενο εκπαίδευσης και 3) το Εκπαιδευτικό Περιβάλλον¹⁰⁷.

Ο πρώτος πυλώνας αναφέρεται στους εκπαιδευτικούς και πιο συγκεκριμένα στην επιστημονική και παιδαγωγική τους κατάρτιση, την επιμόρφωσή τους σε μη διάκριση και σε ανθρώπινα δικαιώματα και την κατοχύρωση των κοινωνικών τους δικαιωμάτων, όπως του δικαιώματος εργασίας, επαρκούς μισθού, άδειας για επιμόρφωση, καλές συνθήκες εργασίας, ίση αμοιβή γυναικών ανδρών (θέματα τα οποία τίγονται και κατοχυρώνονται με βάση το άρθρο 13 του ΔΣΟΚΠΔ).

Ο δεύτερος πυλώνας αναφέρεται στο περιεχόμενο της εκπαίδευσης και στην ατομοκεντρική προσέγγιση, τη μη διάκριση και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, την καλλιέργεια δημιουργικότητας και ανάπτυξης συναισθηματικής των εκπαιδευομένων για την απόκτηση αξιών και αρχών για καλλιέργεια υπεύθυνης πολιτεότητας, στο αναλυτικό πρόγραμμα ανάλογα με τη βαθμίδα και ανά μάθημα με στόχους για εκπαιδευτικούς, προσδοκίες από μαθητές και τρόπο αξιολόγησης καθώς και στην εκπαίδευση στα Δικαιώματα του Ανθρώπου (σχετικά με τα ΑΔ, μέσα από τα ΔΑ, για τα ΑΔ) (όπως θίγεται στο άρθρο 29 της ΣΔΠ).

Τέλος, ο τρίτος πυλώνας για το εκπαιδευτικό περιβάλλον αναφέρεται στην παροχή υποστήριξης σε μαθητή και δημιουργία ενός περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς και ποιοτικού, στην προστασία του από κάθε μορφή βίας και σχολικού εκφοβισμού (ιδιαίτερα για τις ευάλωτες ομάδες) (άρθρο 19 ΣΔΠ), στην αποφυγή σωματικής τιμωρίας ως προσβολής αξιοπρέπειας (άρθρο 28 ΣΔΠ, αριθμός 13 ΔΣΟΚΠΔ) και απαγόρευσή της (Γενικό Σχόλιο 8 παράγραφος 1 ΣΔΠ) καθώς και κάθε φυσικής και συναισθηματικής κακοποίησης, στη διασφάλιση υποδομών για τις ανάγκες των

managing their impact, p. 39-50. Paris: International Institute for Educational Planning UNESCO.

¹⁰⁷ Ο.π., UNESCO 2019a, p. 112-128.

περιθωριοποιημένων ομάδων (γυναικών¹⁰⁸, ΑΜΕΑ¹⁰⁹, ένοπλες συρράξεις) και στην εξασφάλιση συνθηκών υγιεινής (ΔΣΟΚΠΔ).

Σύμφωνα με την M. Pigozzi¹¹⁰, η οποία μελέτησε την έννοια της ποιοτικής εκπαίδευσης σε σχέση με τον σύγχρονο κόσμο, μιλώντας για Ποιότητα στην Εκπαίδευση είναι σημαντικό να διευκρινιστεί η απαίτηση για δύο μορφές ελέγχου: ¹¹¹ του επιπέδου του εκπαιδευομένου στο εκπαιδευτικό του περιβάλλον και του επιπέδου του εκπαιδευτικού συστήματος, που δημιουργεί και υποστηρίζει τη μαθησιακή διαδικασία. Το κάθε επίπεδο δε διακρίνεται σε 5 διαστάσεις, οι οποίες αποτελούν όλες μαζί από κοινού τα δέκα χαρακτηριστικά της «Ποιοτικής Εκπαίδευσης». Είναι χαρακτηριστική η απεικόνισή της με την κεντρική θέση της μάθησης και την πλαisiώσή της από τον «εσωτερικό κύκλο» του εκπαιδευομένου και τον «εξωτερικό κύκλο» του συστήματος¹¹². Τα στοιχεία που καθορίζουν το επίπεδο του εκπαιδευομένου («εσωτερικός κύκλος») είναι: οι αναζητήσεις, τα βιώματα και οι εμπειρίες του μαθητή, το περιεχόμενο, οι διαδικασίες και το περιβάλλον στο οποίο μαθαίνει. Ενώ στο επίπεδο του εκπαιδευτικού συστήματος («εξωτερικός κύκλος») συμπεριλαμβάνεται το διοικητικό και διαχειριστικό μέρος του συστήματος, η εφαρμογή των «καλών πρακτικών», το υποστηρικτικό νομοθετικό πλαίσιο, οι πηγές και τα μέσα για τον έλεγχο των αποτελεσμάτων σε μαθητές.

Συμπερασματικά, η έννοια της Ποιοτικής Εκπαίδευσης αποτελεί μια δυναμική έννοια, η οποία ξεπερνά τον παραδοσιακό ορισμό της, που έδινε έμφαση στον γνωστικό τομέα και ανάπτυξη μέσα από την καλλιέργεια του αλφαριθμητισμού, της αριθμητικής και των

¹⁰⁸ Ό.π., Σύμβαση για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών (CEDAW).

¹⁰⁹ Σύμβαση για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία GA Res 61/611, 13 Δεκεμβρίου 2006. Η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ το 2008. Η Ελλάδα την κύρωσε μαζί με το Προαιρετικό Πρωτόκολλο με τον Ν. 4074/2012 ΦΕΚ Α'88, βλ. σχετικά Νάσκου-Περράκη, Π. (2009). «Δικαιώματα του Ανθρώπου, Παγκόσμια και Περιφερειακή Προστασία», β' έκδοση, σ. 378 & ό.π, Νάσκου-Περράκη 2020, σ. 107-114.

¹¹⁰ Ό.π., Pigozzi, p. 43-46 & 46-49.

¹¹¹ Ibid, p. 43.

¹¹² Ibid, p. 45.

δεξιοτήτων για τη ζωή, και συμπεριλαμβάνει πλέον την κοινωνική και τις άλλες διαστάσεις της μάθησης, που στοχεύουν στη βιώσιμη ανθρώπινη ανάπτυξη, την ειρήνη και την ασφάλεια, τις πανανθρώπινες αξίες, την ενεργή λήψη αποφάσεων και την ποιότητα ζωής σε ατομικό, οικογενειακό, κοινωνικό και παγκόσμιο επίπεδο. Πλέον, ποιοτική δε θεωρείται η γνώση που ακολουθεί τη συμβατική διάκριση σε κλάδους, ούτε η γνώση που ξεπερνιέται από την έρευνα, αλλά η γνώση που βασίζεται στη διεπιστημονικότητα, στον πλουραλισμό των θεωρήσεων, στη σχολική γνώση που συνδέεται με τις συνθήκες και προκλήσεις της σύγχρονης πραγματικότητας, όπως η χρήση των νέων τεχνολογιών στην εποχή του ψηφιακού μετασχηματισμού¹¹³. Αυτά αποτελούν τα νέα κριτήρια ποιότητας.

¹¹³ Ματθαίου, Δ. (2007). Ποιότητα στην εκπαίδευση. Ιδεολογικές ορίζουσες, εννοιολογήσεις και πολιτικές. Μια συγκριτική θεώρηση. Στο: *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, τ. 13, 10-32, σελ. 24.

3.5. Δείκτες Ποιότητας Εκπαίδευσης

Προκειμένου να βελτιωθεί η ποιότητα εκπαίδευσης και να επιτευχθούν τα καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα η UNESCO παρακολουθεί και αξιολογεί τα εκπαιδευτικά συστήματα αναλύοντάς τα και παρέχοντας πρόσβαση στους σχεδιάζοντες εκπαιδευτική πολιτική. Η παρακολούθηση μέσα από δείκτες της ποιότητας της εκπαίδευσης παρέχει τη δυνατότητα συγκρίσεων και αναλύσεων σε επίπεδο χρόνου, χώρου και περιβάλλοντος βάσει προτύπων και παγκόσμιων σημείων αναφοράς, όπως είναι ο Στόχος 4.

Οι δείκτες αυτοί κατά την UNESCO προσφέρουν¹¹⁴: πρώτα απ' όλα παρακολούθηση των αλλαγών σε τομείς, όπως η ποιότητα διδασκαλίας, το πρόγραμμα σπουδών και οι επιδόσεις των μαθητών, οι οποίες μπορούν να προειδοποιήσουν τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής για επικείμενα προβλήματα. Επίσης, συντελούν στη μέτρηση του αντικτύπου των προσπαθειών μιας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Ακόμη, συμβάλλουν στην ενθάρρυνση για τη βελτίωση ενός εκπαιδευτικού συστήματος μέσα από τη σύγκριση του με το αντίστοιχο άλλων χωρών ή με άλλα συστήματα. Επιπλέον, εφιστούν την προσοχή και εστιάζουν σε εκπαιδευτικά υποσυστήματα που ενδέχεται να απαιτούν βελτίωση, όπως συγκεκριμένες περιοχές ή επίπεδα εκπαίδευσης. Τέλος, δίνουν έμφαση σε βασικούς δείκτες δικαιοσύνης, όπως η απόδοση διαφορετικών υποομάδων όπως τα κορίτσια, οι μαθητές που ζουν σε συνθήκες φτώχειας ή οι μαθητές με αναπηρίες.

Οι δείκτες αυτοί διακρίνονται σε τέσσερις κατηγορίες¹¹⁵:

Η πρώτη κατηγορία είναι οι **δείκτες πλαισίου**, οι οποίοι παρέχουν πληροφορίες αναφορικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν τη μάθηση, όπως τα χαρακτηριστικά των μαθητών, οι κοινωνικοοικονομικές συνθήκες, οι πολιτισμικές πτυχές, η κατάσταση του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού και τα ζητήματα της τοπικής κοινότητας. Οι δείκτες πλαισίου είναι συχνά δύσκολο να αναπτυχθούν και να μετρηθούν, καθώς

¹¹⁴ Kaagan, St., Smith, Marshall S., (1985). Indicators of Educational Quality, *Educational Leadership*, v43 n2, p.21-24.

¹¹⁵ Scheerens, J., Luyten, H., & van Ravens, J. (2011). Measuring educational quality by means of indicators. In *Perspectives on educational quality* (p. 35-50). Springer, Dordrecht.

αφορούν ποιοτικά ζητήματα. Τα κοινά εργαλεία συλλογής δεδομένων περιλαμβάνουν έρευνες, παρατηρήσεις στην τάξη, εκθέσεις επιθεώρησης και αυτοαξιολογήσεις.

Η δεύτερη κατηγορία είναι οι **δείκτες εισόδου**, οι οποίοι μετρούν κυρίως την ανάπτυξη και τη χρήση των πόρων προς διευκόλυνση της μάθησης. Αποκαλύπτουν εάν οι προγραμματισμένοι οικονομικοί, υλικοί και ανθρώπινοι πόροι παραδίδονται στις προγραμματισμένες ποσότητες, σε όλα τα επίπεδα του συστήματος. Οι πληροφορίες σχετικά με τους δείκτες αυτούς είναι σχετικά εύκολο να ληφθούν, καθώς οι εισροές είναι συχνά «μετρήσιμες» από τη φύση τους και οι διαδικασίες διαχείρισης περιλαμβάνουν την αυτόματη τήρηση αρχείων πολλών εισροών. Μια πρόκληση μπορεί να είναι οι διαφορές μεταξύ της παραγωγής εισροών και της διασφάλισης ότι είναι διαθέσιμες στο τελικό σημείο.

Η τρίτη κατηγορία είναι οι **δείκτες διαδικασίας**, που μετρούν τον τρόπο με τον οποίο διεξήχθησαν οι δραστηριότητες του εκπαιδευτικού προγράμματος. Αυτό περιλαμβάνει τον τρόπο με τον οποίο διεξάγονται στην πράξη συγκεκριμένες εκπαιδευτικές διαδικασίες, π.χ. η εφαρμογή προτύπων, η ποιότητα διδασκαλίας, χρόνος εργασίας, το σχολικό κλίμα και η εκπαιδευτική ηγεσία. Οι δείκτες αυτοί αφορούν επίσης ποιοτικά ζητήματα και μπορούν να ληφθούν μέσω ερευνών και παιδαγωγικών παρατηρήσεων, εκθέσεων επιθεώρησης και αυτοαξιολογήσεων.

Τέλος, οι **δείκτες εκροών**, οι οποίοι μετρούν τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων του προγράμματος για να ελεγχθεί εάν επιτεύχθηκαν οι στόχοι του προγράμματος. Οι τελευταίοι καταδεικνύουν πώς αποδίδει το εκπαιδευτικό σύστημα όσον αφορά τις γνώσεις του αντικειμένου, τις ικανότητες, την επανάληψη, τα ποσοστά προόδου και ολοκλήρωσης και την ικανοποίηση του εργοδότη. Οι δείκτες αυτοί παραγωγής μπορούν να ληφθούν μέσω εθνικών εξετάσεων, διεθνών αξιολογήσεων, ερευνών και συστηματικών επιτόπιων παρατηρήσεων. Οι συγκεκριμένοι δείκτες συνήθως περιλαμβάνουν τη μέτρηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων με βάση εθνικές εξετάσεις ή διεθνείς αξιολογήσεις. Οι δείκτες αυτοί παρέχουν και τα πιο σημαντικά δεδομένα για την κατανόηση του εάν η εκπαιδευτική ποιότητα και τα μαθησιακά αποτελέσματα βελτιώνονται, όπως προβλέπεται.

3.6. 17 ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ UNESCO

3.6.1. Οι 17 ΠΣΒΑ

Στις 25-27 Σεπτεμβρίου 2015 έγινε η Διάσκεψη Κορυφής για την Ανάπτυξη (United Nations Sustainable Development Summit 2015), όπου υπεγράφη από τα 193 κράτη-μέλη η Νέα Ατζέντα του ΟΗΕ για Βιώσιμη Ανάπτυξη¹¹⁶, στην οποία ενεγράφησαν οι 17 Παγκόσμιοι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης «17 Στόχοι για να αλλάξουμε τον κόσμο»¹¹⁷ με τους 169 Υποστόχους.

Με τον όρο «Βιώσιμη Ανάπτυξη» νοείται ως η ανάπτυξη που καλείται να «καλύψει τις ανάγκες των παρόντων γενεών χωρίς να διακυβεύσει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες»¹¹⁸. Είναι κομβικής σημασίας η ανάπτυξη αυτή για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και βασίζεται στην αποτελεσματική και υπεύθυνη περιβαλλοντικά χρήση των πόρων μιας κοινωνίας, φυσικών, οικονομικών και κοινωνικών.

Υπάρχουν τρεις διαστάσεις Βιώσιμης Ανάπτυξης: η κοινωνική, η οικονομική και η περιβαλλοντική. Στόχος είναι ένας κόσμος καλύτερος με ειρήνη, ασφάλεια, ανθρώπινα δικαιώματα, μηδενική πείνα, καλή υγεία και ευημερία, καλή εκπαίδευση, ισότητα των φύλων, αξιοπρεπή εργασία και ανάπτυξη παντού στον κόσμο¹¹⁹. Η Ατζέντα βασίζεται στα 5 “P” για την επίτευξη της Βιώσιμης Ανάπτυξης σε βάθος χρόνου (15 ετών: 2015-2030): People (Ανθρωποι), Planet (Πλανήτης), Prosperity (Ευημερία), Peace (Ειρήνη), Partnership (Συνεργασία)¹²⁰.

¹¹⁶ The 2030 Agenda for Sustainable Development.

¹¹⁷ Οι 17 Sustainable Development Goals στο Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης ΟΗΕ (UNRIC): <https://unric.org/el/17-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%BF%CE%B9-%CE%B2%CE%B9%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B7%CF%83-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%83/>

¹¹⁸ Ο ορισμός από τον Brundtland στην «Brundtland Report» στο: <https://www.britannica.com/topic/Brundtland-Report>.

¹¹⁹ UN, Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

¹²⁰ Ibid.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η έννοια της Βιώσιμης ανάπτυξης χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Brundtland το 1987 στην Έκθεση της «Παγκόσμιας Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών» (“World Commission on Environment and Development”) με τίτλο: «Το Κοινό μας Μέλλον» (“Our Common Future”), γνωστή ως «Αναφορά Brundtland» (“Brundtland Report”)¹²¹. Η διασύνδεση ανάμεσα στη Βιώσιμη Ανάπτυξη και την Εκπαίδευση είναι εμφανής με τον ρόλο των εκπαιδευτικών κομβικό για την επίτευξη της Βιώσιμης ανάπτυξης ή Αειφόρου Ανάπτυξης.

Το 1992 στο Ρίο πραγματοποιήθηκε η «Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη» (“United Nations Conference on Environment and Development”), η οποία κατέληξε στη «Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη»¹²² με κεφάλαιο με τίτλο «Agenda 21»¹²³, όπου καταδεικνυόταν η σημασία και ο ρόλος της εκπαίδευσης στην επίτευξη Αειφορίας, με συστάσεις για νέα εκπαίδευση, καθώς: *«η Εκπαίδευση είναι σημαντική για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και τη βελτίωση της ικανότητας των ανθρώπων να αντιμετωπίζουν περιβαλλοντικά και αναπτυξιακά ζητήματα. Είναι ακόμα σημαντική για να επιτευχθεί η περιβαλλοντική και ηθική αφύπνιση, οι αξίες και οι στάσεις, οι ικανότητες και η συμπεριφορά που συμβαδίζουν με την αειφόρο ανάπτυξη, καθώς και η αποτελεσματική συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων».*

¹²¹ United Nations. Sustainable Development Goals Knowledge Platform, Report of the World Commission on Environment and Development – Our Common Future στο: <https://digitallibrary.un.org/record/139811>.

¹²² UNESCO (1992). The Rio Declaration on Environment and Development. Διαθέσιμο στο: <https://documents-dds.ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/836/55/PDF/N9283655.pdf?OpenElement>.

¹²³ United Nations. Sustainable Development, Conference on Environment & Development, Rio de Janeiro, Brazil, (3 - 14 June 1992) AGENDA 21 στο: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>.

3.6.2. Ο ηγετικός ρόλος της UNESCO στην επίτευξη του Στόχου 4 (SDG4)

Η UNESCO έχει ηγετικό ρόλο στα θέματα εκπαίδευσης σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο, καθώς η ποιοτική εκπαίδευση αποτελεί το θεμέλιο για τη βιώσιμη ανάπτυξη, και κυρίως ο Στόχος 4 που αφορά τη «**Διασφάλιση ελεύθερης, ισότιμης και ποιοτικής εκπαίδευσης προάγοντας ευκαιρίες δια βίου μάθησης**»¹²⁴.

Η Διακήρυξη του Ίντσεον (Incheon Declaration)¹²⁵: «Εκπαίδευση 2030: προς μία Εκπαίδευση ποιότητας, ισότητας και δια βίου μάθησης προς όλους», υιοθετήθηκε στην Κορέα στις 19-22 Μαΐου 2015 στο Παγκόσμιο Φόρουμ για την Παγκόσμια Εκπαίδευση 2015 (World Education Forum 2015) με τη συμμετοχή της Unesco, UNICEF, World Bank, UNFPA, UNDP, UNWOMEN, UNHCR. Αποτελεί τη σημαντικότερη Διακήρυξη που στοχεύει στη **διασφάλιση ποιοτικής εκπαίδευσης**, χωρίς διακρίσεις, δίκαιης και με στόχο την επίτευξη δια βίου μάθησης μέχρι το 2030. Στη συνέχεια η συγκεκριμένη Διακήρυξη υποβλήθηκε στα Ηνωμένα Έθνη και αποτέλεσε τη βάση για την υιοθέτηση του ΠΣ Νο4 από τους 17 ΠΣ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη που υιοθέτησε ο ΟΗΕ στη Γενική Συνέλευση τον Σεπτέμβριο του 2015¹²⁶, κάτι που αποτελεί πολιτική επιβεβαίωση του Διεθνούς Οργανισμού στο δικαίωμα στην Εκπαίδευση¹²⁷. Ως απόρροια του Φόρουμ αυτού ήταν και η επέκταση του προγράμματος «Εκπαίδευση για όλους» μέχρι το 2030.

Ο **Στόχος** αυτός επιδιώκει¹²⁸:

4.1. Έως το 2030, να διασφαλιστεί ότι όλα τα κορίτσια και τα αγόρια ολοκληρώνουν δωρεάν, δίκαιη και ποιοτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση που οδηγεί

¹²⁴ UNESCO (2017b). Sustainable Development Goal No 4 “*Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong opportunities for All*”. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259784> ([Ensure quality education for all: Sustainable Development Goal 4; ten targets - UNESCO Digital Library](https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259784)).

¹²⁵ Incheon Declaration and Education 2030 (2015). *Framework for action*. Υιοθετήθηκε στις 4.11.2015.

¹²⁶ A/RES/70/1, 25-27 September 2015.

¹²⁷ Ο.π., UNESCO 2019a, p. 17.

¹²⁸ United Nations. The 2030 Agenda for Sustainable Development, διαθέσιμη στο: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

σε σχετικά και αποτελεσματικά μαθησιακά αποτελέσματα.

4.2. Έως το 2030, να διασφαλιστεί ότι όλα τα κορίτσια και τα αγόρια θα έχουν πρόσβαση σε ποιοτική προσχολική ανάπτυξη, φροντίδα και εκπαίδευση, ώστε να είναι έτοιμοι για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

4.3 Έως το 2030 εξασφάλιση ίσης πρόσβασης για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες σε οικονομικά προσιτή και ποιοτική τεχνική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης.

4.4. Έως το 2030, ουσιαστική αύξηση του αριθμού νέων και ενηλίκων, οι οποίοι έχουν τις κατάλληλες δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων, για την απασχόληση, την αξιοπρεπή εργασία και την επιχειρηματικότητα.

4.5 Έως το 2030, εξάλειψη των ανισοτήτων μεταξύ των φύλων στην εκπαίδευση και εξασφάλιση ίσης πρόσβασης σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης για τα ευάλωτα άτομα, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρίες, των αυτόχθονων πληθυσμών και των παιδιών σε ευάλωτες καταστάσεις.

4.6. Έως το 2030, διασφάλιση ότι η νεολαία στο σύνολό της, όπως και ένα ποσοστό ενηλίκων, ανδρών και γυναικών, επιτυγχάνουν αλφαριθμητισμό και αριθμητική.

4.7. Έως το 2030, εξασφάλιση ότι όλοι οι εκπαιδευόμενοι αποκτούν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, συμπεριλαμβανομένης, μεταξύ άλλων, μέσω της εκπαίδευσης για αειφόρο ανάπτυξη και βιώσιμου τρόπου ζωής, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας των φύλων, προώθηση της κουλτούρας της ειρήνης και της μη βίας, της παγκόσμιας ιθαγένειας και της εκτίμησης της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και της συμβολής του πολιτισμού στη βιώσιμη ανάπτυξη.

Τα μέσα για την εφαρμογή του Στόχου 4 και των 7 Υπο-στόχων είναι:

4.α. Δημιουργία και αναβάθμιση εκπαιδευτικών εγκαταστάσεων που είναι ευαίσθητες στα παιδιά, στην αναπηρία και στο φύλο και παρέχουν ασφαλή, μη βίαια, χωρίς αποκλεισμούς και αποτελεσματικά περιβάλλοντα μάθησης για όλους.

4.β. Έως το 2020, επέκταση σε παγκόσμιο επίπεδο του αριθμού των διαθέσιμων υποτροφιών στις αναπτυσσόμενες χώρες και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες, στα μικρά νησιωτικά αναπτυσσόμενα κράτη και στις αφρικανικές χώρες, για εγγραφή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της επαγγελματικής κατάρτισης και της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών, τεχνικών, μηχανικών και

επιστημονικών προγραμμάτων, σε ανεπτυγμένες χώρες και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες.

4.γ. Έως το 2030, να αυξηθεί ουσιαστικά η προσφορά καταρτισμένων εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων μέσω της διεθνούς συνεργασίας για την κατάρτιση εκπαιδευτικών σε αναπτυσσόμενες χώρες, ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες και στα μικρά αναπτυσσόμενα νησιωτικά κράτη.

Η Ποιοτική Εκπαίδευση πράγματι, κατά την UNESCO, αποτελεί τη βάση για τη βελτίωση της ανθρώπινης ζωής και βιώσιμης ανάπτυξης, καθώς μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην επίτευξη προόδου στην πρόσβαση στην εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα και στη φοίτηση γυναικών και κοριτσιών, συντελεί στην τρωμερή βελτίωση βασικών γνώσεων γραφής και ανάγνωση και αποτελεί απαίτηση για τολμηρότερες προσπάθειες υλοποίησης της καθολικής εκπαίδευσης¹²⁹.

Ομολογουμένως ο Στόχος 4 με τους υποστόχους 1,2,3,5 επιδιώκει την πρόσβαση στην εκπαίδευση από τη βασική στην τεχνολογική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση με έναν ισότιμο και χωρίς αποκλεισμούς τρόπο. Έχει κατά κάποιον τρόπο διευρύνει σε σχέση με τους στόχους της Χιλιετίας το φάσμα της εκπαίδευσης, καθώς οι εκπαιδευόμενοι εμπνέονται να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους, ακόμα και δια βίου, και εναπόκειται στην ευθύνη της πολιτείας για την επέκταση αυτής της δυνατότητας¹³⁰.

Θεωρούμε ότι η έννοια του δικαιώματος στην εκπαίδευση, όπως παρουσιάστηκε στο πρώτο κεφάλαιο, συνοψίζεται στον Στόχο 4, όπου η έννοια της εκπαίδευσης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, η διαπολιτισμική εκπαίδευση, η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, η εκπαίδευση για την παγκόσμια πολιτότητα, η εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και η εκπαίδευση για την κλιματική αλλαγή και την ειρήνη μαζί με την εκπαίδευση για την ισότητα των δύο φύλων συνθέτουν την έννοια της Ποιοτικής Εκπαίδευσης.

¹²⁹ UNESCO Leading SDG 4 - Education 2030 στο: <https://en.unesco.org/themes/education2030-sdg4>.

¹³⁰ Yamada, S. (2016). Post-2015 and the SDG4 framework: Shifting focus to the learners' skills and knowledge. *Norrag News*, 54, 30. Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.26153.19045>.

Στη συνέχεια παραθέτουμε τους **11 δείκτες που έθεσε ο ΟΗΕ για τον παραπάνω Στόχο και είναι:**

4.1.1 Αναλογία παιδιών και νέων (α) στους βαθμούς 2/3. (β) στο τέλος του δημοτικού· και (γ) στο τέλος της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης επίτευξη τουλάχιστον ενός ελάχιστου επιπέδου επάρκειας στην (i) ανάγνωση και (ii) στα μαθηματικά, ανά φύλο.

4.1.2 Ποσοστό ολοκλήρωσης (πρωτοβάθμια εκπαίδευση, κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση).

4.2.1 Ποσοστό παιδιών ηλικίας 24-59 μηνών που είναι αναπτυξιακά σε καλό δρόμο όσον αφορά την υγεία, τη μάθηση και την ψυχοκοινωνική ευημερία, ανά φύλο.

4.2.2 Ποσοστό συμμετοχής στην οργανωμένη μάθηση (ένα έτος πριν από την επίσημη ηλικία εισόδου στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση), ανά φύλο.

4.3.1 Ποσοστό συμμετοχής νέων και ενηλίκων στην επίσημη και μη τυπική εκπαίδευση και κατάρτιση τους προηγούμενους 12 μήνες, ανά φύλο.

4.4.1 Αναλογία νέων και ενηλίκων με δεξιότητες τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ), ανά τύπο δεξιοτήτων.

4.5.1 Δείκτες ισοτιμίας (γυναίκες/άνδρες, αγροτικές/αστικές, κατώτερο/ανώτερο πεμπτημόριο πλούτου και άλλοι όπως η κατάσταση αναπηρίας, οι αυτόχθονες πληθυσμοί και οι θιγόμενοι από συγκρούσεις, καθώς γίνονται διαθέσιμα δεδομένα) για όλους τους εκπαιδευτικούς δείκτες αυτής της λίστας που μπορούν να αναλυθούν.

4.6.1 Ποσοστό του πληθυσμού σε μια δεδομένη ηλικιακή ομάδα που επιτυγχάνει τουλάχιστον ένα σταθερό επίπεδο επάρκειας στη λειτουργική (α) αλφαριθμητική και (β) δεξιότητες αριθμητικής, ανά φύλο.

4.7.1 Ο βαθμός στον οποίο (i) η παγκόσμια εκπαίδευση για την ιδιότητα του πολίτη και (ii) η εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της ισότητας των φύλων και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ενσωματώνονται σε όλα τα επίπεδα στις (α) εθνικές εκπαιδευτικές πολιτικές. (β) προγράμματα σπουδών. (γ) εκπαίδευση εκπαιδευτικών. και (δ) αξιολόγηση μαθητή.

4.α.1 Αναλογία σχολείων που προσφέρουν βασικές υπηρεσίες, ανά είδος υπηρεσίας.

4.β.1 Όγκος επίσημων ροών αναπτυξιακής βοήθειας για υποτροφίες ανά τομέα και είδος σπουδών.

4.γ.1 Αναλογία εκπαιδευτικών με τα ελάχιστα απαιτούμενα προσόντα, ανά επίπεδο εκπαίδευσης.

Επομένως, εν κατακλείδι ο SDG4 αποτελείται από 10 Στόχους και εμπεριέχει 11 Δείκτες. Γίνεται κατανοητό ότι ο συγκεκριμένος στόχος περιλαμβάνει τόσο μέτρα εκπαίδευσης παιδιών και ενηλίκων (4.1, 4.2, 4.3), δεξιοτήτων (4.4, 4.6, 4.7), αλλά και ανισότητας των φύλων (4,5), ενώ οι δείκτες των μέσων εφαρμογής επικεντρώνονται από τη μια στις εκπαιδευτικές εγκαταστάσεις και υποδομές για τους μαθητές (4.α, 4.β) και από την άλλη στην ποιότητα του έργου των εκπαιδευτικών (4.γ).

Στη συνέχεια στο τέταρτο κεφάλαιο θα παρουσιαστούν και οι δείκτες της ΕΕ για τον Στόχο 4.

3.6.3. Το Πλαίσιο Δράσης για την Εκπαίδευση 2030

Το Πλαίσιο Δράσης για την Εκπαίδευση 2030 αναπτύχθηκε ως εργαλείο υπό τον συντονισμό της UNESCO, θέτοντας τις κατευθυντήριες γραμμές, προτείνοντας στρατηγικές προσεγγίσεις, και εξειδικευμένες προσεγγίσεις ανά υποστόχο, εν ολίγοις προτείνοντας τρόπους υλοποίησης, συντονισμού, χρηματοδότησης και ελέγχου¹³¹.

Όπως τόνισε η Ιρίνα Μπόκοβα αυτή η Διακήρυξη θεωρείται κομβική για την εξασφάλιση μιας αξιοπρεπούς ζωής με τη διαμόρφωση υπεύθυνων παγκόσμιων πολιτών, που φέρνουν την αλλαγή μέσα από δια βίου μάθηση προς επίτευξη της παγκόσμιας ειρήνης και αειφορίας¹³².

¹³¹ Ο.π., Δηλάρη, σ. 49.

¹³² Στο UNESCO (2016a). «*Education 2030 Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4 “Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all”*», p. 12. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>.

«This Declaration is a huge step forward. It reflects our determination to ensure that all children, young people and adults gain the knowledge and skills they need to live in dignity, to fulfil their potential and contribute to their societies as responsible global citizens. It

Ο Anthony Lake τόνισε ότι η εκπαίδευση αποτελεί το κλειδί για την προσωπική και ισχυρή κοινωνική αλλαγή, με την προϋπόθεση να εντάξουμε κάθε παιδί και να αξιοποιήσουμε κάθε μορφή μάθησης¹³³, ενώ ο Jim Yong Kim επεσήμανε την ανάγκη για οικονομική και τεχνολογική εμπειρογνωμοσύνη παράλληλα με την παγκόσμια συνεργασία για την επίτευξη της συλλογικής ευημερίας¹³⁴.

Τέλος, ο Babatunde Osotimehin παρατήρησε ότι η εμφύσηση αξιών, όπως η ειρήνη, η δικαιοσύνη, τα δικαιώματα του ανθρώπου και η ισότητα των δύο φύλων εξασφαλίζουν την ποιοτική εκπαίδευση και προωθούν και προστατεύουν το δικαίωμα στην εκπαίδευση¹³⁵.

Στην ουσία το Πλαίσιο δράσης Εκπαίδευση 2030, όπως διαφαίνεται και από τις δηλώσεις των παραπάνω, καταδεικνύει τον κομβικό ρόλο της εκπαίδευσης στην επίτευξη των άλλων 16 ΠΣΒΑ και αποτελεί κινητήριο μοχλό για τη μεταμόρφωση της ζωής όλων, ώστε κανείς να μη μείνει πίσω¹³⁶. Οι έννοιες κλειδιά είναι: η πρόσβαση στην εκπαίδευση, η εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, η ισότητα και ισονομία, η

encourages governments to provide learning opportunities through life, so that people can continue to grow and be on the right side of change. It affirms that education, a fundamental human right, is the key to global peace and sustainable development», Director-General of UNESCO.

¹³³ Ibid, p.12: *“Education is the key to a better life for every child and the foundation of every strong society – but far too many children are still being left behind. To realize all our development goals, we need every child in school and learning.”*, Executive Director, UNICEF.

¹³⁴ Ibid, p.12: *« To end poverty, boost shared prosperity, and achieve the Sustainable Development Goals, we must use development financing and technical expertise to effect radical change. We must work together to ensure that all children have access to quality education and learning opportunities throughout their lives, regardless of where they are born, their gender, or their family’s income.»*, President of the World Bank Group.

¹³⁵, Ibid, p.12: *«Together we must promote and protect every person’s right to education, and ensure that quality education reaches all, and instils values of peace, justice, human rights and gender equality. We are proud to have been a co-convenor of the World Education Forum and pledge to take forward the new action agenda on education for all by 2030.»*, UNFPA Executive Director.

¹³⁶ Ο.π., Δηλάρη 2017, σ. 50.

ποιοτική εκπαίδευση και τα ποιοτικά μαθησιακά αποτελέσματα και η δια βίου εκπαίδευση¹³⁷.

Υπάρχουν **3 βασικές αρχές** για την εφαρμογή του Πλαισίου Δράσης¹³⁸: Η πρώτη αρχή είναι ότι η Εκπαίδευση είναι ένα θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα που διασφαλίζει την ικανοποίηση των άλλων δικαιωμάτων. Η ικανοποίηση αυτού του δικαιώματος ανήκει στα κράτη, τα οποία πρέπει να διασφαλίζουν τη δωρεάν και υποχρεωτική ποιοτική και ισότιμη εκπαίδευση, χωρίς να αφήνουν κανέναν πίσω. Η δεύτερη αρχή είναι ότι η Εκπαίδευση αποτελεί δημόσιο αγαθό και οφείλουν τα κράτη να το διασφαλίζουν και αν το προστατεύουν. Αποτελεί κοινωνικό αγαθό, καθώς η εφαρμογή του και υλοποίησή του αφορά κοινή ευθύνη όλων των κοινωνικών δρώντων σε μία διαδικασία συμπερίληψης, όπου οι δημόσιες αρχές θέτουν τους νόμους, τους κανονισμούς και η κοινωνία των πολιτών και με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και όλων των διακυβευματούχων συνεπικουρούν και προνοούν για την εξασφάλιση μιας ποιοτικής εκπαίδευσης. Η Τρίτη αρχή αφορά την ισότητα των φύλων που αποτελεί προαπαιτούμενο για την ποιοτική εκπαίδευση, ως μέσο ενδυνάμωσης των κοριτσιών και γυναικών για την αξιοποίησή τους ως δυναμικό στην κοινωνία ισότιμα με τους άνδρες και αποτελεί απόρροια μίας προσέγγισης της ποιοτικής εκπαίδευσης μέσω της προώθησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Είναι σημαντικό ότι όλα τα παραπάνω καταδείχθηκαν στο πρώτο κεφάλαιο, καθώς αποτελούν έννοιες που κατοχυρώθηκαν μαζί με το δικαίωμα στην εκπαίδευση.

Με βάση την UNESCO η **Στρατηγική** για την υλοποίηση του Στόχου 4 περιλαμβάνει¹³⁹ την επίτευξη αποτελεσματικών και χωρίς αποκλεισμούς συνεργασιών, τη βελτίωση των εκπαιδευτικών πολιτικών και συνεργειών, τη διασφάλιση υψηλά ισότιμων, χωρίς αποκλεισμούς και ποιοτικών εκπαιδευτικών συστημάτων για όλους,

¹³⁷ Ο.π., UNESCO 2016a, p. 29-30.

¹³⁸ Ibid, p. 28.

¹³⁹ Ibid, p. 31-35.

την κινητοποίηση για εξεύρεση πηγών για επαρκή χρηματοδότηση της εκπαίδευσης και για έλεγχο, αξιολόγηση και επισκόπηση των στόχων και υποστόχων.

Ειδικότερα, τονίζεται ότι αυτά τα μέτρα είναι γενικά και οφείλουν τα κράτη να ακολουθήσουν τις υποδείξεις αυτές προσαρμόζοντάς τα στα ισχύοντα εκπαιδευτικά τους συστήματα και στις εκάστοτε εκπαιδευτικές τους συνθήκες και ανάγκες, προκειμένου να επιτευχθεί ο Στόχος 4 με:

1. Ενδυνάμωση και ισχυροποίηση πολιτικών, σχεδίων δράσης, νομοθεσιών και συστημάτων που θα διασφαλίζουν τη βιωσιμότητα της ποιοτικής εκπαίδευσης προνοώντας για την ισότητα ευκαιριών και την χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, κυρίως για τους ευάλωτους και αποκλεισμένους της κοινωνίας.
2. Υλοποίηση διατμηματικών πολιτικών και σχεδίων δράσης με επιτονισμό της ισότητας και της χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης, αλλά και βασισμένης στην ισότητα των δύο φύλων.
3. Προσβάσιμες υποδομές και διαδικασίες που διασφαλίζουν και προωθούν την ποιότητα και τη διαδικασία μάθησης.
4. Προώθηση της δια βίου μάθησης για τον εγγραμματισμό όλων με αξιοποίηση διατμηματικών πολιτικών που αξιοποιούν την εκπαίδευση, τις επιστήμες, την τεχνολογία, την οικογένεια, την εργασία, αλλά διαπερνούν και την οικονομική και βιομηχανική ανάπτυξη, τη μετανάστευση, την ένταξη, την κοινωνική ευημερία, την πολιτειότητα και τη διαχείριση των δημόσιων πόρων.
5. Αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών ζητημάτων σε περιπτώσεις έκτακτων αναγκών, όπως οι φυσικές καταστροφές, οι υγειονομικές κρίσεις και πανδημίες, οι ένοπλες συρράξεις, με μέτρα που διασφαλίζουν τη συνέχιση της παροχής εκπαίδευσης προνοώντας τόσο για τη σωματική ακεραιότητα των εμπλεκομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία όσο και για την ψυχολογική και κοινωνικο-συναισθηματική τους υποστήριξη, και στοχεύοντας και στην ένταξη και διευκόλυνση κυρίως των αποκλεισμένων, όπως οι πρόσφυγες, για επίτευξη της ανεκτικότητας και της κοινωνικής συνοχής.

Προτείνονται μάλιστα από την UNESCO **4 θεματικοί δείκτες**¹⁴⁰: Παγκόσμιοι (από Επιτροπή Στατιστικής του ΟΗΕ, που μετρούν όλους τους Στόχους και άρα και τον Στόχο 4)¹⁴¹, Θεματικοί (από την Κοινότητα Παγκόσμιας Εκπαίδευσης¹⁴² και την UNESCO¹⁴³ σύμφωνα με το Education 2030 Framework for Action (FFA)), Περιφερειακοί (όπως από την ΕΕ) και Εθνικοί (από την Ελληνική Στατιστική Αρχή)¹⁴⁴.

Η UNESCO μάλιστα παρακολουθώντας και ελέγχοντας την εφαρμογή του δικαιώματος στην εκπαίδευση γενικότερα σε παγκόσμιο και σε εθνικό επίπεδο δημιούργησε πολλά ενδιαφέροντα εργαλεία. Στη συνέχεια παρουσιάζονται τα πιο σημαντικά, κατά τη γνώμη μας, με κριτήριο το αποτύπωμα που αφήνουν αναφορικά με την προώθηση της Ποιοτικής εκπαίδευσης:

Πρώτον, πολύ σημαντικό είναι το **Παρατηρητήριο για το Δικαίωμα στην εκπαίδευση** (Observatory on the Right to Education), στο οποίο οι Διεθνείς Οργανισμοί αφού εκπονήσουν, υποβάλλουν σχέδια δράσης για να υποστηρίξουν αυτό¹⁴⁵.

Δεύτερον, άκρως ενδιαφέρον και καινοτόμος είναι ένας **διαδραστικός άτλαντας για το δικαίωμα των κοριτσιών και γυναικών στην εκπαίδευση** ως μέρος της ενδυνάμωσής τους για το μέλλον τους με στόχο την ενημέρωση για την ισότητα των

¹⁴⁰ Ibid, p. 56. Βλ. και UNESCO-UIS (2018). «*Quick Guide to Education Indicators for SDG 4*». Canada: UNESCO-UIS. Διαθέσιμο στο:

<http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/quick-guide-education-indicators-sdg4-2018-en.pdf>.

¹⁴¹ Βλ. United Nations, Targets and Indicators στο: <https://sdgs.un.org/goals/goal4>.

¹⁴² Βλ. για UNESCO, Παγκόσμιο Παρατηρητήριο για την Εκπαίδευση (Global Education Observatory-GEO) <https://geo.uis.unesco.org/>.

¹⁴³ UNESCO (2022a). *Official List of SDG 4 Indicators*. Διαθέσιμο στο: https://tcg.uis.unesco.org/wp-content/uploads/sites/4/2020/09/SDG4_indicator_list.pdf.

¹⁴⁴ Βλ. για Ελληνική Στατιστική Αρχή στο: [sdg4 - ELSTAT \(statistics.gr\)](https://sdg4-elstat.statistics.gr).

¹⁴⁵ UNESCO Observatory on the Right to Education <https://en.unesco.org/themes/right-to-education/database>.

δύο φύλων μέσω της εκπαίδευσης (Her Atlas)¹⁴⁶. Αυτός, μάλιστα, αποτέλεσε προϊόν της διάσκεψης των G7 στη Γαλλία, όπου συζητήθηκε η Στρατηγική UNESCO για το 2019-2025¹⁴⁷.

Τρίτον, το **Παγκόσμιο Παρατηρητήριο Εκπαίδευσης (GEO)**¹⁴⁸, το οποίο αποτελεί μια πύλη δεδομένων για την εκπαίδευση που έχει ως στόχο την κάλυψη των αναγκών των εθνικών, περιφερειακών και παγκόσμιων ενδιαφερομένων για εύκολη πρόσβαση σε πληροφορίες για τη λήψη αποφάσεων για την ανταπόκριση σε προτεραιότητες. Βασίζεται σε υπάρχοντα δεδομένα από μια σειρά πηγών και συλλέγει νέες πληροφορίες διασφαλίζοντας την ανταλλαγή πληροφοριών για τη βελτίωση της παρακολούθησης της προόδου του SDG4 και των σχετικών και αναδυόμενων δεσμεύσεων πολιτικής. Συγκεντρώνει και ενσωματώνει μια συλλογή πληροφοριών από διαφορετικές πηγές για την παρακολούθηση της προόδου του SDG4 και τις δεσμεύσεις για ποιοτική εκπαίδευση για όλους, εκτιμώντας βασικούς δείκτες και παρουσιάζοντας δεδομένα εκπαίδευσης μέσω διαφόρων οπτικοποιήσεων και χαρτών για σχετικούς δείκτες από περιφερειακούς και εθνικούς πίνακες εργαλείων. Περιλαμβάνει παρατηρητήρια για διάφορα θέματα, προσβάσιμα επίσης ανά χώρα, τα οποία εμφανίζουν τα πιο πρόσφατα στατιστικά στοιχεία για κάθε ένα από τα θέματα.

Τέταρτον, κομβικό και επίκαιρο είναι το Παρατηρητήριο **COVID-19 Education Response**, που δημιούργησε το Ινστιτούτο Στατιστικής της UNESCO-UIS με τους συνεργάτες του, για τη συλλογή πόρων και ερευνών διαθέσιμων σε όλους, λειτουργώντας ως χώρος συγκέντρωσης και ανταλλαγής εμπειριών από την αντιμετώπιση της πανδημίας¹⁴⁹.

¹⁴⁶ UNESCO (2019b). Her Atlas: girls' and women's right to education atlas: as part of the initiative: «Her education, our future». Paris: UNESCO. Διαθέσιμο στο: <https://en.unesco.org/education/girls-women-rights>.

¹⁴⁷ Ό.π., Νάσκου-Περράκη 2020, σ. 167 & UNESCO (2019d). *Her Atlas: girls' and women's right to education atlas: as part of the initiative: «Her education, our future»*. (Paris: UNESCO), <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000371585>.

¹⁴⁸ UNESCO Global Education Observatory (GEO) <https://geo.uis.unesco.org/>.

¹⁴⁹ UNESCO Institute for Statistics COVID-19 Education Response <https://covid19.uis.unesco.org>.

Διοικούσα Επιτροπή 2030 (“SDG-Education 2030 Steering Committee”)

Για την παρακολούθηση της εφαρμογής του Στόχου 4 για το 2030 η UNESCO το 2016 στο πλαίσιο της στρατηγικής της δημιούργησε έναν κύριο παγκόσμιο συντονιστικό μηχανισμό (global coordination mechanism), στον οποίο υπάγεται μία Διαρκής Επιτροπή, η «Διοικούσα Επιτροπή 2030» (“SDG-Education 2030 Steering Committee”)¹⁵⁰. Η Επιτροπή αυτή αποτελείται από 44 μέλη, εκπροσώπους ενός ευρέως φάσματος ενδιαφερομένων μερών: Κράτη-μέλη, UNICEF, UNDP, UNHCR, UNFPA και UN Women, Παγκόσμια Τράπεζα, Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (ILO), Παγκόσμια Συνεργασία για την Εκπαίδευση (Global Partnership for Education), ΜΚΟ, οργανώσεις Εκπαιδευτικών, ΟΟΣΑ και άλλοι περιφερειακοί οργανισμοί¹⁵¹. Ο παγκόσμιος αυτός μηχανισμός κατέχει σημαντικότατο ρόλο, καθώς παρέχει συμβουλές, τεχνική βοήθεια, συστάσεις για ανάληψη δράσεων, οδηγίες και τεχνογνωσία στα κράτη-μέλη, υποστήριξη σε περίπτωση ανάγκης, στήριξη εθνικών μηχανισμών και επικοινωνία, αλλά και ενημέρωση στο Ινστιτούτο Στατιστικής της UNESCO με τις Εκθέσεις της. Στην ουσία τα κράτη-μέλη και η UNESCO καταβάλλουν προσπάθεια για υλοποίηση του Στόχου 4 μέσα από 5 θεματικές: πρόσβαση, επιείκεια, μάθηση, ποιότητα και ενίσχυση¹⁵².

3.6.4. Θεσμοί παρακολούθησης της Ποιοτικής Εκπαίδευσης

3.6.4.1. Ινστιτούτο Στατιστικής της Unesco (UIS)

Το Ινστιτούτο Στατιστικής της UNESCO (UIS) αποτελεί την επίσημη πηγή δεδομένων για την υλοποίηση του Στόχου 4, το οποίο συνεργάζεται με φορείς για τη συγκέντρωση

¹⁵⁰ Ο.π., Δηλάρη 2017, σ. 58.

¹⁵¹ Βλ. περισσότερες πληροφορίες για τη Διοικούσα Επιτροπή στο UNESCO, SDG-Education 2030 Steering Committee <https://en.unesco.org/education2030-sdg4/SDGEducation2030-Steering-Committee>.

¹⁵² Ο.π., Νάσκου-Περράκη 2020, σ. 169.

των στατιστικών στοιχείων που αφορούν τα θέματα εκπαίδευσης¹⁵³. Με την υιοθέτηση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης (ΣΒΑ), το UIS έχει σαφώς αναγνωριστεί ως «η επίσημη πηγή διακρατικά συγκρίσιμων δεδομένων για την εκπαίδευση», με βάση το Πλαίσιο Δράσης Εκπαίδευση 2030 . Το UIS έλαβε την εντολή να «συνεργαστεί με εταίρους για την ανάπτυξη νέων δεικτών, στατιστικών προσεγγίσεων και εργαλείων παρακολούθησης για την καλύτερη αξιολόγηση της προόδου στους στόχους που σχετίζονται με την εντολή της UNESCO, σε συντονισμό με τη «Διοικούσα Επιτροπή Εκπαίδευση 2030».

Προκειμένου να καταφανεί η βαρυσήμαντη αποστολή του Ινστιτούτου, αναφέρονται οι βασικές πρωτοβουλίες του Ινστιτούτου UIS¹⁵⁴ και ο ρόλος τους: η Ομάδα Τεχνικής Συνεργασίας ([TCG](#))¹⁵⁵, που οικοδομεί συναίνεση σχετικά με την ατζέντα μέτρησης του SDG 4 και παρέχει την ευκαιρία στα κράτη μέλη, στους πολυμερείς οργανισμούς και στις ομάδες της κοινωνίας των πολιτών να κάνουν συστάσεις στο UIS, το οποίο είναι υπεύθυνο για το συντονισμό των τεχνικών εργασιών που απαιτούνται για τον καθορισμό και την εφαρμογή του παγκόσμιους και θεματικούς δείκτες. Επίσης, η Παγκόσμια Συμμαχία για την Παρακολούθηση της Μάθησης ([GAML](#))¹⁵⁶, η οποία παρέχει συγκεκριμένες λύσεις για την ανάπτυξη νέων δεικτών και θέτει πρότυπα για καλές πρακτικές στην αξιολόγηση της μάθησης συγκεντρώνοντας τεχνικούς εμπειρογνώμονες από ένα ευρύ φάσμα ενδιαφερομένων στην εκπαίδευση και τέλος η διωπηρεσιακή Ομάδα για τους Δείκτες Ανισότητας στην Εκπαίδευση ([IAG-EI I](#))¹⁵⁷, η οποία ορίζει τα πρότυπα σε όλο το σύστημα των Ηνωμένων Εθνών για την αναφορά και την ερμηνεία των δεδομένων ερευνών των νοικοκυριών, ειδικά σε σχέση με τη μέτρηση δεικτών για τη δικαιοσύνη.

¹⁵³ UNESCO Institute Statistics Sustainable Development Goal 4 <http://uis.unesco.org/en/topic/sustainable-development-goal-4>.

¹⁵⁴ Από επίσημη ιστοσελίδα της Unesco UIS <http://uis.unesco.org/>.

¹⁵⁵ UNESCO TCG [Ομάδα τεχνικής συνεργασίας για τους δείκτες του ΣΒΑ 4 \(unesco.org\)](#), διαθέσιμο στο: <https://tcg.uis.unesco.org/>.

¹⁵⁶ UNESCO GAML <https://gaml.uis.unesco.org/about/>.

¹⁵⁷ UNESCO IAG-EII [Διωπηρεσιακή ομάδα για τους δείκτες ανισότητας στην εκπαίδευση \(IAG-EII\) \(unesco.org\)](#) <https://iag.uis.unesco.org/>.

Τέλος, είναι άκρως σημαντικό για την κατάδειξη του ηγετικού ρόλου της UNESCO και του καταλυτικού και οργανωμένου έργου της να γίνει ιδιαίτερη αναφορά στους βασικούς της πόρους για την καταγραφή της πορείας του Στόχου 4, που είναι: το [SDG 4 Data Digest](#), το οποίο παρέχει μια παγκόσμια προοπτική για πρωτοβουλίες και πόρους για να βοηθήσει τις χώρες να παράγουν και να χρησιμοποιούν δεδομένα για την καλλιέργεια της μάθησης. Το [UIS Global Education Database](#), η επίσημη πηγή διεθνώς συγκρίσιμων εκπαιδευτικών δεδομένων, συμπεριλαμβανομένων των δεικτών SDG 4. Το [SDG 4 Quick Guide](#), το οποίο εξηγεί την ανάπτυξη, την παραγωγή και την ερμηνεία των παγκόσμιων δεικτών. Το [Προφίλ χωρών SDG 4](#) για τα γρήγορα γεγονότα και τους παγκόσμιους δείκτες σε γραφήματα και γραφήματα που είναι εύκολα κατανοητά. Το [SDG 4 Data Explorer](#) που παρουσιάζει δεδομένα ανά φύλο, τοποθεσία και πλούτο με μια σειρά δεικτών ισοτιμίας. Το [Βιβλίο δεδομένων SDG 4](#) με τους Παγκόσμιους δείκτες εκπαίδευσης από το 2018 που ενημερώνεται σε ετήσια βάση. Τέλος, το [eAtlas for Education 2030](#), το οποίο αφορά διαδραστικούς χάρτες και γραφήματα που παρουσιάζουν τους πιο πρόσφατους παγκόσμιους και θεματικούς δείκτες.

3.6.4.2. Παγκόσμια Έκθεση για την Παρακολούθηση της Εκπαίδευσης (GEM)

Η Παγκόσμια Έκθεση Παρακολούθησης¹⁵⁸ (GEM) εκπονείται από το 2002, από μια ανεξάρτητη ομάδα και εκδίδεται από την UNESCO. Είναι ευρέως διαδεδομένη και μεταφράζεται σε 11 γλώσσες. Η Έκθεση αυτή παρακολουθεί την πρόοδο στην εκπαίδευση στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs), με ιδιαίτερη αναφορά στον Στόχο 4, καθώς και την εφαρμογή των εθνικών και διεθνών στρατηγικών προς την αρχική δέσμευση για την Εκπαίδευση για Όλους.

Αποτελεί μια αξιόπιστη βάση δεδομένων (αξιολόγηση του 2018) υψηλών και έγκυρων στοιχείων για μια ευρεία γκάμα διακυβευματούχων που μετέχουν στη λήψη αποφάσεων για ζητήματα που άπτονται της ποιοτικής και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης και επιθυμούν συγκριτικές μελέτες σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο: κυβερνήσεις (συμπεριλαμβανομένης της ηγεσίας και των ανώτερων δημοσίων υπαλλήλων των υπουργείων Παιδείας και Οικονομικών και των φορέων υλοποίησης)· εμπειρογνώμονες (συμπεριλαμβανομένων ακαδημαϊκών

¹⁵⁸ UNESCO GEM <https://www.unesco.org/gem-report/en/about-us>.

ερευνητών και συμβούλων)· διεθνείς, περιφερειακούς και εθνικούς αναπτυξιακούς οργανισμούς· εκπαιδευτικοί· νεολαία, φοιτητές και οι οργανώσεις τους· η κοινωνία των πολιτών και οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με την εκπαίδευση· καθώς και το ευρύ κοινό.

Γνωρίζοντας ότι η ποιότητα και η ανεξαρτησία είναι οι θεμελιώδεις αξίες της¹⁵⁹ UNESCO, επιλέγεται η καταγραφή τριών σημαντικών εκθέσεων που κατά τη γνώμη μας άπτονται του ενδιαφέροντος της παρούσης διπλωματικής, δύο που έχουν δημοσιοποιηθεί και μία που είναι σε διαδικασία έκδοσης.

Η πρώτη έκδοση είναι αυτή του 2014 και έχει τίτλο: «Η Αειφόρος Ανάπτυξη αρχίζει με την εκπαίδευση-Πώς η εκπαίδευση μπορεί να συμβάλει στους μετά το 2015 στόχους», όπου παρουσιάζεται μια επισκόπηση βάσει στοιχείων για τους τρόπους με τους οποίους η εκπαίδευση είναι δυνατόν να προωθήσει τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης¹⁶⁰.

Σε αυτήν ενδιαφέρον παρουσιάζει η συμβολή της Ποιοτικής Εκπαίδευσης στη Βιωσιμότητα, η οποία έγκειται στο ότι βοηθάει στην άρση και αποφυγή της φτώχειας, ενδυναμώνει τις ευάλωτες ομάδες, πραγματοποιεί την υλοποίηση των άλλων ανθρώπινων δικαιωμάτων, αμβλύνει την κοινωνική και οικονομική ανισότητα, συμβάλλει στη βιώσιμη και οικονομική ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς και προωθεί την ειρήνη, την ανεκτικότητα και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα¹⁶¹.

Η δεύτερη είναι η έκδοση του 2020, με τίτλο: «*Συμπερίληψη και Εκπαίδευση. Όταν λέμε όλοι...εννοούμε όλοι*»¹⁶². Η σημασία της έγκειται στο ότι κατά πρώτον,

¹⁵⁹ Η Στρατηγική της για το 2024 στο UNESCO (2020a). *Global Education Monitoring Report Strategy 2019–2024*. Διαθέσιμο στο: http://gem-report-2020.unesco.org/wp-content/uploads/2020/06/Strategy-2019_2024.pdf.

¹⁶⁰ UNESCO (2014). *Sustainable Development Begins With Education. How education can contribute to the proposed post-2015 goals* διαθέσιμο στο: <https://en.unesco.org/gem-report/sustainable-development-begins-education>.

¹⁶¹ Ο.π., UNESCO 2019a, p. 160.

¹⁶² UNESCO (2020b). *Global Education Monitoring Report. Inclusion and education: ALL MEANS ALL*. Διαθέσιμη στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718/PDF/373718eng.pdf.multi>.

καταδεικνύει την ύπαρξη ανισοτήτων στον χώρο της εκπαίδευσης λόγω του ιστορικού, της ταυτότητας και της ικανότητας τους, όπως φύλο, ηλικία, τοποθεσία, φτώχεια, αναπηρία, εθνικότητα, ιθαγένεια, γλώσσα, θρησκεία, μετανάστευση ή κατάσταση εκτοπισμού, σεξουαλικός προσανατολισμός ή έκφραση ταυτότητας φύλου, φυλάκιση, πεποιθήσεις και στάσεις. Κατά δεύτερον, αναλύει όλους τους βασικούς παράγοντες αποκλεισμού των μαθητών από τα εκπαιδευτικά συστήματα σε παγκόσμιο επίπεδο, που είναι η εξέλιξη της τεχνολογίας και η έκρηξη γνώσεων και πληροφορίας, η κλιματική αλλαγή, οι συγκρούσεις και βίαιες μετακινήσεις ατόμων και ομάδων, η μισαλλοδοξία και το μίσος και οι πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Κατά τρίτον, επισημαίνει την υγειονομική κρίση λόγω COVID ως πολυεπίπεδη κρίση εντοπίζοντας μια έξαρση του αποκλεισμού κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 και εκτιμώντας ότι περίπου το 40% των χωρών χαμηλού και χαμηλότερου μεσαίου εισοδήματος δεν έχουν υποστηρίξει μειονεκτούντες μαθητές κατά τη διάρκεια της προσωρινής διακοπής λειτουργίας των σχολείων. Κατά τέταρτον, παροτρύνει τις χώρες να επικεντρωθούν σε όσους μένουν πίσω, καθώς τα σχολεία ανοίγουν ξανά, ώστε να καλλιεργηθούν πιο ανθεκτικές και ισότιμες κοινωνίες επιδιώκοντας μια πολύμορφη μαθησιακή προσέγγιση με βασικές τις αρχές της δημοκρατίας για: διάλογο, πολυφωνία, σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, ανεκτικότητα, προκειμένου να επιτευχθεί η κοινωνική συνοχή και η διατήρηση της πολιτιστικής πολυμορφίας.

Η Έκθεση αυτή είναι σημαντική και γιατί εγκαινιάζει δύο νέα εργαλεία, το PEER¹⁶³, για τη συστηματική παρακολούθηση εθνικών νομοθεσιών και πολιτικών για την ένταξη στην εκπαίδευση¹⁶⁴ και το WIDE¹⁶⁵ (World Inequality Database on Education), που

¹⁶³ UNESCO PEER <https://education-profiles.org/>.

¹⁶⁴ Το PEER δείχνει ότι πολλές χώρες εξακολουθούν να εφαρμόζουν τον εκπαιδευτικό διαχωρισμό, ο οποίος ενισχύει τα στερεότυπα, τις διακρίσεις και την αποξένωση. Ενώ πολλές χώρες χρησιμοποιούσαν θετικές, καινοτόμες προσεγγίσεις για τη μετάβαση προς την ένταξη. Βλέπε πληροφορίες στην ιστοσελίδα της UNESCO, PEER: <https://education-profiles.org/>.

¹⁶⁵ UNESCO WIDE <https://www.education-inequalities.org/>.

Βλ. πληροφορίες στο: UNESCO (2013c). WIDE “Inequalities in Education. Διαθέσιμο στο: <https://en.unesco.org/gem-report/wide-inequalities-education>.

αποτελεί μια Παγκόσμια Βάση Δεδομένων Ανισότητας για την Εκπαίδευση και εφιστά την προσοχή στα απaráδεκτα επίπεδα εκπαιδευτικής ανισότητας μεταξύ των χωρών και μεταξύ ομάδων εντός των χωρών, με στόχο την ενημέρωση για τον σχεδιασμό πολιτικών και δημόσιου διαλόγου, καθώς ο πλούτος, το φύλο, η εθνικότητα και ο τόπος διαμονής ενός παιδιού ή ενός ατόμου, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των ευκαιριών του για εκπαίδευση και ζωή¹⁶⁶.

Στην ουσία πρόκειται κατά τη γνώμη μας για μια Έκθεση κομβική, καθώς εστιάζει την έννοια της Ποιότητας στη συμμετοχή όλων, χωρίς αποκλεισμούς, προκειμένου να αξιοποιηθεί και να εμπλουτιστεί η εκπαιδευτική διαδικασία με το δυναμικό όλων των εκπαιδευομένων, ώστε να μη μείνει κανένας πίσω¹⁶⁷, δίνοντας έμφαση μάλιστα στις κοινωνικά ευάλωτες ομάδες. Είναι άξια αναφοράς, καθώς επιτονίζεται η έννοια της διαφορετικότητας, ο σεβασμός σε αυτήν μέσα στις σχολικές αίθουσες, ο ρόλος της αναγκαιότητας ενσωμάτωσης όλων των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία και η σημασία της ισότιμης πρόσβασης όλων στο αγαθό της Εκπαίδευσης, προκειμένου η Εκπαίδευση να είναι βιώσιμη στις σύγχρονες πολυπολιτισμικές κοινωνίες και να προωθείται η αλληλεγγύη και η ισοτιμία στο πλαίσιο της δημοκρατικότητας.

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον κατά τη γνώμη μας παρουσιάζει και η έκδοση για το **2023**, η οποία τελεί υπό έκδοση με τίτλο: «**Εκπαίδευση και Τεχνολογία**»¹⁶⁸ και στην οποία διαφαίνεται ο κομβικός ρόλος της τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία, θεματική η οποία απασχολεί την τρέχουσα διπλωματική. Όπως είναι ήδη γνωστό από τη Διακήρυξη του Ίντσεον, η επίτευξη του Στόχου 4 για την Ποιοτική Εκπαίδευση είναι συνυφασμένη με την Τεχνολογία, καθώς η τελευταία εμφανίζεται στους 6 από τους 10

¹⁶⁶ WIDE “Inequalities in Education” (UNESCO 2013): Φυλλάδιο που εξετάζει τον αντίκτυπο που έχει το φύλο, ο πλούτος και το πού ζει ένα παιδί ή νέο άτομο στις ευκαιρίες για εκπαίδευση και αργότερα στη ζωή του. Αναλύονται δεδομένα στην World Inequality Database on Education (WIDE) για οκτώ χώρες: Μπαγκλαντές, Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (ΛΔΚ), Αιθιοπία, Ινδία, Αϊτή, Νιγηρία, Ουγκάντα και Υεμένη. Διαθέσιμο στο: <https://en.unesco.org/gem-report/wide-inequalities-education>.

¹⁶⁷ “Leaving no one behind...,” Audrey Azoulay Γενική Διευθύντρια της UNESCO, βλ. ό.π., GEM 2020, Πρόλογος.

¹⁶⁸ UNESCO GEM 2023. *Technology and Education* <https://www.unesco.org/gem-report/en/technology>.

υποστόχους του Στόχου 4 και αποτελεί βασικό μέσο επηρεασμού της. Είναι σημαντική αυτή η έρευνα ιδίως στην περίοδο που διανύουμε, καθώς μελετώνται οι τρόποι με τους οποίους η τεχνολογία μπορεί να βοηθήσει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών προκλήσεων μέσα από την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων της. Είναι χαρακτηριστικό ότι ένας από τους τομείς που καλείται να διαχειριστεί η τεχνολογία είναι η ποιότητα της εκπαίδευσης, πέραν της πρόσβασης, δικαιοσύνης και ένταξης, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της διαχείρισης του συστήματος.

Μιλώντας για ποιότητα στην εκπαίδευση γίνεται λόγος για την καλλιέργεια αφενός των **βασικών δεξιοτήτων** και αφετέρου των **ψηφιακών**, δεδομένου και του ψηφιακού μετασχηματισμού του κόσμου. Αναφορικά με τις βασικές η τεχνολογία παρέχει τη δυνατότητα στους δασκάλους να βοηθήσουν κυρίως μαθητές που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση, είτε λόγω μη παροχής προσχολικής εκπαίδευσης, μη αρκετής ενθάρρυνσης από την οικογένεια, κ.λπ.. Επιπλέον, είναι σημαντικά όσα αναφέρονται για την καλλιέργεια των ψηφιακών δεξιοτήτων, απαραίτητων στον ψηφιακό κόσμο που αποτελούν προθάλαμο ανάπτυξης των ικανοτήτων για ένταξη στο εργασιακό, κοινωνικό και πολιτικό «γίγνεσθαι». Οι εκπαιδευόμενοι πρέπει να έχουν «πρόσβαση, διαχείριση, κατανόηση, ενσωμάτωση, επικοινωνία, αξιολόγηση και δημιουργία πληροφοριών»¹⁶⁹.

Είναι στην ουσία σαν να μετατοπίζεται το κέντρο βάρους της Ποιοτικής Εκπαίδευσης στους εκπαιδευτικούς και στην κατάρτισή τους πάνω στα ψηφιακά εργαλεία, προκειμένου να προετοιμάσουν στη συνέχεια και τους μαθητές τους με την καλλιέργεια των ψηφιακών τους δεξιοτήτων.

Ωστόσο, η περίοδος του COVID-19 επιτάχυνε τη χρήση της τεχνολογίας στην εκπαίδευση, καθώς επέβαλε την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνέχιση της μάθησης (“Learning never stops”), τη χρήση του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης στις φτωχότερες χώρες, τη χρήση του κινητού τηλεφώνου. Επιπρόσθετα, οδήγησε στην ευρεία χρήση των πλατφορμών για τη συνέχιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας με την αξιοποίηση του συνδυασμού της

¹⁶⁹ GEM Report 2023: Technology in education analysed by UNESCO <https://profuturo.education/en/observatory/approaches/gem-report-2023-technology-in-education-analysed-by-unesco/>.

σύγχρονης και ασύγχρονης διδασκαλίας σε υβριδικές μορφές μάθησης, οι οποίες αποτελούν μεν βέλτιστες πρακτικές, αλλά στις φτωχότερες οικονομικά χώρες ήταν και είναι δύσκολο να εφαρμοστούν. Η υλοποίηση των παραπάνω, όπως διαπιστώνεται, αφενός επέτεινε το «ψηφιακό χάσμα» και οδήγησε στην επίρρωση της επιχειρηματολογίας των «τεχνο-σκεπτικιστών» (“technosceptics”) και αφετέρου κατά την άποψη των «τεχνό-φίλων» (“technophiles”) εμπλούτισε με νέα καινοτόμα εκπαιδευτικά εργαλεία τους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να φέρουν εις πέρας το εκπαιδευτικό τους έργο, εμπλουτίζοντας το περιεχόμενο της διδασκαλίας και κάνοντάς το πιο ελκυστικό και προσιτό στους μαθητές, τον τρόπο διανομής του διδακτικού υλικού, τον τρόπο αξιολόγησης και τον τρόπο επικοινωνίας τόσο με τους μαθητές όσο και με την οικογένειά τους, η οποία πλέον εμπλέκεται στην εκπαιδευτική διαδικασία¹⁷⁰.

Είναι αξιοσημείωτο ότι στην Έκθεση αυτή, που είναι υπό έκδοση, τονίζονται και εξετάζονται οι τρεις βασικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται για την αξιοποίηση όλων των ευκαιριών που παρέχει η χρήση των νέων τεχνολογιών στην ποιοτική εκπαίδευση: πρόσβαση στην τεχνολογία, ρύθμιση διακυβέρνησης και προετοιμασία εκπαιδευτικών. Πλέον το ζητούμενο είναι η εκπαίδευση να γίνει πιο ευέλικτη, πιο δυναμική, αλληλεπιδραστική, κυρίως με αξιοποίηση όλων των μορφών εκπαίδευσης, και όχι μόνο της τυπικής, αλλά και της μη τυπικής και άτυπης, προκειμένου να γίνει βιωματική, χωρίς να χάνει όμως την κοινωνικο-συναισθηματική της προσέγγιση, και εν τέλει βιώσιμη.

3.7. Από την Πρωτοβουλία της Unesco: “Futures Of Education: Learning To Become”¹⁷¹ στο «Νέο Κοινωνικό Συμβόλαιο για την Εκπαίδευση»¹⁷²

Πρόκειται για μια άκρως ενδιαφέρουσα παγκόσμια πρωτοβουλία της UNESCO, προκειμένου να υπάρξει αναθεώρηση του πώς η γνώση και η μάθηση μπορούν να

¹⁷⁰ UNESCO GEM 2023 Technology and education <https://en.unesco.org/gem-report/2023/technology>.

¹⁷¹ UNESCO Futures of Education <https://en.unesco.org/futuresofeducation/>.

¹⁷² UNESCO (2021a). *Reimagining our futures together: a new social contract for education*. Paris UNESCO. Διαθέσιμο στο <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707>.

σχεδιάσουν το μέλλον των ανθρώπων και του πλανήτη, καθώς λόγω της αυξανόμενης κλιματικής αλλαγής είναι εμφανής η ευαλωτότητα του πλανήτη, ενώ οι ανισότητες, ο κοινωνικός κατακερματισμός και ο πολιτικός εξτρεμισμός οδηγούν σε κρίση πολλές σύγχρονες κοινωνίες. Δεδομένου ότι η πρόοδος σε ψηφιακή επικοινωνία, τεχνητή νοημοσύνη και βιοτεχνολογία εγείρουν πολλές δυνατότητες αλλά και σοβαρά ηθικά και κυβερνητικά θέματα, και κυρίως σε ό,τι αφορά τις προκλήσεις της καινοτομίας και της τεχνολογικής προόδου για την ανθρώπινη ανάπτυξη και πρόοδο, η γνώση και η μάθηση αποτελούν ανανεώσιμες πηγές που προσφέρουν απάντηση στις προκλήσεις και εναλλακτικές λύσεις. Μέσα στον συνεχώς μεταβαλλόμενο κόσμο η εκπαίδευση μπορεί να μεταμορφώσει τον κόσμο.

Στην ουσία η εν λόγω πρωτοβουλία «Futures of Education: Learning to become» αποτέλεσε μια παγκόσμια συζήτηση για το πώς η μόρφωση και η γνώση μπορούν να σχηματίσουν το μέλλον της ανθρωπότητας και του πλανήτη και αποτελεί την τέταρτη κατά σειρά Έκθεση, σε συνέχεια των άλλων τριών που προηγήθηκαν: 1) “Learning to be: The world of Education today and tomorrow”¹⁷³, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1971-1972 από τον Edgar Faure, πρώην Πρωθυπουργό και Υπ. Παιδείας της Γαλλίας και εστίαζε στις ανισότητες, στις στερήσεις και στη δυστυχία επιτονίζοντας τις διεθνείς μορφές εκπαίδευσης και προβάλλοντας το αίτημα για συνεχιζόμενη εκπαίδευση και δια βίου εκπαίδευση. 2) “Learning: The treasure within”¹⁷⁴, η οποία πραγματοποιήθηκε το 1993-1996 από τον Jacques Delors, πρώην Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και πρώην Υπ. Οικονομίας της Γαλλίας και εστίαζε στην ολιστική προσέγγιση της εκπαίδευσης. Σε αυτήν παρουσιάστηκαν οι 4 στόχοι της μάθησης που αποτελούν τους «πυλώνες της γνώσης»: «μαθαίνω να μαθαίνω», «μαθαίνω να ενεργώ», «μαθαίνω να ζω μαζί με τους άλλους», «μαθαίνω να υπάρχω». 3) «Rethinking Education: Towards

¹⁷³ UNESCO (2013a). *Report of the International Commission on the Development of Education, Learning to be: the world of education today and tomorrow*, 2nd edition. Paris UNESCO 1972. Διαθέσιμη στον ιστότοπο της UNESCO: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000223222>.

¹⁷⁴ UNESCO (1996). *Report of the International Commission on Education for the Twenty-first Century (highlights), Learning: the treasure within*. Paris UNESCO. Διαθέσιμη στον ιστότοπο της UNESCO: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590>.

a global common good?»¹⁷⁵, που εκδόθηκε το 2015 και αφορούσε την αναθεώρηση της εκπαίδευσης και της γνώσης ως παγκόσμιο κοινό αγαθό.

Ο σκοπός της πρωτοβουλίας ήταν η συλλογική κινητοποίηση όλων και η διεξαγωγή ενός δημόσιου διαλόγου με τους νέους, εκπαιδευτικούς, κοινωνία πολιτών, κυβερνήσεις, επιχειρήσεις και διακυβευματούχους (stakeholders). Η όλη πρωτοβουλία καθοδηγήθηκε από τη Διεθνή Επιτροπή που απαρτίζεται από εκπροσώπους διαφόρων τομέων και προέρχονται από διαφορετικές περιοχές του κόσμου. Τον Νοέμβριο του 2021 μετά από έρευνα δύο ετών και με τη συνεισφορά ενός εκατομμυρίου ανθρώπων η Διεθνή Επιτροπή υπό την ηγεσία του Προέδρου της Αιθιοπίας, Πρόεδρο Sahle-Work Zewde, δημοσίευσε μια Έκθεση για το πώς η εκπαίδευση και η μάθηση μπορούν να προσφέρουν μια πολιτική ατζέντα και πώς μπορεί να είναι το Μέλλον της Εκπαίδευσης.

Κατά τη διάρκεια αυτών των χρόνων και συνδυαστικά με την παραπάνω πρωτοβουλία αξίζουν να αναφερθούν οι παρακάτω δράσεις της UNESCO, οι οποίες κατά τη γνώμη μας συμβάλλουν στην επίτευξη της ποιοτικής εκπαίδευσης:

Πρώτα από όλα η **Παγκόσμια συζήτηση για το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση: «Αναθεωρώντας και επεκτείνοντας το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση στον 21^ο αιώνα»**, η οποία πραγματοποιήθηκε με αφορμή και τη συμπλήρωση των 60 χρόνων από την υπογραφή της Σύμβασης της UNESCO για την καταπολέμηση των διακρίσεων στην εκπαίδευση για το πώς το 2020 έχει ιδιαίτερη σημασία για το Δικαίωμα στην Εκπαίδευση μετά την έξαρση του κορωνοϊού, και πιο συγκεκριμένα, πώς αυτό συνδέεται με τη συνδεσιμότητα και γενικότερα την πρόσβαση στο διαδίκτυο. Επίσης, η εν λόγω συζήτηση υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της Αντζέντας 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και, ειδικότερα με βάση τον Παγκόσμιο Στόχο Νο 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση «χωρίς αποκλεισμούς, ισότιμη ποιοτική εκπαίδευση και δια βίου παρέχοντας ίσες ευκαιρίες για όλους» (inclusive, equitable quality education, a lifelong opportunity for all).

Στο πλαίσιο αυτό τον Ιούνιο 2020 η Διεθνή Επιτροπή για το Μέλλον της Εκπαίδευσης εξέδωσε την Αναφορά με τίτλο: **«Education in a post Covid world Nine ideas for**

¹⁷⁵ UNESCO (2015a). *Rethinking education: towards a global common good?* Διαθέσιμη στον ιστότοπο της UNESCO: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232555>.

public action”, όπου παρουσιάστηκε η έννοια του όρου Δικαιώματος στην Εκπαίδευση σαφώς διευρυμένη, καλώντας σε παγκόσμιο δημόσιο διάλογο όλους τους εμπλεκόμενους στην εκπαιδευτική διαδικασία, επιτονίζοντας τη σημασία της πρόσβασης στη γνώση και την πληροφορία μέσα από μια δια βίου διαδικασία. Στο επίκεντρο της συζήτησης βρέθηκαν, όπως είναι φυσικό, οι έννοιες: εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ψηφιακή ένταξη, τα προσωπικά δεδομένα των εκπαιδευομένων και η σημασία της προστασίας τους, η συνδεσιμότητα, το δικαίωμα στη δια βίου μάθηση, η φροντίδα για την προσχολική ηλικία και εκπαίδευση, το δικαίωμα στην εκπαίδευση για τα εκτοπισμένα άτομα και όλα αυτά με στόχο πάντα την αποφυγή των ανισοτήτων¹⁷⁶.

Μια άλλη πολύ σημαντική επίσης πρωτοβουλία το 2020 ήταν η δράση του Δικτύου των Εδρών UNESCO με τίτλο: **«Humanistic Futures of Learning Perspectives from UNESCO Chairs and UNITWIN Networks»**¹⁷⁷. Σε αυτήν την αναφορά παρουσιάζεται η ανθρωπιστική προσέγγιση της εκπαίδευσης και της ανάπτυξης. Η εκπαίδευση τονίζεται ότι βασίζεται σε μια οικονομικά συμπεριληπτική, κοινωνικά δίκαιη και περιβαλλοντικά βιώσιμη ανάπτυξη. Το όραμα για μια γνώση που παρόλη την ποικιλομορφία των εκπαιδευτικών συστημάτων εστιάζει στην αξία της ευημερίας και των κοινών παγκόσμιων αξιών. Επισημαίνεται σε αυτήν ότι ο σκοπός της εκπαίδευσης είναι τετραπλός, καθώς αφορά τόσο το άτομο όσο και τις διαστάσεις του περιβάλλοντός του: προσωπική ανάπτυξη, κοινωνική ανάπτυξη, αστική ανάπτυξη και οικονομική ανάπτυξη. Σε μια τέτοιου είδους εκπαίδευση το κέντρο βάρους πέφτει σε θέματα σημαντικά, όπως ο ρόλος του πολιτισμού για την ενδυνάμωση της κοινωνικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας, η ενδυνάμωση της δημόσιας παιδείας όσο και των άλλων πεδίων μάθησης, η προώθηση της ανθρώπινης δημιουργικότητας και ικανότητας την ψηφιακή εποχή, καθώς και ο ρόλος της ανώτατης εκπαίδευσης στην παραγωγή της γνώσης και στην καθοδήγηση της καινοτομίας ως απαραίτητων στοιχείων για τη μεταμόρφωση του κόσμου μας.

¹⁷⁶ UNESCO, A Global Conversation on the Right to Education <https://en.unesco.org/futuresofeducation/get-involved/right-to-education>.

¹⁷⁷ UNESCO (2020c). Humanistic futures of learning: perspectives from UNESCO Chairs and UNITWIN Networks. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372577>.

Ο τίτλος της Έκθεσης: «**Reimagining our futures together: a new social contract for education**»¹⁷⁸ στην οποία κατέληξαν όλες οι παραπάνω πρωτοβουλίες είναι ενδεικτικός για το αίτημα ενός νέου «κοινωνικού συμβολαίου για την εκπαίδευση» που απαιτείται για την αποκατάσταση των ανισοτήτων, εάν επιθυμούμε τον μετασχηματισμό του μέλλοντος της εκπαίδευσης. Πρόκειται για ένα καινοτόμο συμβόλαιο για την εκπαίδευση, βασισμένο στα ανθρώπινα δικαιώματα, στις αρχές της μη διάκρισης, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και της πολιτιστικής ποικιλομορφίας, όντας προσανατολισμένο στην καλλιέργεια ηθικών αξιών, όπως η φροντίδα, η αμοιβαιότητα και η αλληλεγγύη¹⁷⁹.

Αποτελεί κατά την άποψή μας μία έκκληση για να αντιληφθούμε διαφορετικά την έννοια της εκπαίδευσης, αναθεωρώντας την έννοια της μάθησης και αναδιαμορφώνοντας τις σχέσεις που φέρνουν σε άμεση διασύνδεση τους μαθητές, τους δασκάλους, τη γνώση και τον κόσμο. Ταυτόχρονα, αποτελεί το έναυσμα για μια γενικότερη κινητοποίηση και συλλογική δέσμευση για τη διεξαγωγή μιας μορφής «κοινωνικού διαλόγου», όπου απαιτείται ο αναστοχασμός και η συνεργατική δράση.

Επίσης, αποτελεί μία έκκληση για έρευνα και καινοτομία με ένα μοντέλο παγκόσμιας και συνεργατικής έρευνας, όπου προωθείται η οριζόντια εκμάθηση αλλά και η ανταλλαγή γνώσεων εκτός συνόρων, με τη συμβολή όλων των διακυβευματούχων και τη μετάδοση γνώσεων από τους εκπαιδευτικούς στους μαθητές και από τους ακαδημαϊκούς και τα ερευνητικά κέντρα στις κυβερνήσεις και στους οργανισμούς των τοπικών κοινωνιών. Επιπλέον, αφορά μια έκκληση για παγκόσμια αλληλεγγύη και διεθνή συνεργασία, βασισμένη στην αρχή της επικουρικότητας για την ενδυνάμωση των τοπικών, εθνικών και περιφερειακών προσπαθειών τόσο των κρατικών όσο και των μη κρατικών φορέων. Ακόμη, τονίζεται ο κομβικός ρόλος των πανεπιστημίων τόσο στο κομμάτι της έρευνας όσο και στην προώθηση της επιστήμης ως καθοριστικού παράγοντα για τους εκπαιδευτικούς οργανισμούς και τα εκπαιδευτικά προγράμματα που διεξάγουν. προωθώντας ταυτόχρονα τη δημιουργικότητα, την καινοτομία.

Στο σημείο αυτό αξίζει να επιτονιστεί ότι κατά την άποψή μας αυτό το αίτημα της UNESCO συνάδει με τη Στρατηγική «Ευρώπη 2020» και το εξειδικευμένο πλαίσιο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση (ΕΚ 2020), καθώς με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται

¹⁷⁸ Ο.π., UNESCO 2021a.

¹⁷⁹ Ibid.

το «Τρίγωνο της γνώσης»: εκπαίδευση-έρευνα-καινοτομία, το οποίο αποτελεί και βασικό στόχο και τρόπο με τον οποίο η ΕΕ δραστηριοποιείται για τον εκσυγχρονισμό των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στο πλαίσιο και της δια βίου εκπαίδευσης¹⁸⁰, καθώς διευκολύνεται ο εκπαιδευόμενος να μετεξελιχθεί ο «σπουδαστής», «ερευνητής» σε «επιχειρηματία»¹⁸¹. Τέλος, σε αυτή τη μετεξέλιξη της εκπαίδευσης η συμβολή όλων είναι απαραίτητη: εφήβων, νέων, γονέων, εκπαιδευτικών, ακαδημαϊκών, ερευνητών, ακτιβιστών, θρησκευτικών, πολιτικών και πολιτιστικών ηγετών.

Είναι πολύ σημαντική η Έκθεση αυτή για την επίτευξη της Ποιοτικής Εκπαίδευσης, καθώς η αναθεώρηση που προτείνεται από την UNESCO, κατόπιν και της δημόσιας διαβούλευσης που διεξήγαγε¹⁸², εστιάζει σε πέντε πυλώνες, οι οποίοι αποτελούν και τις παραμέτρους για την ποιότητα στην εκπαίδευση, προκειμένου η εκπαίδευση να ιδωθεί ως βασικό όχημα ενδυνάμωσης της ενεργούς συμμετοχής των εκπαιδευομένων στα κοινά, της δημοκρατικής διακυβέρνησης, της διασύνδεσης της εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, του ψηφιακού μετασχηματισμού της κοινωνίας, και εν γένει της βιωσιμότητας των κοινωνιών και του μέλλοντός μας:

1) την παιδαγωγική που οφείλει να είναι επικεντρωμένη στις αρχές της συνεργασίας, της συνέργειας και της αλληλεγγύης,

¹⁸⁰ Βλ. για Στρατηγική «Ευρώπη 2020» και εξειδικευμένο πλαίσιο για την εκπαίδευση και την κατάρτιση (ΕΚ 2020) που εγκρίθηκε το 2009 στο Μπουτσιούκη, Σ. (2017). «Ευρωπαϊκή Πολιτική στην Εκπαίδευση Από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική 'Ευρώπη 2020», σ. 303-306. Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σταμούλη.

¹⁸¹ Ibid, σελ. 110-111.

¹⁸² Συμμετέχω στην έρευνα απαντώντας στο UNESCO, Vote on the top challenges and purposes of education: <https://en.unesco.org/futuresofeducation/get-involved/top-3-challenges-and-purposes-education> & Σε ένα δοκίμιο μοιράζομαι τις σκέψεις μου για το ποιο είναι το κλειδί για το μέλλον της εκπαίδευσης στο UNESCO, Your view on the futures of education: <https://en.unesco.org/futuresofeducation/get-involved/your-view-futures-education>.

2) τα προγράμματα που πρέπει να έχουν οικολογικό, διαπολιτισμικό και διεπιστημονικό χαρακτήρα, προκειμένου να υποστηρίξουν τον εκπαιδευόμενο να έχει πρόσβαση και να παράγει τη γνώση, καλλιεργώντας του την κριτική ικανότητα και την ικανότητα να την εφαρμόζει,

3) τη διδασκαλία που πρέπει να είναι πιο επαγγελματική, με ανάπτυξη συνεργασίας ανάμεσα σε εκπαιδευτικούς και ομαδικού πνεύματος, αλλά και αναγνώριση του επαγγελματικού τους έργου ως «παραγωγών γνώσης» και ως κύριων συντελεστών για την εκπαιδευτική και κοινωνική μεταμόρφωση. Ο αναστοχασμός, η έρευνα, η δημιουργία της γνώσης και οι νέες παιδαγωγικές μέθοδοι είναι καίριας σημασίας για τη διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διδασκαλίας,

4) τα σχολεία, τα οποία πρέπει να θεωρούνται και να προστατεύονται ως εκπαιδευτικοί χώροι που προσφέρουν ένταξη χωρίς αποκλεισμούς, ισότητα, ατομική και συλλογική ευημερία. Θα πρέπει να αποτελούν τους χώρους που φέρνουν σε επαφή και συνεργασία ανθρώπους από διαφορετικά περιβάλλοντα, αξιοποιώντας τη δημιουργικότητα και τη διαφορετικότητά τους ενθαρρύνοντας παράλληλα τη συνεργασία, την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και αποτελώντας υποδείγματα για τη βιωσιμότητα,

5) και το πιο σημαντικό, θα πρέπει να αξιοποιηθούν και να επεκταθούν οι εκπαιδευτικές δυνατότητες που παρέχει η δια βίου μάθηση και όλοι οι κοινωνικοί και πολιτιστικοί χώροι. Οι ποιοτικές εκπαιδευτικές ευκαιρίες εμπλουτίζονται με εμπειρίες καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, με συνδεσιμότητα τόσο σε φυσικά όσο και σε εικονικά περιβάλλοντα.

Ειδικότερα, αξίζουν να αναφερθούν τα παρακάτω στοιχεία που κατά τη γνώμη μας αναφέρονται και μετεξελίσσουν την εκπαίδευση ενδυναμώνοντας την ποιοτική δυναμική της:

1) Αναφορικά με τις παιδαγωγικές μεθόδους η αλληλεπίδραση και η αλληλεξάρτηση δημιουργούν νέα δεδομένα, καθώς οι μαθητές πρέπει να μαθαίνουν μέσα στον κόσμο, με τον κόσμο, για τον κόσμο. Η συνεργασία και η συμμετοχή όλων πρέπει να διαπερνά όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης από την προσχολική μέχρι και την εκπαίδευση ενηλίκων, να διδάσκεται και να εφαρμόζεται. Η αλληλεγγύη, η κατανόηση, η ενσυναίσθηση και οι κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς πρέπει να εμποτίζουν τον τρόπο που μάθησης. Η αξιολόγηση θα πρέπει να κατευθύνεται από τον καθηγητή με κριτήριο την ανάπτυξη των εκπαιδευομένων και τη μάθηση.

2) Αναφορικά με τα προγράμματα προτεραιότητα για τον σχεδιασμό τους πρέπει να αποτελούν η ανάπτυξη των γνωστικών δεξιοτήτων, της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων, της καινοτομίας, της δημιουργικότητας, της κοινωνικο-συναισθηματικής ανάπτυξης, της κατανόησης του εαυτού τους, ώστε να είναι ενωμένοι και «εγγραμματισμένοι» (literate), προς επίτευξη της ένταξης, ισότητας των φύλων, καταπολέμησης των ανισοτήτων. Επιβεβλημένη είναι η γνώση για αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και επίτευξη της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας με παράλληλη καλλιέργεια της γνώσης συνδυαστικά με το συναίσθημα, προκειμένου να είναι ευδόκιμη η συνεργασία με τους άλλους για τη βελτίωση του κόσμου. Άρα απαιτείται η ανάπτυξη της κοινωνικής, συναισθηματικής, γνωστικής και ηθικής διάστασης της ταυτότητας του εκπαιδευομένου για ευρύτερη κοινωνική συνοχή μέσα από την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης φυσικής αγωγής και την ολιστική εκπαιδευτική προσέγγιση για καλλιέργεια συμπόνιας και κριτικής διερεύνησης. Οι δεσμοί με τους εκπαιδευτικούς, η χρήση της μεθόδου εκμάθησης από ομοτίμους (peer to peer learning), η διασύνδεση με την κοινότητα και η διαγενεακή κατανόηση κομβικά στοιχεία. Επιπλέον, η διεύρυνση των μορφών της εγγραμματοσύνης και της δημιουργικότητας μέσα σε περιβάλλοντα πολυγλωσσικά και πολυπολιτισμικά με τη χρήση διαπολιτισμικών εργαλείων και τεχνικών, όπως το “story telling”, ακόμα και ο εμπλουτισμός των μαθηματικών γνώσεων των μαθητών με πολιτιστικές. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι επιτονίζεται ότι πλέον η «εκπαίδευση σε εγγραμματοσύνη», όπως και η «πολυγλωσσική εκπαίδευση» προϋποθέτουν: 1) τη βαθιά, αναλυτική και κριτική ανάγνωση, 2) την ικανότητα επικοινωνίας με σαφή και αποτελεσματικό τρόπο, 3) την ικανότητα να ακούω με ενσυναίσθηση, τη λεγόμενη «ενεργητική ακρόαση».

Κυρίως όμως προτείνεται η αξιοποίηση των ανθρωπιστικών επιστημών και η καλλιέργεια της ανθρωπιστικής παράδοσης μέσα από μαθήματα όπως η φιλοσοφία, η λογοτεχνία, οι τέχνες και η ιστορία. Η γνώση, η μελέτη της ανθρώπινης κοινωνίας και του πολιτισμού μπορεί να συμβάλλει στην αποκατάσταση των σχέσεων με τους άλλους, τον πλανήτη και την τεχνολογία. Σημειωτέον ότι κατ’ αυτόν τον τρόπο οι εκπαιδευόμενοι θα καταστούν «εγγραμματισμένοι προς το μέλλον»¹⁸³, δηλαδή ενδυναμωμένοι να κάνουν σωστή χρήση των γνώσεών τους στο μέλλον, αποτελεσματικοί και ικανοί να προετοιμάσουν, να ανακάμψουν και να εφεύρουν

¹⁸³ “Futures literacy”, ο όρος στο UNESCO “A new Social Contract for Education”, p. 7.

λύσεις ως «αγωγοί των αλλαγών». Ακόμα και η επιστημονική έρευνα πρέπει να οδηγεί σε κατανόηση, ξεκινώντας από την ιατρική μέχρι την τεχνολογία. Οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να καθοδηγούνται προς την αντικειμενική αναζήτηση της αλήθειας με την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης και την προώθηση της παγκόσμιας επιστημονικής αναζήτησης, του παγκόσμιου «επιστημονικού εγγραμματισμού» ειδικά στους περιθωριοποιημένους.

Επιπρόσθετα, η καλλιέργεια των δεξιοτήτων για έναν ψηφιακό κόσμο αποτελούν αίτημα για μία επωφελή χρήση της τεχνολογίας με εκπαιδευτικές παρεμβάσεις μη τυπικής μάθησης, πολλές φορές και αυτο-κατευθυνόμενες. Είναι σημαντικό ότι οι δεξιότητες αυτές περιλαμβάνουν: λειτουργικές δεξιότητες, τεχνικής φύσεως γνώσεις, κριτικό ψηφιακό εγγραμματισμό¹⁸⁴ για κατανόηση και επανατοποθέτηση στην ψηφιακή κοινωνία και οικονομία, ανάλυση των πολιτικών διαστάσεων της ψηφιακής τεχνολογίας, χειρισμό για συγκεκριμένα αποτελέσματα, αναγνώριση των παραγόντων του ψηφιακού περιβάλλοντος σαν μέρος ενός ευρύτερου ψηφιακού οικοσυστήματος, προώθηση της τεχνολογικής καινοτομίας και του ψηφιακού μετασχηματισμού των κοινωνιών. Άρα, τα προγράμματα οφείλουν να παρέχουν υποστήριξη τόσο σε εκπαιδευόμενους όσο και σε εκπαιδευτικούς για το πώς να ενεργούν συνεργατικά και από κοινού πώς να χρησιμοποιούν και με ποιο σκοπό την τεχνολογία. Ακόμη, η καλλιέργεια της φαντασίας, της άσκησης κριτικής μέσα από την καλλιτεχνική εκπαίδευση είναι επιβεβλημένη, καθώς η τέχνη διευκολύνει την έκφραση, την εκδήλωση συναισθημάτων, δημιουργώντας μια νέα «γλώσσα επικοινωνίας» μεταξύ των ανθρώπων, ενισχύοντας την πολιτική δράση, αξιοποιώντας την πολιτιστική κληρονομιά, τα ισχυρά σύμβολα και τις πηγές των συλλογικών ταυτοτήτων των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τέλος, η εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ενεργή πολιτότητα και τη δημοκρατική συμμετοχή είναι άμεσα συνδεδεμένη με την εκπαίδευση για την ειρήνη, όπου μέσα από τον μακροχρόνιο διάλογο και τη διεξαγωγή συζητήσεων καλλιεργείται ο αλτρουισμός, η διπλωματική ικανότητα των εκπαιδευόμενων, ενώ καταπολεμούνται ο ρατσισμός, τα στερεότυπα και οι διακρίσεις.

¹⁸⁴ Θα αναπτυχθεί διεξοδικά στην επόμενη ενότητα του παρόντος κεφαλαίου της παρούσης διπλωματικής εργασίας.

Συμπερασματικά, τα προγράμματα πρέπει να ενισχύουν τους μαθητές όχι μόνο στην ικανότητα για πρόσβαση στη γνώση, αλλά και να συμβάλλουν στη διαμόρφωση της «κοινότητας γνώσης», ενώ θα πρέπει να επαναπροσανατολιστούν για την παροχή επιστημονικού, ψηφιακού και ανθρωπιστικού εγγραμματισμού.

3) Αναφορικά με τους εκπαιδευτικούς, τονίζεται πέρα από το ομαδικό πνεύμα και την υποστήριξη της εκπαιδευτικής συνεργασίας και αλληλεγγύης, η αυτονομία και η ελευθερία των διδασκόντων, καθώς και η συμμετοχή τους στον δημόσιο διάλογο για την εκπαίδευση και η συμβολή τους στη γενιά της γνώσης. Οφείλουν να συμμετέχουν στην έρευνα, στην παραγωγή της γνώσης, να επιδιώκουν να αναπτύσσονται και να εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους με νέες εκπαιδευτικές μεθόδους, να ανταλλάσσουν εκπαιδευτικές πρακτικές και να κατανοήσουν τον ρόλο τους ως καθοδηγητές των μαθητών προς τη γνώση και μέρος της ευρύτερης «κοινότητας της γνώσης».

4) Αναφορικά με τα σχολεία, επισημαίνεται η μεταμόρφωσή τους σε πλατφόρμες για συνεργασία, φροντίδα και αλλαγή, η μετατροπή τους σε «κοινότητες εκπαιδευομένων», όπου καλλιεργείται η τέχνη της συνεργασίας, με δομές που υποστηρίζουν διαφοροποιημένες παιδαγωγικές, με παροχή ψηφιακής υποστήριξης και με παροχή ψηφιακών εργαλείων που προωθούν τη δημιουργικότητα των μαθητών και την μεταξύ τους επικοινωνία.

Επιλογικά, με βάση το Νέο αυτό Κοινωνικό Συμβόλαιο της Εκπαίδευσης, η UNESCO προτείνει τη διεύρυνση του βασικού Δικαιώματος στην Εκπαίδευση με εφαρμογή άλλων δικαιωμάτων, όπως του δικαιώματος στη δια βίου μάθηση, του δικαιώματος στην πληροφορία και στον πολιτισμό, ως βασικών για την υλοποίησή του, που όμως όλα μαζί οδηγούν και συντελούν στο πιο σύγχρονο και πρόσφατο, το δικαίωμα στη συνδεσιμότητα.

3.8. Σύνοδος Κορυφής ΟΗΕ για την Εκπαίδευση: «Μετασχηματίζοντας την Εκπαίδευση» (“TRANSFORMING EDUCATION SUMMIT”)¹⁸⁵

¹⁸⁵ Βλ. περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο της UNESCO, Transforming Education Summit: <https://en.unesco.org/futuresofeducation/transforming-education-summit>.

Ο ΟΗΕ, προκειμένου να ανταποκριθεί στην παγκόσμια κρίση που διέρχεται η εκπαίδευση- δεδομένου και των επιπτώσεων της πανδημίας- και αντιλαμβανόμενος την αδυναμία της εκπαίδευσης σε παγκόσμιο επίπεδο να ανταποκριθεί στο αίτημα για ισότητα, ένταξη, ποιότητα και συνάφεια¹⁸⁶, μέσω του Γενικού Γραμματέα του, Αντόνιο Γκουντέρες, συνεκάλεσε στις 16, 17 και 19 Σεπτεμβρίου 2022 τη Γενική Συνέλευση. Η 77η σύνοδος αποτελεί μια βασική πρωτοβουλία της «**Κοινής μας Ατζέντας**»¹⁸⁷ που ξεκίνησε από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, τον Σεπτέμβριο του 2021. Η εν λόγω Σύνοδος ήταν μια μοναδική ευκαιρία να αναδειχθεί η εκπαίδευση στην κορυφή της παγκόσμιας πολιτικής ατζέντας και να κινητοποιηθούν οι διακυβευματούχοι για την εξεύρεση λύσεων για την ανάκτηση των μαθησιακών απωλειών που σχετίζονται με τον COVID-19 και για την επίτευξη της μεταμόρφωσης της εκπαίδευσης σε έναν ραγδαία μεταβαλλόμενο κόσμο¹⁸⁸ για την ενίσχυση των παγκόσμιων προσπαθειών για την επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης που σχετίζονται με την εκπαίδευση έως το 2030, όπως δήλωσε και ο κ. Λεονάρντο Γκαρνιέ¹⁸⁹ από την Κόστα Ρίκα ως Ειδικός Σύμβουλος του ΓΓ του ΟΗΕ για τη Διάσκεψη Κορυφής.

¹⁸⁶ Βλ. περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο του ΟΗΕ, UN, Transforming Education Summit: <https://www.un.org/en/transforming-education-summit/about>.

¹⁸⁷ Βλ. περισσότερα για «Κοινή μας Ατζέντα» του ΟΗΕ, “Our Common Agenda” στον ιστότοπο: <https://www.un.org/en/common-agenda>.

¹⁸⁸ Περισσότερο από το 90% των παιδιών στον κόσμο διέκοψαν την εκπαίδευσή τους λόγω του COVID-19, η μεγαλύτερη διαταραχή των εκπαιδευτικών συστημάτων στην ιστορία. Για πολλούς μαθητές, ειδικά κορίτσια και νέες γυναίκες, αυτό το διάλειμμα μπορεί να γίνει μόνιμη, με πιθανές συνέπειες για το μέλλον τους και για τις επόμενες γενιές. Η πανδημία έχει επίσης εκθέσει μεγάλες ανισότητες όχι μόνο μεταξύ χωρών, αλλά ιδιαίτερα μεταξύ διαφορετικών ομάδων μαθητών εντός των χωρών.

¹⁸⁹ Ο κ. Garnier, Λέκτορας στο Πανεπιστήμιο της Κόστα Ρίκα από το 1975, έχει εργαστεί στη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και ως ερευνητής στο Ινστιτούτο Έρευνας Οικονομικών Επιστημών. Υπηρέτησε ως Υπουργός Σχεδιασμού και Οικονομικής Πολιτικής της Κόστα Ρίκα από το 1994 έως το 1998, επιπλέον δύο θητείες ως Υπουργός Παιδείας, από το 2006 έως το 2014, κατά την οποία προώθησε σημαντικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης. Έχει δημοσιεύσει βιβλία και άρθρα για διάφορα οικονομικά και κοινωνικά θέματα αναφορικά με την ανάπτυξη και την εκπαίδευση.

Πριν τη Συνδιάσκεψη υπήρξε μια προπαρασκευαστική φάση η οποία περιελάμβανε:

A) μία πρωτοβουλία στοχευμένη, εντατική και συμπεριληπτικού τύπου που αναλήφθηκε το 2022 και αφορούσε εθνικές διαβουλεύσεις σε πάνω από 100 χώρες για την ανάπτυξη ενός κοινού οράματος, δέσμευσης και εξοικείωσης με τη «μετασχηματιστική εκπαίδευση», σχετικά με 5 θεματικές που καθοδηγούν τη συζήτηση σε παγκόσμιο επίπεδο, και τη δημόσια συμμετοχή και κινητοποίηση σε παγκόσμιο επίπεδο για τον εκδημοκρατισμό της εκπαίδευσης και την επίτευξη του μετασχηματισμού αυτής¹⁹⁰.

Αυτές οι εθνικές διαβουλεύσεις κρίθηκαν πολύ σημαντικές και αναφέρονται για την προσπάθεια κατανόησης της επίτευξης της ποιοτικής εκπαίδευσης, καθώς βασίστηκαν πάνω σε τρεις αρχές που δόθηκαν ως συστάσεις προς τις κυβερνήσεις των κρατών για τη διεξαγωγή τους¹⁹¹: 1) Η ανάγκη για ολιστική κυβερνητική προσέγγιση, καθώς η χρηματοδότηση και η πολύ-επίπεδη αντιπροσώπευση στον δημόσιο εθνικό διάλογο αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για την παροχή ποιότητας, δεδομένου ότι η τελευταία, όπως παρουσιάστηκε και παραπάνω, αλληλοεξαρτάται από την υγεία, την κοινωνική ασφάλεια, τη διατροφή, το περιβάλλον, την εργασία και τη συνδεσιμότητα. 2) Η αναγκαιότητα για εμπλοκή πολλαπλή όλων των διακυβευματούχων, δηλαδή αυτών που τίθενται επικεφαλής στον μετασχηματισμό και στην καινοτομία, πρωτίστως των μαθητών και των οργανώσεων των νέων, καθώς και των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτικών δικτύων και συνδέσμων τους, αλλά και των εφήβων κοριτσιών, των οργανώσεων γυναικών, των φεμινιστικών κινημάτων, της κοινωνίας πολιτών. Η συμβολή, επίσης, των κοινοβουλευτικών, του ιδιωτικού τομέα, των αναπτυξιακών παραγόντων, αυτών που χαράσσουν εκπαιδευτικές πολιτικές, των κοινωνικών και θρησκευτικών ηγετών, της ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας και των πανεπιστημιακών δικτύων κρίνεται επιβεβλημένη για τον εμπλουτισμό του δημόσιου

¹⁹⁰ Βλ. περισσότερα για αυτό στον ιστότοπο UNESCO, National Consultations for the Transforming Education Summit: <https://www.unesco.org/en/articles/national-consultations-transforming-education-summit>.

¹⁹¹ United Nations (2022a). *Guidelines for National Consultations, Transforming Education Summit 2022*, Common Agenda, p. 7-8. Διαθέσιμο στο: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/tes_guidelines_for_national_consultations.pdf.

διαλόγου με στατιστικά και αναλυτικά στοιχεία. 3) Το πιο σημαντικό όμως είναι η εμπλοκή των Νέων, ως «παραγόντων αλλαγής» (“agents of change”), με την κινητοποίηση και ενεργή συμμετοχή των παιδιών, των εφήβων-μαθητών και των φοιτητών στις διαβουλεύσεις που καθοδηγούνται από τις κυβερνήσεις.

Τέλος, αξίζει να τονιστεί ότι τα βασικά στοιχεία αυτών των εθνικών διαβουλεύσεων ήταν τέσσερα¹⁹²: η πλήρης ανάκαμψη από τη διακοπή της εκπαιδευτικής διαδικασίας από την πανδημία, η ταυτοποίηση των 5 κύριων συστατικών που απαιτούνται για την αναδιαμόρφωση και τον μετασχηματισμό της εκπαίδευσης του 21^{ου} αιώνα, γνωστών ως “actions tracks”, η διασφάλιση ενδυναμωμένης και βιώσιμης δημόσιας χρηματοδότησης και η φιλοδοξία για καθιέρωση εθνικών στόχων και δεικτών. Ενδεικτικά, αξίζει να αναφερθεί ότι ο παρακάτω δείκτης που αναφέρεται στην ποιότητα για τους εθνικούς στόχους είναι ο¹⁹³:

¹⁹² Ibid, p. 4-6.

¹⁹³ UNESCO-UIS (2022). “*Setting Commitments National SDG 4 Benchmarks To Transform Education*”, p. 9. Διαθέσιμο στον ιστότοπο της UNESCO: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382076>.

Για τους υπόλοιπους δείκτες βλ. στο “Guidelines for National Consultations», Transforming Education Summit 2022, Common Agenda, April 2022, p. 7, οι οποίοι αφορούν:

4.1.4. για «Αποκλεισμό- Μη συμπερίληψη»: το ποσοστό που αποκλείονται από το σχολείο (σε πρωτοβάθμια, σε χαμηλή δευτεροβάθμια και υψηλή δευτεροβάθμια εκπαίδευση).

4.2.2. για «Ποσοστό Συμμετοχής σε οργανωμένη μάθηση» (ένα χρόνο πριν την επίσημη πρόσβαση σε προσχολική εκπαίδευση) ανά φύλο.

4.1.2. για «Ποσοστό Ολοκλήρωσης της εκπαίδευσης» (σε πρωτοβάθμια, σε χαμηλή δευτεροβάθμια και υψηλή δευτεροβάθμια εκπαίδευση).

4.1.1. για «Αποτελέσματα Μάθησης» παιδιών (το ποσοστό παιδιών και νέων εφήβων που α) έχουν τα 2/3 των βαθμών, β) είναι στο τέλος της πρωτοβάθμιας, γ) είναι στο τέλος της χαμηλότερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχοντας πετύχει το χαμηλότερο επίπεδο γνώσης ανάγνωσης και αριθμητικής, με βάση το φύλο.

1.α.2. για «Χρηματοδότηση» (οι εκπαιδευτικές δαπάνες ως μέρος των συνολικών δημόσιων δαπανών).

4.5.1. για την «Κάλυψη της διάκρισης στα Φύλα» αναφορικά με την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

4. γ.1. για το «Ποσοστό Δασκάλων με τα ελάχιστα απαιτούμενα προσόντα», βάσει του επιπέδου εκπαίδευσης [πρωτοβάθμια, κατώτερη δευτεροβάθμια (γυμνάσιο) και ανώτερη δευτεροβάθμια (λύκειο)].

Β) μία προ-συνδιάσκεψη στο Παρίσι στις 28-30 Ιουνίου 2022, η οποία έδωσε τη δυνατότητα στις χώρες να παρουσιάσουν αποτελέσματα των εθνικών διαβουλεύσεων και να εστιάσουν σε βασικές συστάσεις από τις θεματικές δράσης¹⁹⁴. Αυτή κατέδειξε ότι χρειάζεται περισσότερη δουλειά και βαθύτερες συζητήσεις σε τοπικό επίπεδο, επικεντρωμένες στον μετασχηματισμό που απαιτείται ειδικά για κάθε χώρα.

Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφερθούν αυτές οι 5 θεματικές δράσης (“Action Tracks”), που κατηύθυναν τις συζητήσεις τόσο στην προπαρασκευαστική διαδικασία όσο και κατά τη Συνδιάσκεψη, και καθοδηγούνται από τη Ατζέντα 2030 και τους στόχους που σχετίζονται με την Εκπαίδευση, και συγκεκριμένα τον Στόχο 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση¹⁹⁵:

Η πρώτη θεματική αφορά τα *«Σχολεία χωρίς αποκλεισμούς, δίκαια, ασφαλή και υγιή»*, καθώς σημειώνονται υψηλά ποσοστά φτώχειας, αποκλεισμού και ανισότητας των φύλων. Είναι ευρέως γνωστό πως ο COVID-19 συνέβαλε στις ανισότητες στην πρόσβαση και την ποιότητα της εκπαίδευσης, ενώ η βία, οι ένοπλες συγκρούσεις, οι καταστροφές και η ανατροπή των δικαιωμάτων των γυναικών έχουν αυξήσει την ανασφάλεια αναφορικά με την πρόσβαση στην εκπαίδευση. Είναι σημαντικό ότι ο μετασχηματισμός της εκπαίδευσης συνδέεται άρρηκτα με τη συμπερίληψη όλων στην εκπαιδευτική διαδικασία, την απρόσκοπτη πρόσβαση και συμμετοχή στην εκπαίδευση, τη διασφάλιση της υγείας, την απαλλαγή από βία και διακρίσεις και την υποστήριξη και παροχή με ολοκληρωμένες υπηρεσίες φροντίδας εντός του σχολικού περιβάλλοντος. Όλα τα παραπάνω απαιτούν, όμως, σημαντική αύξηση των επενδύσεων σε ποιοτική εκπαίδευση και μια ισχυρή βάση για ολοκληρωμένη ανάπτυξη

¹⁹⁴ Συμμετείχαν σε αυτήν πάνω από 1.800 άτομα, περιλαμβανομένων 154 Υπουργών και 2 Υφυπουργών και 2 Αρχηγών Κρατών. Βλ. περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο της UNESCO <https://www.unesco.org/en/transforming-education-summit>.

¹⁹⁵ United Nations, Thematic Action Tracks στο <https://www.un.org/en/transforming-education-summit/action-tracks>.

και εκπαίδευση στην πρώιμη παιδική ηλικία και θα πρέπει να στηρίζονται σε ισχυρή πολιτική δέσμευση, ορθό σχεδιασμό και μια ισχυρή βάση αποδεικτικών στοιχείων.

Η δεύτερη αφορά τη «*Μάθηση και δεξιότητες για ζωή, εργασία και βιώσιμη ανάπτυξη*», καθώς το 2020 περισσότεροι από 770 εκατομμύρια άνθρωποι στερούνταν βασικές δεξιότητες εγγραμματοσμού: αναφορικά με αυτό καταγράφηκε ότι από τον παραπάνω αριθμό, τα δύο τρίτα ήταν γυναίκες, ενώ καταγράφηκε ότι τα παιδιά με αναπηρίες έχουν 42% λιγότερες πιθανότητες να έχουν βασικές δεξιότητες ανάγνωσης και αριθμητικής σε σύγκριση με τους συνομηλίκους τους, και παράλληλα η πανδημία διεύρυνε αυτές τις ανισότητες. Χρειάζεται, επομένως, η ενδυνάμωση των εκπαιδευομένων με γνώσεις, δεξιότητες, αξίες και συμπεριφορές, προκειμένου να είναι ανθεκτικοί και προσαρμοστικοί, συμβάλλοντας παράλληλα στην ευημερία τους αλλά και στην ευημερία του πλανήτη, καθώς και στη βιώσιμη ανάπτυξη. Η μάθηση σε βασικούς «*παραδοσιακούς*» εγγραμματοσμούς¹⁹⁶, όπως η ανάγνωση, η γραφή και η αριθμητική δεν είναι επαρκής, αλλά απαιτείται επιπρόσθετα εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη, η οποία περιλαμβάνει εκπαίδευση για το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή· και δεξιότητες για την απασχόληση και την επιχειρηματικότητα.

Η τρίτη είναι αναφορικά με τους «*Δασκάλους, διδασκαλία και το επάγγελμα του εκπαιδευτικού*», καθώς παρατηρείται ότι αντιμετωπίζονται μεγάλες προκλήσεις ως προς αυτό, όπως ελλείψεις σε προσωπικό, έλλειψη ευκαιριών επαγγελματικής εξέλιξης, χαμηλό βιοτικό και κοινωνικό επίπεδο και συνθήκες εργασίας και εν γένει έλλειψη ικανότητας ανάπτυξης της ηγεσίας των εκπαιδευτικών, της αυτονομίας και της καινοτομίας. Για την επίτευξη των παραπάνω, που αποτελούν απαραίτητη παράμετρο για την ποιοτική εκπαίδευση, επισημαίνεται ότι απαιτείται η εξασφάλιση επαρκούς αριθμού εκπαιδευτικών για την κάλυψη των αναγκών των μαθητών και η παροχή συνεχούς εκπαίδευσης και κατάρτισης για το εκπαιδευτικό προσωπικό, η παρακίνηση και η μόνιμη υποστήριξή τους, μέσα από επαρκή χρηματοδότηση της εκπαίδευσης και ύπαρξη πολιτικών που έμπρακτα αναγνωρίζουν και υποστηρίζουν το επάγγελμα του εκπαιδευτικού, και άρα οδηγούν σε βελτίωση της κατάστασης και των συνθηκών εργασίας τους.

Η τέταρτη αφορά την «Ψηφιακή μάθηση και μετασχηματισμό»¹⁹⁷, που επιταχύνθηκαν λόγω της πανδημίας, ενισχύοντας και καθιερώνοντας την εξ αποστάσεως διδασκαλία, ως απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνέχιση της διδασκαλίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι από τη μια παρατηρήθηκε η εισαγωγή πολλών καινοτομιών στην εξ αποστάσεως διδασκαλία με την αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών και από την άλλη διευρύνθηκε το «ψηφιακό χάσμα», καθώς τα δύο τρίτα περίπου των παιδιών παγκοσμίως δεν είχαν πρόσβαση στο διαδίκτυο, ενώ ταυτόχρονα νεαρές γυναίκες και κορίτσια αποκλείονταν από τη δυνατότητα μάθησης. Απαιτείται, επομένως, η αξιοποίηση της τεχνολογίας, προκειμένου η εκπαίδευση να γίνει πιο δίκαιη, αποτελεσματική και βιώσιμη, μέσα από τρεις βασικές αρχές που περιγράφονται στην Αναθεωρημένη Παγκόσμια Διακήρυξη του 2021 για τη Συνδεσιμότητα στην Εκπαίδευση¹⁹⁸: 1) στο επίκεντρο των δράσεων τίθενται οι πιο περιθωριοποιημένοι, 2) η παροχή δωρεάν και υψηλής ποιότητας ψηφιακού εκπαιδευτικού περιεχομένου και 3) η προώθηση των παιδαγωγικών καινοτομιών και αλλαγών¹⁹⁹.

Είναι πολύ σημαντικό στο σημείο αυτό να καταγραφεί ότι κατά τη Διάσκεψη της UNESCO η UNESCO και η UNICEF εγκαινίασαν μία πύλη για τη Δημόσια Ψηφιακή Μάθηση (“Gateways to Public Digital Learning”)²⁰⁰, μια παγκόσμια πρωτοβουλία πολλών εταιρών για την υποστήριξη των χωρών στην εξασφάλιση δίκαιης πρόσβασης σε ψηφιακούς πόρους μάθησης. Μέσω αυτής επιδιώκεται: 1) η χαρτογράφηση, περιγραφή και ανάλυση των υπάρχουσες δημόσιων πλατφορμών και του περιεχομένου τους, 2) η παροχή βοήθειας στις χώρες για τη δημιουργία και ενίσχυση των εθνικών τους πλατφορμών, 3) ο διαμοιρασμός των βέλτιστων πρακτικών και 4) η καθιέρωση διεθνών κανόνων και προτύπων για την καθοδήγηση στην ανάπτυξη πλατφορμών με τρόπους που προωθούν τους εθνικούς και παγκόσμιους στόχους για την εκπαίδευση.

¹⁹⁷ Για αυτήν η Ελλάδα μαζί με τη Σιγκαπούρη είχαν αναλάβει την εθνική διαβούλευση.

¹⁹⁸ Βλ. περισσότερα για την UNESCO, Introducing Global Declaration on Connectivity in Education 2021 στο: <https://en.unesco.org/futuresofeducation/news/introducing-global-declaration-connectivity-education-global-education-summit>.

¹⁹⁹ UNESCO Revised Global Declaration on Connectivity for Education στο <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380598/PDF/380598eng.pdf.multi>.

²⁰⁰ Βλ. περισσότερα στον ιστότοπο United Nations, Gateways to Public Digital Learning στο: <https://www.un.org/en/transforming-education-summit/gateways-public-digital-learning>.

Η συγκεκριμένη θεματική θα αναλυθεί εκτενώς στην επόμενη ενότητα του κεφαλαίου αυτού, με θέμα τον ψηφιακό εγγραμματισμό.

Η πέμπτη και τελευταία θεματική αφορά τη «Χρηματοδότηση της εκπαίδευσης», η οποία βασίζεται στο ότι, παρόλο που οι δαπάνες για την εκπαίδευση έχουν αυξηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο, η πληθυσμιακή έκρηξη, το υπερβολικό κόστος της διαχείρισης της εκπαίδευσης κατά τη διάρκεια της πανδημίας σε συνδυασμό με την ανάγκη κάλυψης δαπανών λόγω έκτακτων καταστάσεων, δυσχέραναν την υλοποίηση του εκπαιδευτικού έργου με τρόπο αποτελεσματικό και ποιοτικό. Σχετικά με αυτό, λοιπόν, προτείνεται από τη μια επαρκής και βιώσιμη χρηματοδότηση, προσαρμοσμένη στις ανάγκες της εκάστοτε χώρας και από την άλλη ισότητα και αποτελεσματικότητα της διαχείρισης των δαπανών και των επενδύσεων για την εκπαίδευση μέσα από την προσέλκυση περισσότερων εγχώριων πόρων.

Καταληκτικά, σε αυτήν τη Σύνοδο Κορυφής αναλήφθηκαν 7 πρωτοβουλίες για μετασχηματισμό της εκπαίδευσης, οι οποίες αποτελούν απόρροια της έκκλησης για δράση που απηύθυνε η Διευθύνουσα Επιτροπή Υψηλού Επιπέδου του SDG4²⁰¹, προκειμένου να επισπευθεί η κινητοποίηση όλων των φορέων τόσο σε τοπικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο προς επίτευξη του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση. Πιο συγκεκριμένα, καταγράφονται: 1) η αναγκαιότητα για «Πράσινη Εκπαίδευση» (“Green Education”) για αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, 2) η παροχή σύνδεσης κάθε παιδιού και νέου με ψηφιακές λύσεις, 3) η αντιμετώπιση της κρίσης με παροχή στοιχειώδους, βασικής μάθησης σε νέους, 4) ο μετασχηματισμός των εκπαιδευτικών συστημάτων για να δοθεί η δυνατότητα σε όλα τα παιδιά και τους νέους που πλήττονται από την κρίση να έχουν πρόσβαση σε ευκαιρίες μάθησης και εκπαίδευσης που είναι ποιοτικές, ασφαλείς και χωρίς αποκλεισμούς, 5) η προώθηση της ισότητας των φύλων και της ενδυνάμωσης των κοριτσιών και των γυναικών, 6) ο μετασχηματισμός της χρηματοδότησης της εκπαίδευσης επενδύοντας περισσότερο, πιο δίκαια, πιο αποτελεσματικά, πιο καινοτόμα, και τέλος 7) η ενδυνάμωση των νέων, προκειμένου να καταστούν αποτελεσματικοί ηγέτες στην αναδιαμόρφωση της εκπαίδευσης²⁰².

²⁰¹ SDG 4 High-level Steering Committee.

²⁰² Βλ. λεπτομέρειες στον ιστότοπο της UNESCO, Global Initiatives in Transforming Education Summit στο: <https://knowledgehub.sdg4education2030.org/TESEFollowUp>.

Η παρακολούθηση όλων των παραπάνω διευθύνεται από τη Διευθύνουσα Επιτροπή Υψηλού Επιπέδου SDG 4 και συντονίζεται από την UNESCO, μέσω της παρακολούθησης από το Ινστιτούτο Στατιστικής της UNESCO (UIS) και μέσω της υποβολής των Εκθέσεων SDG 4 από την Έκθεση Παρακολούθησης της Παγκόσμιας Εκπαίδευσης (GEM).

3.9. Ινστιτούτα - Διεθνή Κέντρα και Παγκόσμια Δίκτυα για Προώθηση Ποιοτικής Εκπαίδευσης

Η UNESCO έχει πολλά Ινστιτούτα και κέντρα που ασχολούνται με την Εκπαίδευση και υπηρετούν την Ποιοτική εκπαίδευση παρέχοντας δικτύωση, υποστήριξη, τεχνογνωσία και συγκέντρωση δεδομένων. Τα πιο σημαντικά είναι κατά τη γνώμη μας τα εξής, τα οποία συμβάλλουν με το έργο τους στην επίτευξη του Στόχου 4:

3.9.1. Διεθνές Γραφείο Εκπαίδευσης

Το Διεθνές Γραφείο Εκπαίδευσης είναι εντεταλμένο από την UNESCO για την παροχή υποστήριξης και τεχνογνωσίας με καλές πρακτικές και καινοτόμες λύσεις στις προκλήσεις των κρατών μελών και των κυβερνήσεων για την επίτευξη μιας εκπαίδευσης ισότιμης, ποιοτικής και άρα αποτελεσματικής σε προγράμματα σπουδών, διδασκαλία, μάθηση, διαδικασία και αξιολόγηση αποτελεσμάτων έχοντας ως όραμα την πρόσβαση σε ποιοτική και δια βίου μάθηση. Στην ουσία ο ρόλος του είναι στρατηγικής σημασίας για την εφαρμογή του Στόχου Βιώσιμης Ανάπτυξης 4 (SDG4) αλλά και άλλων στόχων που συμβάλλουν σε ένα αποτελεσματικό και ποιοτικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Ο ρόλος του είναι κομβικός αναφορικά με την Ποιότητα στην Εκπαίδευση, καθώς: Πρώτα απ' όλα, θέτει τα πρότυπα και δίνει κατευθυντήριες γραμμές για ποιοτικά

προγράμματα σπουδών δίνοντας έμφαση στην αναπτυξιακή αξία του διαλόγου και στην προαγωγή του πολιτικού και τεχνικού διαλόγου για σχεδιασμό, υλοποίηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων που ανταποκρίνονται στην ανάπτυξη μέσω της εκπαίδευσης με απώτερο στόχο την επίτευξη του εκδημοκρατισμού της μάθησης και της δια βίου μάθησης για όλους σύμφωνα και με τον Στόχο 4. Επίσης, ως Παγκόσμιο Κέντρο Αριστείας στο πρόγραμμα της UNESCO, υποστηρίζει τις χώρες και τις εθνικές κυβερνήσεις σε γρήγορες συστημικές αλλαγές του προγράμματος σπουδών τους που ανταποκρίνονται στις σύγχρονες εθνικές, περιφερειακές και παγκόσμιες εξελίξεις και προσκλήσεις με ενσωμάτωση καινοτομιών, όπως η προώθηση της εκπαίδευσης STEAM. Επιπλέον, συμβάλλει και διαμεσολαβεί στη συσσώρευση της γνώσης σε συνεργασία με την ερευνητική κοινότητα καθώς και στην καθοδήγηση και χάραξη πολιτικών με συνεχή αποτελεσματική επικαιροποίηση των ολοένα αυξανόμενων γνώσεων για την επίτευξη της διευκόλυνσης της μάθησης με αποτελεσματικό τρόπο, εκδίδοντας μια σειρά από εκπαιδευτικές πρακτικές που συμβάλλουν στην ποιοτική εκπαίδευση. Ιδιαίτερα αξίζει να επισημανθεί η τελευταία «Εκπαιδευτικές Πρακτικές» με αριθμό 25, η οποία αναφέρεται στην αναγκαιότητα για καλλιέργεια της δημιουργικότητας των εκπαιδευομένων κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, ως απόρροια της ανάπτυξης των δεξιοτήτων τους, του περιβάλλοντος (συμπεριλαμβανομένων και των μέσων) και του κινήτρου. Εδώ να σημειωθεί και η «Ακόμη, διασφαλίζει την ποιότητα στην εκπαίδευση και τη συνάφεια εκπαίδευσης και μάθησης, επιτονίζοντας, αφενός, την αναγκαιότητα για μια ολιστική και βιωματική προσέγγιση της εκπαίδευσης και άρα της ανάπτυξης και, αφετέρου, τη σημασία εντοπισμού, και άρα άρσης των συστημικών εμποδίων για την πρόσβαση σε δίκαιη εκπαίδευση μέσα από υψηλού επιπέδου ποιότητας προγραμμάτων σπουδών.

Με άλλα λόγια η έννοια της ποιότητας για το ΔΓΕ αποτελεί προϊόν υπευθυνότητας που πρέπει να διέπει όλο το εκπαιδευτικό σύστημα αλληλεπιδραστικά, επαναληπτικά και συμπληρωματικά, επισημαίνοντας τους παράγοντες που μπορούν να υποβαθμίσουν την εκπαίδευση, όπως η έλλειψη δασκάλων, το ακατάλληλο φυσικό περιβάλλον διδασκαλίας και μάθησης, ψυχοκοινωνικές συνθήκες που δυσκολεύουν τους μαθητές στη μάθηση, αναποτελεσματικές διαδικασίες μάθησης, κ.ά. Είναι χαρακτηριστικό ότι πάνω σε αυτή τη βάση το ΔΓΕ προώθησε την πρωτοβουλία «Πλαίσιο Ανάλυσης/Διάγνωσης Ποιότητας Γενικής Εκπαίδευσης» (GEQAF), το οποίο αποτελεί ένα σύνολο διαγνωστικών/αναλυτικών εργαλείων που κατευθύνουν τα κράτη μέλη να

αναλάβουν ολοκληρωμένες αναλύσεις και διάγνωση των συστημάτων γενικής εκπαίδευσης τους, προκειμένου να εντοπίσουν τα κύρια και ζωτικής σημασίας εμπόδια για τη δίκαιη παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης και αποτελεσματικότητας μάθησης, αλλά και για να υλοποιήσει παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των προκλήσεων που εντοπίστηκαν.

Σημειωτέον ότι στα θετικά αποτελέσματα της πρωτοβουλίας καταγράφεται η συνεργασία Βορρά-Νότου με την ανταλλαγή τεχνογνωσίας όχι μόνο με το ΔΓΕ αλλά και άλλους οργανισμούς που έχουν ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης, όπως το Περιφερειακό Κέντρο Ποιότητας και Αριστείας στην Εκπαίδευση της Σαουδικής Αραβίας, το Εθνικό Κέντρο Εκπαιδευτικής Ανάπτυξης στο Κουβέιτ, το Εθνικό Ίδρυμα Επιστημών στην Ουάσιγκτον, τον ΟΟΣΑ και το CIED στη Μόσχα, και το πιο σημαντικό, τα Υπουργεία 12 κρατών μελών .

Τέλος, καθοδηγεί τον παγκόσμιο διάλογο και την παγκόσμια συνεργασία μέσα από δίκτυα και συνεργασίες σε όλα τα επίπεδα για την ολιστική επίτευξη του Στόχου 4. Χαρακτηριστικό το εργαστήρι με θέμα «Συμπεριλαμβανομένης της Κλιματικής Αλλαγής στα Εθνικά Προγράμματα Σπουδών», το οποίο διοργανώθηκε στις 2 Ιουνίου 2022 στο πλαίσιο του Διεθνούς Σεμιναρίου για την Εκπαίδευση για την Κλιματική Αλλαγή που συνδιοργανώθηκε από το Γραφείο για την Κλιματική Εκπαίδευση (OCE) και το Γαλλικό Υπουργείο Ανώτατης Εκπαίδευσης, Έρευνας και Καινοτομίας στο Παρίσι από τις 31 Μαΐου έως τις 3 Ιουνίου 2022 . Μία μοναδική ευκαιρία για όσους χαράσσουν εκπαιδευτικές πολιτικές ή εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία για την κατανόηση της εκπαίδευσης για την κλιματική αλλαγή, την ανταλλαγή καλών πρακτικών και την εξοικείωσή τους με τα τελευταία εργαλεία και τη μεθοδολογία αυτού του είδους της εκπαίδευσης²⁰³

3.9.2. Διεθνές Ινστιτούτο για τον Εκπαιδευτικό Σχεδιασμό

²⁰³ International Bureau of Education. Βλ. αναφορικά στην ιστοσελίδα της UNESCO: <http://www.ibe.unesco.org/>.

Το Διεθνές Ινστιτούτο για τον Εκπαιδευτικό Σχεδιασμό βασιζόμενο στην αντίληψη ότι η εκπαίδευση αποτελεί αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα θέτει ως στόχο την εφαρμογή και επέκταση της ποιοτικής εκπαίδευσης για παροχή δίκαιων και συναφών ευκαιριών μάθησης σε όλους για βιώσιμη ανάπτυξη και ειρήνη. Αυτό με βάση και την 11η Μεσοπρόθεσμη Στρατηγική του 2022-2025 αναφορικά με την ενίσχυση των ικανοτήτων των κρατών μελών της UNESCO²⁰⁴.

3.9.3. Διεθνής Ομάδα Εργασίας για τους Εκπαιδευτικούς για την Εκπαίδευση 2030

Η Διεθνής Ομάδα Εργασίας για τους Εκπαιδευτικούς για την Εκπαίδευση 2030 αποτελεί μια εθελοντική παγκόσμια συμμαχία περισσότερων από 90 κυβερνήσεων και περίπου 50 διεθνών και περιφερειακών οργανισμών (συμπεριλαμβανομένων των οργανώσεων του ΟΗΕ, των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, του επαγγέλματος του εκπαιδευτικού και των ιδρυμάτων).

Η εν λόγω ομάδα ανήκει στην UNESCO και εργάζεται για τους εκπαιδευτικούς και την προώθηση της εκπαίδευσης. Η επιλογή μας για τη συγκεκριμένη αναφορά έγκειται στο ότι στοχεύει στην επίτευξη 6 στόχων, ιδιαίτερα κομβικών για την επίτευξη του Στόχου 4 ιδίως στην εποχή της πανδημίας και στη μετά την πανδημία εποχή που διανύουμε: πρώτον τη διατήρηση της απασχόλησης και των μισθών καθώς και των εργασιακών δικαιωμάτων των εκπαιδευτικών παρόλη την κρίση, δεύτερον προτεραιότητα στην υγεία, την ασφάλεια και την ευημερία των δασκάλων και των μαθητών, κυρίως με την παροχή κοινωνικο-συναισθηματικής υποστήριξης ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσης για τη συνέχιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τρίτον τη συμπερίληψη των εκπαιδευτικών στην ανάπτυξη εκπαιδευτικών απαντήσεων την περίοδο του COVID-19 για ανάκαμψη με την επιστροφή στα σχολεία, τέταρτον την παροχή κατάλληλης επαγγελματικής υποστήριξης και κατάρτισης για διασφάλιση της συνέχισης της μάθησης, πέμπτον την εξασφάλιση της ισότητας στην εκπαίδευση με την παροχή περισσότερης υποστήριξης

²⁰⁴ International Institute for Educational Planning (IIEP). Βλ. αναφορικά στην ιστοσελίδα: <https://www.iiep.unesco.org/en>.

σε εκπαιδευτικούς σε «μειονεκτική θέση» για να μην μείνουν πίσω και τα παιδιά, έκτον συμπερίληψη των δασκάλων στις απαντήσεις βοήθειας.

Το εμβληματικό για μας είναι το όραμα και η αποστολή της που είναι να κινητοποιήσει τις κυβερνήσεις και άλλους ενδιαφερόμενους φορείς για την ενδυνάμωση και κατάρτιση των εκπαιδευτικών και την εξασφάλιση και παροχή ποιοτικής διδασκαλίας, ενεργώντας ως καταλύτης παγκόσμιων, περιφερειακών και εθνικών προσπαθειών μέσα από την υπεράσπιση, τη δημιουργία και ανταλλαγή γνώσεων και την υποστήριξη και τη συμμετοχή της εκάστοτε χώρας.

Επομένως, ο ρόλος της είναι διττός: από τη μια η εξασφάλιση πλήρους και δίκαιης επιστροφής στα θρανία μετά τον COVID-19 και από την άλλη την ενίσχυση των συστημάτων μάθησης για το μέλλον εν γένει. Στο επίκεντρο αυτής της κινητοποίησης τίθενται οι εκπαιδευτικοί ως φορείς για την ενδυνάμωσή τους με την κάλυψη και του ψηφιακού χάσματος και την παροχή της απαραίτητης τεχνογνωσίας για ανταπόκριση σε εξ αποστάσεως διδασκαλία εξετάζοντας ακόμα και τις συνέπειες στους μισθούς των εκπαιδευτικών. Οι πυλώνες δράσης είναι η ευημερία των μαθητών με ευκαιρίες μάθησης και κοινωνικο-συναισθηματική υποστήριξη και η επικοινωνία με τις εκστρατείες για επιστροφή στα σχολεία και τη συλλογή στοιχείων για την αναγκαιότητα της συνδεσιμότητας και δικτύωσης για τη μάθηση²⁰⁵.

3.9.4. Παγκόσμιος Συνασπισμός Εκπαίδευσης

Ο Παγκόσμιος Συνασπισμός Εκπαίδευσης εγκαινιάστηκε από την UNESCO ως μια πλατφόρμα συνεργασίας και ανταλλαγής για την προστασία του δικαιώματος στην εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της υγειονομικής παγκόσμιας κρίσης, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνέχιση της μάθησης (Learning never stops). Δεδομένου ότι γύρω στο 1,5 δισεκατομμύριο φοιτητών και νέων παγκοσμίως επηρεάστηκαν, ή έχουν επηρεαστεί από το κλείσιμο σχολείων και πανεπιστημίων λόγω της πανδημίας COVID-19, συσπειρώθηκαν περισσότερα από 175 μέλη του ΟΗΕ, την κοινωνία των πολιτών,

²⁰⁵ The International Task Force on Teachers for Education 2030. Βλ. αναφορικά στην ιστοσελίδα <https://teachertaskforce.org/who-we-are/about-ttf> .

τον ακαδημαϊκό χώρο και τον ιδιωτικό τομέα για τη συνέχιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και μάθησης.

Διαπιστώνουμε ότι τρεις είναι οι πυλώνες αυτού του εγχειρήματος: οι δάσκαλοι, η συνδεσιμότητα και το φύλο. Είναι αξιοσημείωτο ότι υπήρξε κινητοποίηση και ενθάρρυνση όλα τα μέλη να δεσμευτούν για την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων, του απορρήτου και της ασφάλειας των μαθητών, κάτι το οποίο αποτελεί απόπειρα διασφάλισης της συνέχισης μίας ποιοτικής εκπαίδευσης.

Είναι πολύ χαρακτηριστικές κυρίως οι οδηγίες που δόθηκαν κατά τη διάρκεια της πανδημίας αναφορικά: α) με τη συλλογή και τη χρήση των δεδομένων των μαθητών ότι δε θα χρησιμοποιηθούν εκπαιδευτικά δεδομένα και πληροφορίες μαθητών για διαφημιστικούς ή άλλους σκοπούς δημιουργίας προφίλ, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας προφίλ για υπηρεσίες αυξημένης πώλησης και προϊόντα ή προφίλ που μπορεί να οδηγήσουν σε πολιτική τιμωρία ή μομφή, ή μπορεί να υπονομεύουν τις μελλοντικές φιλοδοξίες και τη σταδιοδρομία των μαθητών, β) την κοινή χρήση των δεδομένων των μαθητών ότι δεν θα μοιραστούν τα εκπαιδευτικά δεδομένα και οι πληροφορίες των μαθητών με τρίτους ή σε άλλα μέρη, εκτός εάν υπάρξει ρητή άδεια χρήστη, γ) την πρόσβαση και τον έλεγχο ότι θα προσφερθεί στους εκπαιδευόμενους πρόσβαση και έλεγχος στη συλλογή, χρήση και διαγραφή των προσωπικών τους στοιχείων, δ) την ασφάλεια και την προστασία ότι θα διασφαλιστεί η ψηφιακή ασφάλεια των μαθητών και ε) την ενημέρωση και τη διαφάνεια των υπηρεσιών ότι θα υπάρχει έγκαιρη και σαφής διαφάνεια στις πρακτικές για τις προσφερόμενες υπηρεσίες²⁰⁶.

3.10. Η Επίτευξη του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση στην Unesco και Ψηφιακός Εγγραμματισμός

3.10.1. Η έννοια του Ψηφιακού Εγγραμματισμού

Στη σημερινή εποχή που το διαδίκτυο διαδραματίζει ολοένα και πιο κυρίαρχο ρόλο στη ζωή των νέων, καθώς τους δικτυώνει ανεξαρτήτως γεωγραφικού χώρου είτε ως μέσο

²⁰⁶ Global Education Coalition. Βλ. αναφορικά στο: <https://globaleducationcoalition.unesco.org/>.

κοινωνικών συναναστροφών είτε στο πλαίσιο διαδικτυακών παιχνιδιών, ο ρόλος των τεχνολογιών χαρακτηρίζεται κομβικός για τον πολιτισμό και εν γένει την καθημερινή ζωή τους²⁰⁷, καθώς και για την εκπαίδευση. Ο εγκλιματισμός των νέων σε αυτό το νέο περιβάλλον, το οποίο πλέον καθιερώθηκε και μετά την πανδημία πλέον καθολικά, απαιτεί την καλλιέργεια κάποιων δεξιοτήτων εκ μέρους τους για να μπορούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά μέσα από την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης, η οποία είναι συνεχής και αδιάλειπτη διαδικασία, δια βίου και δεν αφήνει κανέναν πίσω²⁰⁸.

Από την άλλη μεριά η πανδημία του κορωνοϊού επιτάχυνε τις διαδικασίες για την ψηφιακή μετάβαση των κοινωνιών, καθώς: 1) Πρώτα από όλα, οδήγησε σε μια σειρά από προκλήσεις και ανισότητες ανάμεσα σε αυτούς που είχαν πρόσβαση στις ψηφιακές τεχνολογίες και σε αυτούς που δεν είχαν, συμπεριλαμβανομένων των ευπαθών ομάδων και διευρύνοντας έτσι το «ψηφιακό χάσμα». 2) Επίσης, αποκάλυψε τις ψηφιακές ικανότητες των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, την κατάρτιση των εκπαιδευτικών και το επίπεδο των ψηφιακών τους δεξιοτήτων. 3) Επιπλέον, καθιέρωσε τη διαδικτυακή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση καθώς και υβριδικές μορφές μάθησης. 4) Τέλος, οδήγησε σε νέες και καινοτόμες μορφές οργάνωσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας με την αλληλεπίδραση των εμπλεκομένων σε αυτήν με έναν πιο προσωπικό και ευέλικτο τρόπο.

Σύμφωνα με τους Hicks and Turner η έννοια του εγγραμματισμού στην ψηφιακή εποχή έχει αλλάξει και υπάρχει άμεση αναγκαιότητα για αλλαγές και προσαρμογή της εκπαίδευσης σε αυτόν²⁰⁹, καθώς αποτελεί μία δεξιότητα που διαπερνά όλα τα παραδοσιακά μαθήματα, έρχεται να προστεθεί συμπληρωματικά στην ανάγνωση, την αριθμητική, τη γραφή, την ακρόαση και την παραγωγή λόγου στο σχολείο και είναι

²⁰⁷ Davies, J. και Merchant, G. (2009). «*Web 2.0 για σχολεία: Μάθηση και κοινωνική συμμετοχή*», σ. 15. Νέα Υόρκη: Πίτερ Λανγκ.

²⁰⁸ Ό.π., UNESCO GEM 2020.

²⁰⁹ «*We know that the nature of literacy has changed in the digital age, but unfortunately, we do not have decades to catch up to this change*». Βλ. περισσότερα στο: Hicks, T., & Turner, K. H. (2013). *No longer a luxury: Digital literacy can't wait*. English journal, 58-65.

άκρως απαραίτητη για τη διαμόρφωση ενεργών πολιτών που μπορούν να επιφέρουν την αλλαγή στην σύγχρονη κοινωνία αποτελεσματικά και ουσιαστικά²¹⁰.

Τέλος, αποτελεί ένα ευρύ σύνολο από δεξιότητες που περιλαμβάνει την κατανόηση, δημιουργία και αποτίμηση ιδεών και συναισθημάτων, την αλληλεπίδραση και συνεργασία και την παραγωγή και δημοσίευση τους με την επιλογή των κατάλληλων εργαλείων. Το πλαίσιο ψηφιακών δεξιοτήτων διακρίνεται σε 5 επίπεδα: 1) Πληροφόρηση, 2) Επικοινωνία, 3) Δημιουργία περιεχομένου, 4) Ασφάλεια και 5) Επίλυση προβλημάτων²¹¹. Εξάλλου, όπως επισημαίνεται από τον Grech, «ένα ψηφιακά εγγραμματοσμένο άτομο είναι σε θέση να κάνει χρήση των τεχνολογιών με στρατηγικό τρόπο, να αξιολογήσει την πληροφορία, να είναι συνδεδεμένο, να συνεργάζεται με άλλους, να παράγει και να διαμοιράζεται πρωτότυπο υλικό αλλά και να χρησιμοποιεί το διαδίκτυο και τις νέες τεχνολογίες για την πραγμάτωση των ακαδημαϊκών, προσωπικών και επαγγελματικών του στόχων»²¹².

²¹⁰ Combes, B. (2010). *How much do traditional literacy skills count? Literacy in the 21st century & reading from the screen*. Paper presented at the 39th Annual Conference incorporating the 14th International Forum on Research in School Librarianship, Brisbane, Australia.

²¹¹ Department of e-learning. (2015). *Digital Literacy 21st Century Competencies for Our Age The Building Blocks of Digital Literacy From Enhancement to Transformation*. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/355260042_Digital_Literacy_21st_Century_Competencies_for_Our_Age_The_Building_Blocks_of_Digital_Literacy_From_Enhancement_to_Transformation, p. 10.

²¹² «Having the knowledge and ability to effectively and critically navigate, evaluate and create information using a range of digital technologies. A digitally literate person can use technology strategically to find and evaluate information, connect and collaborate with others, produce and share original content, and use the Internet and technology tools to achieve many academic, professional and personal goals.» στο Grech, A. (2014) *Malta National Lifelong Learning Strategy 2020*.

Σύμφωνα με τον Ferrari, η ψηφιακή δεξιότητα είναι αναγκαιότητα και δικαίωμα των πολιτών, προκειμένου να είναι λειτουργικοί στη σύγχρονη κοινωνία²¹³. Είναι πολύ σημαντικό να επισημανθεί ότι η έννοια του ψηφιακού εγγραμματισμού αναφέρεται στη γνώση και αποτελεί την καλλιέργεια ενός πακέτου δεξιοτήτων στον ψηφιακό κόσμο που περιλαμβάνει την ικανότητα κάποιου να ερευνά, να διαχωρίζει την αλήθεια από την προκατάληψη και εν γένει να καταναλώνει, να συνθέτει και να δημιουργεί. Αυτή η έννοια δεν πρέπει να συγχέεται με την ψηφιακή ιθαγένεια (digital citizenship), την οποία αποκτά ο εκπαιδευόμενος και αναφέρεται ως δράση, καθώς έχει να κάνει με τον τρόπο που συμπεριφέρεται και σέβεται τους άλλους ανθρώπους, βοηθώντας τον να διαμορφώσει άποψη ως άτομο και ως μέλος ομάδας. Στην ουσία πρόκειται για δύο έννοιες αλληλοεξαρτώμενες²¹⁴. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τη σημασία που έχει η χρήση του όρου στον πληθυντικό, καθώς αυτό βοηθά και τις ψηφιακές πολιτικές παρέμβασης και έχει εξέχουσα σημασία για την εκπαιδευτική διαδικασία²¹⁵.

Η έννοια του ψηφιακού εγγραμματισμού ξεκινάει από τον Gilster, ο οποίος από το 1997 τον ορίζει ως «την ικανότητα να κατανοεί και να χρησιμοποιεί την πληροφορία από μία ευρεία ποικιλία πηγών, που αυτές παρέχονται μέσω των κομπιούτερ»²¹⁶. Πρόκειται για έναν γενικό ορισμό, ο οποίος αναφέρεται στην ικανότητα των ατόμων να διαβάζουν, να γράφουν και να χρησιμοποιούν ό,τι έμαθαν, η οποία αποτελεί βασική δεξιότητα στην ψηφιακή εποχή, καθώς δεν είναι επιφανειακό το διάβασμα, αλλά εμπεριέχει την κριτική σκέψη. Κάποια χρόνια αργότερα ο ίδιος επεκτείνει την άποψή του επισημαίνοντας ότι η έννοια περιλαμβάνει 4 κύριες δεξιότητες: την αναζήτηση στο διαδίκτυο, την πλοήγηση στο υπερκείμενο, τη συλλογή γνώσης και τον έλεγχο του

²¹³ Ferrari, A. (2012). *Digital Competence in Practice: An Analysis of Frameworks*. A Technical Report (Joint Research Centre of the European Commission).

²¹⁴ Department of eLearning (2015). «*Digital Literacy 21st Century Competences for Our Age The Building Blocks of Digital Literacy From Enhancement to Transformation*», p. 12.

²¹⁵ Lankshear, C. and Knobel, M. (2008), in Introduction “*Digital Literacies—Concepts, Policies and Practices*”, p. 2.

²¹⁶ Gilster, P. (1997). *Digital literacy* (p.1). John Wiley.

περιεχομένου και των πηγών του²¹⁷. Στην ουσία κεντρικός είναι ο ρόλος της κριτικής σκέψης και της επικοινωνίας στη θεωρία του.

Σύμφωνα με τον Bawden²¹⁸ ο ψηφιακός εγγραμματισμός στην εξελιγμένη κοινωνία των δικτύων αποτελεί το σύνολο ικανοτήτων και αντιλήψεων που διευρύνεται με την ενημέρωση για τη χρησιμότητα των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, την εξοικείωση με αυτά, την πρόσβαση στην πληροφορία με τη χρήση φίλτρων καθώς και τον τρόπο διαχείριση της πληροφορίας είτε με τη διάχυσή της είτε στη σύνθεσή της²¹⁹.

Στο σημείο αυτό να παραθέσουμε και την άποψη του Belshaw, που αναφέρεται στον «πληροφορικό εγγραμματισμό» (Information literacy), ως ο τρόπος με τον οποίο σκέφτεται ο άνθρωπος, καθώς το άτομο στην εποχή της πληροφορίας και της γνώσης πρέπει να εξοικειώνεται με την πληροφορία, να την κατακτά, προκειμένου να εμπλουτίζει τις γνώσεις του .

Ο Martin τονίζει, ωστόσο, ότι ο όρος «ψηφιακός εγγραμματισμός» είναι ευρύτερος από τον «εγγραμματισμό στην πληροφορία» (Information literacy), «εγγραμματισμός στις νέες τεχνολογίες» (ICT literacy), καθώς ο πρώτος περιλαμβάνει τους άλλους δύο, επισημαίνοντας ότι αυτός όμως ποικίλει σύμφωνα με τις συνθήκες ζωής του κάθε ατόμου, ενώ μεταβάλλεται και αναπτύσσεται με τα χρόνια με την απόκτηση γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων. Στην ουσία για αυτόν πρόκειται για μια δεξιότητα ζωής, η οποία δεν συνδέεται απαραίτητα μόνο με την τυπική εκπαίδευση, καθώς παρέχεται δια βίου²²⁰. Παράλληλα, ο ίδιος παρουσιάζει τον «ηλεκτρονικό εγγραμματισμό» (e-literacy) ως κεντρική έννοια για όλες τις μορφές εγγραμματισμών που εμπεριέχουν ακόμα και τον «ηθικό εγγραμματισμό» (moral literacy), και θεωρεί ότι περιλαμβάνει την ενημέρωση, κατανόηση και αξιολόγηση των όσων ανευρίσκει κάποιος στο

²¹⁷ Gilster, P. (Ed.). (2006). Digital fusion: defining the intersection of content and communications. In A. Martin & D. Madigan (Eds.), *Digital literacies for learning* (p. 42–50). London: Facet Publishing.

²¹⁸ Bawden, D. (2008). *Origins and concepts of digital literacy*. *Digital literacies: Concepts, policies and practices*, 30, 17-32, p. 20.

²¹⁹ Ibid, 20.

²²⁰ Martin, A. (2006). A framework for digital literacy, DigEuLit working paper. Διαθέσιμο στο: <http://www.digeulit.ec/docs/public.asp>.

διαδικτυακό περιβάλλον²²¹. Στο σημείο αυτό παρατηρούμε πως συμφωνεί με τα όσα αναφέρει και ο Glister.

Ο Eshet-Alkalai περιγράφει τον ψηφιακό εγγραμματισμό ως βασική δεξιότητα για την επιβίωση στην ψηφιακή εποχή που κατά βάση αποτελεί προϊόν της τυπικής εκπαίδευσης. Θεωρεί ότι βασίζεται σε 5 άλλες μορφές εγγραμματισμού: 1) τον οπτικοακουστικό εγγραμματισμό (κατανόηση των οπτικών παρουσιάσεων), 2) τον εγγραμματισμό παραγωγής ή δημιουργικής αναπαραγωγής του υλικού που ήδη υπάρχει, 3) τον πληροφοριακό εγγραμματισμό (έλεγχος και αξιολόγηση με κριτική ματιά της πληροφορίας), 4) τον διαδικτυακό εγγραμματισμό (για την ανάγνωση και κατανόηση των υπερμέσων), 5) τον κοινωνικο-συναισθηματικό εγγραμματισμό (για σωστή και ηθική συμπεριφορά στον κυβερνοχώρο)²²².

Κατά τους Markless και Streatfield τρία είναι τα αλληλένδετα στοιχεία του ψηφιακού εγγραμματισμού: 1) ο εντοπισμός και η πρόσβαση την πληροφορία με τον σωστό προσανατολισμό και την περιήγηση, 2) η αξιοποίησή της με την κριτική και αξιολογική εκτίμησή της, 3) η χρήση της πληροφορίας με τον μετασχηματισμό, την εφαρμογή και τη διάδοσή της²²³.

Τέλος, ο Gardner θέλοντας να αποδώσει την έννοια του ψηφιακού εγγραμματισμού μέσα από τις δεξιότητες που αποκτά το άτομο χρησιμοποίησε τον όρο «συνθετικός

²²¹ Martin, A. (2005). The landscape of digital literacy, DigEuLit working paper. Διαθέσιμο στο: <http://www.digeulit.ec/docs/public.asp> & Martin, A. (2003). Towards e-literacy. In A. Martin & H. Rader (Eds.), *Information and IT literacy: enabling learning in the 21st century*, p. 3–23. London: Facet Publishing.

²²² Eshet-Alkalai, Y. (2004). Digital literacy: a conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 1391, 93–106. http://www.openu.ac.il/Personal_sites/download/Digital-literacy2004-JEMH.pdf.

²²³ Markless, S., & Streatfield, D. (2007). Three decades of information literacy: redefining the parameters. In S. Andretta (Ed.), *Change and challenge: information literacy for the 21st century*, p. 15–36. Adelaide: Auslib Press.

νους»²²⁴, ο οποίος συνοψίζει την ικανότητα που έχει όποιος τον κατέχει να συνθέτει και να ενσωματώνει πληροφορίες που αποκομίζει από ποικιλία πηγών²²⁵.

Παρόλο που, κατά Prensky, η νέα γενιά αποτελώντας τους «ψηφιακά ιθαγενείς» (“digital natives”) και βρισκόμενη σε χάσμα με τους «ψηφιακά μετανάστες» (“digital immigrants”), που εκπροσωπείται από τους γονείς και τους δασκάλους τους, είναι απόλυτα ικανή και εξοικειωμένη να αναλάβει τη διαχείριση του διαδικτύου και των πληροφοριών μέσω νέων τεχνολογιών²²⁶, παρατηρείται ότι υπάρχει και μια μερίδα αυτών που δυσκολεύονται, καθώς η διανομή της πληροφορίας και της γνώσης μέσω των νέων τεχνολογιών εξαρτάται και επηρεάζεται από την τάξη, την ηλικία, την εθνικότητα και το φύλο, διευρύνοντας έτσι το ψηφιακό χάσμα²²⁷. Αυτό το τελευταίο, μάλιστα, έγινε απόλυτα σαφές την περίοδο της πανδημίας, καθώς μεγάλο ποσοστό μαθητών και μαθητριών έμειναν αποκλειστικά από την εκπαιδευτική διαδικασία.

Οι Cassie Hague και Sarah Payton καταλήγουν στην αναγκαιότητα για ψηφιακό εγγραμματισμό στους μαθητές, ώστε οι τελευταίοι όχι μόνο να διαμορφωθούν ανεξάρτητοι και κριτικά σκεπτόμενοι μαθητές, αλλά να αμβλυνθεί το χάσμα που τους διαχωρίζει λόγω διαφορετικών εμπειριών μέσα και έξω από τη σχολική τάξη²²⁸. Είναι αξιοσημείωτη η ευελιξία και η αυτονομία που αφήνει μια τέτοια οπτική στη δράση του εκπαιδευτικού, ο οποίος ωστόσο χρειάζεται την καθοδήγηση και την επιμόρφωση για να ανταποκριθεί.

3.10.2. Ψηφιακός Εγγραμματισμός και Ποιοτική Εκπαίδευση στην UNESCO

Ένας από τους υποστόχους του Στόχου 4 Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDG) είναι ο 4.4. για τις «σχετικές δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών και επαγγελματικών

²²⁴ Gardner, H. (2006). *Five Minds for the Future*, Boston, MA: Harvard Business School Press.

²²⁵ Η εν λόγω έννοια αποτέλεσε μία πραγματική ανακάλυψη το 2006 για την Harvard Business Review, όπως αναγράφεται ό.π., Bawden, σ. 28.

²²⁶ Prensky, M. (2001). *'Digital natives, digital immigrants'*, On the horizon 9, 5, p. 1-5.

²²⁷ Jenkins, H., et al. (2009). *Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century*. McArthur Foundation.

²²⁸ Ο.π., Hague & Payton.

δεξιοτήτων, για απασχόληση, αξιοπρεπείς θέσεις εργασίας και επιχειρηματικότητα»²²⁹.

Ο δείκτης 4.4.2. μάλιστα εξετάζει τον ψηφιακό εγγραμματισμό μεταξύ των νέων και ενηλίκων²³⁰. Στην ουσία καλεί τις εθνικές κυβερνήσεις να παρακολουθούν το ποσοστό νέων και ενηλίκων που έχουν τουλάχιστον το κατώτατο επίπεδο επάρκειας σε ψηφιακή παιδεία.

Συγκεκριμένα, η UNESCO ορίζοντας τον «ψηφιακό εγγραμματισμό» αναφέρει ότι περιλαμβάνει την κριτική χρήση μίας μεγάλης γκάμας ψηφιακών τεχνολογιών για την πληροφόρηση, την επικοινωνία και την επίλυση προβλημάτων σε όλες τις πτυχές της ζωής των ανθρώπων. Σε αυτήν εμπλεκούνται και οι βασικές δεξιότητες στη χρήση των ΤΠΕ που αφορούν την ανάκτηση, πρόσβαση, αποθήκευση, παραγωγή, παρουσίαση και ανταλλαγή πληροφοριών καθώς και την επικοινωνία και τη συμμετοχή σε δίκτυα ομαδικά μέσω του διαδικτύου²³¹.

Σύμφωνα με την UNESCO η έννοια του «εγγραμματισμού» αποτελεί μια πολυσύνθετη ικανότητα των ατόμων να κατανοούν, ερμηνεύουν, δημιουργούν, υπολογίζουν και χρησιμοποιούν κείμενα έντυπα ή γραπτά με ποικίλο περιεχόμενο, ως απόρροια συνεχούς μάθησης για την ανάπτυξη των δυνατοτήτων τους προς επίτευξη των στόχων τους συνεισφέροντας τόσο ως άτομα, όσο και ως μέλη μιας κοινότητας και κοινωνίας²³². Η έννοια του «ψηφιακού εγγραμματισμού» αναγνωρίζεται από την

²²⁹ Target 4.4: «By 2030, substantially increase the number of youth and adults who have relevant skills, including technical and vocational skills, for employment, decent jobs and entrepreneurship.».

²³⁰ 4.4.2 Percentage of youth/adults who have achieved at least a minimum level of proficiency in digital literacy skills.

²³¹ Βλ. τον ορισμό στο γλωσσάρι του UNESCO-UIS στο: <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/digital-literacy>.

²³² “literacy is the ability to identify, understand, interpret, create, communicate, compute and use printed and written materials associated with varying contexts. Literacy involves a continuum of learning in enabling individuals to achieve their goals, to develop their knowledge and potential, and to participate fully in their community and wider society», βλ. σχετικά στο UNESCO (2004c). The Plurality of Literacy and its Implications for Policies. UNESCO

UNESCO ως μια δεξιότητα ζωής στην οποία καλούνται να επενδύσουν συνεργατικά και ολιστικά όλοι οι παγκόσμιοι και περιφερειακοί οργανισμοί, οι εθνικές κυβερνήσεις και οι κοινωνίες πολιτών²³³.

Είναι ιδιαίτερα σημαντική η συμβολή της UNESCO²³⁴ σε αυτό, καθώς έδωσε το παγκόσμιο πλαίσιο με τα 7 πεδία δεξιοτήτων και επιπλέον δεξιότητες στο κάθε ένα (βλ. στο παράρτημα). Οι κύριες δεξιότητες είναι: 1) συσκευές και λειτουργίες λογισμικού, 2) Πληροφορία και εγγραμματισμός στα δεδομένα, 3) επικοινωνία και συνεργασία, 4) δημιουργία ψηφιακού υλικού, 5) Ασφάλεια, 6) Επίλυση προβλημάτων και 7) δεξιότητες επαγγελματικές. Πρόκειται για το πιο αξιόλογο εργαλείο καταμέτρησης των ψηφιακών δεξιοτήτων που βασίστηκε στις εργασίες της ΟΟΣΑ International Assessment of Adult Competencies (PIAAC), το πρόγραμμα Programme for International Student Assessment (PISA) και το IEA International Computer and Information Literacy Study (ICILS)²³⁵.

Αρχικά, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η UNESCO ως εξειδικευμένη οργάνωση του ΟΗΕ, έχει ως πυλώνες δράσεις την εκπαίδευση, τον πολιτισμό, τις επιστήμες και την πληροφορία-επικοινωνία. Στην ουσία οι ενέργειές της στον τομέα της εκπαίδευσης συμπληρώνονται από το τμήμα επικοινωνίας και ενημέρωσης (Communication and

Education Sector Position Paper, (p. 13). Διαθέσιμο στο: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001362/136246e.pdf>.

²³³ UNESCO's Information for All Programme3 (IFAP), βλ. περισσότερες λεπτομέρειες: <https://www.unesco.org/en/ifap/information-literacy>.

²³⁴ Βλ. περισσότερα στο UNESCO-UIS (2021). *SDG 4 Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all METADATA* στο: <https://tcg.uis.unesco.org/wp-content/uploads/sites/4/2021/08/Metadata-4.4.2.pdf>.

²³⁵ OECD (2012). Literacy, Numeracy and Problem Solving in Technology-Rich Environments. Framework for the OECD Survey of Adult Skills. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264128859-en> &

OECD (2019). PISA 2018 Assessment and Analytical Framework. OECD Publishing. & Fraillon, J., Ainley, J., Schulz, W., Duckworth, D., & Friedman, T. (2019). *IEA International Computer and Information Literacy Study 2018 Assessment Framework*. Springer Open. 10.1007/978-3-030-19389-8.

Information)²³⁶, το οποίο έχει ως στόχο τη δημιουργία κοινωνιών χωρίς αποκλεισμούς μέσα από την καθολική πρόσβαση στην πληροφόρηση και στην καινοτόμα χρήση των τεχνολογιών, καθώς και το Ινστιτούτο για πληροφόρηση τεχνολογιών στην εκπαίδευση²³⁷, το οποίο προωθεί την παιδεία στα μέσα και την πληροφόρηση (MIL)²³⁸, ως βασικής προϋπόθεσης για τη διασφάλιση της ποιότητας και της συνεκτικότητας της δια βίου μάθησης και της διδασκαλίας²³⁹.

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το έργο του Ινστιτούτου για την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης δια βίου, καθώς ενδεικτικά αναφέρουμε²⁴⁰:

Πολύ σημαντικό ότι εκδίδει μία σειράς ερευνών με τίτλο «Ψηφιακός Μετασχηματισμός της Εκπαίδευσης». Πολύ σημαντική κατά την άποψή μας η έκδοση: «Τεχνητή Νοημοσύνη: ΜΜΕ και Πληροφοριακή Παιδεία, Ανθρώπινα Δικαιώματα και Ελευθερία Έκφρασης», στην οποία περιγράφονται οι βασικές αρχές της τεχνητής νοημοσύνης και των τεχνολογιών που βασίζονται στην τεχνητή νοημοσύνη, ο αντίκτυπός τους στην εποχή της πληροφοριών και της γνώσης, οι νέες προκλήσεις στον τομέα των μέσων και της πληροφοριακής παιδείας που σχετίζονται, ο τρόπος διάδοσης και πρόσβασης σε πληροφορίες καθώς και η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στα συστήματα λήψης αποφάσεων και ελέγχου διεπιστημονικά²⁴¹. Οι εκδόσεις αυτές

²³⁶ Βλ. περισσότερα για το τμήμα της UNESCO Communication and Information στο: <https://www.unesco.org/en/communication-information>.

²³⁷ Institute for Information Technologies in Education, ΙΙΤΕ με έδρα τη Μόσχα.

²³⁸ Βλ. περισσότερα για το UNESCO Institute for Information Technologies in Education, MIL στο: <https://iite.unesco.org/theme/media-and-information-literacy/> .

²³⁹ Ο όρος: «Παιδεία στα μέσα επικοινωνίας και στην πληροφόρηση» (MIL Media and Information Literacy) αποτελεί μια σύνθετη έννοια που προτάθηκε από την UNESCO το 2007. Το MIL καλύπτει όλες τις ικανότητες που σχετίζονται με την εκπαίδευση στην πληροφορία και την εκπαίδευση στα μέσα περιλαμβάνοντας τον ψηφιακό ή τεχνολογικό γραμματισμό. Στην ουσία καλλιεργεί ικανότητες για να επιτύχει την αλληλεπίδραση των ανθρώπων με πληροφορίες και περιβάλλοντα μάθησης online και offline.

²⁴⁰ UNESCO (2016b). *Media and information literacy: reinforcing human rights, countering radicalization and extremism*. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246371>.

²⁴¹ Το εν λόγω έργο γράφτηκε από τον κ. Igor Shnurenko, ανεξάρτητο εμπεριρογνώμονα στην τεχνητή νοημοσύνη, συγγραφέα και δημοσιογράφο, την κα Τατιάνα Μουροβάνα,

αποτελούν κατά τη γνώμη μας το κατεξοχήν εργαλείο επιταχυντή για την ποιοτική εκπαίδευση, καθώς στέκονται κριτικά απέναντι στη χρήση της ΑΙ και των νέων τεχνολογιών, οδηγώντας στην επιλογή βέλτιστων λύσεων και πρακτικών.

Επίσης, άλλη μια έκδοση με τίτλο: «Τα ΜΜΕ και η Πληροφοριακή Παιδεία στην ψηφιακή εποχή: Πώς να διδάξετε τους δασκάλους», είναι ενδιαφέρουσα και χρήσιμη για τους εκπαιδευτικούς επαγγελματικής εκπαίδευσης, για τους εμπλεκόμενους στην πληροφόρηση των πολιτών, στην ανάπτυξη ψηφιακών ικανοτήτων και «soft skills», την προαγωγή της ποιοτικής και δια βίου παιδείας. Το έργο αυτό συνεπικουρείται και από εκδόσεις που αφορούν παιδαγωγικές μεθόδους για την ψηφιακή μάθηση, τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης²⁴², τον νέο ανθρωπισμό²⁴³, την πρόσβαση σε ανοιχτές κυβερνήσεις²⁴⁴, οδηγίες για τη χρήση του κινητού στην εκπαιδευτική διαδικασία²⁴⁵.

εμπειρογνώμονας της UNESCO ΙΤΕ και ο καθηγητής Ibrahim Kushchu, επικεφαλής της «The Next Minds», της υπεύθυνης εταιρείας για θέματα εκπαίδευσης της ΑΙ.

UNESCO Institute for Information Technologies in Education in cooperation with TheNext Minds (2020). Shnurenko, I, Murovana, T., Kushchu, I., *Artificial Intelligence Media and Information Literacy, Human Rights and Freedom of Expression*. Διαθέσιμο στο:

https://iite.unesco.org/wp-content/uploads/2021/03/AI_MIL_HRs_FoE_2020.pdf .

²⁴² UNESCO MILID Yearbook (2015). *Media and Information Literacy for the Sustainable Development Goals (Gothenburg The International Clearinghouse on Children, Youth and Media*. Nordicom, University of Gothenburg.

²⁴³ UNESCO Institute for Information Technologies in Education (2010a). *Media Literacy and New Humanism* <https://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214678.pdf> .

²⁴⁴ Interregional Library Cooperation Centre (2017). *Media and Information Literacy for Building Culture of Open Government. Proceedings of the International Conference (Khanty-Mansiysk, Russian Federation, 7–10 June 2016)* p. -208. Moscow: Interregional Library Cooperation Centre. Διαθέσιμο στο: http://ifapcom.ru/files/2017/izdania/UGRA_ENG_2017_web.pdf.

²⁴⁵ UNESCO (2013b). *UNESCO policy guidelines for mobile learning* Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000219641> & UNESCO Institute for Information Technologies in Education (2010b). *Mobile learning for quality education and social inclusion, Policy brief*. Διαθέσιμο στο: <https://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214679.pdf> .

Τέλος, άξια αναφοράς είναι και η έκδοση για την καταπολέμηση της ριζοσπαστικοποίησης και του εξτρεμισμού²⁴⁶, η οποία συμβάλλει στην εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την εκπαίδευση σε ειρήνη και σε κοινωνίες μη βίας.

Πιο συγκεκριμένα, αναφορικά με την Ποιοτική εκπαίδευση η UNESCO παρατηρούμε ότι επιτονίζει την ανάγκη για ενσωμάτωση των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) στη διδασκαλία και τη μάθηση με επανεξέταση του ρόλου των εκπαιδευτικών τόσο στον σχεδιασμό όσο και την εφαρμογή των ΤΠΕ για την αναβάθμιση της μάθησης και τον μετασχηματισμό της μέσα από την επαγγελματική ανάπτυξη των διδασκόντων.

Με βάση μάλιστα το Πλαίσιο Ικανοτήτων των Εκπαιδευτικών η κατάρτιση των εκπαιδευτικών στις νέες τεχνολογίες διακρίνεται από 18 δεξιότητες που είναι δομημένες σε τρία επίπεδα: επίπεδο απόκτησης γνώσεων, επίπεδο εμπάθυνσης της γνώσης και επίπεδο δημιουργίας. Και οι 18 αποσκοπούν στην παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης και αναφέρονται σε 6 τομείς: την κατανόηση των ΤΠΕ στις εκπαιδευτικές πολιτικές, το ωρολόγιο πρόγραμμα και την αξιολόγηση, την παιδαγωγική, την εφαρμογή των ψηφιακών δεξιοτήτων, την οργάνωση, διαχείριση και διοίκηση και την επαγγελματική ανάπτυξη των διδασκόντων²⁴⁷ (βλ. στο παράρτημα Εικόνα 1).

Έτσι, παρατηρούμε ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού ανασχηματίζεται και μετασχηματίζεται σε φορέας καινοτομίας μέσα από τη δικτύωση, την αλληλεγγύη, τη συνεργατικότητα και τη συνεχή επιμόρφωση και αυτοαξιολόγηση.

Επίσης, αναγνωρίζεται ότι ο ψηφιακός εγγραμματοπισμός των νέων ενέχει δεξιότητες, γνώσεις και στάσεις που τους επιτρέπουν την κριτική, δημιουργική και προπάντων ασφαλή ενασχόληση με τις νέες τεχνολογίες. Στην ουσία πρόκειται για μια μορφή

²⁴⁶ UNESCO MILID Yearbook (2016). *Media and Information Literacy: Reinforcing Human Rights, Countering Radicalization and Extremism*. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246371>.

²⁴⁷ UNESCO (2018). *UNESCO ICT Competency Framework for Teachers, Version 3*. Διαθέσιμο στο: <https://www.unesco.org/en/digital-education/ict-framework-teachers>.

πολιτιστικής και κοινωνικής ενημέρωσης και κινητοποίησης²⁴⁸. Από την πλευρά της η UNESCO αναφέρει 4 βασικές δεξιότητες για τους εκπαιδευομένους: την πρόσβαση σε πληροφορία, τη διαχείριση της πληροφορίας, την αξιολόγηση, τον έλεγχο της πληροφορίας και την ενσωμάτωση της πληροφορίας, οι δύο τελευταίες δε επισημαίνεται ότι διδάσκονται στη σχολική τάξη με τη διαμεσολάβηση του εκπαιδευτικού²⁴⁹.

Γενικότερα, η UNESCO πραγματώνει την ποιοτική εκπαίδευση μέσα από τη δια βίου προσέγγισή της, ενδυναμώνοντας την κοινωνία πολιτών ευρύτερα με δράσεις που συμβάλλουν στον ψηφιακό εγγραμματισμό τους και στον γενικότερο ψηφιακό μετασχηματισμό, καλλιεργώντας από τη μια τις δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα και διασφαλίζοντας τις θεμελιώδεις ελευθερίες των ατόμων τόσο διαδικτυακά όσο και εκτός διαδικτυακού χώρου, και προωθώντας από την άλλη τον πλουραλισμό.

Ειδικότερα, όσον αφορά στις εκπαιδευτικές της δράσεις, διασφαλίζει το δικαίωμα στην εκπαίδευση σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, όπως ήταν η περίοδος της πανδημίας²⁵⁰ και ο πόλεμος στην Ουκρανία²⁵¹, παρέχοντας εκπαίδευση για την κάλυψη των κενών

²⁴⁸ Hague, C., & Payton, S. (2011). *Digital literacy across the curriculum*. *Curriculum Leadership*, 9(10). Διαθέσιμο στο: <http://www.curriculum.edu.au/leader/default.asp?id=33211&issueID=12380>.

²⁴⁹ UNESCO Institute for Information Technologies in Education (2011). *Digital Literacy in Education*, policy brief p. 4-5. Διαθέσιμο στο: <https://iite.unesco.org/publications/3214688/>.

²⁵⁰ UNESCO (2020d). *Ensuring effective distance learning during COVID-19 disruption Guidance for teachers*. Education Sector. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375116>.

²⁵¹ Εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία εκτοπίστηκαν βίαια περισσότεροι από 12 εκατομμύρια άνθρωποι. Συνολικά 1.888 εκπαιδευτικά ιδρύματα βομβαρδίστηκαν και 180 από αυτά καταστράφηκαν ολοσχερώς. Μεταξύ των πληγέντων είναι περισσότερα από 7,5 εκατομμύρια παιδιά, 1,5 εκατομμύρια νέοι και πάνω από 70.000 διεθνείς φοιτητές που μάθαιναν στην Ουκρανία πριν από τον πόλεμο. UNESCO υποστήριξε το Ουκρανικό Υπουργείο Παιδείας και Επιστημών με 4 δράσεις: Παροχή υλικού και εξοπλισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών για την υποστήριξη της διαδικτυακής διδασκαλίας και μάθησης, ανάπτυξη και επέκταση ψηφιακών πλατφορμών εκπαίδευσης και περιεχομένου και ανάπτυξη συστήματος ηλεκτρονικής αξιολόγησης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και παρέχοντας

που δημιουργήθηκαν από τη διακοπή της μάθησης, αξιοποιώντας την άτυπη και μη τυπική μορφή μάθησης, σχεδιάζοντας ανθρωπιστική βοήθεια, παρέχοντας εξ αποστάσεως εκπαίδευση, εντάσσοντας ενημέρωση στο Σύστημα Εκπαιδευτικής Διαχείρισης και Πληροφοριακού συστήματος (EMIS)²⁵², προωθώντας πρόγραμμα εγγραμματοσμού, στηρίζοντας την πνευματική υγεία και την ψυχολογική υποστήριξη των εμπλεκόμενων στην εκπαιδευτική διαδικασία, καταπολεμώντας τη σχολική βία, αποκαθιστώντας το σχολείο και επιμορφώνοντας τους δασκάλους²⁵³.

Επιπλέον, η UNESCO θέτοντας την ψηφιακή καινοτομία στο επίκεντρό της για τον μετασχηματισμό της εκπαίδευσης, έχει ως προτεραιότητα την επέκταση της πρόσβασης σε εκπαιδευτικές ευκαιρίες και την προώθηση της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς, ενισχύει τη συνάφεια και την ποιότητα της μάθησης, προωθεί τη διαβίου μάθηση ενισχύοντας τη διδασκαλία με ΤΠΕ, ενισχύει τα συστήματα διαχείρισης εκπαίδευσης και μάθησης και παρακολουθεί τις διαδικασίες μάθησης με τα διαδικτυακά εργαλεία που αναφέρθηκαν στο δεύτερο κεφάλαιο. Στην ουσία η UNESCO εργάζεται για την ανάπτυξη του ψηφιακού εγγραμματοσμού καλλιεργώντας τις ψηφιακές ικανότητες των δασκάλων και των μαθητών. Για να το επιτύχει προσεγγίζει ανθρωπιστικά και ολιστικά τη διδασκαλία διασφαλίζοντας την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με βάση και τις συμφωνημένες διεθνείς νομικές πράξεις και προωθώντας την Ατζέντα Εκπαίδευση 2030, δίνοντας έμφαση στην ψηφιακή ένταξη των ευάλωτων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών, των ομάδων χαμηλού εισοδήματος, των ατόμων με αναπηρίες²⁵⁴ καθώς και των γλωσσικών και πολιτιστικών μειονοτικών κοινοτήτων.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η UNESCO πρωτοστατεί και στην καθοδήγηση της παγκόσμιας συνεργασίας για τον κομβικό ρόλο της ψηφιακής εκπαίδευσης και της

ψυχοκοινωνική υποστήριξη και φροντίδα. Παράλληλα, παρέχει υποστήριξη σε Ουκρανούς φοιτητές στην Πολωνία και Μολδαβία.

²⁵² Education Management Information System (EMIS) <https://emis.go.ug/>.

²⁵³ UNESCO (2022b). *Protecting and prioritizing education in times of crisis. Education 2030*. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382768>.

²⁵⁴ UNESCO (2016c). *Learning for All: guidelines on the inclusion of learners with disabilities in open and distance learning*. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000244355>.

χρήσης καινοτόμων τεχνολογιών στην επιτάχυνση της επίτευξης του Στόχου 4, εκλαμβάνοντας την εκπαίδευση ως δημόσιο αγαθό²⁵⁵. Σημαντική η συμβολή σε αυτό:

1) της Σύστασης του 2019 σχετικά με τους Ανοικτούς Εκπαιδευτικούς Πόρους²⁵⁶. Οι Ανοικτοί Εκπαιδευτικοί Πόροι (OER) αποτελούν μαθησιακό, διδακτικό και ερευνητικό υλικό σε οποιαδήποτε μορφή και μέσο, είναι δημόσια ή υπόκεινται σε πνευματικά δικαιώματα που έχουν εκδοθεί με ανοιχτή άδεια, επιτρέποντας πρόσβαση χωρίς κόστος, επαναχρησιμοποίηση, επαναχρησιμοποίηση, προσαρμογή και αναδιανομή από άλλους. Πρόκειται για μία πολύ σημαντική και κομβικής σημασίας πρωτοβουλία της UNESCO, καθώς αποτελεί το πρώτο διεθνές κανονιστικό μέσο που αφορά το εκπαιδευτικό υλικό και τις τεχνολογίες με ανοιχτή άδεια χρήσης στην εκπαίδευση. Η ανοιχτή άδεια αναφέρεται σε μια άδεια που σέβεται τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του κατόχου των πνευματικών δικαιωμάτων και παρέχει άδειες που εκχωρούν στο κοινό τα δικαιώματα πρόσβασης, επαναχρησιμοποίησης, επαναχρησιμοποίησης, προσαρμογής και αναδιανομής εκπαιδευτικού υλικού. Αξίζει εδώ να τονιστεί ότι οι ΑΕΠ αποτελούν μέρος των « Ανοιχτών Λύσεων » παράλληλα με το ελεύθερο λογισμικό και το λογισμικό ανοιχτού κώδικα (FOSS), την Ανοικτή Πρόσβαση (OA)²⁵⁷, τα Ανοιχτά Δεδομένα (OD) και τις πλατφόρμες “crowd sourcing”, οι οποίες υποστηρίζουν την ελεύθερη ροή πληροφοριών και γνώσης ως απάντηση στις παγκόσμιες προκλήσεις με απώτερο στόχο την ενσωμάτωση των πρακτικών αυτών στις πολιτικές και στρατηγικές²⁵⁸. Στην ουσία παρέχεται ανοιχτή πρόσβαση σε

²⁵⁵ UNESCO (2022c). *Guidelines for ICT in education policies and masterplans*. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380926> .

²⁵⁶ Recommendation on Open Educational Resources (OER). Η εν λόγω Σύσταση εγκρίθηκε από τη Γενική Διάσκεψη της UNESCO της 40^{ης} συνόδου της στις 25 Νοεμβρίου 2019. Διαθέσιμη στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373755/PDF/373755eng.pdf.multi.page=3>.

²⁵⁷ Global Open Access Portal, στο: <https://goap.info/>.

²⁵⁸ UNESCO (2019c). *Guidelines on the development of open educational resources policies*. *Guidelines on the development of open educational resources policies*. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000371129>.

επιστημονικές πληροφορίες για επιστημονική έρευνα, καινοτομία και εγχώρια έρευνα ως κοινό αγαθό για την ταχύτερη επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης²⁵⁹.

2) της Συναίνεσης του Πεκίνου 2019 για την τεχνητή νοημοσύνη και την εκπαίδευση, όπου προτάσσεται η συστηματική ένταξη της Τεχνητής Νοημοσύνης (Artificial Intelligence) και της εκπαίδευσης σε αυτήν για την επίτευξη καινοτομίας στην εκπαίδευση, στη μάθηση και στη διδασκαλία και για την υλοποίηση ανοικτών και ευέλικτων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, παρέχοντας ισότιμη, συναφή και ποιοτική δια βίου εκπαίδευση. Γενικότερα η ΑΙ προβάλλεται ως κοινό δημόσιο αγαθό για την επίτευξη της ποιοτικής εκπαίδευσης. Είναι σημαντική εδώ η έμφαση και ο κομβικός ρόλος που δίνεται στη χρήση της ΑΙ για το εργασιακό μέλλον και την ανάπτυξη δεξιοτήτων, αποτελώντας μια πραγματική επανάσταση στην εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία επιταχύνει τη ποιοτική εκπαίδευση²⁶⁰. Ταυτόχρονα, καταδεικνύονται τα ηθικά διλήμματα που εγείρει η χρήση της και για αυτό διαβεβαιώνεται η ανάγκη για ανθρωπιστική, ηθική, διαφανή και χωρίς διακρίσεις χρησιμοποίησή της ως απαραίτητο προαπαιτούμενο για την ενδυνάμωση των ανθρώπινων ικανοτήτων και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Ιδιαίτερα, προτείνεται ο σχεδιασμός εκπαιδευτικών πολιτικών που προωθούν και εντάσσουν την ΑΙ, την ενδυνάμωση των καθηγητών και της διδασκαλίας με την ΑΙ, την αξιοποίησή της στην αξιολόγηση, την ανάπτυξη αξιών και δεξιοτήτων για τη ζωή και την εργασία με τη χρήση της ΑΙ, την αξιοποίησή της για δια βίου μάθηση για όλους, τη διασφάλιση ισότητας στην παροχή της ιδίως για τα κορίτσια και τις γυναίκες και τους ευπαθείς πληθυσμούς, παρακολούθηση με δεδομένα και αλγόριθμους και της παρακολούθησης και προώθησης της έρευνας για την ΑΙ.

Πολύ ενδιαφέροντα κατά τη γνώμη μας είναι τα ευρήματα των ερευνών πάνω στην ΑΙ τα οποία είναι τόσο λεπτομερή που έχουν ως στόχο να διευκολύνουν την εκπαιδευτική

²⁵⁹ Η Σύσταση της UNESCO για την Ανοιχτή Επιστήμη υιοθετήθηκε από τη Γενική Διάσκεψη της UNESCO στην 41η σύνοδό της, τον Νοέμβριο του 2021.

Βλ. UNESCO (2021b). *Recommendation on Open Science 2021*.

Διαθέσιμη στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379949.locale=en> .

²⁶⁰ UNESCO (2019d). BEIJING CONSENSUS on artificial intelligence and education Outcome document of the International Conference on *Artificial Intelligence and Education 'Planning education in the AI era: Lead the leap'*, 16 – 18 May 2019, Beijing, People's Republic of China.

διαδικασία. Η έμφαση της UNESCO για την ΑΙ παρουσιάζει και τις 5 «Μεγάλες Ιδέες» (5 Big Ideas) του πλαισίου λειτουργίας της που αποτελούν τη βάση για την ένταξή της στο ωρολόγιο πρόγραμμα των εκπαιδευτικών συστημάτων:

α) οι υπολογιστές αντιλαμβάνονται τον κόσμο χρησιμοποιώντας αισθητήρες, β) οι πάροχοι ΑΙ διατηρούν αναπαραστάσεις του κόσμου και τις χρησιμοποιούν για συλλογισμό, γ) οι υπολογιστές μπορούν να μάθουν από δεδομένα, δ) οι ευφυείς πάροχοι απαιτούν πολλούς τύπους γνώσης για να αλληλεπιδράσουν με τους ανθρώπους με φυσικούς τρόπους, και ε) η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί να επηρεάσει την κοινωνία τόσο με θετικούς όσο και με αρνητικούς τρόπους²⁶¹.

Επιπρόσθετα, ο Οργανισμός προωθεί την εμπειριστατωμένη χρήση της ΑΙ καταδεικνύοντας τη διεπιστημονικότητά της, τους τομείς εφαρμογής της και τον τρόπο λειτουργίας της διευκολύνοντάς την εφαρμογή της για τους χαράσσοντες εκπαιδευτικές πολιτικές²⁶².

3) της Στρατηγικής της UNESCO 2021 για την Τεχνολογική Καινοτομία στην Εκπαίδευση (2022 - 2025). Σε αυτήν την Στρατηγική η έννοια και διασφάλιση της ποιοτικής εκπαίδευσης αποτελεί τον ένα από τους δύο τομείς δράσης μέσα από όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, ενώ ο δεύτερος τομέας είναι η προτεραιότητα που πρέπει να δοθεί για τους πιο περιθωριοποιημένους. Αξιοσημείωτο ότι επιτονίζεται και η δια βίου εκπαίδευση και αξιοποίηση όλων των τύπων μάθησης, αλλά και η συμβολή των Εδρών UNESCO και του δικτύου UNITWIN στην προώθηση της έρευνας.

3.11. Συμπεράσματα Κεφαλαίου Δεύτερου

Η UNESCO, από την ίδρυσή της ακόμη, έχει ως προτεραιότητα την προώθηση του δικαιώματος της εκπαίδευσης μέσα από την παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης. Αξιοποιώντας όλες τις διεθνείς Συμβάσεις, και δη τη Σύμβαση κατά των διακρίσεων

²⁶¹ UNESCO (2022d). *K-12 AI curricula A mapping of government-endorsed AI curricula*. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380602>.

²⁶² UNESCO (2021c). *AI and education: guidance for policy-makers*. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376709>.

στην εκπαίδευση, πρωτοστατεί στην προώθηση του Στόχου 4 για ποιοτική εκπαίδευση. Είναι ηγέτιδα δύναμη στα θέματα εκπαίδευσης σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο. Οι δραστηριότητές της επικεντρώνονται σε διάλογο, έλεγχο, επιχειρηματολογία, εύρεση πόρων και ικανότητα ανάπτυξης²⁶³.

Ο τρόπος διατύπωσης του Παγκόσμιου Στόχου 4 για εξασφάλιση ποιότητας στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμό και δίκαιη εκπαίδευση μέσα από την παροχή δια βίου μάθησης αποτελεί το κάλεσμα για εξασφάλιση του δικαιώματος για βασική εκπαίδευση για όλους «χωρίς να μένει κανείς πίσω». Επιτονίζει στην ουσία ότι η εκπαίδευση με το ανθρωπιστικό της όραμα θεωρείται το θεμέλιο για την επίτευξη όλης της Ατζέντας για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

Αυτό το πετυχαίνει η UNESCO, αφενός προσπαθώντας να διασφαλίσει μια εκπαίδευση για όλους²⁶⁴ με απώτερο στόχο ένα καλύτερο και βιώσιμο μέλλον τόσο για τα άτομα όσο και τις κοινωνίες, καθώς η εκπαίδευση μεταμορφώνει τις ζωές των ανθρώπων²⁶⁵, είναι το μέσο για να μπορέσουν οι περιθωριοποιημένοι να πετύχουν την κοινωνική τους ένταξη. Οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει και οι εκστρατείες που διεξάγει έχουν στο επίκεντρο και τους περιθωριοποιημένους πληθυσμούς και τους κοινωνικά αποκλεισμένους, αυτούς που έχουν ανάγκη περισσότερο την υποστήριξη²⁶⁶, προκειμένου να ξεπεράσουν τη φτώχεια τους ή να πετύχουν την κοινωνική τους ένταξη (γυναίκες, κορίτσια, ΑμεΑ, μετανάστες, πρόσφυγες).

Αφετέρου προτείνει ένα ηθικό κάλεσμα στην εκπαίδευση για τον σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, στη διαφορετικότητα, στον πλανήτη, στον πολιτισμό, στη μη βία, στα ανθρώπινα δικαιώματα, στην ισότητα των δύο φύλων, στην εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη εν γένει. Ο υποστόχος 4.7. συνοψίζει με τον καλύτερο τρόπο τον προσανατολισμό της εκπαίδευσης στη σύγχρονη κοινωνία. Πρόκειται για μια

²⁶³ Ο.π., Νάσκου-Περράκη 2020, σ. 155.

²⁶⁴ Παγκόσμια Εκστρατεία για την Εκπαίδευση (Global Campaign for Education) από το 1999 & LIFE (Literacy Initiative for Empowerment) το 2005.

²⁶⁵ «Education transforms lives» είναι το Σύνθημα της UNESCO, βλ. στο: <https://www.unesco.org/en/education>.

²⁶⁶ Εξάλειψη αναλφαβητισμού και εκδημοκρατισμός στη Λατινική Αμερική, συντονισμός εκπαιδευτικών πολιτικών στην Ευρώπη σε συνεργασία με άλλους οργανισμούς και την ΕΕ.

«εκπαίδευση αξιών» δια βίου σε εκπαιδευτικά περιβάλλοντα, τυπικά, μη τυπικά και άτυπα, όπου η έννοια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, της συμπεριληπτικής (εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς), της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ειρήνη, της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, της εκπαίδευσης για τη δημοκρατία και την έννοια του ενεργού πολίτη συνυπάρχουν για να μεταλαμπαδεύσουν στον άνθρωπο τις κατάλληλες γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες και συμπεριφορές για τη διαμόρφωσή του σε Παγκόσμιο Πολίτη και τη συμβολή του στην Αειφορία για ένα καλύτερο μέλλον.

Οι συνεργασίες που αναπτύσσει η UNESCO, οι θεσμοί, οι μηχανισμοί, τα εργαλεία, τα ινστιτούτα και τα δίκτυα σε συνδυασμό με την υψηλού τύπου τεχνογνωσία που παρέχει ως συντονιστικός και νευραλγικός εξειδικευμένος οργανισμός για την επίτευξη, παρακολούθηση και ανάλυση των δεδομένων για την Ποιοτική Εκπαίδευση είναι πραγματικά εκπληκτικός, καταλυτικός και υποδειγματικός.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι τελευταίες πρωτοβουλίες της αναφορικά με τον νέο ρόλο που καλείται να διαδραματίσει η εκπαίδευση ως όχημα για την παροχή μιας εκπαίδευσης που «Μαθαίνει στον εκπαιδευόμενο πώς να γίνεται», μιας εκπαίδευσης που με βάση και το Νέο Κοινωνικό Συμβόλαιο της Εκπαίδευσης θα διαμορφώνονται οι «μελλοντικά εγγραμματισμένοι» (“future literates”), ως αγωγοί της αλλαγής και ως φορείς μίας γκάμας εγγραμματισμού που ξεπερνάει κατά πολύ τις βασικές δεξιότητες και εμπλουτίζεται με τον διαπολιτισμικό μέχρι και τον ψηφιακό εγγραμματισμό, καθώς θα πρέπει να γνωρίζουν πώς να χρησιμοποιούν τη γνώση τους για να ανταπεξέλθουν στις σύγχρονες προκλήσεις με έναν τρόπο διεπιστημονικό, ολιστικό, βιωματικό και ψηφιακό.

Ο μετασχηματισμός της εκπαίδευσης είναι γεγονός. Η πανδημία COVID-19 ενίσχυσε τη συνδεσιμότητα, καθώς περισσότεροι άνθρωποι μέσω του διαδικτύου έπρεπε να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν επετεύχθη με επιτυχία²⁶⁷. Η

²⁶⁷ Ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ τόνισε ότι ο COVID-19 δεν επηρέασε όλους το ίδιο: «Αν και ο νέος κορωνοϊός επηρεάζει κάθε άτομο και κοινότητα, δεν το κάνει εξίσου. Αντίθετα, έχει εκθέσει και οξύνει τις υπάρχουσες ανισότητες και αδικίες». Με βάση τα πιο πρόσφατα δεδομένα και εκτιμήσεις, στην ετήσια έκθεση απογραφής για την πρόοδο στους 17 Στόχους φαίνεται οι φτωχότεροι και πιο ευάλωτοι – συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, των ηλικιωμένων, των

διεθνής κοινότητα έχει δεσμευτεί να διδαχθεί από την παγκόσμια πρόκληση της πανδημίας και να δημιουργήσει ένα βιώσιμο μέλλον.

Η αυξημένη συνδεσιμότητα και οι ΤΠΕ μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό μέρος για την καλύτερη ανάπτυξη, οι χώρες μπορούν να χρησιμοποιήσουν αυξημένη συνδεσιμότητα για να συνεργαστούν καλύτερα με τους πολίτες τους για να επιτύχουν γενικά τους ΣΒΑ και ειδικότερα τον Στόχο 4. Οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) μπορούν να βοηθήσουν στην επιτάχυνση της προόδου προς κάθε έναν από τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (SDGs), ιδιαίτερα στον στόχο για Ποιοτική Εκπαίδευση.

Επειδή όμως με βάση την Έκθεση του ΟΗΕ για το 2022 περίπου 147 εκατ. παιδιά έχασαν παραπάνω από τη μισή ατομική τους επιμόρφωση τα τελευταία 2 χρόνια, κάτι το οποίο έχει κόστος στην μετέπειτα εξέλιξή τους, γίνεται έκκληση να κινητοποιηθούν οι κυβερνήσεις να εφαρμόσουν εκπαιδευτικές πολιτικές και προγράμματα που θα συμβάλλουν αφενός στην επιστροφή των παιδιών αυτών στο σχολείο, στην ανάκαμψή τους και αφετέρου στην ψυχο-συναισθηματική τους κάλυψη²⁶⁸.

Η ποιοτική εκπαίδευση για την UNESCO απαιτεί με βάση και τη Συνδιάσκεψη Κορυφής μία έκκληση για ψηφιακό μετασχηματισμό και ψηφιακή μάθηση, ενδυνάμωση, επένδυση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, δίκαιη και ισότιμη, εκπαίδευση για απόκτηση ήπιων δεξιοτήτων, επαγγελματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων για ένα βιώσιμο μέλλον και χρηματοδότηση.

Η ποιοτική εκπαίδευση ανταποκρινόμενη στις προκλήσεις του ψηφιακού μετασχηματισμού οφείλει σύμφωνα και με την UNESCO να εγγραμμάτισει ψηφιακά

ατόμων με αναπηρία, των μεταναστών και των προσφύγων –επλήγησαν περισσότερο από τις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19. Οι γυναίκες δε φαίνεται να φέρουν επίσης το μεγαλύτερο βάρος από τις επιπτώσεις της πανδημίας. Βλ. περισσότερα «Έκθεση Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης 2020», 7 Ιουλίου 2020. Διαθέσιμη στον ιστότοπο του United Nations: <https://www.un.org/development/desa/publications/publication/sustainable-development-goals-report-2020>.

²⁶⁸ United Nations (2022b). *The Sustainable Development Goals Report 2022*. Διαθέσιμη στο: <https://desapublications.un.org/publications/sustainable-development-goals-report-2022>.

τους εκπαιδευομένους αλλά και τους εκπαιδευτικούς για να ανταποκριθούν και στα νέα περιβάλλοντα των σχολείων που είναι πλέον και ψηφιακά, αλλά και στις «λεωφόρους της επικοινωνίας» που έχουν ως χαρακτηριστικό τη χρήση των νέων τεχνολογιών, τη δικτύωση, τις πλατφόρμες. Παράλληλα, η Τεχνητή Νοημοσύνη, η επαυξημένη πραγματικότητα είναι θεματικές οι οποίες αποτελούν θέμα μελέτης και ενασχόλησης για την UNESCO εγείροντας πέρα από την αισιοδοξία και πολύ προβληματισμό αναφορικά με τη σωστή χρήση τους.

Πλέον υπάρχει έντονος προβληματισμός και κινητοποίηση για τον τρόπο διαχείρισης αναφορικά με θέματα προστασίας των προσωπικών δεδομένων, του ασφαλούς διαδικτύου, του ηλεκτρονικού εκφοβισμού, της παραπληροφόρησης, των fake news, της ρητορικής μίσους και άλλα.

Ο ψηφιακός εγγραμματισμός περιλαμβάνει μία σύνθεση ικανοτήτων που αναβαθμίζουν τον εκπαιδευόμενο σε «συνθετικό νου» κατά τον Gardner, όπως καταδείχθηκε. Την ίδια στιγμή κατά τον Ribble οι μαθητές είναι πολύ σημαντικό να εκπαιδεύονται στον τρόπο συμπεριφοράς στην ψηφιακή επικοινωνία²⁶⁹.

Τα σχολεία αλλάζουν και σύμφωνα με τον Ribble et all. η διαμόρφωση της ψηφιακής ιθαγένειας (digital citizenship) αποτελεί προτεραιότητα για τα σχολεία, καθώς γίνεται αντιληπτό ότι η εξελιγμένη τεχνολογία είναι βασική στρατηγική διδασκαλίας και μάθησης για την προετοιμασία των μαθητών για τη ζωή και την εργασία στον 21ο αιώνα²⁷⁰. Συμφωνούμε απόλυτα πως σημασία έχουν οι κανόνες που καθορίζουν τη συμπεριφορά των μαθητών για ανάπτυξη ολοκληρωμένων μαθητών με πλήρη επίγνωση της τεχνολογίας, επιμένοντας στην έννοια της ασφάλειας και της αυτοπροστασίας από τους κινδύνους που ενέχει η ανεύθυνη και μη ορθολογική χρήση

²⁶⁹ Ribble, M. (2015). *Digital citizenship in schools: Nine elements all students should know*. International Society for Technology in Education. Διαθέσιμο στο [:https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/digcit-excerpt.pdf](https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/digcit-excerpt.pdf).

²⁷⁰ Ribble, Mike S.; Bailey, Gerald D.; Ross, Tweed W. (2004). Digital Citizenship: Addressing Appropriate Technology Behavior, *Learning & Leading with Technology*, v32 n1 p. 6-9.

της. Η υπευθυνότητα, η έννοια των δικαιωμάτων που πρέπει να διαφυλαχθούν και να διευρυνθούν αλλά και η εκπαίδευση που πρέπει να έχουν οι εκπαιδευτικοί και μαθητές είναι κομβικά σημεία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΣΤΟΧΟΣ 4 ΓΙΑ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ

4.1. Ευρωπαϊκές Πολιτικές για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Η ΕΕ, έχοντας αποτελέσει σημαντικό παράγοντα στις διαβουλεύσεις για τη διαμόρφωση των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης, καθώς συμμετείχε ενεργά στις συζητήσεις της Ομάδας Εργασίας Διεθνών Περιβαλλοντικών Θεμάτων του Συμβουλίου της ΕΕ²⁷¹, επισημαίνει τη σημασία συνεργασίας και την αναγκαιότητα για συντονισμένες δράσεις με όλους τους διακυβευματούχους-Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΕΚ, Συμβούλιο της ΕΕ, κράτη μέλη, επιχειρήσεις, ΜΚΟ και πολίτες-για ένα βιώσιμο μέλλον, συνεργαζόμενη με χώρες και εκτός ΕΕ σε παγκόσμιο επίπεδο²⁷².

Η ΕΕ υιοθέτησε την «Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, Μετασχηματίζοντας τον Κόσμο μας» (“Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development”) και συνέτεινε θετικά και δομικά στην εφαρμογή της, δεσμευόμενη να εφαρμόσει τους 17 ΠΣΒΑ στις εσωτερικές και εξωτερικές πολιτικές της μέσα από μια οριζόντια προσέγγιση. Έτσι, οι 17 Παγκόσμιοι Στόχοι Αειφόρου Ανάπτυξης διαπερνούν το σύνολο των τομεακών πολιτικών και πρωτοβουλιών της ΕΕ, αποτελώντας βασική κατευθυντήρια γραμμή.

Ξεκινώντας μια ιστορική αναδρομή για τη σχέση της ΕΕ με τη Βιώσιμη Ανάπτυξη θα χρειαστεί να επισημάνουμε τα εξής, αναφορικά με ποια στοιχεία διαμόρφωσαν την έννοια της ποιοτικής εκπαίδευσης στον ευρωπαϊκό χώρο και πώς επηρέασαν τις ευρωπαϊκές πολιτικές:

Η ΕΕ αποτελεί έναν χώρο, όπου διαφαίνεται έντονα ο προσανατολισμός της κοινωνίας σε κοινωνία και οικονομία της γνώσης και μάλιστα, παρόλο που η εκπαίδευση δεν αποτελεί τομέα με αποκλειστική και συντρέχουσα αρμοδιότητα από ΕΕ, αλλά έναν χώρο όπου η ΕΕ έχει υποστηρικτική μόνο αρμοδιότητα, προωθώντας πολιτικές,

²⁷¹ Ο.π., Δηλάρη 2017, σελ. 80.

²⁷² European Commission (2016). «Commission Staff Working Document, Key European Action supporting the 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals», SWD 390 final, Strasbourg, 22.11.2016.

πρωτοβουλίες και δράσεις που βοηθούν τα κράτη μέλη. Προκειμένου βέβαια να επιτύχει το τελευταίο σχεδιάζει, συντονίζει και αποφασίζει για τη σύγκλιση κοινών ευρωπαϊκών εκπαιδευτικών συστημάτων. Εξάλλου, έχοντας αναγνωριστεί παγκοσμίως η εκπαίδευση ως βασικός μοχλός οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης, δικαιολογείται η μελέτη των εκπαιδευτικών πολιτικών, ως καίριων και κομβικών για τον σχεδιασμό και μελέτη των ευρωπαϊκών πολιτικών, όπου οι έννοιες της ψηφιακής τεχνολογίας, της βιωσιμότητας, της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας είναι κυρίαρχες για την εν γένει οικονομική ανάπτυξη των ευρωπαϊκών κοινωνιών.

4.1.1. Στρατηγική Λισαβόνας

Η έννοια της Βιωσιμότητας δεν είναι ξένη από την ΕΕ. Αξίζει να σταθούμε στη Στρατηγική της Λισαβόνας, η οποία έθεσε ως στόχο να καταστεί η ΕΕ «η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες θέσεις εργασίας και περισσότερη κοινωνική συνοχή»²⁷³. Είναι χαρακτηριστικό μάλιστα ότι με τη Στρατηγική της Λισαβόνας διαμορφώθηκε το «τρίγωνο των 3 πυλώνων» για την πολιτική δραστηριοποίηση: ο οικονομικός με την εστίαση στη γνώση, ο κοινωνικός με την επένδυση σε ανθρώπινους πόρους και καταπολέμηση κοινωνικού αποκλεισμού και ο περιβαλλοντικός για τη σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων²⁷⁴. Εξάλλου, αξιοσημείωτο είναι ότι η εκπαίδευση και η κατάρτιση διαπερνούσε και τους τρεις πυλώνες ως απαραίτητη προϋπόθεση επίτευξής τους. Πλέον η εκπαίδευση βρίσκεται στο επίκεντρο των ευρωπαϊκών πολιτικών, μια εκπαίδευση βασισμένη στη δια βίου μάθηση, με ιδιαίτερη έμφαση και πρόνοια για τα άτομα που είναι επιρρεπή στον κοινωνικό αποκλεισμό²⁷⁵. Δεν είναι τυχαίο, μάλιστα, ότι αυτοί οι 3 πυλώνες είναι και οι πυλώνες της Αειφόρου Ανάπτυξης, όπως προτάθηκε στην Ατζέντα του ΟΗΕ το 2015.

²⁷³ Έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας (2000). «Προς την Ευρώπη της καινοτομίας και της γνώσης», διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:c10241>.

²⁷⁴ Ο.π., Μπουτσιούκη 2017, σελ. 175-176.

²⁷⁵ Ο.π., Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Λισαβόνας 2000.

4.1.2. Στρατηγική της ΕΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη

Επίσης, το 2001 ο γενικός στόχος της “Στρατηγικής της ΕΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη”²⁷⁶ (EU SDG) ήταν να εντοπίσει και να αναπτύξει δράσεις που θα επιτρέψουν στην ΕΕ να επιτύχει μια συνεχή μακροπρόθεσμη βελτίωση της ποιότητας ζωής μέσω της δημιουργίας βιώσιμων κοινοτήτων, ικανών να διαχειρίζονται και να χρησιμοποιούν τους πόρους αποτελεσματικά, ικανές να αξιοποιούν την οικολογική και το κοινωνικό δυναμικό καινοτομίας της οικονομίας και στο τέλος ικανό να εξασφαλίσει ευημερία, προστασία του περιβάλλοντος και κοινωνική συνοχή.

4.1.3. Αναθεώρηση Στρατηγικής ΕΕ για Αειφόρο Ανάπτυξη

Το 2006 αναθεωρήθηκε η Στρατηγική της ΕΕ, παρόλη την επιτυχία επίτευξης των Στόχων, κυρίως λόγω της διεύρυνσής της σε 27 κράτη μέλη, της ανασφάλειας από τα τρομοκρατικά χτυπήματα και τη χρήση βίας, της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής αστάθειας γενικότερα. Η Νέα Αναθεωρημένη Στρατηγική²⁷⁷ καθόρισε ένα ενιαίο, συνεκτικό σχέδιο αναφορικά με την αποτελεσματικότερη ανταπόκριση της ΕΕ δέσμευσή της να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της αειφόρου ανάπτυξης. Σε αυτήν αναγνωρίζεται η ανάγκη εξεύρεσης βιώσιμων λύσεων μέσα από ολοκληρωμένους τρόπους χάραξης πολιτικής και επισημαίνεται η σημαντικότητα της παγκόσμιας συνεργασίας αλλά και η ενίσχυση της εργασίας με εταίρους εκτός ΕΕ, προκειμένου να διευκολυνθεί και να μην παρακωλυθεί η παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξη.

²⁷⁶ Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). «Ανακοίνωση της Επιτροπής Αειφόρος Ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της ΕΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη» (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Γκαίτεμποργκ), COM/2001/0264 τελικό, Βρυξέλλες 15.5.2001. Διαθέσιμο στον ιστότοπο της ΕΕ: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0264&from=EN>.

²⁷⁷ Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2006). «Ανασκόπηση της στρατηγικής της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη», DOC 10917/06, Βρυξέλλες 26.6.2006. Διαθέσιμο στον ιστότοπο της ΕΕ: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10917-2006-INIT/en/pdf>.

4.1.4. Στρατηγική «Ευρώπη 2020»

Το επόμενο βήμα η Στρατηγική «Ευρώπη 2020»²⁷⁸, η οποία εστιάζει σε τρία επίπεδα: 1) την *έξυπνη ανάπτυξη* μέσα από την ενίσχυση της ποιότητας της εκπαίδευσης, την προώθηση της έρευνας και την αξιοποίηση της τεχνολογίας για επίτευξη της ανταγωνιστικότητας και της επιχειρηματικότητας στην οικονομία της γνώσης και της καινοτομίας. 2) τη *βιώσιμη ανάπτυξη*, όπου η αξιοποίηση των πόρων, η πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία μέσα από την αξιοποίηση της τεχνολογίας με σεβασμό προς το περιβάλλον αλλά και της επιχειρηματικής δραστηριότητας. 3) την *ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς*, ώστε να περιοριστούν τα ποσοστά περιθωριοποίησης των ευρωπαϊών πολιτών, με ιδιαίτερη έμφαση στις γυναίκες, τους νέους, τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, τα ανειδίκευτα ή χαμηλού επιπέδου ειδίκευσης άτομα και τους μετανάστες μέσω της επαγγελματικής και κοινωνικής ενσωμάτωσής τους. Οι 5 Στόχοι²⁷⁹ που θέτει η Στρατηγική «Ευρώπη 2020» αποτελούν μια προσπάθεια ποσοτικής αποτύπωσής τους για καλύτερα μετρήσιμα αποτελέσματα που συμβάλλουν στη διαδικασία ενοποίησης: η απασχόληση, η έρευνα και ανάπτυξη, η κλιματική αλλαγή και ενεργειακή βιωσιμότητα, η εκπαίδευση και η καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού²⁸⁰. Παράλληλα, και οι 7 εμβληματικές πρωτοβουλίες (“flagships”) της Στρατηγικής είναι ενδεικτικές της σημασίας της έννοιας της βιωσιμότητας στην ΕΕ και καταδεικνύουν λέξεις και έννοιες κλειδιά που σχετίζονται άμεσα με τους 17 ΠΣΒΑ²⁸¹.

Ενδεικτικά, οι πρωτοβουλίες «Ένωση καινοτομίας», «Νεολαία σε κίνηση», «Ψηφιακή ατζέντα για την Ευρώπη» προωθούν τη δια βίου μάθηση, την ποιοτική εκπαίδευση της ανώτατης εκπαίδευσης και τη διασύνδεσή της με την αγορά εργασίας, την επαρκή

²⁷⁸ European Commission (2010). «Communication on Europe 2020. A Strategy for smart, sustainable and inclusive growth», COM(2010) 2020 final, Brussels 3.3.2010. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>.

²⁷⁹ Ibid, p. 10-11.

²⁸⁰ Ο.π., Μπουτσιούκη 2017, σ. 225-228.

²⁸¹ European Commission 2010, ό.π., p. 5-6 & 12-19.

επένδυση για τη στήριξη της εκπαίδευσης αλλά και την ολιστική προσέγγιση των εκπαιδευτικών συστημάτων με ταυτόχρονη αναγνώριση των προσόντων και δεξιοτήτων εκπαιδευομένων και την αναγκαιότητα ένταξής τους σε προγράμματα μαθητείας για την καλύτερη επαγγελματική τους αποκατάσταση και ανέλιξη. Είναι χαρακτηριστικό όμως ότι και οι υπόλοιπες 4 άπτονται θεματικών που σχετίζονται με τους 17 ΠΣΒΑ: «Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους», «Μία βιομηχανική πολιτική για την εποχή παγκοσμιοποίησης», «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας», «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας»²⁸².

4.1.5. Ανακοίνωση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2016 «Επόμενα βήματα για ένα βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον Ευρωπαϊκή δράση για την Αειφορία»

Επιπρόσθετα, προς επίρρωση των παραπάνω είναι άξια αναφοράς τα σημεία στην Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 2016, όπου η έννοια της Ποιοτικής Εκπαίδευσης, που αποτελεί και το αντικείμενο μελέτης της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αναγράφεται.

Αρχικά, στην καταγραφή των ευρωπαϊκών πολιτικών που συμβάλλουν στην επίτευξη των ΠΣΒΑ. Πιο συγκεκριμένα, αναγράφεται ότι: «Όσον αφορά τον ΣΒΑ 4 «Χωρίς αποκλεισμούς και ισότιμη ποιότητα της εκπαίδευσης και προώθηση των ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους», η ΕΕ έχει θέσει πρωταρχικούς στόχους στο πλαίσιο της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» που αφορούν τα ποσοστά πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και ολοκλήρωσης τριτοβάθμιων σπουδών. Μέσω του θεματολογίου δεξιοτήτων, του στρατηγικού πλαισίου «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020» για την ομαδική μάθηση και ανταλλαγή και του προγράμματος Erasmus+, η ΕΕ επικεντρώνει τις προσπάθειές της στην ενεργή στήριξη των κρατών μελών για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, με απώτερο στόχο τη δημιουργία ευκαιριών για τους νέους»²⁸³.

²⁸² Ο.π., Μπουτσιούκη, σελ. 236-261.

²⁸³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των

Επίσης, στη συμβολή των 10 προτεραιοτήτων της Επιτροπής για την υλοποίηση του θεματολογίου της Ατζέντας 2030 αναφορικά με την πρώτη προτεραιότητα που είναι η «*Νέα ώθηση στην απασχόληση, την ανάπτυξη και τις επενδύσεις*»²⁸⁴, επιτονίζεται η αναγκαιότητα για ποιοτική εκπαίδευση και κατάρτιση και στους νέους, ως μέσων για εξασφάλιση βιώσιμης ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς. Επισημαίνεται, βέβαια, ότι την κεντρική αρμοδιότητα την έχουν τα κράτη μέλη, ωστόσο η ΕΕ διατίθεται να συμβάλλει με το Erasmus+ και τις πολιτικές συνοχής. Ακόμη, παρατηρείται ότι η ευημερία των κοινωνιών εξαρτώνται από το ανθρώπινο δυναμικό, κάτι το οποίο καλείται να αξιοποιήσει η ΕΕ, δεδομένου ότι από το 2010-2014 σημειώθηκε μείωση των επενδύσεων στην εκπαίδευση και κατάρτιση σε ποσοστό 2-2,5%, όπως κατέγραψε η Έκθεση παρακολούθησης της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης του 2016. Επιπλέον, τονίζεται η αναγκαιότητα για έξυπνες επενδύσεις που βελτιώνουν την ποιότητα των δεξιοτήτων και ενισχύουν τις επιδόσεις των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Ταυτόχρονα, δεσμεύεται η Επιτροπή για τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης, την ποιότητα της μαθητείας και τη βελτίωση της παρακολούθησης της πορείας των εκπαιδευομένων στην ανώτερη εκπαίδευση, ενώ οι πρωτοβουλίες για τη νεολαία θα ενισχυθούν ως εργαλείο επένδυσης στους νέους, στις δεξιότητές τους και στα πρώτα βήματα της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας τους.

Τέλος, η Επιτροπή δεσμεύτηκε από το 2017 και έπειτα να υποβάλλει τακτικά εκθέσεις σχετικά με την πρόοδο της ΕΕ όσον αφορά την υλοποίηση του θεματολογίου 2030, να προωθήσει την υλοποίηση του θεματολογίου 2030 με το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως συν-νομοθέτες και δημοσιονομική αρχή της ΕΕ, καθώς και να συνεργαστεί με άλλα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα, διεθνείς οργανισμούς, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, πολίτες και άλλα εμπλεκόμενα μέρη, να δρομολογήσει μια πολυσυλλεκτική πλατφόρμα, η οποία θα συμβάλλει στην παρακολούθηση και την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών σχετικά με την εφαρμογή των ΣΒΑ σε όλους τους τομείς, τόσο σε επίπεδο κρατών μελών όσο και σε επίπεδο ΕΕ, ενώ παράλληλα θα δρομολογήσει μελέτες για την περαιτέρω ανάπτυξη ενός πιο μακροπρόθεσμου οράματος για την περίοδο μετά το 2020²⁸⁵.

Περιφερειών: «Επόμενα βήματα για ένα βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον Ευρωπαϊκή δράση για την αειφορία», COM(2016) 739 τελικό, Στρασβούργο 22.6.2016, σελ. 5.

²⁸⁴ Ibid, σελ. 8.

²⁸⁵ Ibid, σελ. 19.

4.1.6. Έγγραφο Προβληματισμού από Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2019: «Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030»

Τέλος, το 2019 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο «Έγγραφο προβληματισμού: Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030»²⁸⁶ κάνει λόγο για «Οριζόντιους Παράγοντες διευκόλυνσης για τη μετάβαση τη Βιωσιμότητα», ένας από τους οποίους είναι η εκπαίδευση, οι επιστήμες, η τεχνολογία, η έρευνα, η καινοτομία και η ψηφιοποίηση²⁸⁷, μέσω των οποίων μπορεί να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη. Ειδικότερα, η Εκπαίδευση χαρακτηρίζεται ως «ανεκτίμητο μέσο» μέσω της πρόσβασης σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, που παρέχεται από την προσχολική μέχρι και την εκπαίδευση ενηλίκων. Εξάλλου, ο Ευρωπαϊκός Χώρος Εκπαίδευσης²⁸⁸ μέχρι το 2025 έχει ως στόχο την πλήρη αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχει η εκπαίδευση, η κατάρτιση και ο πολιτισμός, ως κινητήριων μοχλών για την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική δικαιοσύνη.

²⁸⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019). «Έγγραφο προβληματισμού: Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030» COM(2019) 22 final, Βρυξέλλες 30.1.2019. Διαθέσιμο στον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: https://commission.europa.eu/publications/sustainable-europe-2030_el.

²⁸⁷ Ibid, σελ. 22-23.

²⁸⁸ Σύμφωνα και με τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα σε ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση, προκειμένου να αποκτήσει και να διατηρήσει τις απαραίτητες δεξιότητες για να μετέχει πλήρως στην κοινωνία και να αντιμετωπίζει με επιτυχία τις αλλαγές στην αγορά εργασίας. Οι προτεραιότητες της ΕΕ αναφορικά με την Εκπαίδευση και Κατάρτιση αφορούν: 1) μαθησιακή κινητικότητα και ενίσχυση ευρωπαϊκής ταυτότητας εκπαιδευομένων, 2) ψηφιακές δεξιότητες και εκπαίδευση (θα αναλυθεί παρακάτω), 3) ενίσχυση συνεργασίας μεταξύ πανεπιστημίων για ενδυνάμωση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, 4) εκπαίδευση υψηλής ποιότητας, προσβάσιμη σε όλους και ιδιαίτερα σε μειονεκτούσες πληθυσμιακές ομάδες για μείωση πρόωρης εγκατάλειψης σχολείου και αύξηση ισότητας στην εκπαίδευση, 5) καλλιέργεια της γλωσσομάθειας και 6) η ακαδημαϊκή αναγνώριση τίτλων και περιόδων σπουδών στο εξωτερικό. Βλ. περισσότερες πληροφορίες για τον ΕΧΕ στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της ΕΕ: <https://www.consilium.europa.eu/el/policies/education-area/>.

Εδώ πρέπει να σημειωθεί πως σε αυτόν τονίζεται ως μία από τις έξι προτεραιότητες η έννοια της ποιότητας και μάλιστα «υψηλής», «προσβάσιμης σε όλους», και ιδιαίτερα σε μειονεκτούσες πληθυσμιακές ομάδες για μείωση πρόωρης εγκατάλειψης σχολείου και αύξηση ισότητας στην εκπαίδευση, καθώς και η ψηφιακή εκπαίδευση, η οποία θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο. Στην ουσία επαναλαμβάνεται για άλλη μια φορά η αξία της δια βίου εκπαίδευσης και προτείνεται η αναβάθμιση των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων σε όλες τις βαθμίδες με μετασχηματισμό της διδασκαλίας και της βιωματικής μάθησης, δημιουργία «πράσινων σχολείων» και «πράσινης εκπαίδευσης», καθώς και αναβάθμιση των δεξιοτήτων των εκπαιδευομένων με νέες που θα συμβάλλουν στην ψηφιακή οικονομία.

Γίνεται ιδιαίτερη αναφορά στην εκπαίδευση σε ΤΠΕ με έμφαση στην τεχνητή νοημοσύνη και στον ψηφιακό μετασχηματισμό μέσω της ανάπτυξης και καλλιέργειας των ψηφιακών δεξιοτήτων των εκπαιδευομένων, όπως τη συνδεσιμότητα, τη χρήση του διαδικτύου, την κυβερνοασφάλεια, αλλά εφιστά και την προσοχή στους κινδύνους που απορρέουν από τις ψηφιακές υποδομές.

Παράλληλα, εμμένει στην έννοια της τεχνητής νοημοσύνης, η οποία δύναται να αυξήσει σημαντικά την παραγωγικότητα σε πολλούς τομείς, όπως η υγειονομική περίθαλψη, η ενέργεια, η γεωργία, η εκπαίδευση και η προστασία του περιβάλλοντος και μάλιστα αναφέρεται συγκριτικά στην υστέρηση της ΕΕ σε σχέση με την Κίνα και τις ΗΠΑ.

Η έρευνα και η καινοτομία μπορούν να συμβάλλουν στην εξοικονόμηση χρημάτων με την εφαρμογή βιώσιμων λύσεων, πρωτοποριακών για όλον τον κόσμο, αρκεί να αυξηθούν οι δαπάνες σε ποσοστό 3% του ΑΕΠ μέχρι το 2020, κάτι που, όπως επισημαίνεται, αποτέλεσε δύσκολο επιτεύξιμο στόχο.

Για τη χρηματοδότηση ως στοιχείο στρατηγικής προτείνεται αφενός το Ευρωπαϊκό Ταμείο Στρατηγικών Επενδύσεων για τη μείωση των κινδύνων αυτού του τύπου επενδύσεων και για την αύξηση της ελκυστικότητά τους για τους ενδιαφερομένους του ιδιωτικού τομέα και αφετέρου το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Καινοτομίας για την παροχή στήριξης στους δημιουργούς καινοτομίας υψηλού επιπέδου, τις νεοφυείς επιχειρήσεις, τις μικρές επιχειρήσεις και τους ερευνητές προκειμένου να προχωρούν στην υλοποίηση καινοτόμων έργων υψηλού κινδύνου σε διεθνές επίπεδο, αλλά και στη γόνιμη ανταλλαγή ιδεών.

Στο σημείο αυτό επιτονίζεται ότι χρειάζεται διασύνδεση μεταξύ ερευνητών και επιχειρήσεων, καθώς η ΕΕ οφείλει να διαθέτει κόμβους και φυτώρια έρευνας,

ανάπτυξης και καινοτομίας, ώστε οι ερευνητές και οι επιχειρήσεις να μπορούν να συναντώνται, να ανταλλάσσουν βέλτιστες πρακτικές και να τονώνουν την καινοτομία. Αναφορικά με αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η ΕΕ προωθώντας το «Τρίγωνο της γνώσης»²⁸⁹ που απεικονίζει την αλληλεπίδραση τριών χώρων: 1) της ανώτατης εκπαίδευσης, 2) της έρευνας και τεχνολογίας και 3) των επιχειρήσεων, προωθεί την καινοτομία μέσα και από τις εμβληματικές πρωτοβουλίες, όπως αναφέρθηκε παραπάνω στην Στρατηγική «Ευρώπη 2020», προσφέροντας τη δυνατότητα μετατροπής μιας ιδέας σε «προϊόν», μετεξελίσσοντας τον «ερευνητή» σε «επιχειρηματία». Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας (European Institute of Innovation and Technology)²⁹⁰ προωθεί το «Τρίγωνο της Γνώσης» και αποτελεί κομμάτι του προγράμματος «Horizon 2020», αριθμώντας 40 κόμβους ψηφιακής καινοτομίας και καθιστώντας Κοινότητες Καινοτομίας και Γνώσης για την αντιμετώπιση των σημαντικών προκλήσεων της ΕΕ που σχετίζονται με τους ΣΒΑ, όπως είναι η κλιματική αλλαγή το κλίμα, η ενεργειακή κρίση, τα τρόφιμα, η υγεία, οι πρώτες ύλες, ο ψηφιακός τομέας, η αστική κινητικότητα.

4.2. Παρακολούθηση και Εφαρμογή του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση στην ΕΕ

Τα κράτη μέλη της ΕΕ προκειμένου να παρακολουθήσουν και να συντονίσουν τις ενέργειές τους για την επίτευξη των Στόχων της Ατζέντα 2030, πρώτα από όλα καταχωρούν τις εθνικές στρατηγικές και δραστηριότητες αιεφόρου ανάπτυξης στην πύλη του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αειφόρου Ανάπτυξης (ESDN). Ακόμη, δημοσιεύουν τις Εκθέσεις προόδου για τη στρατηγική της ΕΕ για την αιεφόρο ανάπτυξη. Επιπρόσθετα, δημοσιεύουν τις ετήσιες εκθέσεις προόδου της Eurostat, με βάση τους 100 δείκτες σύμφωνα με το Παγκόσμιο Πλαίσιο Δεικτών του «Ατζέντα 2030» που είναι προσαρμοσμένο στις ανάγκες της ΕΕ²⁹¹. Παράλληλα, επιδιώκουν τη χρηματοδότηση, καθώς όλα τα Ευρωπαϊκά Ταμεία λαμβάνουν υπόψη τους 17 ΣΒΑ

²⁸⁹ Ο.π., Μπουτσιούκη 2017, σελ. 110-111.

²⁹⁰ Ιδρύθηκε το 2008 με έδρα τη Βουδαπέστη της Ουγγαρίας. Βλ. περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο European Institute for Innovation and Technology <https://eit.europa.eu/>.

²⁹¹ Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/ks-04-17-780>.

(«Ορίζοντας Ευρώπη», Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο κ.λπ.). Τέλος, συντονίζονται οι εθνικές οικονομικές πολιτικές προς τους ΣΒΑ μέσω του «Ευρωπαϊκού Εξαμήνου».

Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, η ΕΕ δημιούργησε το KnowSDGs (Knowledge Base for the Sustainable Development Goals), μια διαδικτυακή πλατφόρμα που παρέχει εργαλεία και οργανώνει γνώσεις σχετικά με πολιτικές, δείκτες, μεθόδους και δεδομένα για την υποστήριξη της τεκμηριωμένης υλοποίησης των ΣΒΑ²⁹².

Αυτή η διαδικτυακή και διαδραστική πλατφόρμα περιλαμβάνει τα εξής εργαλεία:

1. Το εργαλείο χαρτογράφησης πολιτικών SDG (“SDG policy mapping”) που αποτυπώνει πώς οι πολιτικές της ΕΕ αντιμετωπίζουν τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs). Ο χρήστης έχοντας πρόσβαση στις πολιτικές μέσω της πύλης Eur-Lex, τις υποβάλλει σε επεξεργασία και το αποτέλεσμα αποτυπώνεται σε διαδραστική οθόνη οι οποίες παρουσιάζουν και τη συνοχή των ευρωπαϊκών πολιτικών ως προς τους Στόχους²⁹³. Η εν λόγω εφαρμογή παρέχει και ένα διαδραστικό γράφημα που δείχνει τον αριθμό των πολιτικών που αφορούν τη βιώσιμη ανάπτυξη σε επίπεδο στόχου και μπορεί να επεκταθεί στο επίπεδο στόχου με ένα κλικ. Σε αυτό το συγκεκριμένο διαδικτυακό εργαλείο η πολιτική και οι πρωτοβουλίες της ΕΕ μπορούν να φιλτράρονται επιλέγοντας είτε μεταξύ δύο διαφορετικών κατηγοριών: των Νομικών πράξεων (Οδηγίες, Αποφάσεις, Κανονισμοί, Συστάσεις, Δηλώσεις, Ψηφίσματα) και των προπαρασκευαστικών εγγράφων (Επικοινωνίες, Έγγραφα Εργασίας Προσωπικού), είτε μεταξύ δύο διαφορετικών περιόδων: των πρωτοβουλιών που τρέχουν (2019 - 2024) και αυτών των πρωτοβουλιών που προηγήθηκαν (2015 - 2019). Δίνει επίσης τη δυνατότητα παρακολούθησης των διατομεακών πολιτικών. Η χαρτογράφηση των SDG σε οποιοδήποτε έγγραφο μέσω του

²⁹² Βλ. περισσότερες πληροφορίες αναλυτικά για την πλατφόρμα στον ιστότοπο της ΕΕ, European commission “KnowSDGs” <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/>.

²⁹³ Βλ. περισσότερες πληροφορίες αναλυτικά για την πλατφόρμα στον ιστότοπο της ΕΕ, European commission “KnowSDGs” <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/intro-policy-mapping>.

“SDG mapper”²⁹⁴ γίνεται μέσω λογαριασμού που ανοίγει ο χρήστης στην ΕΕ μέσα από 5 βήματα²⁹⁵.

2. Το εργαλείο Διασύνδεσης του SDG (“JRC SDG Interlinkages Tool”) με τους υπόλοιπους στόχους, στο οποίο αποτυπώνονται οι αλληλεπιδράσεις, αλλά και η συνοχή μεταξύ των στόχων καθώς και ο αντίκτυπός τους, θετικός ή αρνητικός, ή και μεικτός σε διαφορετικές γεωγραφικές και χρονικές κλίμακες²⁹⁶. Το εν λόγω εργαλείο προσφέρει, αφενός, ευαισθητοποίηση γενικότερα για την Ατζέντα 2030 και τις διασυνδέσεις μεταξύ των Στόχων και, αφετέρου, στη χάραξη πολιτικών που είναι συνεκτικές και αποφέρουν θετικές επιδράσεις στη βιώσιμη ανάπτυξη²⁹⁷.
3. Το εργαλείο οπτικοποίησης των διασυνδέσεων SDG (“SDG interlinkages visualization tool - Target level”), κατά το οποίο εντοπίζονται οι διασυνδέσεις μεταξύ ενός ζεύγους SDG και κατανοείται η φύση, τα χαρακτηριστικά και το πλαίσιο αυτής της αλληλεπίδρασης²⁹⁸.
4. Το εργαλείο “Enabling SDGs” με τη δυνατότητα δημιουργίας ενός εργαστηρίου “matrix” για τον Στόχο ή τους Στόχους²⁹⁹.

²⁹⁴ Βλ. περισσότερες πληροφορίες αναλυτικά για την πλατφόρμα στον ιστότοπο της ΕΕ, European commission “KnowSDGs”: <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/sdgmapper>.

²⁹⁵ Βλ. περισσότερες πληροφορίες βλ. στον ιστότοπο της ΕΕ, European commission “KnowSDGs”: <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/sdgmapper#api>.

²⁹⁶ Βλ. περισσότερες πληροφορίες βλ. στον ιστότοπο της ΕΕ, European commission “KnowSDGs”: <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/intro-interlinkages>.

²⁹⁷ Το «JRC SDG Interlinkages Tool» αξίζει να σημειωθεί ότι αναθεωρήθηκε το 2021-2022 από ομάδα ερευνητών.

²⁹⁸ Για το “SDG interlinkages visualization tool - Target level” βλ. περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο της ΕΕ, European commission “KnowSDGs”: <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/interlinkages-targets>.

²⁹⁹ Για το εν λόγω εργαλείο βλ. περισσότερες πληροφορίες καθώς και τα βήματα δημιουργίας του στον ιστότοπο της ΕΕ, European commission “KnowSDGs”: <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/enablingsdgs>.

5. Τέλος, άξιο αναφοράς αποτελεί το εργαλείο “Smart Specialisation for Sustainable Development Goals”³⁰⁰, το οποίο στην ουσία αποτελείται από τοπικούς χάρτες που αποτυπώνουν την πορεία της επιστήμης, τεχνολογίας και καινοτομίας για τον μετασχηματισμό και την ανάπτυξη. Μετά το Πρόγραμμα Δράσης της Αντίς Αμπέμπα³⁰¹, όπου αναγνωρίστηκε η συμβολή των επιστημών, της καινοτομίας και της τεχνολογίας για την επίτευξη των Παγκόσμιων Στόχων, η ΕΕ ήδη από τον Νοέμβριο 2018, εργάζεται πάνω στη μεθοδολογία της «Εξυπνης Εξειδίκευσης» μέσω του Κοινού Κέντρου Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (“Joint Research Centre of the European Commission”, “JRC-EC”), η οποία εδράζεται στο ότι η γνώση αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για την οικονομική ανάπτυξη των χωρών, αξιοποιώντας και το «Τρίγωνο της Γνώσης»³⁰².

Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι τα μοντέλα που χρησιμοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι ο MIDAS (“Modelling Inventory and Knowledge Management System of the European Commission”, το Σύστημα Διαχείρισης Απογραφής Μοντελοποίησης και Γνώσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), το οποίο χρησιμοποιείται από το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (“Joint Research Centre of the European Commission”, “JRC-EC”) και η χαρτογράφηση των Στόχων, που γίνεται βασιζόμενη σε Στόχους, Υποστόχους και Δείκτες, λαμβάνοντας υπόψη τους δείκτες του ΟΗΕ και της ΕΕ (ESTAT,) αποσκοπεί στο να βοηθήσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής να εντοπίσουν το κατάλληλο μοντέλο(α) για τον ορισμό και την αξιολόγηση συγκεκριμένων επιλογών πολιτικής.

³⁰⁰ Για το εν λόγω εργαλείο βλ. περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο της ΕΕ, European commission “KnowSDGs”: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/sustainable-development-goals>.

³⁰¹ United Nations (2015a). *Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development* (New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs Financing for Development Office). Διαθέσιμο στο: https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/08/AAAA_Outcome.pdf.

³⁰² Από τον Φεβρουάριο το 2020 η Σερβία εργάζεται πιλοτικά πάνω σε αυτό. Βλ. περισσότερες πληροφορίες στον σύνδεσμο της ΕΕ, European Commission “Smart Specialisation Platform”: <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/pilot-methodology#fragment-89005-liee>.

Ειδικότερα για τον Στόχο 4 οι δείκτες της ΕΕ είναι οι εξής³⁰³:

1. Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση κατά φύλο.
2. Άτομα που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση, με βάση την ιθαγένεια.
3. Τριτοβάθμια εκπαίδευση κατά φύλο.
4. Συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση κατά φύλο.
5. Χαμηλή επίδοση στην ανάγνωση, τα μαθηματικά ή τις επιστήμες.
6. Συμμετοχή ενηλίκων στη μάθηση.
7. Ποσοστό ατόμων που έχουν τουλάχιστον βασικές ψηφιακές δεξιότητες, ανά φύλο.

Στην Έκθεση παρακολούθησης της ΕΕ του 2022 σχετικά με την πρόοδο προς τους ΣΒΑ στο πλαίσιο της ΕΕ («Sustainable Development in the European Union», 2022 edition)³⁰⁴ καταγράφεται εκ πρώτης όψεως μία μέτριου επιπέδου πρόοδος αναφορικά με την επίτευξη του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση σε χρονική διάρκεια των τελευταίων 5 ετών (δεδομένα από 2015-2020 ή 2016-2021)³⁰⁵. Στη συνέχεια, επισημαίνεται ότι η επίτευξη του Στόχου 4 είναι αμφιλεγόμενη, καθώς αναφορικά με τους δείκτες συμμετοχής στην εκπαίδευση σημειώνεται σημαντική βελτίωση και στην προσχολική εκπαίδευση, αλλά και στην τριτοβάθμια και στην εκπαίδευση ενηλίκων, ωστόσο αναφορικά με τα αποτελέσματα μάθησης και βάσει των καταγραφών της PISA το ποσοστό των μαθητών με χαμηλό επίπεδο γνώσεων στον βασικό εγγραμματισμό (ανάγνωση, γραφή και αριθμητική) παρουσιάζει αυξητική τάση από το 2015-2018, επομένως η επίτευξη της μείωσης αυτού του ποσοστού μέχρι το 2030 σε 15% φαίνεται μάλλον αδύνατο. Επιπρόσθετα, οι βασικές δεξιότητες των ενηλίκων στις ψηφιακές

³⁰³ Βλ. περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο της ΕΕ, Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/database>.

³⁰⁴ Eurostat (2022). «Sustainable development in the European Union Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context», Edition 2022. Luxembourg: EU. Διαθέσιμη στον ιστότοπο της Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/-/ks-09-22-019>.

³⁰⁵ Ibid, p. 10.

τεχνολογίες είναι χαμηλές, με αποτέλεσμα ο στόχος του 2030 για αύξηση του ποσοστού αυτού σε 80% να φαίνεται αδύνατος³⁰⁶.

4.3. ΕΕ και Ποιοτική Εκπαίδευση

Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Εκπαίδευσης αποτελεί για την ΕΕ την ομπρέλα κάτω από την οποία ενσωματώνονται όλες οι πρωτοβουλίες και δράσεις της ΕΕ σε θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής³⁰⁷. Αυτός θέτει ως όραμά του όλοι οι πολίτες στην Ευρωπαϊκή Ένωση να έχουν το δικαίωμα σε εκπαίδευση υψηλής ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς, κατάρτιση και δια βίου μάθηση, όπως ορίζεται χαρακτηριστικά και από τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων³⁰⁸. Είναι αξιοσημείωτο δε ότι ο ΕΧΕ δρα σε δύο επίπεδα: το πρώτο αφορά την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και των διακυβευματούχων και το δεύτερο αφορά την παρακολούθηση της προόδου προς επίτευξη του παραπάνω οράματος.

³⁰⁶ Ibid, p. 14.

³⁰⁷ European Education Area <https://education.ec.europa.eu>.

³⁰⁸ Στον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, το Κεφάλαιο 1 με τίτλο: «Ίσες Ευκαιρίες και πρόσβαση στην αγορά εργασίας» η ποιοτική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση, κατάρτιση και διά βίου μάθηση αναφέρεται ως η πρώτη βασική προτεραιότητα για τη στήριξη της ενεργούς απασχόλησης. Βλ. περισσότερα για τον ΕΠΚΔ στον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις «20 αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων»: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_el.

Προκειμένου να υλοποιηθούν τα παραπάνω³⁰⁹ παρατηρούμε ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση προβαίνει στις εξής τρεις δράσεις συνεισφέροντας στην ποιοτική εκπαίδευση:

- 1) ενισχύει τα μέσα πολιτικής συνεργασίας και ενθαρρύνει τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μελών στις δράσεις και πρωτοβουλίες, μέσα από άλλες σχετικές και εξίσου σημαντικές πρωτοβουλίες, όπως αυτή του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας³¹⁰ και της «Διαδικασίας της Μπολόνια»³¹¹. Ο ρόλος μάλιστα του

³⁰⁹ Συμβούλιο της ΕΕ (2021). Ψήφισμα του Συμβουλίου περί στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με στόχο τον Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης και πέραν αυτού (2021- 2030) 2021/C 66/01 (OJ C, C/66, 26.02.2021, p. 1, CELEX: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021G0226(01))).

³¹⁰ Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας (European Research Area- ERA), που ξεκίνησε το 2000 στο πλαίσιο της Στρατηγικής Λισαβόνας, αναγνωρίστηκε το 2009 στο άρθρο 179 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με βάση αυτό καθιερώθηκε η επίτευξή του ως στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την προώθηση της έρευνας, της καινοτομίας και της τεχνολογίας στην ΕΕ για την ενιαία αγορά χωρίς σύνορα στους τομείς αυτούς. Βλ. περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας (European Research Area- ERA): https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/european-research-area_en. Μετά από έκκληση του Συμβουλίου της ΕΕ τον Νοέμβριο του 2018 για να αναμορφωθεί ο ΕΧΕ, η ΕΕ ξεκίνησε διαδικασία για τον εκσυγχρονισμό του, ώστε να βοηθήσει την Ευρώπη να ενισχύσει τη γενική ανθεκτικότητά της και να υλοποιήσει την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση. Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας λειτουργεί και Επιτροπή, η European Research Area and Innovation Committee (ERAC), η οποία δρα προπαρασκευαστικά και συμβουλευτικά προς το Συμβούλιο (ιδίως το Συμβούλιο Ανταγωνιστικότητας), την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη της ΕΕ σε τομείς προτεραιότητας του ERA. Βλ. περισσότερες πληροφορίες για το έργο της στον ιστότοπο European Research Area and Innovation Committee (ERAC): <https://www.consilium.europa.eu/el/council-eu/preparatory-bodies/european-research-area-and-innovation-committee-erac/>.

³¹¹ Η Διακήρυξη της Μπολόνια τον Ιούνιο του 1999 σηματοδότησε την έναρξη μιας μακρόχρονης διαδικασίας συνεργασίας για τη δημιουργία του Ευρωπαϊκού Χώρου Ανώτατης Εκπαίδευσης μέχρι το 2010. Η διαδικασία αυτή γνωστή ως «Διαδικασία της Μπολόνια» περιελάμβανε τη συνεργασία και τον κοινό πολιτικό προσανατολισμό ολοένα και

Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας είναι ιδιαίτερα κομβικός, καθώς με βάση και την αναθεώρησή του με την Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³¹², «Ένας νέος ΕΧΕ για την έρευνα και την καινοτομία», οι στρατηγικοί στόχοι είναι 4 και όλοι συμβάλλουν στην παροχή ποιότητας σε επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης για τη γενικότερη ευρωπαϊκή ανθεκτικότητα : α) προτεραιότητα σε επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις για πράσινη και ψηφιακή μετάβαση, β) αξιοποίηση των αποτελεσμάτων σε έρευνα και τεχνολογία για ανταγωνιστικότητα οικονομίας και θέσης ΕΕ σε παγκόσμιο γίγνεσθαι, γ) ελεύθερη κυκλοφορία έρευνας, γνώσης με στενότερη συνεργασία των κρατών της ΕΕ και δ) βελτίωση πρόσβασης σε αριστεία για τους ερευνητές³¹³.

Η «Διαδικασία της Μπολόνιας» από την άλλη συνέβαλλε καθοριστικά στην προώθηση της δια βίου μάθησης μέσα από την ενεργή συμμετοχή των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων για την επίτευξη του Ευρωπαϊκού Χάρτη Ανώτατης Εκπαίδευσης, ως απαραίτητης προϋπόθεσης για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προκλήσεων σε ανταγωνιστικότητα και τεχνολογικές μεταβολές, προκειμένου οι Ευρωπαίοι πολίτες να επιτύχουν κοινωνική συνοχή, ισότητα και ποιότητα ζωής. Είναι χαρακτηριστικό δε πώς συνέβαλε σε αυτό η αναγνώριση των άλλων δύο μορφών μάθησης, πέραν της τυπικής, δηλαδή της μη τυπικής και

περισσότερων κρατών, με κύριο στόχο τη συνεχή βελτίωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μέσα από τη σύγκριση των ακαδημαϊκών τίτλων που το καθένα παρείχε. Η Ελλάδα συμμετείχε. Βλ. αναλυτικά σχετικά με τη «Διακήρυξη της Μπολόνια» και «Διαδικασία της Μπολόνια» ό.π. Μπουτσιούκη, 2017, σελ. 276-284.

³¹² European Commission (2020a). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions, «A new ERA for Research and Innovation», COM(2020) 628 final, Brussels 30.9.2020. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2020:628:FIN>.

³¹³ Βλ. ανάλυση στο επόμενο υποκεφάλαιο που αφορά τον ψηφιακό μετασχηματισμό. European Commission (2021a). Directorate-General for Research and Innovation «European Research Area Policy Agenda – Overview of actions for the period 2022-2024». Luxembourg: Publications Office of the European Union. Διαθέσιμο στο: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/system/files/2021-11/ec_rtd_era-policy-agenda-2021.pdf.

άτυπης, καθώς και η ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων ευέλικτων που διευκολύνουν την παρακολούθησή τους.

Η μετεξέλιξη αυτής της διαδικασίας με το στρατηγικό πλαίσιο «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2020» (ΕΚ 2020), ως απόρροια της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», πλέον πολύ στοχευμένα θέτει ως προτεραιότητα τη βελτίωση της ποιότητας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ως έναν από τους 5 τομείς δράσης για την επένδυση σε γνώσεις και δεξιότητες των ατόμων³¹⁴.

- 2) Επίσης, προσδιορίζει τους στόχους και τους δείκτες (benchmarks) για την καθοδήγηση των εργασιών και την παρακολούθηση της προόδου προς την επίτευξη του ΕΧΕ και
- 3) Τέλος, ο τομέας της εκπαίδευσης και της κατάρτισης ενσωματώνεται στη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου³¹⁵.

Συγκεκριμένα, έως το 2025 επιδιώκονται: αφενός το 60 % τουλάχιστον των νέων πτυχιούχων από την ΕΕΚ να επωφελούνται από τη μάθηση που βασίζεται στην εργασία κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους εκπαίδευσης και κατάρτισης και αφετέρου τουλάχιστον το 47 % των ενηλίκων ηλικίας 25 έως 64 ετών να έχουν συμμετάσχει σε δράση μάθησης τους τελευταίους 12 μήνες.

Ενώ ως το 2030 επιδιώκεται: 1) το ποσοστό των παιδιών ηλικίας 15 ετών με χαμηλές επιδόσεις στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις θετικές επιστήμες να είναι χαμηλότερο από 15%, 2) το ποσοστό των ατόμων κατά το όγδοο έτος σχολικής φοίτησης με χαμηλές επιδόσεις στις γνώσεις χρήσης υπολογιστών και πληροφοριών να είναι χαμηλότερο από 15 %, 3) τουλάχιστον το 96 % των παιδιών ηλικίας μεταξύ 3 ετών και της ηλικίας έναρξης της υποχρεωτικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης να συμμετέχει σε προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα, 4) το ποσοστό των μαθητών που

³¹⁴ Βλ. σχετικά Μπουτσιούκη, Σ. (2020). «Ανάπτυξη και Αναγνώριση Δεξιοτήτων και Προσόντων στο πλαίσιο της Στρατηγικής ΕΥΡΩΠΗ 2020» στο Αναγνωστοπούλου, Δ. Νάσκου Περράκη, Π. Σκιαδάς, Δ. (επιμ.) *«Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές. Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και Εθνικές διαστάσεις»*, σελ. 455-472. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα.

³¹⁵ Βλ. περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο της ΕΕ για το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο: European Commission European Education Area <https://education.ec.europa.eu/el/about-eea/european-semester> & https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:european_semester.

εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση και την κατάρτιση να είναι χαμηλότερο από 9% και 5) το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 25-34 ετών που διαθέτουν τίτλο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης να είναι τουλάχιστον το 45 %.

Συγκεντρωτικά οι μέθοδοι που η ΕΕ χρησιμοποιεί για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι η μάθηση μεταξύ ομοτίμων (“peer-to-peer learning”)³¹⁶ μέσα από την αλληλοδιδασκαλία βέλτιστων πρακτικών, την αξιολόγηση και την παροχή συμβουλών, καθώς και οι ομάδες εργασίας, οι οποίες αποτελούνται από εμπειρογνώμονες από τα κράτη μέλη της ΕΕ και άλλες συμμετέχουσες χώρες, εκπροσώπους οργανώσεων και κοινωνικούς εταίρους που συντονίζει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, και υποστηρίζουν την υλοποίηση των πρωτοβουλιών της ΕΕ στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης για την προώθηση των εθνικών μεταρρυθμίσεων, προσφέροντας παράλληλα και ένα φόρουμ για την ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών σχετικά με τους τρόπους αντιμετώπισης των βασικών προκλήσεων στον χώρο της εκπαίδευσης³¹⁷.

Χαρακτηριστικά της προσπάθειας για την επίτευξη της ποιότητας στην εκπαίδευση αναφέρονται οι θεματικές που ασχολούνται με την ευημερία στο σχολείο (με τίτλο «Δρόμοι προς τη σχολική επιτυχία»), την εκπαίδευση για την περιβαλλοντική βιωσιμότητα³¹⁸, την προετοιμασία των φοιτητών για μεταβαλλόμενες συνθήκες και

³¹⁶ Βλ. σχετικά στα μέτρα εφαρμογής στο: Συμβούλιο της ΕΕ (2018α). Σύσταση του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2018 για την προώθηση των κοινών αξιών, της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς και της ευρωπαϊκής διάστασης της διδασκαλίας (2018/C195/01), Βρυξέλλες 7.6.2018. Διαθέσιμο στο:

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607(01)&from=EN) .

³¹⁷ Οι πρώτες ομάδες εργασίας συστάθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010» για την εφαρμογή της Ανοικτής Μεθόδου Συντονισμού (ΑΜΣ) στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, αποτελώντας το κύριο φόρουμ αμοιβαίας μάθησης.

³¹⁸ Μητρώο για ΟΕ για τα Σχολεία στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=el&groupID=3810>.

αγορά εργασίας³¹⁹, την προετοιμασία για την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση³²⁰, την επανεκπαίδευση και την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των ενηλίκων με την παροχή δυνατότητας δια βίου μάθησης³²¹.

³¹⁹ Μητρώο για ΟΕ σε Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=el&groupID=3799>.

³²⁰ Βλ. περισσότερες λεπτομέρειες για επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και την πράσινη μετάβαση (EEK) στα: Συμβούλιο της ΕΕ (2020). Σύσταση του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2020 σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (EEK) για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και ανθεκτικότητα 2020/C 417/01, ΕΕ C 417 της 2.12.2020, σ. 1 έως 16. Διαθέσιμο στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32020H1202\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32020H1202(01)) & Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021). Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ένταξης, Διακήρυξη του Osnabrück σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση ως κινητήρια δύναμη για την ανάκαμψη και τη δίκαιη μετάβαση στην ψηφιακή και την πράσινη οικονομία, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμη στο: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/3618>. Μητρώο για ΟΕ Επαγγελματική Εκπαίδευση στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=el&groupID=3798>.

³²¹ Βλ. σχετικά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016). Σύσταση του Συμβουλίου «Διαδρομές Αναβάθμισης των Δεξιοτήτων: Νέες ευκαιρίες για ενηλίκους», ΕΕ C 484/1-6 της 24.12.2016. Διαθέσιμο στο: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ:JOC_2016_484_R_0001, και τις Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2021). Συστάσεις που εξέδωσε το Συμβούλιο το 2022 σχετικά με τους «ατομικούς λογαριασμούς μάθησης», COM/2021/773 final, Brussels 10.12.2021. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52021DC0773> και τα «μικροδιαπιστευτήρια» στο Council of EU (2021a). «Proposal for a Council Recommendation on «a European approach to micro-credentials for lifelong learning and employability», COM/2021/770 final, Brussels 10.12.2021. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0770>.

Μητρώο για ΟΕ Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=el&groupID=3797>.

Είναι εμφανές ότι η σημασία της ποιότητας, και μάλιστα «υψηλής ποιότητας», για την ΕΕ είναι κομβικής σημασίας για την παροχή γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων στους εκπαιδευομένους³²². Σε αυτές περιλαμβάνονται όλες οι βασικές δεξιότητες και οι ψηφιακές, κάτι το οποίο εντάθηκε με την Πανδημία του COVID-19 και μετά. Για αυτό επισημαίνεται ότι απαιτούνται μεταρρυθμίσεις στην παιδεία, προκειμένου να αυξηθεί το ποσοστό με τις βασικές δεξιότητες σε παιδιά ηλικίας 15 ετών, και να παρασχεθεί βοήθεια σε εκπαιδευτικούς, ώστε η διδασκαλία να καταστεί βιώσιμη και αποτελεσματική.

Η ΕΕ, λοιπόν, αναφορικά με τον Στόχο 4 για την Ποιοτική Εκπαίδευση κινείται σε εντατικούς ρυθμούς, καθώς αναγνωρίζεται η συμβολή της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με τη συμβολή των επιστημών, της τεχνολογίας και της καινοτομίας ως βασικής προϋπόθεσης για τη βιώσιμη μετάβαση. Είναι ξεκάθαρο ότι αυτή αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για τη επίτευξη όλων των υπόλοιπων Στόχων και για τη Βιώσιμη Οικονομία, με την αξιοποίηση της βιωσιμότητας του Πολιτισμού και τη δημιουργία των απαραίτητων δεξιοτήτων που θα συμβάλλουν στην ευημερία των ευρωπαίων πολιτών³²³.

Παράλληλα, η εξασφάλιση μιας ισότιμης και δίκαιης κοινωνικής μετάβασης προϋποθέτει την επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη δια βίου μάθηση με την αξιοποίηση όλων των μορφών εκπαίδευσης ως άμεση προτεραιότητα για την κοινωνική ευημερία³²⁴, κάτι το οποίο εναρμονίζεται απόλυτα με τους Παγκόσμιους Στόχους, καθώς οι 8 συστηματοποιημένες δεξιότητες³²⁵ που προβάλλονται από την ΕΕ, εμπεριέχονται στον Στόχο για την Ποιοτική εκπαίδευση, κυρίως στην έννοια της «δια

³²² Για τη διαβάθμιση των εννοιών και τον σαφή ορισμό τους με βάση το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων για τη Δια Βίου Μάθηση ΕΠΕΠ (European Qualifications Framework for Lifelong Learning- EQF) βλ. ό.π., Μπουτσιούκη 2017, σ. 352-353.

³²³ European Commission (2019). “EU Delivering on the UN 2030 AGENDA”, SDG Summit 2019, p. 3. Διαθέσιμο στο: https://commission.europa.eu/system/files/2019-09/factsheet-eu-delivering-2030-agenda-sustainable-development_en_0.pdf.

³²⁴ Ibid, p. 2.

³²⁵ European Commission, Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/key-competences?>.

βίου μάθησης», αλλά και στον εγγραμματισμό που προτάσσουν³²⁶: η επικοινωνία στη μητρική γλώσσα, σε ξένες γλώσσες, η μαθηματική ικανότητα και βασικές ικανότητες σε επιστήμη και τεχνολογία, η ψηφιακή ικανότητα, οι μεταγνωστικές ικανότητες, οι κοινωνικές και όσες σχετίζονται με την ιδιότητα του πολίτη, η πρωτοβουλία και επιχειρηματικότητα και η πολιτισμική συνείδηση και έκφραση.

Οι ενέργειες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την επίτευξη της ποιοτικής εκπαίδευσης είναι στο επίκεντρο πρωτοβουλιών μέσα από συγκεκριμένα Ψηφίσματα³²⁷ που διαπερνούν όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και τα οποία γενικότερα προωθούν την πολυγλωσσία και τις κοινές αξίες, εξασφαλίζουν ποιοτικές επενδύσεις στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, ενισχύουν τις δράσεις Jean Monnet³²⁸ για την παροχή ευρωπαϊκής διδασκαλίας στα σχολεία και για εμπλουτισμό των γνώσεων τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών με γνώσεις για την ΕΕ, αναπτύσσουν μια ευρωπαϊκή προσέγγιση, εμπλουτίζουν τα προγράμματα Erasmus+, τα οποία προωθούν την κινητικότητα και τη συνεργασία σε επίπεδο πανεπιστημίων, δευτεροβάθμιας,

³²⁶ European Commission (2007). “Key Competences for lifelong learning. European Reference Framework”, Luxembourg Office for Official Publications of the European Communities &

Η Αναθεώρησή του εντός του πλαισίου Στρατηγικής «Ευρώπη 2020». Συμβούλιο της ΕΕ (2018β). ΣΥΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ της 22ας Μαΐου 2018 σχετικά με τις βασικές ικανότητες της διά βίου μάθησης (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ) (2018/C 189/01) Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:189:FULL&from=EL>, σ. 6-7.

³²⁷ Council of EU (2021b). Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021-2030) of 26 February 2021(2021/C 66/01). Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2021:066:TOC> &

Council of EU (2021c). Council Resolution on a new European Agenda for Adult Learning 2021-2030 of 14 December 2021 (2021/C 504/02). Διαθέσιμο στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220(01)).

³²⁸ Βλ. πληροφορίες στο European Commission, Erasmus+ EU programme for education, training, youth and sport <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/opportunities/opportunities-for-organisations/jean-monnet-actions>.

πρωτοβάθμιας και προσχολικής αγωγής, εκπαίδευσης ενηλίκων, επαγγελματικής εκπαίδευσης, αλλά και την προώθηση της Νεολαίας και του αθλητισμού³²⁹.

Στο πλαίσιο αυτό να τονιστεί ότι για τα έτη 2021-2027 δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην κοινωνική ένταξη των νέων με την καλλιέργεια των πράσινων και ψηφιακών δεξιοτήτων και στην προώθηση της ενεργούς συμμετοχικότητας των νέων στη δημοκρατική διακυβέρνηση. Επιπλέον, η ΕΕ προωθεί τον εθελοντισμό και την κινητικότητα των νέων εθελοντών με διασυννοριακές δραστηριότητες αλληλεγγύης, ενώ παράλληλα εφαρμόζει ευρωπαϊκού πλαισίου και υψηλής ποιότητας συστήματα προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας και υποστηρίζει την ίδρυση κέντρων επαγγελματικής αριστείας.

Ειδικότερα, η ΕΕ προωθεί την κύρωση και υλοποίηση από άλλες χώρες της Σύμβασης για την Προστασία και Προστασία της Πολυμορφίας και των Πολιτιστικών Εκφράσεων της UNESCO του 2005 στο πλαίσιο του πολιτιστικού γραμματισμού των ευρωπαίων, προωθώντας το σύνθημα της ΕΕ «Ενωμένοι στην πολυμορφία». Ακόμη, αξιολογεί τα εκπαιδευτικά συστήματα σε όλον τον κόσμο με τη Σύσταση για ποιοτική αξιολόγηση της σχολικής εκπαίδευσης³³⁰, ενθαρρύνοντας τη δικτύωση μεταξύ των αρχών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), με στόχο την ανάπτυξη πρακτικών και εργαλείων για την αξιολόγηση της ποιότητας της εκπαίδευσης στα σχολεία με τη μορφή της εξωτερικής αξιολόγησης και της αυτοαξιολόγησης και την προώθηση των καλών πρακτικών.

Επίσης, αναγνωρίζοντας τον καθοριστικό ρόλο των σχολείων στη δια βίου εκπαίδευση και επιθυμώντας τη στήριξή τους για την αντιμετώπιση των προκλήσεων, οι πρωτοβουλίες της ΕΕ κατευθύνονται σε τρεις τομείς³³¹: 1) την ανάπτυξη σχολείων

³²⁹ European Commission, Erasmus+ στο: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/about-erasmus/what-is-erasmus>.

³³⁰ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της ΕΕ (2001). Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Φεβρουαρίου 2001, περί ευρωπαϊκής συνεργασίας για την αξιολόγηση της ποιότητας στη σχολική εκπαίδευση (2001/166/ΕΚ), *Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 060 της 01/03/2001 σ. 0051 - 0053*, 1.3.2001. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32001H0166>.

³³¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των

καλύτερων με πρόσβαση σε εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, 2) τη στήριξη των εκπαιδευτικών και των διευθυντών σχολείων για παροχή άριστης διδασκαλίας και 3) βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας λειτουργίας των σχολικών μονάδων.

Στο παραπάνω πλαίσιο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει βελτιώσεις στην εκπαίδευση στις φυσικές επιστήμες, την τεχνολογία, τη μηχανική και τα μαθηματικά (STEM) μέσω της συνεργασίας των ανώτατων εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων, καθώς και των επιχειρήσεων, με τα σχολεία και αναπτύσσει διαδικτυακές κοινότητες και πόρους για τους επαγγελματίες της εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα, συνεργάζεται με τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) για τη συλλογή συγκριτικών δεδομένων που αφορούν το διδακτικό προσωπικό και για την παροχή τεχνικής υποστήριξης σε χώρες που επιθυμούν εκτεταμένες μεταρρυθμίσεις στην παιδεία. Τέλος, προτείνει αύξηση των δαπανών για την Εκπαίδευση θέτοντας στην υπηρεσία των κρατών μελών το Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, για την καλύτερη αντιστοιχία μεταξύ δεξιοτήτων και αγοράς εργασίας και την επίτευξη των δεικτών της ΕΕ για την εκπαίδευση, και την Έκθεση Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης³³², η οποία καταγράφοντας τις εξελίξεις των εκπαιδευτικών συστημάτων στην ΕΕ με επικαιροποιημένο τρόπο μέσα από ένα σύνολο δεικτών συμβάλλει στην αποτελεσματική χάραξη εκπαιδευτικών πολιτικών. και αναπτύσσει συνεργασίες με τρίτες χώρες στον τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Τέλος, δεν μπορεί να μη γίνει λόγος για τη συνεργασία της ΕΕ με την UNESCO σε θέματα ποιοτικής εκπαίδευσης. Οι δύο οργανισμοί έχουν μια πολύ στενή συνεργασία, η οποία τονίζεται emphatically ότι στη μια από τις 5 προτεραιότητες της ΕΕ στον ΕΧΕ, που είναι η βελτίωση της ισότητας, ποιότητας, συμπερίληψης και επιτυχίας για όλους

Περιφερειών, «Ανάπτυξη των Σχολείων και Άριστη Διδασκαλία για μια καλή αρχή στη Ζωή», Com/2017/0248 Final, Βρυξέλλες, 30.5.2017, Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A52017DC0248>.

³³² Ευρωπαϊκή Επιτροπή ΕΧΕ, Έκθεση Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης και κατάρτισης <https://education.ec.europa.eu/el/about-eea/education-and-training-monitor>.

σε εκπαίδευση και κατάρτιση, και συνίσταται η συνεργασία μεταξύ τους, καθώς και με το Συμβούλιο της Ευρώπης και τον Οργανισμό για Οικονομική Συνεργασία και Ανάπτυξη (OECD)³³³.

4.4. Ευρωπαϊκοί Θεσμοί και Δίκτυα για Ποιοτική Εκπαίδευση σε ΕΕ

Στο πλαίσιο όλων των παραπάνω η ΕΕ έχει δημιουργήσει οργανισμούς, θεσμούς και δίκτυα, τα οποία στο πλαίσιο της ενοποιητικής διαδικασίας διευκολύνουν τη διάδραση μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων και προωθούν τον Στόχο 4 οργανωμένα, συντονιστικά παρέχοντας την κατάλληλη τεχνογνωσία συμβάλλοντας στην πρόσβαση σε ποιοτική εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες, συμπεριλαμβανομένης και της επαγγελματικής κατάρτισης και τεχνικής εκπαίδευσης σε νέους και ενήλικες, ισότιμα.

4.4.1. Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (CEDEFOP)

Το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης³³⁴ θέτει ως πρωταρχικό του στόχο του την υπηρεσία των στρατηγικών της ΕΕ για τη βελτίωση της ποιότητας των εκπαιδευτικών υπηρεσιών σε επίπεδο κρατών μελών, μέσα από την επίτευξη ευρωπαϊκής συνεργασίας σε εκπαιδευτικά θέματα, τον σχεδιασμό και την εφαρμογή πολιτικών για τη επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και την προαγωγή αριστείας και κοινωνικής ένταξης.

Γενικότερα, με βάση και τους Harris & Clayton ιδιαίτερα στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, και σε μικρότερο βαθμό, στη γενική και στην τριτοβάθμια

³³³ Ό.π., Council of EU 2021b.

³³⁴ Ιδρύθηκε το 1975 στο Βερολίνο και από το 1991 μεταφέρθηκε στη Θεσσαλονίκη. Αποτελεί μη κερδοσκοπικό φορέα, που παρέχει υπηρεσίες στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τα κράτη μέλη, τις συνδεδεμένες χώρες (Νορβηγία, Ισλανδία), τους κοινωνικούς εταίρους και σε κάποιες δράσεις και χώρες υπό ένταξη. Βλ. σχετικά στον ιστότοπο της CEDEFOP: <https://www.cedefop.europa.eu/el>.

εκπαίδευση, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στα μαθησιακά αποτελέσματα³³⁵, τα οποία είναι: «δηλώσεις για το τι γνωρίζει, κατανοεί και μπορεί να κάνει ένας εκπαιδευόμενος μετά την ολοκλήρωση της μάθησης»³³⁶. Σύμφωνα με τους παραπάνω μάλιστα αυτό επηρέασε ριζικά και τη φύση της διδασκαλίας αλλά και τη συχνότητα και τον τρόπο αξιολόγησης των μαθημάτων.

Πρώτα από όλα, το CEDEFOP υποστηρίζει την υλοποίηση επαγγελματικής ανάπτυξης υψηλής ποιότητας, προσβάσιμης σε όλους τους εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευτές ΕΕΚ στην Ευρώπη. Αυτό αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη ποιότητας και συνάφειας στο πλαίσιο της καινοτομίας, της παγκοσμιοποίησης και των ραγδαίων κοινωνικών και τεχνολογικών μεταβολών (SDG4.7c).

Είναι σημαντικό, επίσης, ότι προωθεί πολιτικές και πρακτικές σχετικές με τις δεξιότητες των εκπαιδευομένων και την αναβάθμισή τους μέσα από τον Ευρωπαϊκό Δείκτη Δεξιοτήτων (ESI), ο οποίος βασίζεται στο τρίπτυχο της: ανάπτυξης δεξιοτήτων (skills development), ενεργοποίησης (skills activation) και αντιστοίχισης τους (skills matching)³³⁷ (SDG 4.4). Ακόμη, συλλέγει καλές πρακτικές και αναπτύσσει πολιτικές και εργαλεία για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και επαγγελματίες, διεξάγοντας

³³⁵ Roger, H. & Berwyn, Cl. (2019). «The current emphasis on learning outcomes, International Journal of Training Research», 17:2, 93-97, doi: 10.1080/14480220.2019.1644777.

³³⁶ CEDEFOP (2009). «Η στροφή προς τα μαθησιακά αποτελέσματα, τις πολιτικές και τις πρακτικές στην Ευρώπη». Σειρά αναφοράς 72. Λουξεμβούργο : Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

³³⁷ Ο Ευρωπαϊκός Δείκτης Δεξιοτήτων παρουσιάζει τις βελτιώσεις των συστημάτων δεξιοτήτων που έγιναν από την έκδοσή του το 2018, συμπεριλαμβανομένων τομέων που αξίζουν περαιτέρω προσοχή σε κάθε χώρα. Ο τελευταίος περιλαμβάνει 31 χώρες. Βλ. περισσότερα στον ιστότοπο της CEDEFOP, European skills index <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/european-skills-index>.

Όπως μάλιστα επισημαίνει ο εκτελεστικός διευθυντής του Cedefop, Jürgen Siebel: «Ο ευρωπαϊκός δείκτης δεξιοτήτων είναι ένα εργαλείο που έχει σχεδιαστεί για να βοηθήσει στην εφαρμογή του ευρωπαϊκού πλάνου κοινωνικών δικαιωμάτων . Για ένα αποτελεσματικό σύστημα δεξιοτήτων, είναι σημαντικό όχι μόνο να αναπτυχθούν κατάλληλα οι δεξιότητες, αλλά και να διασφαλιστεί η καλή μετάβαση από την εκπαίδευση στην εργασία και η κατάλληλη αντιστοίχιση των δεξιοτήτων που αποκτήθηκαν με εκείνες που απαιτούνται στον χώρο εργασίας».

έρευνες από τη μια για την ένταξη σε αγορά εργασίας των ατόμων που κινδυνεύουν να εγκαταλείψουν το σχολείο ή ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση³³⁸ και από την άλλη για την κατάρτιση των νέων που δεν εργάζονται, δεν έχουν απασχόληση και κατάρτιση (NEETs)³³⁹, ως πιο ευάλωτων ομάδων. Αναφορικά με τους πρώτους η CEDEFOP έχει αναπτύξει ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο επιδιώκοντας να παραμείνουν στην εκπαίδευση και να αποκτήσουν προσόντα όσοι κινδυνεύουν να εγκαταλείψουν και, αν εγκαταλείψουν, να επανενταχθούν και να εισαχθούν στην αγορά εργασίας³⁴⁰.

Είναι άκρως ενδιαφέρουσες και καινοτόμες οι θεματικές που περιλαμβάνει η εν λόγω εργαλειοθήκη: α) μια επιλογή από τις πιο επιτυχημένες πρακτικές EEK για την αντιμετώπιση των ELET (Early leaving from education and training), β) μια επισκόπηση των προφίλ των μαθητών σε κίνδυνο και προστατευτικούς παράγοντες, γ) εμπνευσμένες προσεγγίσεις παρέμβασης με συμβουλές επιτυχίας, δ) εργαλεία προβληματισμού και σχέδια αξιολόγησης για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους παρόχους μάθησης, ε) σχέδια δράσης για την ανάπτυξη συνολικής στρατηγικής για την αντιμετώπιση του ELET, στ) εργαλειοθήκες και εργαλεία για την αντιμετώπιση του ELET που εφαρμόζονται στην Ευρώπη με στοιχεία της επιτυχίας τους, ζ) ενημερωμένα στατιστικά στοιχεία και δεδομένα³⁴¹. Αξιοσημείωτο είναι και το ότι δίνει τη δυνατότητα να γίνει κάποιος Πρεσβευτής μέσω της δημιουργίας δικτύου και κάνοντας διάχυση των αποτελεσμάτων της έρευνάς του, ανταλλάσσοντας καλές

³³⁸ Εργαλειοθήκη EEK για την αντιμετώπιση της πρόωρης αποχώρησης.

³³⁹ Η λέξη NEET αποτελεί αρκτικόλεξο του «Μη απασχόληση, εκπαίδευση, κατάρτιση» στην ΕΕ. Η έννοια των NEET – νέοι που δεν βρίσκονται σε απασχόληση, εκπαίδευση ή κατάρτιση – ήταν χρήσιμη για να μπορέσουν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής να αντιμετωπίσουν καλύτερα τις διαφορές μεταξύ των νέων και της αγοράς εργασίας. Η έννοια περιγράφει την κατάσταση νέων από 15 έως 29 ετών στην Ευρώπη με στόχο να γίνει κατανοητή η ευαλωτότητά τους και να παρακολουθηθεί καλύτερα η προβληματική πρόσβασή τους στην αγορά εργασίας. Βλ. περισσότερες λεπτομέρειες σε ιστότοπο της Eurofound, NEETs: <https://www.eurofound.europa.eu/topic/neets>.

³⁴⁰ CEDEFOP, VET toolkit for tackling early leaving <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving>.

³⁴¹ Ο.π., CEDEFOP <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/blog/welcome>.

πρακτικές και τεχνογνωσία³⁴². Με όλα τα παραπάνω συμβάλλει, επομένως, άμεσα στην επίτευξη της ποιοτικής εκπαίδευσης (SDG4.4, 4.5). Αναφορικά με τους NEETs είναι σημαντική η εργαλειοθήκη που ανέπτυξαν για την αύξηση των επαγγελματικών δεξιοτήτων τους, ώστε να επιτευχθεί η αύξηση του αριθμού των νέων που έχουν απασχόληση και αξιοπρεπή εργασία (SDG 4.4)³⁴³.

Πολύ σημαντικές κρίνονται, όμως, και οι πρωτοβουλίες που ανέπτυξε ο οργανισμός στην εποχή του κορωνοϊού για να εξασφαλιστεί ότι η συνέχιση της μάθησης για όλους τους εκπαιδευόμενους, καθώς και για την υποστήριξη δασκάλων και εκπαιδευτών ΕΕΚ που έπρεπε να προσαρμοστούν στις νέες έκτακτες συνθήκες μετατρέποντας τις φυσικές τάξεις και τους χώρους εργασίας σε ψηφιακά περιβάλλοντα μάθησης³⁴⁴. Στην ουσία μελετήθηκαν οι προκλήσεις που δημιούργησε η πανδημία: απουσία πρόσβασης σε εξοπλισμό και σύνδεσης στο διαδίκτυο για την παροχή εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, έλλειψη ψηφιακών δεξιοτήτων και ικανοτήτων για την αποτελεσματική χρήση των πλατφορμών, έλλειψη εμπειρίας στη δημιουργία ψηφιακού διδακτικού περιεχομένου και στην παροχή ηλεκτρονικής μάθησης και σε άλλες παιδαγωγικές παιδαγωγικές εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην ΕΕΚ, ανησυχίες σχετικά με τους κινδύνους που ενέχει η εξ αποστάσεως διδασκαλία, όπως ζητήματα απορρήτου, πνευματικών δικαιωμάτων και προστασίας δεδομένων. Οι έρευνες σε 7 ευρωπαϊκές χώρες επικεντρώθηκαν στο πώς θα συνεχιστεί η εκπαίδευση σε παιδιά οικογενειών ευάλωτων και επιρρεπών σε βία, κακομεταχείριση και εγκατάλειψη³⁴⁵. Επιτονίζεται μάλιστα η ανάγκη για εμπλουτισμό των προσόντων και συνεχή επαγγελματική εξέλιξη των εκπαιδευόμενων, για ευημερία και ηθική ικανοποίηση από εργασία, για την προώθηση της ένταξης, τον σχεδιασμό περιβαλλόντων μάθησης χωρίς αποκλεισμούς (στο σχολείο και την εργασία) και την υποστήριξη μαθητών σε κίνδυνο και που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο, για καλλιέργεια ψηφιακών και πράσινων

³⁴² Ό.π., CEDEFOP <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/ambassadors/become-ambassador>.

³⁴³ Ό.π., CEDEFOP <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/neets>.

³⁴⁵ Βλ. περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο της CEDEFOP: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/blog/coronavirus-distance-learning-increases-dropout-risk-vulnerable-learners>.

δεξιοτήτων, για την εφαρμογή καινοτόμων και μαθητοκεντρικών παιδαγωγικών στην ΕΕΚ και διασύνδεση σχολείων και επιχειρήσεων. Το mentoring και η μαθητεία με τη διασφάλιση μάθησης μέσα από δράση στην πράξη σε χώρο εργασίας αποτελούν βασικά στοιχεία που προωθεί ο οργανισμός.

Αντικείμενο συζήτησης αποτελεί η πρόσβαση στην ποιοτική εκπαίδευση, και μάλιστα των μεταναστών και υπηκόων τρίτων χωρών, μέσα από μια διαπολιτισμική διάσταση της δια βίου μάθησης³⁴⁶, όπου στην ουσία αξιοποιείται η διαφορετικότητα ως στοιχείο εμπλουτισμού της διδασκαλίας στα σχολικά και εξωσχολικά προγράμματα.

Εξίσου σημαντική και η συμβολή του CEDEFOP στην εστίαση στην εκπαίδευση των ενηλίκων, η οποία καταφέρθηκε σε εκδήλωση με τίτλο: «Έπάνω και μπροστά: δεξιότητες για ένα πιο ανθεκτικό εργατικό δυναμικό της ΕΕ»³⁴⁷, όπου αντικείμενο διερεύνησης αποτέλεσε πώς οι άνθρωποι θα αποκτήσουν τις δεξιότητες που χρειάζονται για να προσαρμοστούν σε μια ταχέως μεταβαλλόμενη αγορά εργασίας, δεδομένου ότι έρευνες έχουν καταδείξει την έλλειψη δεξιοτήτων ή την αναντιστοιχία³⁴⁸. Ο κ. Siebel³⁴⁹ μάλιστα στην ερώτηση γιατί η μάθηση στην εργασία αποτελεί σημαντικό συμπλήρωμα της επίσημης κατάρτισης, σημείωσε ότι έξυπνες και επεκτατικές πολιτικές για τη μάθηση στον χώρο εργασίας που ενδυναμώνουν τους ανθρώπους αποδίδουν όσον αφορά την ευημερία των εργαζομένων και την εταιρική

³⁴⁶ Στο πλαίσιο διαδικτυακού σεμιναρίου στις 24.5.2022 στις Βρυξέλλες, όπου παρουσιάστηκε η παρέμβαση της Ειρήνης Ψηφίδου του CEDEFOP με θέμα: « ΕΕΚ και Ένταξη: μια ευρωπαϊκή εικόνα». Διαθέσιμη στον ιστότοπο: https://www.cedefop.europa.eu/files/vet_and_inclusion_a_european_picture_presentation.pdf.

³⁴⁷ Bruegel <https://www.bruegel.org/event/and-ahead-skills-more-resilient-eu-workforce>.

³⁴⁸ Σε μια υβριδική εκδήλωση που διοργανώθηκε από το CEDEFOP ο εκτελεστικός διευθυντής του Οργανισμού Jürgen Siebel στις 26 Ιανουαρίου δήλωσε στους συμμετέχοντες ότι, αν και η επίσημη εκπαίδευση είναι ζωτικής σημασίας, πρέπει να γίνουν περισσότερα για να κατανοηθεί καλύτερα τι προωθεί τη μάθηση στην εργασία.

³⁴⁹ Ως εκτελεστικός διευθυντής, είναι υπεύθυνος για τη διαχείριση των εργασιών του Οργανισμού.

βάση³⁵⁰. Σύμφωνα μάλιστα με τη δεύτερη έρευνα γνώμης³⁵¹ γενικότερα οι ερωτηθέντες σε όλα τα κράτη μέλη εκτιμούν ότι η εκπαίδευση ενηλίκων και η συνεχιζόμενη επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση πρέπει να αποτελούν προτεραιότητα για επενδύσεις στη χώρα τους.

Τέλος, το CEDEFOP αξιοποιεί το Ευρωπαϊκό Έτος δεξιοτήτων Ευρωπαϊκό Έτος Δεξιοτήτων 2023 (EYS2023) δεσμευόμενο να υπερασπιστεί τις δεξιότητες των ανθρώπων συνδέοντας τις εθνικές πολιτικές με αυτές της ΕΕ. Ο κ. Siebel υπογραμμίζει ότι πρόκειται για μια «επανάσταση δεξιοτήτων» στο πλαίσιο του γενικότερου οικολογικού και ψηφιακού μετασχηματισμού των κοινωνιών, η οποία για τον οργανισμό «θα πρέπει να αφορά την οικοδόμηση δεξιοτήτων και την καλύτερη δυνατή χρήση τους, τη διεύρυνση του δυναμικού μάθησης σε θέσεις εργασίας, το κλείσιμο των κενών και ελλείψεων δεξιοτήτων, την άμβλυνση των αναντιστοιχιών δεξιοτήτων, τη δημιουργία καλών συστημάτων συνεχούς επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης (CVET) και υποστήριξης σταδιοδρομίας, και αξιοποίηση υποσχόμενων ευκαιριών κινητικότητας».

Εδώ αξίζει να αναφερθεί ότι το CEDEFOP για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων του κορωνοϊού ανέπτυξε και δύο πρωτοβουλίες κομβικές για την καλλιέργεια δεξιοτήτων:

³⁵⁰ CEDEFOP The European Year of Skills brings Cedefop centre-stage <https://www.cedefop.europa.eu/en/news/european-year-skills-brings-cedefop-centre-stage>.

³⁵¹ CEDEFOP (2020). Αντιλήψεις για την εκπαίδευση ενηλίκων και τη συνεχιζόμενη επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ευρώπη: δεύτερη έρευνα γνώμης: Vol. 1 Κράτη μέλη. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων. Σειρά αναφοράς No 117. <http://data.europa.eu/doi/10.2801/6647>.

Βλ. περισσότερες πληροφορίες για αυτήν σε CEDEFOP Opinion survey on VET: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/opinion-survey-on-vet> . Βλ. τα αποτελέσματα για Ελλάδα: https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/opinion-survey-on-vet?visualisation=HIGHLIGHTS&topic=group0&question=QH1TH_Q&answer=QH1TH_A1&subset=EducationLevel&subsetVal=All&country=EL&countryB=EU28.

«ευφυία δεξιοτήτων» (skills intelligence)³⁵² and Skills OVATE³⁵³, συμβάλλοντας στον στόχο 4.4. ακόμα πιο ενεργητικά.

4.4.2. Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας (European Institute of Innovation and Technology-EIT)

Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Καινοτομίας και Τεχνολογίας³⁵⁴ αποτελεί ανεξάρτητο φορέα της ΕΕ με σκοπό να προωθήσει την έρευνα και την καινοτομία στην Ευρώπη, αποτελώντας αναπόσπαστο κομμάτι του προγράμματος «Ορίζων 2020» (“Horizon 2020”)³⁵⁵. Οι δραστηριότητές του προωθούν κατά αποκλειστικότητα την ποιοτική εκπαίδευση, καθώς οι στρατηγικοί του στόχοι είναι: η αύξηση της βιώσιμης ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας, η ενίσχυση της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας μέσα από την αξιοποίηση του «Τριγώνου της γνώσης»³⁵⁶ (SDG 4.4.).

Σημειωτέον ότι και οι 3 πυλώνες δραστηριοτήτων του προωθούν τους υποστόχους για την ποιοτική εκπαίδευση, καθώς εμπεριέχουν την έννοια κλειδί που είναι η επιχειρηματικότητα σε ένα πλαίσιο εκπαιδευτικό και η οποία συνδέεται με την καλλιέργεια και απόκτηση αντίστοιχων δεξιοτήτων: 1) Οι κοινότητες γνώσης και καινοτομίας, οι οποίες είναι δυναμικές και δημιουργικές συνεργασίες που αξιοποιούν

³⁵² Με βάση έρευνες παρέχονται πληροφορίες και στοιχεία σχετικά με τις τρέχουσες και μελλοντικές δεξιότητες και τις τάσεις της αγοράς εργασίας στο CEDEFOP Skills Intelligence: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/skills-intelligence>.

³⁵³ Το εν λόγω εργαλείο προσφέρει λεπτομερείς πληροφορίες σχετικά με τις θέσεις εργασίας και τις δεξιότητες που απαιτούν οι εργοδότες με βάση τις διαδικτυακές αγγελίες εργασίας (OJAs) σε 28 ευρωπαϊκές χώρες. Τροφοδοτείται από την κοινή εργασία του CEDEFOP και της Eurostat στο πλαίσιο του Web Intelligence Hub. Βλ. περισσότερες πληροφορίες στο CEDEFOP Skills-OVATE <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/skills-online-vacancies>.

³⁵⁴ Ιδρύθηκε το 2008 με έδρα τη Βουδαπέστη της Ουγγαρίας.

³⁵⁵ European Parliament and Council (2008). Regulation of the European Parliament and of the Council of 11 March 2008 establishing the European Institute of Innovation and Technology, (EC) No 294/2008, Official Journal of the European Union L 97/1, 11.3.2008. Διαθέσιμο στον: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:097:0001:0012:EN:PDF>.

³⁵⁶ Ο.π., Μπουτσιούκη 2017, σ. 112.

την ευρωπαϊκή καινοτομία και επιχειρηματικότητα για να βρουν λύσεις σε μεγάλες κοινωνικές προκλήσεις σε τομείς με υψηλές δυνατότητες καινοτομίας – και να δημιουργήσουν ποιοτικές θέσεις εργασίας και ανάπτυξη. Έτσι, ενθαρρύνουν το πέρασμα από την έρευνα στην αγορά εργασίας με τη δημιουργία θερμοκοιτίδων και επιταχυντών επιχειρήσεων σε θέματα, όπως η κλιματική αλλαγή, η εξασφάλιση βιώσιμων πηγών ενέργειας, ο ψηφιακός και πολιτιστικός μετασχηματισμός, η βιωσιμότητα των τροφίμων, η βελτίωση ποιότητας ζωής και η βιωσιμότητα συστημάτων υγείας και κοινωνικής ασφάλισης, η ανταγωνιστικότητα στη βιομηχανία³⁵⁷. 2) Η τόνωση της επιχειρηματικότητας και η αύξηση της αναγνώρισης των επιχειρηματιών μέσα από «Στρογγυλή τράπεζα του EIT για τους επιχειρηματίες», τα «Βραβεία EIT» για τους δημιουργούς των νεοφυών επιχειρήσεων (“start-ups”) και το καινοτόμο πρόγραμμα του EIT Jumpstarter ³⁵⁸, που δίνουν τη δυνατότητα μια καινοτόμα ιδέα να υλοποιηθεί με διευκόλυνση της χρηματοδότησης και την ενίσχυση των επιχειρηματικών δεξιοτήτων. 3) Η εκπαίδευση αποτελεί βασικό επίπεδο δραστηριοτήτων για τη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού προτύπου μεγαλύτερης αποτελεσματικότητας και υψηλής ποιότητας, προκειμένου να εφαρμοστεί στα ευρωπαϊκά ανώτατα ιδρύματα. Η επιχειρηματικότητα, η καινοτομία, η δημιουργικότητα και η ηγεσία είναι τα στοιχεία που καλλιεργούνται για την εκπαίδευση της νέας γενιάς επιχειρηματιών σε επίπεδο πτυχιακών, μεταπτυχιακών και διδακτορικών σπουδών. Για την πιστοποίηση της ποιότητας μάλιστα καθιέρωσαν το σήμα EIT Label³⁵⁹, το οποίο εμπεριέχει πέρα από τα μαθησιακά αποτελέσματα³⁶⁰,

Επίσης, το EIT προωθεί και την ισότιμη πρόσβαση για όλες τις γυναίκες και άνδρες στην τεχνική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση με την αναθεωρημένη

³⁵⁷ Ibid, 113-114. Περισσότερες πληροφορίες και στον ιστότοπο του European Institute of Innovation and Technology “Knowledge and Innovation Communities: <https://eit.europa.eu/our-communities/eit-innovation-communities>.

³⁵⁸ EIT Jumpstarter <https://eitjumpstarter.eu/why-eit-jumpstarter/>.

³⁵⁹ EIT Labels <https://eit.europa.eu/our-activities/education/eit-label> .

³⁶⁰ European Institute of Innovation and Technology (EIT). (2021). “Quality for learning” EIT Quality Assurance and Learning Enhancement Model, revised edition. Διαθέσιμο στο: https://eit.europa.eu/sites/default/files/eit_label_handbook_degree_programmes_-_final.pdf.

Πολιτική για την Ισότητα των Φύλων που καλύπτει τα έτη 2022-2027³⁶¹, η οποία περιλαμβάνει ένα σχέδιο για την ισότητα των φύλων (GEP) και για την ενίσχυση των γυναικών, της γυναικείας επιχειρηματικότητας και ηγεσίας σε όλα τα επίπεδα. Αξίζει να τονιστεί ότι η ΕΕ γενικότερα θέτει την ισότητα των δύο φύλων ως βάση για τις πολιτικές της στο πλαίσιο και της Στρατηγικής «Gender Equality Strategy 2020-2025»³⁶². Ακόμη, μακροπρόθεσμος στόχος του ΕΙΤ είναι η ενδυνάμωση των γυναικών επιχειρηματιών και η καλλιέργεια της γυναικείας ηγεσίας με την αύξηση του αριθμού των κοριτσιών ηλικίας 12 έως 18 ετών που ενδιαφέρονται για την τεχνολογία, την καινοτομία, την ψηφιοποίηση, την επιχειρηματικότητα και την ηγεσία³⁶³.

Είναι πολύ σημαντική η συμβολή του Ινστιτούτο σε αυτό, καθώς η κοινότητα του ΕΙΤ εμπλουτίζεται με γυναίκες επιχειρηματίες, μηχανικούς και καινοτόμους που έχουν επηρεάσει σε μεγάλο βαθμό τις τοπικές τους κοινότητες καθώς και τις διεθνείς και οι οποίες αποτελούν πλέον το παράδειγμα και καθοδηγούν μελλοντικές γυναίκες επιχειρηματίες σε θέματα όπως: επιχειρηματικότητα στον αγροδιατροφικό τομέα³⁶⁴, διαγωνισμός RIS για την υποστήριξη των καλύτερων καινοτόμων γυναικών (π.χ. επαγγελματίες, ερευνητές, επιχειρηματίες) διαδραματίζουν ηγετικό ρόλο στην αντιμετώπιση των προκλήσεων από οικονομικές, περιβαλλοντικές ή κοινωνικές επιπτώσεις, μέσα από την καλλιέργεια της δεξιότητάς τους στο pitching³⁶⁵, η αύξηση

³⁶¹ Από τον Δεκέμβριο του 2022. European Institute of Innovation and Technology (EIT) (2022). «EIT GENDER EQUALITY POLICY 2022-2027».

³⁶² European Commission (2020b). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions. “A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025”, COM/2020/152 final, Brussels 5.3.2020. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2020:152:FIN>.

³⁶³ EIT Women Entrepreneurship and Leadership διαθέσιμο στο: <https://eit.europa.eu/our-activities/entrepreneurship/women-entrepreneurship-and-leadership>.

³⁶⁴ EWA Empowering Women in Agrifood διαθέσιμο στο: <https://www.eitfood.eu/projects/ewa-empowering-women-in-agrifood-2022>.

³⁶⁵ EIT Manufacturing LEADERS – Women Innovators in Manufacturing at EIT RIS, διαθέσιμο στο: <https://www.eitmanufacturing.eu/calls/leaders-call-now-open/?msclkid=7619be08cf7a11ec89b849ec27434e61>.

του ενδιαφέροντος των κοριτσιών 13-18 ετών να σπουδάσουν γεωεπιστήμες και κλάδους μηχανικής³⁶⁶, η ενασχόληση με την αστική κινητικότητα³⁶⁷.

4.4.3. Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (European Training Foundation-ETF)

Το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Κατάρτισης (ETF) είναι ένας οργανισμός της ΕΕ που έχει ως στόχο την παροχή υψηλής ποιότητας επαγγελματικής εκπαίδευσης παρέχοντας στήριξη και τεχνογνωσία στις γειτονικές χώρες της ΕΕ για να μεταρρυθμίσουν τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισής τους³⁶⁸. Η ποιοτική αναβάθμιση των εκπαιδευτικών συστημάτων των γειτονικών χωρών υλοποιείται με μια σειρά δράσεις που πιστοποιούν την υπηρεσία του Στόχου 4: 1) προαγωγή δια βίου μάθησης, δημιουργία αυξημένων δυνατοτήτων απασχόλησης, κατάρτιση εκπαιδευτικών, διασφάλιση ορθής διακυβέρνησης, διαφάνειας και ποιότητας στην επαγγελματική εκπαίδευση, ισότιμη πρόσβαση στα εκπαιδευτικά συστήματα για γυναίκες και μειονότητες λόγω της ευαλωτότητάς τους, προώθηση επιχειρηματικής μάθησης, αναβάθμιση και διάχυση παιδαγωγικών με τη χρήση των τεχνολογιών, ανάπτυξη δεξιοτήτων για καταπολέμηση φτώχειας και διαμόρφωση του προφίλ δεξιοτήτων των μεταναστών προς διευκόλυνση της εργασιακής τους ένταξης. Η προσφορά του είναι ιδιαίτερη, καθώς μέσα από ομάδες εταιρών που είναι: τα επιλέξιμα κράτη για ένταξη στην ΕΕ³⁶⁹, τα επιλέξιμα κράτη για υποστήριξη στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού Μηχανισμού Γειτονίας και Εταιρικής

³⁶⁶ Το έργο ENGIE του EIT RawMaterials διαθέσιμο στο: <https://www.engieproject.eu/>.

³⁶⁷ Το UnternehmerTUM, Women in Urban Mobility διαθέσιμο στο: <https://www.unternehmertum.de/en/landingpages/women-in-urban-mobility> και Το Πρόγραμμα Γυναικών Καινοτόμων μας στην Αστική Κινητικότητα (UnternehmerTUM GmbH, Female Innovators in Urban Mobility Program 2022) διαθέσιμο στο: <https://www.unternehmertum.de/en/landingpages/female-innovators-in-urban-mobility-program>.

³⁶⁸ Το Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Κατάρτισης άρχισε να λειτουργεί το 1994 με έδρα το Τορίνο της Ιταλίας. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. στον ιστότοπο του ETF <https://www.etf.europa.eu/en>.

³⁶⁹ Αλβανία, Βοσνία, Ερζεγοβίνη, Ισλανδία, Κοσσυφοπέδιο, Μαυροβούνιο, πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας, Σερβία, Τουρκία.

Σχέσης³⁷⁰, η Ρωσία, οι χώρες της Κεντρικής Ασίας, οι Ευρωπαϊκοί Οργανισμοί (CEDEFOP, Eurofound, ΕΤΑΑ, ΕΤΕπ), οι διεθνείς οργανισμοί (ΟΗΕ, ΟΟΣΑ, Παγκόσμια Τράπεζα) επιχειρεί την ανάπτυξη και αξιοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου προάγοντας τη γνώση και τις δεξιότητες σε δια βίου μάθηση, μετουσιώνοντάς τες σε ανάπτυξη που συμβάλλει τόσο στην ατομική όσο και συλλογική ευημερία.

4.4.4. Eurydice

Το Δίκτυο ΕΥΡΥΔΙΚΗ είναι το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πληροφόρησης για την εκπαίδευση που παρέχει πληροφορίες για την οργάνωση και τη λειτουργία των εκπαιδευτικών συστημάτων στην Ευρώπη, καθώς και αξιόπιστες αναλύσεις των ευρωπαϊκών πολιτικών στον τομέα της Εκπαίδευσης³⁷¹. Ο ρόλος του είναι συντονιστικός μεταξύ των ευρωπαϊκών φορέων και καθοριστικός, καθώς μέσα από αναλύσεις και πληροφόρηση που παρέχει στους χαράσσοντες εκπαιδευτική πολιτική οδηγεί σε λήψη τεκμηριωμένων αποφάσεων καθοριστικών για την προσέγγιση της ποιοτικής εκπαίδευσης. Η συνεργασία που αναπτύσσει το δίκτυο με ευρωπαϊκούς και διεθνείς οργανισμούς, όπως η Eurostat, το CEDEFOP, η UNESCO, η ΟΟΣΑ και το CRELL, ενισχύει το έργο του εν λόγω δικτύου για στοχευμένες ποιοτικές πολιτικές παρεμβάσεις.

4.4.5. E-twinning

Αποτελεί ένα ισχυρό ψηφιακό δίκτυο για την εκπαίδευση στην ΕΕ, όπου οι δάσκαλοι και το σχολικό προσωπικό γίνονται μέρος της «Κοινότητας για τα σχολεία στην Ευρώπη». Οι εγγεγραμμένοι εκπαιδευτικοί έχουν τη δυνατότητα σε συνεργασία με εκπαιδευτικούς άλλων χωρών να πραγματοποιούν συνεργατικά έργα στο πλαίσιο του Erasmus+, να διοργανώνουν επιτόπιες ή διαδικτυακές δραστηριότητες και συναντήσεις

³⁷⁰ Αζερμπαϊτζάν, Αίγυπτος, Αρμενία, Αλγερία, Γεωργία, Ιορδανία, Ισραήλ, Λευκορωσία, Λίβανος, Λιβύη, Μαρόκο, Μολδαβία, Ουκρανία, Παλαιστίνη, Συρία, Τυνησία.

³⁷¹ Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο ΕΥΡΥΔΙΚΗ (Eurydice) λειτουργεί από το 1980 και συντονίζεται από τον Εκτελεστικό Οργανισμό Εκπαίδευσης και Πολιτισμού (EACEA), με έδρα τις Βρυξέλλες. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. στον επίσημο ιστότοπο για το Ευρωπαϊκό Δίκτυο ΕΥΡΥΔΙΚΗ (Eurydice) <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/>.

σε περιβάλλον twin space. Είναι σημαντικό ότι η πλατφόρμα και το δίκτυο αναγνωρίζει το έργο των εκπαιδευτικών χορηγώντας τις «εθνικές και ευρωπαϊκές ετικέτες ποιότητας», ενώ αυτά που διακρίνονται αποσπών Ευρωπαϊκά Βραβεία. Πέρα όμως από τις συνέργειες με τα έργα, παρέχει η διαδικτυακή αυτή πλατφόρμα δυνατότητα παρακολούθησης συνεδρίων με ένα θέμα κοινό, σεμιναρίων και αποθετηρίου καλών πρακτικών μεταξύ ομοτίμων. Το πιο σημαντικό είναι ότι οι e-twinners επωφελούνται από διαδικτυακά σεμινάρια (webinars: συνήθως δύο συνεδρίες με διάδραση) και εκπαιδευτικά μαθήματα τύπου MOOC (Massive Open Online Courses: έχουν διάρκεια 4-6 εβδομάδων και απαιτούν 12 – 25 ώρες εκμάθησης κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου), ή απλά σύντομα διαδικτυακά μαθήματα και προγράμματα αυτοδιδασκαλίας. Κομβικός ο ρόλος των πρεσβευτών eTwinning, που είναι η ψυχή της κοινότητας, καθώς επιλέγονται σε εθνικό επίπεδο και παρέχουν εκπαίδευση και υποστήριξη. Σημειωτέον ότι κάθε χώρα έχει το δικό της Εθνικό συντονιστή. Για την Ελλάδα είναι ο «Διόφαντος», Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων (ITYE - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ). Από το 2022, οι πλατφόρμες School Education Gateway και eTwinning της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συγχωνεύτηκαν στην Ευρωπαϊκή πλατφόρμα σχολικής εκπαίδευσης (European School Education Platform)³⁷². Η συμβολή του δικτύου καθοριστική για την ποιοτική εκπαίδευση, ιδίως στην ψηφιακή εποχή, καθώς υπηρετεί τις 3 αρχές: της πιο πράσινης, πιο συμπεριληπτικής (χωρίς αποκλεισμούς) και ψηφιακής εκπαίδευσης στο πλαίσιο της ΕΕ.

4.5. Ψηφιακός Γραμματισμός και Ποιοτική Εκπαίδευση στην ΕΕ

Το Συμβούλιο της ΕΕ ήδη από το 2016 συνέστησε την αύξηση των επιπέδων ψηφιακών ικανοτήτων μεταξύ των μαθητών όλων των ηλικιών, ως σημαντική προϋπόθεση για την ενίσχυση της ικανότητάς τους να συμμετέχουν ενεργά στη δημοκρατική ζωή καθώς και για την ενίσχυση της απασχολησιμότητάς τους.

Βάσει μάλιστα της Κοινής Έκθεσης του Συμβουλίου και της Επιτροπής και στο πλαίσιο των 4 στρατηγικών στόχων της ΕΚ 2020, ένας από τους οποίους ήταν η

³⁷² Ιστοσελίδα της Πλατφόρμας Ευρωπαϊκής Σχολικής Εκπαίδευσης- European School Education Platform για το e-twinning <https://www.etwinning.gr/etwinning/etwinning>.

ενίσχυση της δημιουργικότητας, καινοτομίας και επιχειρηματικότητας σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης και προτάθηκε η ανοικτή και καινοτόμος εκπαίδευση και κατάρτιση, κυρίως πλήρως εντεταγμένη στην ψηφιακή εποχή³⁷³.

Στο πλαίσιο αυτό τα κράτη μέλη συστήθηκε να εστιάσουν: 1) σε διερεύνηση των καινοτόμων και δυναμικών παιδαγωγικών μεθόδων, όπως η διεπιστημονική διδασκαλία και οι συνεργατικές μέθοδοι, για προώθηση χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης, κυρίως για μειονεκτούντες και άτομα με αναπηρίες, 2) συνεργασία μεταξύ της εκπαιδευτικής κοινότητας και της κοινωνίας πολιτών και τοπικής κοινότητας, 3) συνέργεια εκπαίδευσης, έρευνας και καινοτομίας, 4) χρήση ΤΠΕ για ποιοτική εκπαίδευση, 5) ποιοτικά ανοικτά και ψηφιακά εκπαιδευτικά μέσα και παιδαγωγικές μέθοδοι μέσω ευρωπαϊκών δικτύων και πλατφορμών και 6) ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης (τυπικής, μη τυπικής και άτυπης)³⁷⁴. Ακόμα, στον στρατηγικό στόχο για την παροχή υψηλής ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευσης, το οποίο αναλύθηκε σε προηγούμενη ενότητα του εν λόγω κεφαλαίου, προτάθηκε η ενίσχυση της κριτικής σκέψης, καθώς και εξοικείωση με την πληροφορική και τα μέσα επικοινωνίας, συμβάλλοντας στην προώθηση του ψηφιακού γραμματισμού και των ψηφιακών δεξιοτήτων, οι οποίες μπαίνουν σε προτεραιότητα.

Εν γένει, η ΕΕ θέτει ως μία από τις άμεσες προτεραιότητές της τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού συστήματος υψηλού ψηφιακού επιπέδου και ποιοτικής απόδοσης, προκειμένου να διευκολύνει την ψηφιακή μετάβαση (digital transition)³⁷⁵ των πολιτών στο γενικότερο πλαίσιο του ψηφιακού μετασχηματισμού των ευρωπαϊκών

³⁷³ Συμβούλιο της ΕΕ και Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015). Κοινή έκθεση για το 2015 του Συμβουλίου και της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή του στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης (ΕΚ 2020) Νέες προτεραιότητες για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης (2015/C 417/04), 15.12.2015 Διαθέσιμη στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215\(02\)&from=EL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215(02)&from=EL).

³⁷⁴ Ibid, σ. 9.

³⁷⁵ Η Πράσινη και Ψηφιακή μετάβαση μία από τις 6 προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

κοινωνιών³⁷⁶. Ειδικότερα, ως προς την απόκτηση δεξιοτήτων στους Ευρωπαίους πολίτες θέτει ως στόχο: α) οι κατηρτισμένοι σε ΤΠΕ να φτάσουν τα 20 εκατ. και να υπάρξει σύγκλιση των φύλων και β) οι βασικές ψηφιακές δεξιότητες να αποκτηθούν τουλάχιστον από το 80% του πληθυσμού.

Η ψηφιακή μάθηση κρίνεται άκρως απαραίτητη πρωτίστως για την εξασφάλιση θέσεων εργασίας και βεβαίως για ένα βιώσιμο μέλλον εν γένει. Για αυτό η ΕΕ θέτει ως προτεραιότητά της τη δια βίου μάθηση για την απόκτηση ψηφιακών ικανοτήτων και δεξιοτήτων καθώς και τη διασφάλιση της ισότητας στη διαδικασία της ψηφιακής μετάβασης.

Ωστόσο, παρόλο που η Ευρώπη παραμένει οικονομικά ανταγωνιστική περίπου δύο στους πέντε Ευρωπαίους ηλικίας 16-74 ετών εξακολουθούν να στερούνται αυτές τις δεξιότητες, ενώ παρά την υψηλότερη βαθμολογία στον γραμματισμό σε πληροφορίες και υπολογιστές, το 2018 οι γυναίκες φοιτήτριες σε Τμήματα Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ICT) αντιπροσώπευαν μόλις το 18% ³⁷⁷, σύμφωνα με τα κύρια ευρήματα του International Computer and Information Literacy Study (ICILS)³⁷⁸.

³⁷⁶ Η Ψηφιακή δεκαετία της Ευρώπης: οι ψηφιακοί στόχοι για το 2030. Απώτερος στόχος η δημιουργία ενός καλύτερου κόσμου ανθρώπινου, βιώσιμου και ψηφιακού. Οι 4 πυλώνες: οι δεξιότητες, ο ψηφιακός μετασχηματισμός των επιχειρήσεων, οι ασφαλείς και βιώσιμες ψηφιακές υποδομές και η ψηφιοποίηση των δημόσιων υπηρεσιών. Βλ. περισσότερα στον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Europe's Digital Decade: digital targets for 2030: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en.

³⁷⁷ European Commission (2019). The 2018 International Computer and Information Literacy Study (ICILS), Main findings and implications for education policies in Europe. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

³⁷⁸ Το έργο του ICILS είναι να: α) καταγράφει και μετρά τις διεθνείς διαφορές στην παιδεία υπολογιστών και πληροφοριών (CIL) των μαθητών, δηλαδή στην ικανότητα των μαθητών να χρησιμοποιούν υπολογιστές για να ερευνούν, να δημιουργούν και να επικοινωνούν προκειμένου να συμμετέχουν αποτελεσματικά στο σπίτι, στο σχολείο, στο χώρο εργασίας και στην κοινότητα, β) συλλέγει δεδομένα από το σπίτι και το σχολικό περιβάλλον των μαθητών, γ) παρέχει στα εκπαιδευτικά συστήματα και στους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής μια

Ιδιαίτερη αναφορά στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει στο Ψήφισμα του Συμβουλίου της ΕΕ σχετικά με ένα στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης προς τον Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης και πέραν αυτού (2021-2030) με το οποίο η ΕΕ θέτει ως στόχο μέχρι το 2030 το ποσοστό των μαθητών της όγδοης τάξης που έχουν χαμηλές επιδόσεις στη γνώση υπολογιστών και πληροφορικής να είναι λιγότερο από το 15%³⁷⁹. Αυτός ο στόχος επισημαίνεται πως θα βασίζεται στη Διεθνή Μελέτη Υπολογιστών και Πληροφοριακής Παιδείας (ICILS) της IEA³⁸⁰.

Επιπλέον, έχει μάλιστα συσταθεί Ομάδα Εργασίας Στρατηγικού Πλαισίου για τον Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης με τίτλο: «Ψηφιακή Εκπαίδευση: Μάθηση, κατάρτιση και αξιολόγηση (DELTA)» για τη συνεργασία, τον συντονισμό και την ανταλλαγή πληροφοριών και βέλτιστων πρακτικών μεταξύ των κρατών μελών³⁸¹. Το έργο της εν λόγω ομάδας ιδιαίτερα σημαντικό για τη χάραξη εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων, καθώς υποστηρίζει την προώθηση μιας ψηφιακής εκπαίδευσης υψηλής ποιότητας και

σημαντική πηγή δεδομένων σχετικά με τα πλαίσια και τα αποτελέσματα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που σχετίζονται με το CIL, δ) βοηθά τις χώρες να παρακολουθούν τους εθνικούς τους στόχους σχετικά με τις ψηφιακές ικανότητες των μαθητών και παρέχει επίσης μια σταθερή βάση αποδεικτικών στοιχείων για ερευνητές, εκπαιδευτικούς και υπεύθυνους χάραξης πολιτικής για την παρακολούθηση της προόδου προς τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) του ΟΗΕ. Ο κύκλος του ICILS για το 2023 έχει τον μεγαλύτερο αριθμό συμμετεχόντων στη μελέτη, εν μέρει χάρη στην υποστήριξη από την ΕΕ, με περισσότερα από 30 ενδιαφερόμενα εκπαιδευτικά συστήματα. Πηγή: International Computer and Information Literacy Study (ICILS) <https://www.iea.nl/studies/iea/icils>. Η Ελλάδα δε μετέχει.

³⁷⁹ Ο.π., Council of EU 2021b.

³⁸⁰ International Association for the Evaluation of Educational Achievement.

³⁸¹ Βλ. περισσότερες πληροφορίες για αυτό σε ιστοσελίδα της European Commission, European Education Area: <https://education.ec.europa.eu/about-eea/working-groups?#DELTA>. & βλ. το μητρώο των εμπειρογνομόνων στην ιστοσελίδα European Commission, Register of Commission Expert Groups and Other Similar Entities: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=en&groupID=3787>.

χωρίς αποκλεισμούς ασχολούμενη με τις δύο στρατηγικές προτεραιότητες του Εκπαιδευτικού Σχεδίου Δράσης, που παρουσιάστηκαν παραπάνω.

Το Σχέδιο Δράσης για την Ψηφιακή Εκπαίδευση (Digital Education Action Plan)³⁸² είναι άκρως ενδιαφέρον και παρουσιάζεται στη συνέχεια αναλυτικά, καθώς θέτει **2 στρατηγικές προτεραιότητες** και **14 υποστηρικτικές δράσεις**, καθοριστικές για την αποτελεσματική ψηφιακή μετάβαση μέσω του πυλώνα της εκπαίδευσης και κατάρτισης, οι οποίες πλέον μετασχηματίζονται ανταποκρινόμενες στις σύγχρονες προκλήσεις. Πιο συγκεκριμένα, από τη μια οι αλλαγές στην αγορά εργασίας καθιστούν την αναθεώρηση της εκπαίδευσης κομβική ως προαπαιτούμενο για να μπορέσει να ανταποκριθεί ο ευρωπαϊός πολίτης στην παγκόσμια ανταγωνιστικότητα και από την άλλη σε μια ψηφιοποιημένη δημοκρατία η εκπαίδευση αποτελεί την προϋπόθεση για την επίτευξη της ισότητας και της χωρίς αποκλεισμούς κοινωνικής ένταξης³⁸³:

- I. Προώθηση της ανάπτυξης ενός ψηφιακού εκπαιδευτικού οικοσυστήματος υψηλής απόδοσης μέσα από: υποδομές ψηφιακές, συνδεσιμότητα και ψηφιακό εξοπλισμό, ψηφιακή ικανότητα, σχεδιασμό και ανάπτυξη, ψηφιακά επαρκείς και έμπιστους καθηγητές και προσωπικό, υψηλής ποιότητας εκπαιδευτικό υλικό, εργαλεία, υψηλής ποιότητας πλατφόρμες με προστασία προσωπικών δεδομένων διαδικτυακά και τηρώντας τους κανόνες διαδικτυακής ηθικής δεοντολογίας.

Οι δράσεις που προτείνονται είναι οι εξής έξι (6): 1) Διαρθρωμένος διάλογος με τα κράτη μέλη σχετικά με τους παράγοντες που βοηθούν στην επιτυχή ψηφιακή εκπαίδευση και δεξιότητες, 2) Σύσταση του Συμβουλίου για προσεγγίσεις μικτής μάθησης (blended learning), 3) Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για το

³⁸² European Commission (2020c). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, “Digital Education Action Plan 2021-2027 Resetting education and training for the digital age”, COM(2020) 624 final, Brussels, 30.9.2020. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0624>.

³⁸³ European Parliament (2020). Directorate-General for Parliamentary Research Services, Nisser, A., Mertens, F., Braun, A., et al., Rethinking education in the digital age, European Parliament, p. 1 Διαθέσιμο στο: <https://data.europa.eu/doi/10.2861/84330>.

Περιεχόμενο της Ψηφιακής Εκπαίδευσης, 4) Συνδεσιμότητα και ψηφιακός εξοπλισμός για εκπαίδευση και κατάρτιση, 5) Σχέδια ψηφιακού μετασχηματισμού για ιδρύματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, 6) Κατευθυντήριες γραμμές δεοντολογίας για τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης και των δεδομένων στη διδασκαλία και τη μάθηση για εκπαιδευτικούς.

Αναφορικά με την Τρίτη δράση από τις παραπάνω σημειώνουμε ότι το Ψηφιακό Πλαίσιο Ικανοτήτων για Εκπαιδευτικούς στην ΕΕ είναι το: DigCompEdu, το οποίο αποτελεί ένα άκρως επιστημονικό πλαίσιο που περιγράφει την ψηφιακή ικανότητα των εκπαιδευτικών. Αφορά όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, από την πρώιμη παιδική ηλικία έως την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την εκπαίδευση ενηλίκων, συμπεριλαμβανομένης της γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, της ειδικής εκπαίδευσης και των πλαισίων μη τυπικής μάθησης³⁸⁴. Πρόκειται για 22 δεξιότητες σε 6 τομείς, που σημειωτέον δεν εστιάζουν σε τεχνικές δεξιότητες αλλά στον εμπλουτισμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας και κατάρτισης με τη χρήση ψηφιακών μέσων: α) Επαγγελματική δέσμευση β) Ψηφιακές πηγές, γ) διδασκαλία και μάθηση, δ) αξιολόγηση, ε) ενδυνάμωση εκπαιδευτικών, στ) διευκόλυνση ψηφιακής ικανότητας μαθητών (βλ. παράρτημα εικόνα 4).

- II. Ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων και ικανοτήτων για τον ψηφιακό μετασχηματισμό μέσα από βασικές ψηφιακές δεξιότητες από την προσχολική ηλικία, ψηφιακό γραμματισμό, ισότιμη αντιπροσώπευση κοριτσιών και γυναικών στις ψηφιακές σπουδές και τα τμήματα πληροφορικής, πληροφορική εκπαίδευση, καλή γνώση των δεδομένων και των προηγμένων τεχνολογιών, όπως η Τεχνητή Νοημοσύνη (AI) και η Επαυξημένη Νοημοσύνη (AR), προχωρημένες ψηφιακές δεξιότητες και άρτια καταρτισμένους ειδικούς στην ψηφιακή εκπαίδευση.

Όλα αυτά μέσα από άλλες οκτώ (8) δράσεις που είναι οι εξής: 7) Κοινές κατευθυντήριες γραμμές για δασκάλους και εκπαιδευτικούς για την προώθηση του ψηφιακού γραμματισμού και την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, 8) Ενημέρωση του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Ψηφιακών Ικανοτήτων για συμπερίληψη δεξιοτήτων τεχνητής

³⁸⁴ Βλ. στο Ευρωπαϊκή Επιτροπή EU Science Hub https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcompedu_el.

νοημοσύνης και δεδομένων, 9) Ευρωπαϊκό Πιστοποιητικό Ψηφιακών Δεξιοτήτων (EDSC), το οποίο αναζητά η Επιτροπή, προκειμένου να υπάρχει διαφάνεια και αναγνώριση των δεξιοτήτων και θα είναι βασισμένο στο Πλαίσιο Ψηφιακών Δεξιοτήτων για την ΕΕ (DigComp)³⁸⁵ (βλ. παράρτημα Εικόνα 3), κάτι που αποτελεί δύσκολο εγχείρημα, 10) Πρόταση σύστασης του Συμβουλίου για τη βελτίωση της παροχής ψηφιακών δεξιοτήτων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση³⁸⁶, 11) Διακρατική συλλογή δεδομένων και στόχος σε επίπεδο ΕΕ για τις ψηφιακές δεξιότητες των μαθητών, 12) Ψηφιακές ευκαιρίες πρακτικής άσκησης, 13) Συμμετοχή γυναικών στο STEM, 14) Ο Ευρωπαϊκός Κόμβος Ψηφιακής Εκπαίδευσης (European Digital Education Hub).

Αναφορικά με τη δράση 13 είναι γεγονός ότι συγκεκριμένα, το 2019 και το 2020, το ΕΙΤ (Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τεχνολογίας και Καινοτομίας) με βάση και τον Ευρωπαϊκό Πίνακα Αποτελεσμάτων Καινοτομίας³⁸⁷ επικεντρώθηκε κυρίως στην κατάρτιση των κοριτσιών σε ψηφιακές και επιχειρηματικές δεξιότητες. Από το 2021 μάλιστα βάσει του επικαιροποιημένου Σχεδίου δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση ενθαρρύνει τη συμμετοχή των γυναικών στην εκπαίδευση STEM (θετικές επιστήμες, τεχνολογία, μηχανική και μαθηματικά) και συμβάλλει στη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού κόμβου ψηφιακής εκπαίδευσης μέσω εκδηλώσεων Hackathon. Το έργο «Girls Go Circular» υποστηρίζοντας τη δράση αυτή ενθαρρύνει τη συμμετοχή των γυναικών στο STEM και ενδυναμώνει τις μαθήτριες σε ευρωπαϊκές χώρες (σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό πίνακα

³⁸⁵ European Commission, Digital Education Action Plan – Action 9 <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan/action-9>.

³⁸⁶ Ο.π., Council Resolution, 2021.

³⁸⁷ Ευρωπαϊκός πίνακας αποτελεσμάτων καινοτομίας 2022. Με βάση τις βαθμολογίες τους, οι χώρες της ΕΕ χωρίζονται σε τέσσερις ομάδες επιδόσεων: Πρωτοπόροι καινοτομίας, Ισχυροί καινοτόμοι, Μετριοπαθείς καινοτόμοι και Αναδυόμενοι καινοτόμοι. Η Ελλάδα ανήκει στους μετριοπαθείς καινοτόμους. Αξιοσημείωτο ότι από την περίοδο 2015-2022 σημειώθηκε πρόοδος σε σχεδόν όλες τις χώρες και η Ελλάδα είναι μία από τις χώρες που η καινοτομία αυξήθηκε περισσότερο από το 2015. Βλ. περισσότερες πληροφορίες στο European Commission, European innovation scoreboard https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en.

αποτελεσμάτων καινοτομίας) για να αναπτύξουν τις επιχειρηματικές και ηγετικές τους ικανότητες³⁸⁸. Στην ουσία προωθεί την κοινωνική επιχειρηματικότητα των κοριτσιών και γυναικών αξιοποιώντας την κυκλική οικονομία και την ψηφιακή εκπαίδευση για την κατανόηση βιωματικά της έννοιας της βιωσιμότητας και γεφυρώνοντας το ψηφιακό χάσμα μεταξύ των φύλων. Το εν λόγω έργο είναι μέρος της πρωτοβουλίας Skills for the Future, ενός πρωτοποριακού προγράμματος δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που προωθεί την επόμενη γενιά επιχειρηματιών.

Αναφορικά δε και με τη δράση 14, που αφορά τον Ευρωπαϊκό Κόμβο Ψηφιακής Εκπαίδευσης, επισημαίνουμε ότι αυτός αποτελεί έναν χώρο διασύνδεσης των κρατών της ΕΕ για την ψηφιακή εκπαίδευση για ανταλλαγή πληροφοριών και ανάπτυξη συνεργασίας. Έχει θέσει ως στόχο τη στήριξη των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη δημιουργία δικτύου εθνικών συμβουλευτικών υπηρεσιών για την ψηφιακή εκπαίδευση για ανταλλαγή εμπειριών και ορθών πρακτικών ως προς τους παράγοντες που διευκολύνουν την ψηφιακή εκπαίδευση, τη σύνδεση των εθνικών και περιφερειακών πρωτοβουλιών και στρατηγικών ψηφιακής εκπαίδευσης με τις εθνικές αρχές, τον ιδιωτικό τομέα, τους εμπειρογνώμονες, τους παρόχους εκπαίδευσης και κατάρτισης και την κοινωνία των πολιτών μέσω διαφόρων δραστηριοτήτων, την παρακολούθηση της εκπαίδευσης μέσω καταγραφής των αποτελεσμάτων, την ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών, τη συστηματική συλλογή δεδομένων και ανάλυσή τους, τη διατομεακή συνεργασία και την προώθηση της ευέλικτης πολιτικής και πρακτικής μέσω των hackathons. Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι για την ακόμη πιο αποτελεσματική και ποιοτική απόδοση αυτού του κόμβου οι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων έχουν τη δυνατότητα να αυξήσουν τις γνώσεις τους μέσα από διαδικτυακά εργαστήρια που συντονίζονται από ειδικούς σε θέματα εκπαίδευσης και

³⁸⁸ Το 2021, 8.000 μαθήτριες ηλικίας 14-18 ετών συμμετείχαν σε μια διαδικτυακή εκπαίδευση, η οποία περιελάμβανε ατομική εργασία, καθώς και ομαδικές δραστηριότητες και προκλήσεις ηγεσίας. Οι μαθητές χρησιμοποίησαν τα ψηφιακά μέσα ως πλατφόρμα για να μελετήσουν, να εργαστούν και να αναπτύξουν ιδέες, αλλά και ως μέσο για να εκπαιδεύσουν τις ηγετικές τους δεξιότητες. Τα θέματα όπως τα τρόφιμα, η μόδα και η χρήση και διάθεση τεχνολογικών συσκευών ήταν οι θεματικές, ενδυναμώνοντας τα κορίτσια να γίνουν μέρος της λύσης στην τρέχουσα πρόκληση βιωσιμότητας. Περισσότερες πληροφορίες για το έργο στο EU GIRLS GO CIRCULAR, Digital and Entrepreneurial Skills for the Circular Economy <https://eit-girlsgocircular.eu/>.

κατάρτισης, στις οποίες η συμβολή σας είναι εξίσου σημαντική με εκείνη των εμπειρογνομόνων, διαδικτυακά σεμινάρια, mentoring, διαδικτυακές εβδομάδες «κλινικής» για επίλυση ατομικών προκλήσεων με τη βοήθεια ειδικών, αυτοδιδασκαλία.

Μία άλλη καινοτόμα και σημαντική για την ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών μέσω της ψηφιακής παιδείας είναι και το πρόγραμμα «Εκπαιδευτικοί ως ερευνητές», κατά το οποίο οι εκπαιδευτικοί μέσα από 3 πυλώνες: συνεργατική διερεύνηση προκλήσεων και δράσεων, εκθέσεις ανατροφοδότησης και σύνθεση της επίλυσης πάντα μέσα από αξιολόγηση ομοτίμων³⁸⁹, επιτυγχάνουν την ποιοτική αναβάθμιση της εκπαίδευσης.

Επιπλέον, μια άλλη πρωτοβουλία, λοιπόν, που αναπτύσσει η ΕΕ για την εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης για την Ψηφιακή Ποιοτική Εκπαίδευση είναι τα hackathons³⁹⁰. Το Digital Education Hackathon (DigiEduHack)³⁹¹, είναι μία δωρεάν, χωρίς αποκλεισμούς, βιώσιμη και ανοιχτή πρόσκληση σε όλους, εκπαιδευτικούς και μη, να δώσουν λύσεις σε εκπαιδευτικές προκλήσεις που αφορούν την ψηφιακή εκπαίδευση. Το εν λόγω έργο, ένα έργο με επικεφαλής το EIT Climate-KIC, διοργάνωσε πάνω από 100 hackathons το 2019 και το 2020, με αποτέλεσμα 400 ιδέες που μπορούν να εφαρμοστούν για την επίλυση εκπαιδευτικών προκλήσεων, συνδέοντας περίπου 50 εκπαιδευτικά ιδρύματα. Πρόκειται θεωρούμε για μια ανοιχτή και ευέλικτη ανάπτυξη πολιτικής και πρακτικής που καλλιεργεί και προάγει την καινοτομία μέσα από την καλλιέργεια ψηφιακών δεξιοτήτων.

Επιπρόσθετα, με βάση και το νέο θεματολόγιο της Επιτροπής για το 2022-2024³⁹² επιλέγουμε να αναφερθούμε στην ενεργοποίηση της Ανοιχτής Επιστήμης (Open

³⁸⁹ European Digital Education Hub <https://education.ec.europa.eu/news/are-you-a-digital-educator-sign-up-for-the-teachers-as-researchers-weeks>.

³⁹⁰ Τα Hackathons είναι εκδηλώσεις όπου οι άνθρωποι συγκεντρώνονται για να συνεργαστούν μέσω υπολογιστών. Ωστόσο, γίνονται όλο και πιο δημοφιλή τα μη τεχνικά Hackathons, όπου οι άνθρωποι συγκεντρώνονται πλέον για να λύσουν ένα οργανωτικό πρόβλημα.

³⁹¹ Digital Education Hackathon στο: <https://digieduhack.com/en/>.

³⁹² European Commission (2021). European Research Area Policy Agenda – Overview of actions for the period 2022-2024, Brussels. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Science), μεταξύ άλλων μέσω του European Open Science Cloud (EOSC)³⁹³, που αποτελεί πολύ χρήσιμο διαδικτυακό εργαλείο συλλογής δεδομένων για τους ερευνητές.

Αναφορικά με όλα τα παραπάνω επιλέγουμε να παρουσιάσουμε και να εστιάσουμε σε αυτές τις πρωτοβουλίες που κατά τη γνώμη μας είναι κομβικές με βάση και την Αναθεώρηση της Εκπαίδευσης που προτείνεται από την Επιτροπή³⁹⁴.

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες και οι πρωτοβουλίες του ETF, ο οποίος στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας “Creating New Learning”³⁹⁵, ανέπτυξε το Πλαίσιο Ψηφιακής Εκπαιδευτικής Μεταρρύθμισης εστιάζοντας σε δύο στοιχεία: το ΤΙ και το ΠΩΣ. Στόχος είναι η αναβάθμιση της ψηφιακής παιδείας και η αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων της. Στο ΤΙ εστιάζει σε: ψηφιακές υποδομές, ψηφιακές ικανότητες εκπαιδευτικών, ψηφιακή ικανότητα σχολείων, ψηφιακές παιδαγωγικές μεθόδους και πρόγραμμα σπουδών, ψηφιακούς εκπαιδευτικούς πόρους και ψηφιακά περιβάλλοντα μάθησης και διαδικτυακές πλατφόρμες, ψηφιακή αξιολόγηση, ψηφιακές ικανότητες των εκπαιδευομένων μέσω της άτυπης μάθησης, με έμφαση στην ψηφιακή ιδιότητα του πολίτη και ψηφιακά διαπιστευτήρια για την απασχολησιμότητα και την επανειδίκευση. Το ΠΩΣ περιλαμβάνει τους τρόπους της πολιτικής για την επίτευξη των παραπάνω και περιλαμβάνει: δεδομένα, ψηφιακή ένταξη, συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών, χρηματοδότηση, διασφάλιση ποιότητας, περιβαλλοντική βιωσιμότητα, ευημερία εκπαιδευτικών και μαθητών και ικανότητα πρόβλεψης για τις

³⁹³ Είναι μια πύλη για πληροφορίες και πόρους στο EOSC, παρέχοντας ενημερώσεις για τη διακυβέρνηση και τους παίκτες του, τα έργα που συμβάλλουν στην υλοποίησή του, ευκαιρίες χρηματοδότησης για τα ενδιαφερόμενα μέρη του EOSC, σχετικές ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές, σημαντικά έγγραφα και πρόσφατες εξελίξεις. Βλ. περισσότερες πληροφορίες στο EOSC Portal (European Open Science Cloud) <https://eosc-portal.eu/about-eosc-portal>.

³⁹⁴ Ο.π., European Parliament 2020.

³⁹⁵ Η εν λόγω πρωτοβουλία «Δημιουργία νέας μάθησης (CNL) είναι πολυετής και βαρύνουσας σημασίας για την υλοποίηση της στρατηγικής του Ευρωπαϊκού Ιδρύματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης για το 2027 σε σχέση με την καινοτομία στη διδασκαλία και τη μάθηση, συνεισφέροντας στην αποτελεσματική και χωρίς αποκλεισμούς εκπαίδευση στα ψηφιακά οικοσυστήματα. Βλ. EU Creating New Learning (CNL) <https://openspace.etf.europa.eu/pages/creating-new-learning-cn1>.

μακροπρόθεσμες συνέπειες της χρήσης των νέων τεχνολογιών (βλ. παράρτημα Εικόνα 2).

Μία εξίσου καινοτόμα πρωτοβουλία του ETF με το Διεθνές Κέντρο Κατάρτισης της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας είναι η δημιουργία του διαδικτυακού χώρου για τους ψηφιακά αποκλεισμένους “Digitally excluded”³⁹⁶. Η καινοτομία της πλατφόρμας έγκειται στο ότι κάνει τους ανθρώπους να αισθάνονται ψηφιακά αποκλεισμένοι και έτσι με βιωματικό τρόπο να αντιλαμβάνονται την έννοια αναπτύσσοντας ενσυναίσθηση.

Επιπλέον, ξεκινώντας από το ότι το 2023 έχει ανακηρυχθεί Ευρωπαϊκό Έτος Δεξιοτήτων οι Ψηφιακές Δεξιότητες για Ένταξη είναι στο επίκεντρο των πρωτοβουλιών και αποτελούν άμεση προτεραιότητα για την ΕΕ συμπληρωματικά με την ενδυνάμωση των νέων και δεδομένου ότι το 2022 ήταν Ευρωπαϊκό Έτος Νεολαίας. Οι ψηφιακές δεξιότητες είναι ένας τρόπος για να διασφαλιστεί ότι όλοι μπορούν να συμμετέχουν, να συνεισφέρουν και να επωφεληθούν στον ψηφιακό κόσμο. Η ΕΕ έχει θέσει ως στόχο να διασφαλίσει ότι τουλάχιστον το 70% των ενηλίκων θα έχει βασικές ψηφιακές δεξιότητες έως το 2025.

Οι νέοι αποτελούν κορυφαία προτεραιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως φαίνεται στις στρατηγικές πολιτικές της ΕΕ, όπως η Ευρωπαϊκή Ατζέντα Δεξιοτήτων, το Σχέδιο Δράσης για την Ψηφιακή Εκπαίδευση, και ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων, που μπαίνει στον πέμπτο χρόνο του το 2022. Η οικοδόμηση των ψηφιακών δεξιοτήτων των νέων είναι το μέσο για καλύτερες σπουδές, ασφαλέστερη μετάβαση σε εργασία και ενεργή συμμετοχή στη δημοκρατική διακυβέρνηση των ευρωπαϊκών κοινωνιών.

Ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία αποτελεί το SELFIE, που αποτελεί ένα δωρεάν εργαλείο διαδικτυακό καταγραφής των ψηφιακών ικανοτήτων τόσο σε επίπεδο σχολικής μονάδας όσο και σε επίπεδο εκπαιδευτικών, όπου καταγράφεται η μάθηση μέσω εργασίας³⁹⁷. Ξεκινώντας από τη σχολική μονάδα λειτουργεί διαγνωστικά και με μία διαδικασία συμμετοχική από κάτω προς τα πάνω παρέχει τη δυνατότητα ανάπτυξης

³⁹⁶ ETF, ITC Digitally Excluded <https://digitallyexcluded.org/>.

³⁹⁷ Βλ. περισσότερες πληροφορίες στο European Commission SELFIE <https://education.ec.europa.eu/selfie>.

στρατηγικής για την ενίσχυση της ψηφιακής ικανότητας του σχολείου κάνοντας χρήση της ψηφιακής παιδείας και ισχυροποιώντας και αναβαθμίζοντας τις ψηφιακές δεξιότητες και των εμπλεκομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία. Το πλεονέκτημά του είναι ότι η σωστή χρήση του μπορεί να οδηγήσει με την ανάπτυξη πιλοτικών έργων στην ενδυνάμωση και προώθηση του ψηφιακού έργου των εκπαιδευτικών, ενώ το αποτύπωμά του στη σχολική μονάδα μπορεί να αποτελεί την ποιοτική απάντηση στις ψηφιακές προκλήσεις. Εκτιμούμε πως το εργαλείο αυτό συμπληρωματικά με το Πλαίσιο Ψηφιακών Ικανοτήτων της ΕΕ (DigComp)³⁹⁸ για τους πολίτες και το Ψηφιακό Πλαίσιο Ικανοτήτων για Εκπαιδευτικούς (DigCompEdu)³⁹⁹ μπορεί να υποστηρίξει την εξ αποστάσεως και διαδικτυακή μάθηση και να βελτιώσει την ποιότητα της παροχής εκπαίδευσης συνολικά.

Ακόμη, η Europeana ή αλλιώς Ευρωπαϊκή Ψηφιακή Βιβλιοθήκη αποτελεί μια ψηφιακή πολιτιστική συλλογή της ΕΕ για τη δημιουργία και την προώθηση του πολιτισμού μέσα από έναν βιώσιμο και καινοτόμο τρόπο⁴⁰⁰. Η συλλογή είναι πολύ μεγάλη και δωρεάν η πρόσβαση σε αυτήν αποτελώντας μοναδικό ερέθισμα και πηγή έμπνευσης για τους εκπαιδευτικούς. Η συμβολή της καθοριστική, καθώς μέσα από την πύλη «Ανακαλύπτοντας την Ευρώπη»⁴⁰¹, συνδέοντας το παρελθόν με το παρόν και μέλλον

³⁹⁸ Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε σύσταση σχετικά με τις βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση τον Μάιο του 2018, βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019α). Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης, Νεολαίας, Αθλητισμού και Πολιτισμού Βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση. Υπηρεσία Εκδόσεων, διαθέσιμο στο: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/569540>.

Περισσότερες πληροφορίες για το Πλαίσιο Ψηφιακών Ικανοτήτων στο European Commission EU Science Hub DigComp: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcomp_en.

³⁹⁹ European Commission (2017). European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu by Christine Redecker. Publications Office of the European Union. DOI:10.2760/159770. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/329191291_European_Framework_for_the_Digital_Compentence_of_Educators_DigCompEdu#fullTextFileContent.

⁴⁰⁰ Άρχισε να λειτουργεί από τις 20 Νοεμβρίου 2008. Περισσότερες πληροφορίες στο: European Commission Europeana Platform <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/europeana> & <https://www.europeana.eu/el>.

⁴⁰¹ Βλ. στο Europeana <https://www.Europeana.Eu/En/Discovering-Europe>.

όλων των Ευρωπαίων πολιτών ενισχύει την ευρωπαϊκή ταυτότητα καλλιεργώντας τις κοινές ευρωπαϊκές αξίες μέσα από έναν πολιτιστικό γραμματισμό που δημιουργεί την «αίσθηση του ανήκειν» στην ευρωπαϊκή οικογένεια⁴⁰². Είναι πολύ σημαντικό ότι κεντρικό ρόλο σε αυτήν την πλατφόρμα διαδραματίζει η προώθηση της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς, η οποία βρίσκεται στο επίκεντρο των πρωτοβουλιών της ΕΕ στη χάραξη εκπαιδευτικών πολιτικών, από τη μια μεριά ως μέσο προώθησης του διαπολιτιστικού διαλόγου, και από την άλλη λειτουργώντας ως βάση για τη δημιουργία των κοινών πολιτιστικών αξιών σε τελική ανάλυση πραγματώνουν την ευρωπαϊκή ιθαγένεια⁴⁰³. Πρόκειται για μια πρωτοβουλία που μεταβάλλει και αναβαθμίζει την εκπαιδευτική διαδικασία προσδίδοντας και την ευρωπαϊκή διάσταση σε αυτήν⁴⁰⁴.

Τέλος, η Education for Democratic Citizenship and Human Rights (EDC/HRE) υποστηρίζει ότι υπάρχει αίτημα να μετατρέψουμε μέσω της εκπαίδευσης τις ψηφιακές δεξιότητες σε ικανότητες με απώτερο στόχο τον «γραμματισμό του ψηφιακού» μέσα από 3 επίπεδα: 1) μάθηση για την ψηφιοποίηση (συν-καθορισμός του ψηφιακού μετασχηματισμού των κοινωνιών) 2) μάθηση σχετικά με την ψηφιοποίηση (οικονομικός, κοινωνικός και πολιτιστικός αντίκτυπος της ψηφιοποίησης της κοινωνίας

⁴⁰² Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2018). Σύσταση του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2018 για την προώθηση των κοινών αξιών, της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς και της ευρωπαϊκής διάστασης της διδασκαλίας, 2018/C195/01, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32018H0607\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32018H0607(01)).

⁴⁰³ Βλ. Αναγνωστοπούλου, Δ. (2019). «Ιθαγένεια: Ορισμός και προϋποθέσεις κτήσης και απώλειας». Στο Α. Παπαδοπούλου & Δ. Αναγνωστοπούλου (επιμ.) (2019), «*Ενίσχυση των δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας-Προς μια συμπεριληπτική Ευρωπαϊκή Πολιτότητα*», Κέντρο Αριστείας Jean Monnet του Πανεπιστημίου Μακεδονία, σελ. 35-76. Αθήνα: Εκδ. Παπαζήσης, σ. 71.

⁴⁰⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή Περιφερειών (2021). Γνωμοδότηση: Σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση 2021-2027, 144^η Σύνοδος Ολομέλειας, 5-7.5.2021.

και 3) μάθηση μέσω της ψηφιοποίησης (ψηφιακή μάθηση, χρήση ψηφιακών εργαλείων και υπηρεσιών)⁴⁰⁵.

Όμως η ΕΕ έχει να αντιμετωπίσει και τις προκλήσεις της ψηφιακής εποχής, όπως η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, η προστασία των προσωπικών δεδομένων μαθητών και εκπαιδευτικών, τα περιστατικά κυβερνοεκφοβισμού που καταγράφονται από οικογένειες, μαθητές και εκπαιδευτικούς, η αποφυγή της παραπληροφόρησης, των ψευδών ειδήσεων και των “deep fake news”, η αύξηση της ψηφιακής βίας, η δεοντολογική χρήση της τεχνητής νοημοσύνης και η χρήση δεδομένων στην εκπαίδευση.

Πολύ σημαντικές είναι, λοιπόν, και οι κατευθυντήριες γραμμές για τους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αναφορικά με την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και την προώθηση εν γένει του ψηφιακού γραμματισμού στις αντίστοιχες βαθμίδες εκπαίδευσης και κατάρτισης γενικότερα, οι οποίες κατά βάση στοχεύουν στη δημιουργία ενός ασφαλούς κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ εκπαιδευτικών και εκπαιδευομένων⁴⁰⁶. Ο στόχος αυτών των Οδηγιών είναι η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση για διάκριση αντικειμενικής πληροφόρησης και παραπληροφόρησης, η κατανόηση της έννοιας του ψηφιακού γραμματισμού και των δυνατοτήτων που παρέχει στον ψηφιακό κόσμο, ο διαμοιρασμός της ενημέρωσης για το πώς μπορεί να επιτευχθεί η κριτική και υπεύθυνη χρήση των ψηφιακών μέσων⁴⁰⁷,

⁴⁰⁵ Deutsche Nationalbibliothek (2021/22). Competendo Facilitator Handbook LEARNING THE DIGITAL created in the frame of the project DIGIT-AL Digital Transformation in Adult Learning for Active Citizenship: <http://dnb.dnb.de> p. 7-8.

⁴⁰⁶ European Commission (2022). Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Guidelines for teachers and educators on tackling disinformation and promoting digital literacy through education and training, Publications Office of the European Union, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/28248>.

⁴⁰⁷ «Αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές αποτελούν μια πρακτική εργαλειοθήκη για διδάσκοντες και εκπαιδευτικούς. Θα προσφέρουν στους εκπαιδευτικούς τις γνώσεις και τα εργαλεία που χρειάζονται για να διδάξουν στη νεολαία μας πώς να περιηγείται στον ψηφιακό κόσμο. Ακόμη και ένας εκπαιδευτικός με ελάχιστη ή μηδενική προηγούμενη εμπειρία στην ψηφιακή εκπαίδευση θα μπορεί πλέον να εξηγήσει αποτελεσματικά στους μαθητές πώς να εντοπίζουν την παραπληροφόρηση. Είμαι πεπεισμένη ότι αυτές οι κατευθυντήριες γραμμές θα κάνουν τη διαφορά

καθώς και τον τρόπο εκτίμησης και αξιολόγησης των ψηφιακών δεξιοτήτων των μαθητών, κάτι το οποίο αποτελεί πραγματικά μια πρόκληση⁴⁰⁸.

Εδώ αξίζει να αναφερθούμε και στη Νέα Στρατηγική για ένα καλύτερο Διαδίκτυο για παιδιά (BIK+) του 2022 στο πλαίσιο της ψηφιακής δεκαετίας για παιδιά και νέους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιδιώκει αφενός τη βελτίωση των ψηφιακών υπηρεσιών με βάση την ηλικία των παιδιών και αφετέρου τη διασφάλιση της προστασίας, της ενδυνάμωσης και του σεβασμού κάθε παιδιού στο διαδίκτυο⁴⁰⁹. Στηρίζεται σε τρεις πυλώνες: τις ασφαλείς ψηφιακές εμπειρίες για την προστασία τους από επιβλαβές περιεχόμενο, την ψηφιακή ενδυνάμωση των παιδιών για ασφαλή και υπεύθυνη έκφραση μέσω διαδικτύου και την ενεργή συμμετοχή τους στο ψηφιακό περιβάλλον. Είναι σημαντικό να ειπωθεί ότι το Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου⁴¹⁰ αποτελεί βασικό φορέα που στηρίζει την εν λόγω Στρατηγική και έχει αναλάβει την εκστρατεία για την ενημέρωση γονέων, μαθητών και δασκάλων, κατασκευάζοντας και διαδικτυακή πύλη

για πολλούς», η επίτροπος Καινοτομίας, Έρευνας, Πολιτισμού, Εκπαίδευσης και Νεολαίας, Μ. Γκαμπριέλ.

«Οι διδάσκοντες και οι εκπαιδευτικοί συγκαταλέγονται στα πλέον σημαντικά πρότυπα για τους νέους και είναι ζωτικής σημασίας να εκπαιδευτούν ώστε να τους βοηθούν να διακρίνουν τι είναι είδηση και τι είναι παραπληροφόρηση...», ο Επίτροπος Εσωτερικής Αγοράς, Τ. Μπρετόν.

Πηγή η επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Αντιπροσωπεία της Ελλάδος: https://greece.representation.ec.europa.eu/news/i-epitropi-enteinei-ti-drasi-tis-giatin-antimetopisi-tis-parapliroforisis-kai-tin-proothisi-toy-2022-10-12_el.

⁴⁰⁸ Ibid, p. 9.

⁴⁰⁹ Η πρώτη Στρατηγική για το Καλύτερο Διαδίκτυο για τα Παιδιά ήταν το 2012. Τον Μάρτιο του 2021, η Επιτροπή ενέκρινε την πρώτη ολοκληρωμένη Στρατηγική της ΕΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, όπου ζητούσε την επικαιροποίηση της Στρατηγικής του 2012.

Βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022). Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Ψηφιακή δεκαετία για παιδιά και νέους: η νέα ευρωπαϊκή στρατηγική για ένα καλύτερο Διαδίκτυο για τα παιδιά (BIK+). COM/2022/212 τελικό (Βρυξέλλες 11.5.2022).

⁴¹⁰ Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. στο European Commission, Shaping Europe's digital future για Safer Internet Centres: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/safer-internet-centres>.

με διδακτικές ενότητες, «Better Internet for Kids»⁴¹¹ και συμβάλλοντας στην άμβλυνση του ψηφιακού χάσματος με την παροχή υποστήριξης σε ευάλωτες ομάδες. Η αρχή στην οποία στηρίζεται είναι: «Τα παιδιά και οι νέοι πρέπει να προστατεύονται και να ενδυναμώνονται στο διαδίκτυο».

Κλείνοντας, κάνοντας μια ανασκόπηση όλων των δράσεων και πρωτοβουλιών που αναλαμβάνει και προωθεί η ΕΕ αναφορικά με τον ψηφιακό γραμματισμό, αξίζει να σημειώσουμε το τρισδιάστατο μοντέλο προσέγγισης και εφαρμογής που προτείνει η Επιτροπή και είναι διαβαθμισμένο σε 3 επίπεδα/στάδια⁴¹²: 1) Ψηφιακή επάρκεια (δεξιότητες, ικανότητες, αντιλήψεις, στάσεις), 2) ψηφιακή χρήση (η εφαρμογή της ψηφιακής δεξιότητας έμπρακτα σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο και περιβάλλον, όπως το σχολικό) και 3) ψηφιακός μετασχηματισμός (αξιοποίηση της δημιουργικότητας και καινοτομίας στον ψηφιακό τομέα). Η έννοια της ψηφιακής επάρκειας αποτελεί μία από τις 8 βασικές δεξιότητες και ορίζεται ως «έμπιστη και κατόπιν κριτικής σκέψης χρήση των τεχνολογιών της Κοινωνίας της Πληροφορίας για επαγγελματικούς λόγους, ψυχαγωγικούς και επικοινωνιακούς, άρα κοινωνικούς»⁴¹³. Επιτονίζεται ιδιαίτερα στο σημείο αυτό η συμβολή αυτών των ψηφιακών δεξιοτήτων στη δημιουργία του e-portfolio τόσο για τους εκπαιδευόμενους για τις μετέπειτα σπουδές τους όσο και για τους εκπαιδευτικούς που ενισχύουν και αναβαθμίζουν την επαγγελματική τους κατάρτιση μετατρέποντάς τους σε ηγέτες με απώτερο στόχο την ανέλιξη τους και την

⁴¹¹ Η πύλη «Better Internet for Kids» παρέχει πληροφορίες, καθοδήγηση και πόρους για καλύτερα θέματα Διαδικτύου από το κοινό δίκτυο Insafe-INHOPE των Κέντρων Ασφαλούς Διαδικτύου στην Ευρώπη και άλλους βασικούς ενδιαφερόμενους φορείς. Βλ πληροφορίες στον ιστότοπο [European Commission, Better Internet for kids](https://www.betterinternetforkids.eu/) .: <https://www.betterinternetforkids.eu/>.

⁴¹² Martin, Al. & Grudziecki, J. (2006). DigEuLit: Concepts and Tools for Digital Literacy Development, Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences, 5:4, 249-267. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.11120/ital.2006.05040249>, p. 255.

⁴¹³ European Commission (2004). Key Competences for Lifelong Learning: a European Reference Framework Directorate-General for Education and Culture. Διαθέσιμο στο: <http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/basicframe.pdf>).

άνοδο του βιοτικού τους επιπέδου σε συνδυασμό με την ανταπόκρισή τους σε θέματα της καθημερινότητάς τους και των διαπροσωπικών επαφών⁴¹⁴.

4.6. Συμπεράσματα Κεφαλαίου Τρίτου

Συμπερασματικά, η έννοια της ποιότητας και στην ΕΕ σχετίζεται με τη βελτιωμένη προσβασιμότητα σε δια βίου μάθηση και στο πλαίσιο αυτής αξιοποιεί όλες τις μορφές μάθησης και αναγνωρίζοντας όλα τα αποκτώμενα προσόντα σε διαφορετικά περιβάλλοντα μάθησης, ιδίως για τα άτομα με διαφορετικές ικανότητες και ανάγκες, τις στοχευμένες παρεμβάσεις για προσβάσιμη εκπαίδευση σε ευπαθείς ομάδες προς αποφυγή του κοινωνικού αποκλεισμού τους⁴¹⁵.

Η ΕΕ ως παγκόσμιος παίκτης στα θέματα εκπαίδευσης έχει υποστηρίξει την εφαρμογή της Ατζέντας 2030 ως μέρος της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και Ευρωπαϊκή Παγκόσμια Στρατηγική⁴¹⁶, με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται η για άλλους η «παρουσία» της (“presence”) ως “ικανότητα να δημιουργεί επιρροή πέρα από τα σύνορά της και να πετυχαίνει έτσι τους στόχους της στο σύνθετο παγκόσμιο περιβάλλον”⁴¹⁷ και η λειτουργία της ως «διεθνώς δρώντος» (“actorness”) που έχει να κάνει με “την εξωτερική της δράση εκ μέρους της Ένωσης”⁴¹⁸.

⁴¹⁴ Martin. & Grudziecki, ό.π., p. 264.

⁴¹⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, της Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών. «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας, Ευρωπαϊκή συμβολή για την πλήρη απασχόληση» COM(2010) 682 τελικό, Στρασβούργο, 23.11.2010, σελ. 6.

⁴¹⁶ European External Action Service (2017). *Shared vision, common action : a stronger Europe : a global strategy for the European Union’s foreign and security policy*, Publications Office. Διαθέσιμο στο: <https://data.europa.eu/doi/10.2871/9875>.

⁴¹⁷ da Conceição-Heldt, E. and Meunier, S. (2014). ‘Speaking with a single voice: internal cohesiveness and external effectiveness of the EU in global governance’, *Journal of European Public Policy* 21(7): 961–79, p. 964.

⁴¹⁸ Laatikainen, K. V., & Smith, K. E. (2006). Introduction—The European Union at the United Nations: Leader, Partner or Failure?. *The European Union at the United Nations: Intersecting Multilateralisms*, 1-23. & Niemann, A., & Bretherton, C. (2013). EU external policy at the crossroads: The challenge of actorness and effectiveness. *International relations*, 27(3), 261-275.& ό.π., Heldt and Meunier, p. 964.

Η εφαρμογή των Στόχων στις εξωτερικές και εσωτερικές πολιτικές της ΕΕ είναι οριζόντια και οι Στόχοι διαπερνούν όλες τις ευρωπαϊκές πολιτικές και πρωτοβουλίες σε όλους τους τομείς ως βασική κατευθυντήρια γραμμή. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προωθεί τη βιωσιμότητα των ευρωπαϊκών κοινωνιών μέσα από την αναβάθμιση των νομοθετικών της εργαλείων, τη δημιουργία δικτύων, θεσμών, μηχανισμών και πλατφορμών για την καταγραφή της προόδου των κρατών χωρών βάσει ευρωπαϊκών δεικτών, την παρακολούθηση των Εκθέσεων των κρατών μελών για την Ατζέντα 2030, την καταγραφή των εθνικών στρατηγικών για τη βιώσιμη ανάπτυξη, τη χρηματοδότηση αλλά και τον συντονισμό των εθνικών οικονομικών πολιτικών για τους Στόχους μέσω των «Ευρωπαϊκών Εξαμήνων». Οι 3 πυλώνες εξάλλου της Βιώσιμης Ανάπτυξης: κοινωνικός, οικονομικός και περιβαλλοντικός ενυπάρχουν σε όλες τις υπάρχουσες και νέες ευρωπαϊκές πολιτικές, αποτελώντας βασικό κριτήριο χρηματοδότησης για όλα τα ευρωπαϊκά αναπτυξιακά έργα. Όπως μάλιστα χαρακτηριστικά επισημαίνει και ο Σκιαδάς, δράσεις που αφορούσαν εκπαιδευτικές πολιτικές δια βίου μάθησης και κατάρτισης των εκπαιδευτικών και χρηματοδοτήθηκαν με συνεχιζόμενη υποστήριξη από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό ταμείο σημείωσαν βιώσιμα αποτελέσματα⁴¹⁹.

Επιπλέον, οι σχέσεις μάλιστα που αναπτύσσει με την UNESCO είναι πολύ σημαντικές και βασίζονται στις κοινές αξίες και στόχους που μοιράζονται και οι δύο οργανισμοί από κοινού, καθώς και στους συνδέσμους και στις συνεργασίες που αναπτύσσουν για την επίτευξη των 17 Παγκόσμιων Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης⁴²⁰. Οι συνέργειες που αναπτύσσουν σε τομείς, όπως η εκπαίδευση, ο πολιτισμός, η ελευθερία έκφρασης και η ισότιμη πρόσβαση στην πληροφορία άπτονται της ποιοτικής εκπαίδευσης και στοχεύουν στον κοινό τους στόχο «να μην μείνει κανείς πίσω». Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ αρχικά η ΕΕ αποτελούσε έναν αφοσιωμένο «δωρητή», έναν παρατηρητή στις υψηλού επιπέδου συναντήσεις, χωρίς να αποτελεί μέλος της

⁴¹⁹ Σκιαδάς Δ. (2020). «Ευρωπαϊκός Εκπαιδευτικός Χώρος: Χρηματοδότηση και επίδοση των εκπαιδευτικών πολιτικών στην ΕΕ» στο Αναγνωστοπούλου Δ., Νάσκου-Περράκη Π., Σκιαδάς Δ. (επ.) «Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές. Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και Εθνικές Διαστάσεις», σ. 439-454. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα.

⁴²⁰ UNESCO & the European Union <https://en.unesco.org/fieldoffice/brussels/eu-partnership>.

Διοικούσας Αρχής το 2012⁴²¹, μετά και το 2009 με τη Συνθήκη της Λισσαβόνας⁴²² ως ανώτερος επιβλέπων και κύριος υποστηρικτής της πολύπλευρης τάξης που βασίζεται στο διεθνές δίκαιο. αποκτώντας νομική οντότητα μετατρέπεται σε «ενεργό παίκτη» για τους 17 ΠΣΒΑ⁴²³. Απόρροια του οποίου είναι το Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ ΕΕ και UNESCO (Memorandum of Understanding)⁴²⁴, όπου η συνέργεια μεταξύ των δύο οργανισμών στον συντονισμό δράσεων, στην παρακολούθηση των δεικτών, στη χρηματοδότηση, κ.ά καταφάνηκε στο εν λόγω κεφάλαιο.

Επιπλέον, η ΕΕ ανταποκρινόμενη στις συνεχείς και ραγδαίες αλλαγές λόγω της παγκοσμιοποίησης, των σύγχρονων προκλήσεων σε όλους τους τομείς και των έκτακτων κρίσεων θέτοντας ως προτεραιότητα την ποιοτική και δια βίου μάθηση καλείται να προετοιμάσει τους πολίτες της με τις δεξιότητες του 21ου αιώνα, δίνοντας έμφαση σε πράσινες και ψηφιακές, με βασικό χαρακτηριστικό την «ευελισφάλεια» (ευελιξία με ασφάλεια: “flexicurity”)⁴²⁵. Σε αυτό το πλαίσιο προωθούνται στρατηγικές δια βίου μάθησης που είναι βιώσιμες, αποτελεσματικές και ποιοτικές με την έννοια της αντιστοιχίας στην αγορά εργασίας και στις επαγγελματικές προοπτικές⁴²⁶ και βασισμένες και στο «τρίγωνο της γνώσης» για την επίτευξη της ευημερίας των ευρωπαϊών πολιτών.

⁴²¹ EFA 1990-2015 (MDGs 2000-2015).

⁴²² Συνθήκη Λισσαβόνας, άρθ. 21 ΣΕΕ.

⁴²³ EU & UNESCO' s Key policy έγγραφα/εκθέσεις/συμμετοχή σε φόρα και δίκτυα, όπως στο UNESCO (2015b). *Incheon Declaration and Framework for Action* & UNESCO (2015a). *Rethinking Education Towards a global common good*.

⁴²⁴ Στις 8.10.2012 με βάση το οποίο η ΟΥΝΕΣΚΟ ως κύριος συντονιστής και η ΕΕ χρηματοδότης και δωρητής με εκλογή της ΕΕ στη Διοικούσα Αρχή, δείκτες, παρακολούθηση των δεικτών.

⁴²⁵ Η έννοια της ευελιξίας με ασφάλεια υπήρξε βασικός προσανατολισμός για την ατζέντα κοινωνικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής τις τελευταίες δύο δεκαετίες.

Βλ. σχετικά Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2007). «Προς κοινές αρχές ευελιξίας με ασφάλεια - Συμπεράσματα του Συμβουλίου», Έγγραφο του Συμβουλίου αριθ. 16201/07 , 6.12.2007, Βρυξέλλες: Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=EN&f=ST%2016201%202007%20INIT>.

⁴²⁶ Ο.π., Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2010.

Οι πολιτικές της ΕΕ για την Ποιοτική Εκπαίδευση παρακολουθούνται και συντονίζονται μέσα από πολλαπλά εργαλεία και θεσμούς, οργανισμούς και δίκτυα που στόχο έχουν την αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης ανταποκρινόμενη στις τρέχουσες εξελίξεις σε μια «εποχή ρευστότητας»⁴²⁷, όπου τα άτομα αισθάνονται αβεβαιότητα και βρίσκονται σε κίνδυνο μακροπρόθεσμα. Στη μεταβιομηχανική κοινωνία ο ρόλος των τεχνολογιών ανάγεται σε εργαλείο, μέσο και αντανάκλαση για τις κοινωνικές αλλαγές που λαμβάνουν χώρα και οδηγούν στην παγκοσμιοποίηση των εργασιακών διαδικασιών, στο εμπορικό πολιτιστικό αποτέλεσμα και στη μαζική συλλογή δεδομένων που αφορούν τα άτομα κατά τους Martin και Grudziecki η επένδυση στην έρευνα πάνω στις νέες τεχνολογίες συνθέτουν το βασικό χαρακτηριστικό της μεταβιομηχανικής κοινωνίας, όπου ο ρόλος των νέων τεχνολογιών κρίνεται κομβικός για την απόκτηση οικονομικών και πολιτικών κερδών⁴²⁸.

Η ΕΕ προτάσσει και προωθεί τη βιωσιμότητα της ποιοτικής εκπαίδευσης μέσα από τον ψηφιακό γραμματισμό των εκπαιδευομένων, παιδιών και ενηλίκων, στο πλαίσιο της ψηφιακής και πράσινης μετάβασης, αξιοποιώντας όλα τα είδη μάθησης, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην ενδυνάμωση των νέων για ενεργή συμμετοχή τους στο δημοκρατικό γίγνεσθαι, στον εθελοντισμό, στην κινητικότητα και τη μαθητεία. Πιστή στους στόχους που έχει θέσει στην εκπαιδευτική πολιτική που διεξάγει με την υποστηρικτική της αρμοδιότητα στα κράτη μέλη, προσδιορίζει δείκτες, προάγει συνεργασίες με άλλους διεθνείς (UNESCO, ΟΟΣΑ) και περιφερειακούς (ΣτΕ) οργανισμούς και σε αυτόν τον νευραλγικό τομέα, οποίος αλληλεπιδρά με όλους τους άλλους τομείς των πολιτικών και προτεραιοτήτων που η Επιτροπή θέτει.

Εξάλλου, το σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση (2021-2027) στοχεύει στην ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων και ικανοτήτων για την ψηφιακή μετάβαση» και τον μετασχηματισμό από νεαρή ηλικία, προκειμένου να προωθηθεί ο ψηφιακός γραμματισμός και να αντιμετωπιστεί η παραπληροφόρηση μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, αναπτύσσοντας κοινές κατευθυντήριες γραμμές για τους

⁴²⁷ Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity* Cambridge. Polity Press & Beck, U. (1992). *The Risk Society*. London: Sage.

⁴²⁸ Ο.π., Martin. & Grudziecki, p. 250.

εκπαιδευτικούς και εκπαιδευτικοί, οι οποίοι θα εκπαιδευτούν ώστε να είναι ψηφιακά ικανοί και με αυτοπεποίθηση. Θα χρηματοδοτήσει επίσης υποδομές, συνδεσιμότητα και ψηφιακό εξοπλισμό και υψηλής ποιότητας φιλικό προς τον χρήστη περιεχόμενο σε ασφαλείς πλατφόρμες. Θα ενημερώσει επίσης το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Ψηφιακών Ικανοτήτων ώστε να συμπεριλάβει δεξιότητες Τεχνητής Νοημοσύνης και να θεσπίσει Ευρωπαϊκό Πιστοποιητικό Ψηφιακών Δεξιοτήτων (EDSC).

Η ικανότητα χρήσης των ΤΠΕ και του Διαδικτύου γίνεται μια νέα μορφή αλφαριθμητισμού – «ψηφιακός γραμματισμός», ο οποίος αποτελεί *“βασική προϋπόθεση για τη δημιουργικότητα, την καινοτομία και την επιχειρηματικότητα και χωρίς αυτήν οι πολίτες δεν μπορούν ούτε να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία ούτε να αποκτήσουν τις δεξιότητες και τις γνώσεις που είναι απαραίτητες για την επαγγελματική και κοινωνική ζωή τους στον 21ο αιώνα”*, σύμφωνα και με την Επιτροπή⁴²⁹.

Ο ψηφιακός γραμματισμός περιλαμβάνει μια σύνθεση άλλων γραμματισμών που τον απαρτίζουν και τον χαρακτηρίζουν με μία λίστα δεξιοτήτων που πρέπει να κατακτηθούν για την επίτευξη της προαγωγής και ανέλιξης των ατόμων ως εκπαιδευομένων (μαθητών ή ενηλίκων), ως εργαζομένων και ως μελών της κοινωνίας «των πληροφοριών» και των δικτύων. Ωστόσο, η επίγνωση αυτών των ικανοτήτων είναι μόνο η αρχή που κατά τη γνώμη μας θα πρέπει να διέπει τη διαδικασία επίτευξης στόχων σπουδών, επαγγελματικών και ζωής μέσα από την κατάλληλη χρήση των νέων τεχνολογιών και των ψηφιακών συσκευών και εργαλείων, καθώς αποτελεί ο ψηφιακός γραμματισμός ένα νέο μέσο διαμόρφωσης των ταυτοτήτων των ατόμων με μια συνεχιζόμενη κατάρτιση στην ψηφιακή εποχή, όπως επισημαίνουν και οι Martin και Grudziecki⁴³⁰.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΠΟΙΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΣΤΟΧΟΣ 4 ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

5.1. Γενικό Πλαίσιο

⁴²⁹ European Commission (2003). eLearning: Better eLearning for Europe Brussels.

Directorate-General for Education and Culture, p. 3.

⁴³⁰ Ό.π., Martin & Grudziecki, p. 265.

Η πληρέστερη κατανόηση της έννοιας της ποιοτικής εκπαίδευσης σε Ελλάδα καθώς και η παρακολούθηση της εφαρμογής της απαιτεί τη θεώρηση του εκπαιδευτικού συστήματος. Παρατηρώντας την κατεύθυνση που το τελευταίο έχει λάβει, κατόπιν και του ευρωπαϊκού προσανατολισμού του αλλά της ενεργούς συμμετοχής της Ελλάδας στα εκπαιδευτικά φόρουμ σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο, μπορούμε να έχουμε μια σαφέστερη εικόνα για την πορεία επίτευξης του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Αρχική διαπίστωση είναι ότι η σταθερότητα δεν αποτελεί χαρακτηριστικό του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς δεν υπάρχει μακροχρόνιος σχεδιασμός του, αλλά εναπόκειται στην πολιτική βούληση του εκάστοτε κυβερνώντος κόμματος η λήψη αποφάσεων για εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, ενώ πολλές φορές διαπιστώνεται ότι αυτές ακολουθούν ακόμα και την αλλαγή πολιτικής ηγεσίας στο αρμόδιο υπουργείο⁴³¹. Αξίζει να σημειωθεί μάλιστα πως γενικότερα η εκπαίδευση αντιμετωπίζει πολλές δυστοκίες, καθώς το γενικότερο κλίμα που επικρατεί είναι πολυνομικό και με αλλαγές που οδηγούν σε ανασφάλεια, και συνεχείς αλλαγές ιδίως στο σύστημα εισαγωγής και στην οργάνωση των ΑΕΙ, ωστόσο το δικαίωμα στην εκπαίδευση είναι συνταγματικά κατοχυρωμένο ήδη από το 1975⁴³².

Ωστόσο, σύμφωνα με το Σύνταγμα του κράτους το δικαίωμα στην εκπαίδευση κατοχυρώνεται με το άρθρο 16, όπου αναγράφεται ότι «*Η παιδεία αποτελεί βασική αποστολή του Κράτους και όλοι οι Έλληνες έχουν δικαίωμα δωρεάν παιδείας, σε όλες τις βαθμίδες της, στα κρατικά εκπαιδευτήρια. Το Κράτος ενισχύει τους σπουδαστές που διακρίνονται, καθώς και αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους.*»⁴³³. Στόχος είναι «*η ηθική, πνευματική, επαγγελματική*

⁴³¹ Demaras A. (1978). “The movement for reform: a Historical Perspective” στο *Comparative Education Review*, Vol. 22, no 1, p. 11-20.

⁴³² Αναστασιάδου Α. (2020). «Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος στην Εκπαίδευση» στο στο Αναγνωστοπούλου Δ., Νάσκου-περράκη Π., Σκιαδάς Δ. (επ.) «*Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές. Διεθνείς, ευρωπαϊκές και Εθνικές διαστάσεις*», σ. 27-44 (44). Θεσσαλονίκη: Ανικούλα. Το Σύνταγμα αναθεωρήθηκε το 1986.

⁴³³ Βλ. Άρθρο 16 Συντάγματος, παράγραφος 4.

και φυσική αγωγή των Ελλήνων, η ανάπτυξη της εθνικής και θρησκευτικής τους συνείδησης καθώς και η διάπλασή τους σε ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες.»⁴³⁴.

Επίσης, παρατηρείται ότι η Ελλάδα ακολουθεί στις εκπαιδευτικές της πολιτικές το μοτίβο των βιομηχανικών χωρών που συνδέουν την ανάπτυξη της οικονομίας με την αύξηση της απασχολησιμότητας του ανθρώπινου δυναμικού της. Έτσι, η εκπαίδευση αποτελεί κομβικό πυλώνα επένδυσης του κράτους και της κοινωνίας για το μέλλον, προκειμένου να επιτευχθεί η οικονομική ανταγωνιστικότητα, η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, η κοινωνική συνοχή, η κοινωνική ένταξη, η πιστοποίηση σε ΤΠΕ και η ιδιότητα του πολίτη⁴³⁵.

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι η οικονομική και πολιτισμική παγκοσμιοποίηση επέβαλλαν στο πλαίσιο όλων των παραπάνω την έμφαση στη μορφή της δια βίου εκπαίδευσης, η οποία λαμβάνει χώρα σε διαφορετικά και ποικίλα περιβάλλοντα και στην πραγματικότητα μέσω αυτής επιτυγχάνεται η προετοιμασία των εκπαιδευομένων ως δυνατών στελεχών του τριτογενούς κυρίως τομέα⁴³⁶. Στην παγκοσμιοποιημένη εξάλλου εποχή που κυριαρχείται από τη σταδιακή εξέλιξη της κοινωνίας σε οικονομία της γνώσης, με την έκρηξη των επιστημονικών γνώσεων, δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στη δια βίου μάθηση γενικότερα. Η κοινωνία της γνώσης μετεξελισσόμενη σε «κοινωνία της μάθησης», όπου η ανάπτυξη ικανοτήτων και δεξιοτήτων που βασίζονται στη γνώση καθώς και η επέκταση των μαθησιακών ευκαιριών συνεχίζονται και στη διάρκεια της εργασιακής ζωής των ατόμων, διαδραματίζοντας έτσι έναν κομβικό ρόλο στη διασφάλιση κοινωνικής συνοχής⁴³⁷. Εξάλλου, η κοινωνία μας ως «κοινωνία της μάθησης» έχει ως βασικό χαρακτηριστικό την ευελιξία και την ανοιχτότητα για να ανταποκρινόμαστε στις αλλαγές που προκύπτουν και κατευθύνονται από την

⁴³⁴ Ibid, παρ. 2.

⁴³⁵ Griffin, C. (2000). 'Lifelong Learning: Policy, Strategy and Culture', working papers of the Global Colloquium on Supporting Lifelong Learning (online), Milton Keynes, UK: Open University. Διαθέσιμο στο: <http://www.open.ac.uk/lifelong-learning>, σ. 3-12.

⁴³⁶ Πρόκου (2007). The "governmental strategy" in lifelong education in Europe and Greece. *Social Cohesion and Development*, 2, σ. 181-192 (σ. 181)

⁴³⁷ Istance, D., Schuetze, H. G., & Schuller, T. (2002). *International Perspectives on Lifelong Learning: From Recurrent Education to the Knowledge Society*, Berkshire: Open University Press, SL6 2QL, UK, σ. 4.

οικονομία της γνώσης και την αγορά⁴³⁸. Αυτό έχει ως απόρροια την έμφαση και στη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση.

Επιπρόσθετα, παρατηρείται ότι τις τελευταίες δεκαετίες η εκπαίδευση γενικά ακολουθεί τους ευρύτερους πολιτικούς στόχους της μείωσης της γραφειοκρατίας, της αποκέντρωσης και του εκσυγχρονισμού του δημόσιου τομέα⁴³⁹.

Ταυτόχρονα, η Ελλάδα ως μέλος της Ευρωπαϊκής κοινότητας ακολουθεί εκπαιδευτικές αλλαγές που σχετίζονται με την οικονομία και μάλιστα αποτελεσματικά, καθώς η ΕΕ παρέχει τα απαραίτητα εργαλεία και την τεχνογνωσία (όπως καταφάνηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο) να καθοδηγήσει με τρόπο ορθό στη λήψη πετυχημένων εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων.

Εκτός όμως από την ΕΕ, η Ελλάδα δηλώνει παρόν και στο παγκόσμιο γίνεσθαι και στο πλαίσιο αυτό υπηρετεί και τους ΠΣΒΑ. Σύμφωνα μάλιστα με την Εθελοντική Εθνική Έκθεση του 2018, η Ελλάδα δηλώνει την προσήλωσή της στην Ατζέντα 2030 για τη δημιουργία ενός νέου, βιώσιμου και δίκαιου μέλλοντος χάρη στον μετασχηματιστικό ρόλο που οι στόχοι διαδραματίζουν για την επίτευξη ισόρροπης οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας⁴⁴⁰. Ήδη στο μακροχρόνιο Στρατηγικό Σχέδιο της Ελλάδας⁴⁴¹ θέτει οκτώ Εθνικές Προτεραιότητες για την προσαρμογή των 17 ΣΒΑ στις εθνικές ανάγκες και συνθήκες, μία από τις οποίες είναι η παροχή εκπαίδευσης υψηλής ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς. Στην ίδια έκθεση η Ελλάδα καταθέτει ότι έχει υιοθετήσει με επιτυχία προσεγγίσεις α) που αφορούν το σύνολο της κυβέρνησης με ένα ενεργό επιχειρησιακό Διυπουργικό Συντονιστικό

⁴³⁸ Jarvis, P. (2006). 'Beyond the Learning Society: Globalisation and the Moral Imperative for Reflective Social Change', *International Journal of Lifelong Education* 25 (3): 201-211., σ. 205.

⁴³⁹ Τσιρώνης, Χ. (2003). *Κοινωνικός Αποκλεισμός και Εκπαίδευση στην Ύστερη Νεωτερικότητα*, σ. 135. Θεσσαλονίκη: εκδ. Βάνιας.

⁴⁴⁰ "Voluntary National Review 2018" (Greece), Main Messages. Διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του ΟΗΕ: <https://hlpf.un.org/countries/greece/voluntary-national-review-2018>.

⁴⁴¹ Η πρώτη Στρατηγική Αειφόρου Ανάπτυξης της χώρας χρονολογείται από το 2002.

Δίκτυο, που διευθύνεται από τη Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης, και β) που εμπλέκουν ολόκληρη την κοινωνία πολιτών με ισχυρή δέσμευση των ενδιαφερομένων στη διαδικασία ανάλυσης και καταγραφής των κενών, προκειμένου να ενισχυθεί η διαφάνεια, η συνεργασία και η λογοδοσία⁴⁴².

Σύμφωνα με την Εθελοντική Εθνική Έκθεση του 2022 μετά την παρατεταμένη οικονομική κρίση η Ελλάδα πλέον θέτει ως ύψιστη προτεραιότητά της ότι «κανείς δε θα μείνει πίσω», επιτονίζοντας τη λήψη μέτρων που προάγουν την επιχειρηματικότητα, την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, την έρευνα και την καινοτομία για μια βιώσιμη και δίκαιη κοινωνία. Είναι σημαντικό να διασαφηνιστεί ότι υψηλή προτεραιότητα δίνεται στην παροχή πρόσβασης σε ποιοτική εκπαίδευση σε κοινωνικά ευπαθείς ομάδες, όπως είναι οι νέοι, οι γυναίκες, οι μετανάστες, κ.ά., ως μέρος της κοινωνικής πολιτικής και ως μέσο για την καταπολέμηση της ανεργίας. Όλα αυτά σε συνδυασμό με τη συντονισμένη προσπάθεια ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων καθώς και την ενίσχυση των συμμετοχικών και δημοκρατικών διαδικασιών αποτελούν μια σαφή εικόνα για την πορεία επίτευξης του Στόχου 4 στην Ελλάδα⁴⁴³.

Η επένδυση σε εκπαίδευση στην Ελλάδα γενικότερα στοχεύει κατά πρώτον στην επίτευξη μιας οικονομικά ανταγωνιστικής κοινωνίας στο παγκόσμιο γίγνεσθαι και κατά δεύτερον στην κοινωνική συνοχή, κυρίως μέσα από τη μείωση του φαινομένου του εκπαιδευτικού αποκλεισμού, το οποίο ελλείπει δεξιοτήτων που να ανταποκρίνονται σε νέες ανάγκες και ελλείπει πολλές φορές και προσωπικών δικτύων επικοινωνίας, δύναται να οδηγήσει σε καθολικό κοινωνικό αποκλεισμό από τα δημόσια αγαθά και τα κοινωνικά δρώμενα⁴⁴⁴.

Η Ελλάδα στο πλαίσιο, λοιπόν, της Αναπτυξιακής Στρατηγικής της ήδη από το 2018 έχει θέσει ως βασικό στρατηγικό στόχο τη μεταρρύθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος ως απαραίτητη προϋπόθεση για την παροχή μιας εκπαίδευσης υψηλής

⁴⁴² Ibid.

⁴⁴³ “Voluntary National Review 2022 on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development” (Greece), Main messages. Διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του ΟΗΕ: <https://hlpf.un.org/countries/greece/voluntary-national-review-2022>.

⁴⁴⁴ Ο.π., Τσιρώνης, σ. 235.

ποιότητας και χωρίς αποκλεισμούς. Η εκπαίδευση αποτελεί έναν από τους βασικούς πυλώνες για την επίτευξη μιας δίκαιης και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξης εν γένει. Οι δύο κύριοι στρατηγικοί στόχοι για τον τομέα της εκπαίδευσης ήταν : 1) ο συνεχής εκσυγχρονισμός του εκπαιδευτικού συστήματος με τη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων καθώς και τη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων στην εκπαίδευση και 2) η ένταξη των αποφοίτων στην αγορά εργασίας⁴⁴⁵.

5.2. Εφαρμογή του Στόχου 4 και Υποστόχων για Ποιοτική Εκπαίδευση στις Εκπαιδευτικές Πολιτικές στην Ελλάδα

5.2.1. Εφαρμογή του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση στην Ελλάδα μέχρι το 2018

Βάσει όλων των παραπάνω η Ελλάδα μέχρι το 2018 επικεντρώθηκε αναφορικά με την ποιοτική εκπαίδευση σε 3 άξονες που οδήγησαν σε: 1) τη στρατηγική πλαίσιο για τη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου, 2) το στρατηγικό σχέδιο για την Ανώτατη Εκπαίδευση και 3) το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο για αναβάθμιση της επαγγελματικής εκπαίδευσης, κατάρτισης και μαθητείας⁴⁴⁶.

Στη συνέχεια μελετώντας τις Εθελοντικές Εθνικές επιθεωρήσεις της Ελλάδας στον ΟΗΕ για την Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και έχοντας ως αφετηρία την πρώτη Εθελοντική Εθνική Έκθεση προς τον ΟΗΕ για την Ατζέντα 2030 του 2018 μπορούμε να καταγράψουμε τα δεδομένα του ελληνικού συστήματος και να παρακολουθήσουμε την πορεία τη ποιοτικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα ανά υποστόχους εξελικτικά μελετώντας στη συνέχεια την αντίστοιχη του 2022, που είναι και η πιο πρόσφατη. Σημειωτέον ότι οι εκθέσεις αυτές παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς αποτελούν μέρος του μηχανισμού παρακολούθησης αλλά και αναθεώρησης της Ατζέντας, οι οποίες αποτυπώνουν τις ενέργειες του κάθε κράτους στην επίτευξη των 17 Στόχων και στοχεύουν στη διευκόλυνση της ανταλλαγής

⁴⁴⁵ Ελληνική Δημοκρατία Ελλάδα (2018). Μια στρατηγική ανάπτυξης για το μέλλον, σ. 67-68.

⁴⁴⁶ General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs, “Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development”, July 2018. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του ΟΗΕ: https://hlpf.un.org/sites/default/files/vnrs/2021/19378Greece_VNR_Greece_2018_pdf_FINA_L_140618.pdf, p. 50.

εμπειριών, συμπεριλαμβανομένων των επιτυχιών, των προκλήσεων και των διδαγμάτων, με σκοπό την επιτάχυνση της εφαρμογής της Ατζέντας 2030. Αποτελούν επίσης μοναδική ευκαιρία για τον συντονισμό πολιτικών και πολυμερών συνεργασιών που διευκολύνουν την εφαρμογή τους⁴⁴⁷.

Με βάση τα παραπάνω λοιπόν δεδομένα, αναφορικά με την επίτευξη του Υποστόχου 4.1. και 4.2. η Ελλάδα διαπιστώνουμε ότι επικεντρώθηκε στην παροχή εκπαίδευσης, που βάσει και του άρθρου 26 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, για την ισόποση σωματική και πνευματική ανάπτυξη των μαθητών. Μία σειρά από δράσεις συντέιναν στην ελεύθερη, ισότιμη και ποιοτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση με καλά αποτελέσματα, όπως θα καταδειχθεί στη συνέχεια.

Αρχικά, ο θεσμός του ολοήμερου σχολείου που εφαρμόστηκε στο δημοτικό με τα νέα προγράμματα και έκανε πράξη την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, η χρήση ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού για την ένταξη των ΤΠΕ στο εκπαιδευτικό σύστημα με διαδραστικά βιβλία και δημιουργία ψηφιακών πλατφορμών, η καθιέρωση της ενισχυτικής διδασκαλίας για μαθητές σε γυμνάσια σε μαθήματα, όπως η γλώσσα, μαθηματικά, φυσική, χημεία, αγγλικά.

Πολύ σημαντική ωστόσο πρωτοβουλία κρίνεται και η καθιέρωση των σχολικών γευμάτων ως μέσου μείωσης των κοινωνικών ανισοτήτων και προώθησης της μεσογειακής διατροφής⁴⁴⁸.

Επίσης, στοιχείο αναβάθμισης της ποιότητας αποτελεί και η καθιέρωση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης για ένταξη όλων των μαθητών στο εκπαιδευτικό με τις Εκπαιδευτικές Ζώνες Προτεραιότητας για τους ευάλωτους μαθητές⁴⁴⁹. Στο πλαίσιο μάλιστα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σημειώνεται ότι δημιουργήθηκαν οι Τάξεις Υποδοχής Προσφύγων στην Εκπαίδευση για να διευκολύνουν την προσαρμογή των

⁴⁴⁷ Βλ περισσότερες πληροφορίες στο United Nations, Voluntary National Reviews: <https://hlpf.un.org/vnrs>.

⁴⁴⁸ Σημειώνεται ότι η μεσογειακή διατροφή συμπεριλαμβάνεται στην Παγκόσμια Λίστα Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO.

⁴⁴⁹ Βάσει του άρθρου 16 του Συντάγματος πρέπει το κράτος να φροντίζει για την παροχή ισότιμης πρόσβασης των προσφύγων στο εκπαιδευτικό σύστημα.

προσφύγων μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα με μαθήματα σε γλώσσα, αγγλικά, Η/Υ, μαθηματικά, φυσική αγωγή και καλλιτεχνικά, ενώ διορίστηκαν και Συντονιστές Εκπαίδευσης.

Αναφορικά με τον Υποστόχο 4.3. η Ελλάδα προωθεί την ισότιμη πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Οι δράσεις εδώ επικεντρώνονται αρχικά στην προώθηση της επαγγελματικής εκπαίδευσης ως μέρους του εκπαιδευτικού συστήματος με τον σχεδιασμό προγραμμάτων με μάθηση μέσω προγραμμάτων (project-based learning) και αξιοποίησης της «ευέλικτης ζώνης του προγράμματος σπουδών»⁴⁵⁰.

Ακόμη, αξίζει να αναφέρουμε τη διασύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και της αγοράς εργασίας με αναγνώριση δεξιοτήτων βασισμένων σε επαγγελματικά προσόντα, θέτοντας ορισμούς συμβατούς με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων, καθώς και την προώθηση της μαθητείας με τη διασύνδεση της επαγγελματικής εκπαίδευσης με τις επιχειρήσεις, παρ' όλες τις συστημικές αδυναμίες και χάρη στη συμβολή της ΕΕ, καθώς υπάρχει σημαντική συγχρηματοδότηση και παρατηρείται αυξημένη κινητροδότηση για κινητικότητα.

Τέλος, άξια αναφοράς είναι η θεσμοθέτηση των σχολείων δεύτερης ευκαιρίας για τα άτομα ηλικίας 18-30 ετών, με έμφαση σε Ρομά, μετανάστες, φυλακισμένους και εξαρτημένους σε αποθεραπεία με στόχο τη μείωση των ανισοτήτων και την αποφυγή του αποκλεισμού τους.

Αναφορικά με τον Υποστόχο 4.5. διαπιστώνεται εν γένει η εφαρμογή της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης για τις ευάλωτες ομάδες, προκειμένου να επιτευχθεί η μείωση του ποσοστού πρόωρης εγκατάλειψης σχολείου. Εδώ συγκεκριμένα οι δράσεις επικεντρώνονται κυρίως σε άτομα γενικά με διαφορετικό θρησκευτικό και πολιτιστικό υπόβαθρο και παραδόσεις με την παροχή σε αυτά μαθημάτων ελληνικής γλώσσας, μαθηματικών, ανάγνωσης και γραφής στις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας ήδη από το 2010 και σε πρόσφυγες για τους οποίους εφαρμόζεται ένα πιλοτικό πρόγραμμα του ΣτΕ που αφορά τη δημιουργία του «Ευρωπαϊκού Διαβατηρίου Προσόντων για πρόσφυγες», με βάση το οποίο

⁴⁵⁰ Η Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 26412/2017 (ΦΕΚ 490/Β/20.2.2017) για το Πλαίσιο Ποιότητας Προγραμμάτων Σπουδών της ΕΕΚ.

αναγνωρίζονται τα προσόντα τους αξιολογικά και έτσι βοηθούνται στην κοινωνική τους ένταξη⁴⁵¹.

Καταγράφονται, επίσης, προγράμματα για ένταξη των Ρομά ηλικίας 16-21 ετών και αναπτύχθηκε και πρόγραμμα για την εκπαίδευση των μουσουλμάνων της Θράκης. Οι τελευταίοι με πιλοτικό πρόγραμμα του 2016-2017 είχαν πρόσβαση σε εκπαίδευση το 2017-2018, το οποίο οργανωνόταν και υποστηριζόταν από τα ΚΕΣΠΕΜ (Κέντρα Στήριξης του Προγράμματος Εκπαίδευσης Μουσουλμάνων Θράκης)⁴⁵².

Τέλος, υπάρχει ειδική πρόνοια για τα άτομα με αναπηρία⁴⁵³ για την ένταξή τους στο εκπαιδευτικό σύστημα με παράλληλη στήριξη και εξατομικευμένη διδασκαλία⁴⁵⁴, καθώς και με την παροχή υλικού διαθέσιμο προς διευκόλυνσή τους αναρτημένο σε ιστοσελίδα ινστιτούτου πολιτικής (γραφή Μπράιγ, η νοηματική γλώσσα).

Αναφορικά με τον Υποστόχο 4.4. και 4.6. διαπιστώνεται ότι προάγεται η ισότητα στη δια βίου εκπαίδευση για όλους με ιδιαίτερη έμφαση στους νέους.

Πράγματι, η δια βίου μάθηση αποτελώντας προτεραιότητα τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, ως βασική προϋπόθεση για την απασχολησιμότητα, την

⁴⁵¹ Βλ περισσότερες πληροφορίες για αυτό στην ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, Τι είναι το Ευρωπαϊκό Διαβατήριο Προσόντων για τους Πρόσφυγες;: <https://rm.coe.int/leaflet-eqpr-ell/1680a7246c>.

⁴⁵² Βλ περισσότερες πληροφορίες για το πρόγραμμα: «Εκπαίδευση των Παιδιών της Μουσουλμανικής Κοινότητας στη Θράκη» στο: <https://museduc.gr/el/%CF%84%CE%BF-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1/%CE%B4%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%83>.

⁴⁵³ Σύμφωνα με το άρθρο 24 της Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, το δικαίωμα της ισότιμης πρόσβασης σε εκπαίδευση για παιδιά με αναπηρία αναγνωρίζεται και συμβάλλει στην καταπολέμηση των διακρίσεων και των ανισοτήτων. Βλ. σχετικά σε Νάσκου-Περράκη Π. (2020) «Η προστασία του Δικαιώματος της Εκπαίδευσης από θεσμούς του ΟΗΕ και Διεθνείς Πράξεις» στο Αναγνωστοπούλου Δ., Νάσκου-Περράκη Π., Σκιαδάς Δ. (επ.) «Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές. Διεθνείς, ευρωπαϊκές και Εθνικές διαστάσεις», σ. 107-11. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα.

⁴⁵⁴ Βλ. σχετικά την Εθνική Εκπαιδευτική Πολιτική ό.π., Ελληνική Δημοκρατία 2018, σ. 67-68.

ευημερία και την ενεργή συμμετοχή των πολιτών στα κοινά, ήδη από το 2010 θεσπίζεται με Νόμο του κράτους⁴⁵⁵. Αξίζει ωστόσο εδώ να επισημανθεί πως η εθνική στρατηγική για τη δια βίου μάθηση συμβάλλει αφενός στη διαμόρφωση της κοινωνίας της μάθησης και την επέκταση των μαθησιακών ευκαιριών (χωρίς αυτό να εξασφαλίζεται πάντα δημόσια), και αφετέρου στην πρωτοβουλία των ατόμων να συμμετάσχουν σε προγράμματα δια βίου μάθησης για αύξηση ευκαιριών απασχολησιμότητας⁴⁵⁶.

Επιπρόσθετα, η Ελλάδα σημειώνει μία πρόοδο στον τομέα αυτό βάζοντας στο κέντρο των δραστηριοτήτων της τους Νέους, χαράσσοντας την Εθνική Στρατηγική Νεολαίας, μία Στρατηγική «από τους Νέους, με τους Νέους, προς τους Νέους». Η κινητοποίηση του κράτους για την ενδυνάμωσή αυτής της δυναμικής κατηγορίας πολιτών μέσα από μία ολιστική προσέγγιση επικεντρώνεται σε θεματικές, όπως η ποιοτική εκπαίδευση, η ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους, η αξιοπρεπής εργασία και οι ευκαιρίες απασχόλησης, η ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας, η καλή υγεία και ευημερία, η συμμετοχή τους στα κοινά και η μείωση των ανισοτήτων, προωθώντας και την αυτονομία τους.

Αναφορικά με τον Υποστόχο 4.7. οι δράσεις της Ελλάδας συνοψίζονται στην προαγωγή γνώσεων και καλλιέργεια δεξιοτήτων αφενός για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και αφετέρου για την παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη.

Πιο συγκεκριμένα παρατηρούμε πως οι αρχές της Βιώσιμης Ανάπτυξης διαπερνούν όλο το εκπαιδευτικό σύστημα και γενικά όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα εκείνης της περιόδου καθοδηγούνται από τον υποστόχο 4.7., προκειμένου να υλοποιηθεί η Εκπαίδευση για τη Βιώσιμη Εκπαίδευση (ESD) στην τυπική εκπαίδευση, κάτι το οποίο αναμορφώνει εν γένει το εκπαιδευτικό σύστημα.

Παράλληλα, θεσπίζεται ο θεσμός των Συντονιστών των σχολικών δραστηριοτήτων για την εφαρμογή των προγραμμάτων αναφορικά με την Αειφορία και συνδέεται η εκπαίδευση με την υγεία και την ευημερία. Στο γυμνάσιο μάλιστα καθιερώνεται η θεματική εβδομάδα «Σώμα και Ταυτότητα», που προωθεί την ποιοτική ζωή, αποτρέπει από εξαρτήσεις και αποτελεί σημαντικό μάθημα για την ταυτότητα των φύλων.

⁴⁵⁵ Ν. 3879/2010 (ΦΕΚ 163/Α' 21.9.2010) https://petie.gr/images/N_3879_2010.pdf.

⁴⁵⁶ Πρόκου ό.π., σ. 189.

Ακόμη, υπάρχει εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των σχολικών μονάδων για θέματα που προάγουν τα δικαιώματα του ανθρώπου, την ειρήνη, την αποφυγή της βίας και την καταπολέμηση του ρατσισμού, καθώς και θέματα που άπτονται της ενδοοικογενειακής βίας, του σεξουαλικού προσανατολισμού, της ομοφοβίας στο κοινωνικό και σχολικό περιβάλλον.

Επιπλέον, το 2018 εισήχθη η εβδομάδα «Οδικής Ασφάλειας» στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση⁴⁵⁷ που αφορά διεθνή δράση.

Τέλος, δημιουργήθηκαν και λειτούργησαν 57 κέντρα υπεύθυνα για τα περιβαλλοντικά προγράμματα, τα κέντρα για τη βιωσιμότητα τα οποία λειτουργούν συντονιστικά για δράσεις βιωματικής, ολιστικής προσέγγισης. Πράγματι, τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης⁴⁵⁸, τα προγράμματα που εκπονήθηκαν στο πλαίσιο των καινοτόμων δραστηριοτήτων τους, το δίκτυο MEDIES⁴⁵⁹, το αειφόρο σχολείο κλπ. αποτελούν ποιοτικές δράσεις της Ελλάδας που αποτελούν καλές πρακτικές⁴⁶⁰.

Είναι σαφές ήδη από την πρώτη Εθελοντική Εθνική Έκθεση της Ελλάδος το 2018 ότι η χώρα εξελίσσει το εκπαιδευτικό της σύστημα πάντα μέσα στην οικογένεια της ΕΕ και σε συνεργασία με άλλους διεθνείς και περιφερειακούς θεσμούς, όπως UNESCO, η ΕΕ, το ΣτΕ, ο ΟΟΣΑ, κ.ά., και έχοντας ως γνώμονα και πυξίδα την Ατζέντα 2030. Ωστόσο, οι πρωτοβουλίες δεν είναι αρκετές και υπάρχει πολύς δρόμος ακόμα.

5.2.2. Εφαρμογή του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση μέχρι το 2022

⁴⁵⁷ UNECE to commemorate 2013 United Nations Global Road Safety Week <https://unece.org/transport/press/unece-commemorate-2013-united-nations-global-road-safety-week>.

⁴⁵⁸ Κέντρα Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία <https://kpe.inedivim.gr/>.

⁴⁵⁹ Μεσογειακή Εκπαιδευτική Πρωτοβουλία για το Περιβάλλον και την Αειφορία. Βλ. περισσότερα στο Mediterranean Education Initiative for Environment and Sustainability (MedIES) <https://medies.net/welcome-to-the-new-medies/>.

⁴⁶⁰ Δηλάρη, Β. (2012). Η Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη στην μετά το 2015 ατζέντα, *Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, τεύχος 8 (53).

Προκειμένου να προχωρήσουμε στην αποτίμηση της προόδου ή μη στην εφαρμογή του Στόχου 4 στην Ελλάδα μελετώντας την Εθελοντική Εθνική Έκθεση στον ΟΗΕ του 2022, αξίζει να αναφερθούν οι δείκτες που την καταγράφουν και αφορούν τη δεκαετία 2010-2020:

- 1) Αισθητή μείωση του αριθμού της πρόωρης εγκατάλειψης της εκπαίδευσης και κατάρτισης συγκεντρωτικά για τις ηλικίες από 18 έως 24 ετών από το 13,5 το 2010, στο 3,8 το 2020, κατατάσσοντας την Ελλάδα στη δεύτερη θέση στην ΕΕ.
- 2) Αύξηση του ποσοστού ενηλίκων, ηλικίας 25 έως 34 ετών που ολοκληρώνει τις σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση από το 30,6 το 2010 σε 43,7 το 2020, ποσοστό αρκετά πιο πάνω από τον ΜΟ της ΕΕ, παρ' όλα τα υψηλά ποσοστά ανεργίας.
- 3) Πολύ μικρή αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των ενηλίκων ηλικίας 25-64 ετών σε εκπαίδευση (τυπική και μη τυπική) στα γενικά ή επαγγελματικά λύκεια και αφού εγκατέλειψαν τη αρχική τους εκπαίδευση, από 3,3 το 2010 σε 4,1 το 2020, ποσοστό ανησυχητικό, καθώς είναι πολύ πιο κάτω από τον ΜΟ της ΕΕ.
- 4) Υψηλά ποσοστά NEETs⁴⁶¹ παρ' όλη την τάση για μείωση, λόγω συστημικών θεμάτων απασχολησιμότητας και χαμηλής νεανικής απασχολησιμότητας⁴⁶² (βλ. παράρτημα Εικόνα 5)

Έχοντας ως πηγή τη δεύτερη Εθελοντική Εθνική Έκθεση του 2022 διαπιστώνουμε ότι γενικά η Ελλάδα στην εκπαιδευτική της πολιτική θέτει ως προτεραιότητα: 1) τη διασφάλιση της ποιοτικής εκπαίδευσης και 2) της δια βίου εκπαίδευσης για όλους. Ήδη στην εκπαιδευτική της στρατηγική έχει επέλθει η έννοια της ποιότητας ως άμεσης προτεραιότητας⁴⁶³ σε συνδυασμό με τη δια βίου μάθηση χωρίς αποκλεισμούς. Άμεση

⁴⁶¹ NEETs: Νέοι στην ΕΕ χωρίς Εκπαίδευση, Κατάρτιση και απασχόληση.

⁴⁶² Πηγή: το Greece (2022). “Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development”, Main messages. Διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του ΟΗΕ: <https://hlpf.un.org/sites/default/files/vnrs/2022/VNR%202022%20Greece%20Report.pdf>, σ. 71.

⁴⁶³ Και στην Ευρυδίκη (Eurydice) καταγράφεται ο στόχος του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Η Ευρυδίκη (Eurydice) αποτελεί ένα ευρωπαϊκό δίκτυο για τον τρόπο λειτουργίας των εκπαιδευτικών συστημάτων στην Ευρώπη, με περιγραφές εθνικών εκπαιδευτικών συστημάτων, συγκριτικές μελέτες αφιερωμένες σε συγκεκριμένα θέματα, δείκτες και στατιστικές στον τομέα της εκπαίδευσης. Βλ. στο προηγούμενο κεφάλαιο και στον ιστότοπο

προτεραιότητα τα παραπάνω για την επίτευξη της ισότιμης ενεργούς συμμετοχής από όλους τους πολίτες, την προώθηση της παραγωγικής και αποτελεσματικής απασχολησιμότητας και τη δημιουργία και απόκτηση αξιοπρεπών θέσεων εργασίας⁴⁶⁴. Για την επίτευξη των παραπάνω απαιτούνται: 1) εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, 2) αλλαγή θεώρησης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, 3) ενδυνάμωση εκπαιδευτικών και σχολικών μονάδων μέσω της αξιολόγησης, της καλλιέργειας κουλτούρας δεκτικής σε αυτήν, μηχανισμών λογοδοσίας και χρήση διαφοροποιημένων μορφών εκπαίδευσης, καινοτόμων εκπαιδευτικών πολιτικών και καλλιέργεια ήπιων δεξιοτήτων και ψηφιακών σε μαθητική κοινότητα. Παρατηρείται ότι οι δράσεις που αναλαμβάνονται και οι εκπαιδευτικές πρωτοβουλίες μπορούν να στοχεύουν σε περισσότερους από ένα δείκτες, καθώς υπάρχει μεγάλη αλληλεπίδραση μεταξύ τους.

Αναφορικά με τον Υποστόχο 4.1. σημειώνονται ως ενδεικτικές για την ποιοτική εκπαίδευση οι παρακάτω συστηματικά οργανωμένες και στοχευμένες δράσεις:

Πρώτα από όλα, η διευκόλυνση των διαδικασιών πρόσβασης στην εκπαίδευση των ασυνόδευτων ανηλίκων με την παροχή ενισχυτικής διδασκαλίας, τη συνεχή ενημέρωση των υπευθύνων των ξενώνων και την ενδυνάμωση του προσωπικού των ξενώνων με παροχή και ψυχολογικής υποστήριξης σε όλους τους εμπλεκόμενους.

Αξιοσημείωτη είναι η συνέργεια που ανέπτυξε το Υπουργείο Παιδείας με το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου και τη UNICEF στο καινοτόμο πρόγραμμα «Μονοπάτι Εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά»⁴⁶⁵, το οποίο έχει ως στόχο την ένταξη των

της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Eurodyce για τη Διασφάλιση Ποιότητας σε Ελλάδα: <https://eurdyce.eacea.ec.europa.eu/el/national-education-systems/greece/diasfalisi-poiotitas-stin-prosholiki-kai-tin-sholiki-ekpaideysi>.

⁴⁶⁴ Ο.π., VNR 2022 σ. 72.

⁴⁶⁵ Ξεκίνησε από τον Οκτώβριο του 2021, για περισσότερες πληροφορίες βλ. στο Solidarity now:

<https://www.solidaritynow.org/%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%B9%CE%BF-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%BF%CF%85-%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CF%80%CE%AC%CF%84%CE%B9-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%8C%CE%BB%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4/>.

προσφύγων και αιτούντων άσυλο στην τυπική εκπαίδευση μέσω μη τυπικής μάθησης και άλλων συμπληρωματικών ενεργειών στα «Κέντρα Εκπαίδευσης και Δημιουργικών Δραστηριοτήτων» (ΚΔΑ), καθώς το δικαίωμα πρόσβασης στην εκπαίδευση είναι αναφαίρετο δικαίωμα όλων. Και οι δύο αυτές δράσεις παράλληλα προωθούν όμως και την επίτευξη του υποστόχου 4.5. με την ενίσχυση των ευάλωτων ομάδων.

Πολύ σημαντική κρίνεται η εν γένει αναθεώρηση των σχολικών ωρολόγιων προγραμμάτων σε όλες τις βαθμίδες με τη χρήση καινοτόμων και ψηφιακών εργαλείων, εκπαιδευτικών υλικών και μεθόδων που δίνουν έμφαση στην καλλιέργεια των ήπιων και ψηφιακών δεξιοτήτων για την προώθηση των 5C (4+1): δημιουργικότητας, κριτικής σκέψης, συνεργασίας, επικοινωνίας και περιέργειας μαθητών (Creativity, Critical thinking, Cooperation, Communication, Curiosity). Πρόκειται για προγράμματα που άπτονται θεματικές οι οποίες με ολιστικό, βιωματικό και διεπιστημονικό τρόπο προάγουν και τον υποστόχο 4.7. καλλιεργώντας γνώσεις, δεξιότητες και κυρίως στάσεις που δείχνουν σεβασμό στους άλλους ανθρώπους ανεξαρτήτως κοινωνικών ή φυλετικών χαρακτηριστικών, στα δικαιώματα του ανθρώπου, στο περιβάλλον και στην πολιτιστική κληρονομιά.

Επιπλέον, ο ψηφιακός μετασχηματισμός της εκπαίδευσης και η αναβάθμιση των σχολικών ψηφιακών υποδομών και συνδεσιμότητας με παροχή διαδραστικών πινάκων, με μαθήματα ρομποτικής, μηχανικής, τεχνολογίας, μαθηματικών, επιστημών (STEM) καθώς και μάθηση με την παραγωγή ψηφιακού υλικού συμβάλλει καθοριστικά αποτελώντας παράγοντα αναβάθμισης τόσο του εκπαιδευτικού έργου όσο και των αναμενόμενων αποτελεσμάτων, δεδομένου ότι τονώνεται η αυτενέργεια των μαθητών και η ενεργητική μάθηση. Σε αυτόν τον ψηφιακό μετασχηματισμό συνέβαλε και η παροχή κουπονιών 200 ευρώ για την αγορά τεχνολογικού εξοπλισμού για 500.000 παιδιά και νέους ανθρώπους ηλικίας 4-24 ετών με βάση κριτήρια κοινωνικο-οικονομικά.

Το πιο σημαντικό ωστόσο από όλα που οδηγεί σε υψηλής ποιότητας εκπαίδευση είναι η καθιέρωση της αξιολόγησης στην προσχολική και σχολική εκπαίδευση. Πρόκειται για δύο μορφές αξιολογήσεων: μία εσωτερική και μία εξωτερική, οι οποίες έχουν ως απώτερο στόχο τον συντονισμό του εκπαιδευτικού έργου και της σχολικής μονάδας

και τη βελτίωση των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων⁴⁶⁶. Η εσωτερική αξιολογεί το εκπαιδευτικό έργο της σχολικής μονάδας ετησίως και στοχεύει στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας μέσα από προγραμματισμένες δράσεις. Μέσα από συστάσεις και παρατηρήσεις προβλέπεται η βελτίωση για την επόμενη σχολική χρονιά. Η εξωτερική αφορά την αξιολόγηση των στελεχών εκπαίδευσης, των εκπαιδευτικών και των μελών του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού με στόχο τον εντοπισμό αδυναμιών και τη βελτίωση του διδακτικού και παιδαγωγικού τους έργου μέσα από την ανατροφοδότηση και πρόσθετη υποστήριξη⁴⁶⁷. Η εν λόγω αξιολόγηση διενεργείται από δύο αξιολογητές, έναν εξωτερικό και έναν εσωτερικό, περιοδικά⁴⁶⁸, ως μέτρο εφαρμογής ενός δυνατού αποτυπώματος για τη βελτίωση και τη διασφάλιση της ποιότητας για τη δημόσια εκπαίδευση, ενώ παράλληλα αναμφίβολα η αξιολόγηση πέρα από τη βελτίωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων συμβάλλει και στην επαγγελματική κατάρτιση των εκπαιδευτικών, αποτελώντας κίνητρο για την επαγγελματική τους ανέλιξη.

Συμπληρωματικά με την αξιολόγηση αποτελούν στοιχείο διασφάλισης της ποιότητας και τα εξής: α) Τα Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Συντονισμού/ ΠΕΚΕΣ⁴⁶⁹, τα οποία αναλαμβάνουν και τη σύνταξη εξωτερικής έκθεσης για τον προγραμματισμό και το εκπαιδευτικό έργο των σχολικών μονάδων. Βάσει αυτής στη συνέχεια αξιολογείται εν γένει το εκπαιδευτικό σύστημα. β) Οι Επόπτες, ένας σε κάθε Περιφερειακή Διεύθυνση εκπαίδευσης και ένας σε κάθε Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για να παρακολουθούν το παιδαγωγικό έργο και να συντονίζουν τις εκπαιδευτικές δομές. Το Περιφερειακό Συμβούλιο Εποπτών (ΠΕΣΕΠ)

⁴⁶⁶ Η αξιολόγηση γίνεται κάθε χρόνο και συμπεριλαμβάνεται στις διατάξεις του Ν. 4692/2020. Άρθρο 20, 21. Η αξιολόγηση είναι μια μορφή αποτίμησης της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου και των εκπαιδευτικών η οποία εφαρμόζεται στις χώρες της ΕΕ.

⁴⁶⁷ Η εξωτερική θα υλοποιηθεί κατά την τρέχουσα περίοδο και έχει ξεκινήσει βάσει του Ν. 4823/2021(ΦΕΚ Α΄ 136/3.8.2021).

⁴⁶⁸ Για περισσότερες πληροφορίες βλ. ιστοσελίδα Eurydice: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/el/national-education-systems/greece/diasfalisi-poiotitas-stin-prosholiki-kai-tin-sholiki-ekpaideysi>.

⁴⁶⁹ Νόμος 4692/2020 (ΦΕΚ Α΄ 111/12.6.2020) για την Αναβάθμιση του Σχολείου και άλλες διατάξεις. Άρθρο 17.

παρακολουθεί και εποπτεύει τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό⁴⁷⁰. γ) Η θέσπιση της θέσης Επόπτη Ποιότητας της Εκπαίδευσης με κύριες αρμοδιότητες την προώθηση και εφαρμογή της εκπαιδευτικής πολιτικής, της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού και της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, την εποπτεία, τον συντονισμό και τη στήριξη του εκπαιδευτικού έργου των δημόσιων και ιδιωτικών σχολικών μονάδων, με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου, καθώς και η εισαγωγή και υλοποίηση καινοτομιών και προγραμμάτων και η στήριξη του συλλογικού προγραμματισμού και της αυτοαξιολόγησης του έργου των σχολικών μονάδων⁴⁷¹. δ) Οι Σύμβουλοι Εκπαίδευσης έχουν αναλάβει την παιδαγωγική και επιστημονική καθοδήγηση των εκπαιδευτικών και των μελών του Ειδικού Εκπαιδευτικού και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού, την επιμόρφωσή τους και την ανάπτυξη καινοτόμων πρωτοβουλιών στον χώρο της εκπαίδευσης. Επίσης, έχουν την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και των μελών του Ειδικού Εκπαιδευτικού και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού, ενώ εποπτεύουν τον συλλογικό προγραμματισμό της σχολικής μονάδας⁴⁷². ε) Τα Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης με σκοπό την υποστήριξη των μαθητών, των σχολικών μονάδων και των Ε.Κ. της περιοχής αρμοδιότητάς τους για τη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης όλων ανεξαιρέτως των μαθητών στην εκπαίδευση και την προάσπιση της αρμονικής ψυχοκοινωνικής τους ανάπτυξης και προόδου⁴⁷³. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους είναι η υλοποίηση προσαρμοσμένων παρεμβάσεων για την παροχή ψυχοκοινωνικής στήριξης σε μαθητές, μέσω προγραμμάτων εκπαιδευτικής παρέμβασης και πρόληψης, στοχευμένων δράσεων ενίσχυσης των γνωστικών και ψυχοκοινωνικών δεξιοτήτων των μαθητών, δράσεων ενδυνάμωσης συγκεκριμένων μελών ή ευάλωτων ομάδων της μαθητικής κοινότητας, καθώς και δράσεων που αποσκοπούν στην καλλιέργεια ευκαιριών προσωπικής

⁴⁷⁰ Νόμος 4823/2021 (ΦΕΚ Α' 136/3.8.2021) για την Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις. Άρθρο 6,7.

⁴⁷¹ Ibid, άρθρο 8.

⁴⁷² Ibid, άρθρο 10.

⁴⁷³ Τα Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης (Κ.Ε.Σ.Υ.) ιδρύθηκαν με την παρ. 1 του άρθρου 6 του Ν. 4547/2018 (ΦΕΚ Α' 102/12.6.2018) και μετονομάζονται με τον Ν. 4823/2021 σε Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.).

ανάπτυξης, στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και συνολικά στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των μαθητών. Ο ρόλος τους καθοριστικός για τον έλεγχο της σχολικής διαρροής, την καλλιέργεια μιας σχολικής κουλτούρας για την προαγωγή ψυχικής υγείας μαθητών, τον εντοπισμό των εμποδίων για την ισότιμη ένταξη στην εκπαίδευση αλλά και την ενίσχυση της επικοινωνίας και της συνεργασίας της σχολικής μονάδας με τους γονείς ή κηδεμόνες και τις υπηρεσίες παροχής ψυχολογικής και κοινωνικής υποστήριξης⁴⁷⁴.

Σκοπός όλων των παραπάνω είναι εμφανώς η αναβάθμιση της ποιότητας της δημόσιας εκπαίδευσης μέσω της ουσιαστικής αναδιάταξης της θεσμικής κατασκευής των δομών της εκπαίδευσης και της πρόβλεψης αξιοκρατικών διαδικασιών για την επιλογή των στελεχών της εκπαίδευσης, καθώς και η διαρκής και συστηματική αξιολόγηση των στελεχών, των εκπαιδευτικών και του έργου τους με σκοπό την προαγωγή, τη βελτίωση και την υλοποίηση ενός ποιοτικού και συνάμα αποτελεσματικού εκπαιδευτικού έργου⁴⁷⁵.

Σημειωτέον ότι υπάρχει μηχανισμός παρακολούθησης και αξιολόγησης και του εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο σχεδιάζεται με την υποστήριξη του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, καθώς και των διαδικασιών αξιολόγησης με βάση τα πρότυπα του προγράμματος PISA (Programme for International Student Assessment)⁴⁷⁶. Την ευθύνη για την αξιολόγηση αυτή του εκπαιδευτικού συστήματος εν γένει στην Ελλάδα έχει αναλάβει η Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Α.ΔΙ.Π.Π.Δ.Ε.)⁴⁷⁷, ως ανεξάρτητη διοικητική αρχή, με στόχο τον προγραμματισμό και την αποτίμηση του εκπαιδευτικού έργου, τη συνεχή δυναμική και συμμετοχική διαδικασία εντοπισμού, ανάλυσης και αντιμετώπισης των προβλημάτων και των αναγκών του εκπαιδευτικού έργου, αποβλέποντας στη βελτίωση της εκπαιδευτικής λειτουργίας, μεταξιολογώντας τα

⁴⁷⁴ Ibid, άρθρο 11.

⁴⁷⁵ Ibid.

⁴⁷⁶ Νόμος 4547/2018 (ΦΕΚ Α' 102/12.6.2018) για την Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις.

⁴⁷⁷ Συστάθηκε με τον Νόμο 4142/2013 (ΦΕΚ Α' 83/9.4.2013) για την Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Α.ΔΙ.Π.Π.Δ.Ε.). Η έδρα της είναι η Αθήνα.

συστήματα αξιολόγησης του εκπαιδευτικού συστήματος και των στελεχών της εκπαίδευσης και εντοπίζοντας αδυναμίες και τρόπους αντιμετώπισής τους. Επιπλέον, η Α.ΔΙ.Π.Π.Δ.Ε. υποστηρίζει το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού στη βελτίωση του σχεδιασμού της εθνικής στρατηγικής για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, με στόχο την επιτυχή μετάβαση των μαθητών στη μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση, τη σταδιοδρομία και τη δια βίου μάθηση και τέλος, εγγυάται τη διαφάνεια όλων των δράσεων της στο πλαίσιο της αξιολόγησης της ποιότητας του εκπαιδευτικού συστήματος και της συμμετοχής της στην αξιολόγηση των στελεχών της εκπαίδευσης⁴⁷⁸.

Επιπρόσθετα, η επέκταση του δικτύου των Πρότυπων και Πειραματικών Σχολείων, τα οποία λειτουργούν ως κέντρα αριστείας σε όλη την Ελλάδα, παρέχει τη δυνατότητα να φοιτήσουν σε αυτά μαθητές ανεξαρτήτως κοινωνικο-οικονομικού υπόβαθρου, καθώς η επιλογή γίνεται κατόπιν εξετάσεων ή κλήρωσης αντίστοιχα, ενώ η διδασκαλία και τα προγράμματα που εφαρμόζονται διακρίνονται από καινοτομία και πρωτοτυπία, καθιστώντας τα υποδειγματικά. Η παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους και όλες γίνεται πράξη.

Τέλος, δύο πολύ πρόσφατες νεοσυσταθείσες θέσεις που θεωρούμε ότι αναβαθμίζουν το παραγόμενο εκπαιδευτικό έργο είναι: α) Ο Ενδοσχολικός Συντονιστής (Συντονιστής Τάξεων ή Συντονιστής Γνωστικών Πεδίων), ο οποίος αναλαμβάνει την υποστήριξη και τον συντονισμό των εκπαιδευτικών, τον προγραμματισμό της διδασκτέας ύλης, την οργάνωση υποδειγματικών διδασκαλιών και την ανταλλαγή καλών επαγγελματικών πρακτικών, καθώς και την εισαγωγή καινοτόμων εκπαιδευτικών εργαλείων διδασκαλίας και την αξιολόγησή τους αλλά και τον προγραμματισμό των διαδικασιών αξιολόγησης των μαθητών⁴⁷⁹, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο σε ένα πιο ποιοτικό αποτέλεσμα. β) Ο Παιδαγωγικός Σύμβουλος – Μέντορας με στόχο την καθοδήγηση και την υποστήριξη της ένταξης στη σχολική μονάδα του νεοδιοριζόμενου ή πρόσφατα τοποθετημένου στη σχολική μονάδα εκπαιδευτικού⁴⁸⁰.

⁴⁷⁸ Ibid.

⁴⁷⁹ Νόμος 4823/2021 (ΦΕΚ Α' 136/3.8.2021) για την Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις, άρθρο 92.

⁴⁸⁰ Ibid, άρθρο 93.

Αναφορικά με τον Υποστόχο 4.2. καταγράφεται ως σημαντική εξέλιξη η καθιέρωση της υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης για όλους⁴⁸¹, και η εισαγωγή της αγγλικής γλώσσας στην προσχολική αγωγή⁴⁸² προωθώντας την ισότιμη και δίκαιη πρόσβαση στην εκπαίδευση στον χρόνο, με κύριο στόχο την άμβλυνση των ανισοτήτων μακροπρόθεσμα. Ο βιωματικός χαρακτήρας που διέπει το πρόγραμμα και η διαπολιτισμική προσέγγιση μέσα από τη γλωσσομάθεια είναι εμφανείς καθώς και η προσπάθεια καλλιέργειας της ιδιότητας του ενεργού πολίτη.

Αναφορικά με τον Υποστόχο 4.3. καταγράφεται αρχικά η αναβάθμιση του σχολείου και η ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών⁴⁸³ για την παροχή μίας ποιοτικής και αποτελεσματικής εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς, κυρίως με την ελεύθερη επιλογή βιβλίων και την ισχυροποίηση του ρόλου του διευθυντή, αλλά και τα μέτρα που αναφέρθηκαν προηγουμένως με τους σχετικούς Νόμους.

Καταγράφεται, επίσης, η ισότιμη πρόσβαση ανδρών και γυναικών σε τεχνική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση, με ιδιαίτερη έμφαση στην προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρία, τόσο σε φυσικά όσο και ψηφιακά περιβάλλοντα με την υποστήριξη και των υποδομών που εξυπηρετούν την προσβασιμότητα όλων των μαθητών⁴⁸⁴.

Επιπρόσθετα, πολύ θετικά κρίνονται τα μέτρα για χωρίς αποκλεισμούς και ισότιμη πρόσβαση σε εκπαίδευση με έμφαση σε ευάλωτους μαθητές, μέσα από προσλήψεις

⁴⁸¹ Η υποχρεωτική προσχολική εκπαίδευση στην Ελλάδα έγινε πρόσφατα δίχρονη και ξεκινά από την ηλικία των 4 ετών, με φοίτηση στα νηπιαγωγεία (Ν. 4521/2018, ΦΕΚ Α' 38/2.3.2018). Από το σχολικό έτος 2020-21, η δίχρονη υποχρεωτική φοίτηση στα νηπιαγωγεία έχει τεθεί σε καθολική εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο με τον Νόμο 4704/2020 (ΦΕΚ Α' 133/14.7.2020), άρθρο 34, διάταξη με ρύθμιση θεμάτων δίχρονης προσχολικής εκπαίδευσης.

⁴⁸² Άρθρο 53 - Νόμος 4807/2021 (ΦΕΚ Α 96 - 11.06.2021), Δραστηριότητες στην αγγλική γλώσσα στο νηπιαγωγείο, Αντικατάσταση της περ. γ' της παρ. 9 του άρθρου 3 του Ν. 1566/1985.

⁴⁸³ Ο.π., Ν. 4692/2020 και Ν. 4823/2021.

⁴⁸⁴ Σχέδιο δράσης που συνδέεται με την εκπαίδευση, ενσωματωμένο στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα άτομα με αναπηρία.

δασκάλων ειδικής αγωγής⁴⁸⁵ και την ανάπτυξη του ωρολόγιου προγράμματος για σχολεία ειδικής αγωγής⁴⁸⁶ με κατευθυντήριες γραμμές για την ενταξιακή εκπαίδευση.

Ακόμη, πολύ σημαντικά είναι και τα μέτρα σε ΑΕΙ για τη διαφάνεια και την αξιοκρατία στην κατανομή των διαθέσιμων πηγών με την καθιέρωση δεικτών ποιότητας, συνδεδεμένους με την αριστεία στην έρευνα, τη διασύνδεση με την αγορά εργασίας και την εξωστρέφεια και τη διεθνοποίηση των σπουδών που αυτά παρέχουν. Αναφορικά μάλιστα με το τελευταίο, προκειμένου να αποφευχθεί η «διαρροή πνευματικού κεφαλαίου» στο εξωτερικό, προωθείται η διεθνοποίηση μέσω της ελευθεροποίησης του νομικού πλαισίου για τα ΑΕΙ (HEIS), προκειμένου να επιτευχθούν εκπαιδευτικές και ερευνητικές συνεργασίες με ξένα εκπαιδευτικά ιδρύματα μέσω διεθνών μεταπτυχιακών προγραμμάτων σε ξένη γλώσσα.

Αξια αναφοράς η «Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης» (ΕΘ.Α.Α.Ε.) με διεθνή ονομασία «Hellenic Authority for Higher Education» (H.A.H.E.)⁴⁸⁷ με σκοπό τη διασφάλιση υψηλής ποιότητας στην ανώτατη εκπαίδευση, η οποία εφαρμόζει τα πρότυπα και τις κατευθύνσεις (Ευρωπαϊκά Πρότυπα και Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη Διασφάλιση της Ποιότητας) που θέτει το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση (European Association for Quality Assurance in Higher Education-ENQA). Παράλληλα, όλη αυτή η διεθνή κατεύθυνση που προσδίδεται στην ανώτατη εκπαίδευση εκτιμούμε ότι υπηρετεί με τον καλύτερο τρόπο και τον υποστόχο 4.7., καθώς προωθεί την παγκόσμια ιδιότητα του πολίτη μέσα από συνέργειες και κινητικότητα.

⁴⁸⁵ Ν. 4823/2021, άρθρο 170.

⁴⁸⁶ Βλ. για προσλήψεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση σε ιστοσελίδα: <https://www.minedu.gov.gr/news/49810-26-08-2021-proslipseis-24-806-ekpaideftikon>.

⁴⁸⁷ Η ανεξάρτητη αρχή με την επωνυμία «Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση» (Α.Δ.Ι.Π.) ιδρύθηκε με την παράγραφο 1 του άρθρου 10 του Ν. 3374/2005 (Α' 189), μετονομάστηκε σε «Αρχή Διασφάλισης και Πιστοποίησης της Ποιότητας στην Ανώτατη Εκπαίδευση» («Α.Δ.Ι.Π.») με την παράγραφο 1 του άρθρου 64 του Ν. 4009/2011 (Α' 195), και μετονομάζεται σε «Εθνική Αρχή Ανώτατης Εκπαίδευσης» (ΕΘ.Α.Α.Ε.) με τον Νόμο 4653/2020 (ΦΕΚ Α' 12/24.1.2020). Εδρεύει στην Αθήνα, έχει διοικητική αυτοτέλεια και εποπτεύεται από τον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Ιδιαίτερα καινοτόμα θεωρείται και η στροφή προς τη δημόσια ναυτική εκπαίδευση καθώς και η ενίσχυση των σπουδών σε αυτήν λόγω του σημαίνοντα ρόλου που μπορεί να διαδραματίσει η θάλασσα για την ανάπτυξη της οικονομίας μας αλλά και της ασφάλειας που παρέχει δεδομένης της διαρκώς αναβάθμισής της, καθώς πληροί τις σύγχρονες απαιτήσεις αλλά και τα ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα. Η επένδυση σε πρότζεκτ ψηφιακού μετασχηματισμού που στοχεύουν στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των σπουδαστών σε αυτήν και η ισότιμη πρόσβαση ανδρών και γυναικών σε σχολές εμποροπλοιαρχών χωρίς διακρίσεις, καθώς και ο προσανατολισμός προς αυτές με πρότζεκτ στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με θέμα τη βιωσιμότητα αποτελούν κομβικής σημασίας πρωτοβουλίες.

Επίσης, ήδη από το 2021 με την Εθνική Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των αιτούντων άσυλο και δικαιούντων διεθνούς προστασίας επιχειρείται αφενός η προ-ένταξη των αιτούντων άσυλο για την ομαλή μετάβαση των ενηλίκων στην επαγγελματική ζωή αλλά και των ανηλίκων από την άτυπη στην τυπική εκπαίδευση μέσα από μια ολιστική προσέγγιση μάθησης, βασισμένης στην εξοικείωση με τον δημοκρατικό τρόπο ζωής, τις αρχές της δημοκρατίας, την ισότητα των δύο φύλων και τον αθλητισμό, και μέσα από ενταξιακά προγράμματα για άτομα με αναπηρία, και προγράμματα αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας και το εμπόριο ανθρώπων (human trafficking). Στην ουσία μέσα από μια εκπαίδευση βασισμένη στα ανθρώπινα δικαιώματα και προασπιζόμενη τα Δικαιώματα του παιδιού προωθείται η ισότιμη πρόσβαση στην ποιοτική εκπαίδευση χωρίς διακρίσεις που συμβάλλει τόσο στην καλλιέργεια δεξιοτήτων των ατόμων αυτών όσο και στην ισότιμη ένταξή τους στην αγορά εργασίας, με ιδιαίτερη έμφαση σε γυναίκες και νέους⁴⁸⁸.

⁴⁸⁸ Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (2022). «Εθνική Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των αιτούντων άσυλο και δικαιούντων διεθνούς προστασίας», Ιανουάριος 2022 στο: https://r.search.yahoo.com/_ylt=AwrEoYf8_uNjYnICGGdXNyoA;_ylu=Y29sbwNiZjEEcG9zAzEEdnRpZAMEc2VjA3Ny/RV=2/RE=1675915133/RO=10/RU=https%3a%2f%2fmigration.gov.gr%2fmigration-policy%2fintegration%2fpolitiki-entaxis-se-ethniko-epipedo%2fethniki-stratigiki%2f/RK=2/RS=rGrr_WopkVxNiGOsk4mSaVs8V3U-

Σημειωτέον ότι αναφορικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση που παρέχεται σε μετανάστες και πρόσφυγες είναι άξιο αναφοράς το έργο HELIOS⁴⁸⁹ του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (IOM), το οποίο προωθεί την ένταξη των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα με παροχή προγραμμάτων ένταξης και υποστήριξη της απασχολησιμότητας, που καθοδηγούνται από τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ένταξης⁴⁹⁰. Αφορά μια πρωτοβουλία που συμβάλλει καίρια στην ισότιμη και ποιοτική πρόσβαση με αξιοποίηση της συμπεριληπτικής εκπαίδευσης, βασιζόμενη στις συντονισμένες και συνεκτικές προσπάθειες μέσα από τη θεώρηση της συμπερίληψης ως γενικότερης κοινωνικής διαδικασίας για αποφυγή του κοινωνικού αποκλεισμού⁴⁹¹.

Αναφορικά με τον Υποστόχο 4.4. καταγράφονται ως σημαντικές για την προώθησή του αρχικά, η αναδιαμόρφωση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και της Δια Βίου Μάθησης για τη ρύθμιση των εισροών και εκροών της με στόχο τη βελτίωση των γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας, την αποτελεσματικότερη προσαρμογή και την ανταπόκρισή της στις διαρκώς μεταβαλλόμενες ανάγκες της κοινωνίας και της αγοράς εργασίας, λαμβανομένου υπόψη και του παγκοσμιοποιημένου περιβάλλοντος της απασχόλησης, για συνειδητή εναλλακτική επιλογή. Πρόκειται για μια ολιστική προσέγγιση αναβάθμισης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.

Στο πλαίσιο αυτό θεσπίζονται τα πρότυπα επαγγελματικά λύκεια, τα πειραματικά μεταλυκειακά ιδρύματα επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης⁴⁹², αναβαθμίζονται τα εργαστηριακά κέντρα ΕΚ, προβλέπεται η ουσιαστική συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στον σχεδιασμό τους, συνέργειες με αύξηση της αυτονομίας

⁴⁸⁹ Hellenic Integration Support for Beneficiaries of international Protection.

⁴⁹⁰ Περισσότερες πληροφορίες στο IOM Greece: <https://greece.iom.int/en/hellenic-integration-support-beneficiaries-international-protection-helios>.

⁴⁹¹ Πρόλογος της ΠΕΕΕ GEM UNESCO (2020). Περίληψη της Παγκόσμιας Έκθεσης Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης, «Συμπερίληψη και Εκπαίδευση Όταν λέμε όλοι... εννοούμε όλοι». Ίδρυμα Μ. Βαρδινογιάννη.

⁴⁹² Βλ. για το Πλαίσιο αξιολόγησης των μαθητών των επαγγελματικών λυκείων και των μαθητευόμενων του Μεταλυκειακού Έτους και Τάξης Μαθητείας: Νόμος 4610/2019 (ΦΕΚ Α' 70/07.05.2019).

τους, ο συντονισμός δράσεων για τη νεολαία με αναβάθμιση των ψηφιακών και πράσινων δεξιοτήτων τους και η αναγνώριση της μη τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης⁴⁹³. Άξιος αναφοράς είναι ο ρόλος του Εθνικού Οργανισμού Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΕΟΠΠΕΠ), ο οποίος ανέπτυξε το Εθνικό Πλαίσιο Προσόντων, εφαρμόζει το σύστημα πιστοποίησης της εκπαιδευτικής επάρκειας των εκπαιδευτών ενηλίκων της μη τυπικής εκπαίδευσης και διασφαλίζει την ποιότητα ως εκπρόσωπος της Ελλάδας στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (EQAVET)⁴⁹⁴.

Πολύ σημαντική και η δημιουργία της Εθνικής Συμμαχίας για τις Ψηφιακές Δεξιότητες και την Απασχόληση⁴⁹⁵, η οποία έχει ως κεντρική αποστολή την αναβάθμιση των ψηφιακών δεξιοτήτων, την ενίσχυση της απασχολησιμότητας του πληθυσμού και την υποστήριξη του ψηφιακού μετασχηματισμού, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, στο πλαίσιο της ευρύτερης κυβερνητικής πολιτικής για τις δεξιότητες.

Αναφορικά με τον Υποστόχο 4.5. είναι σημαντική η προσπάθεια διασφάλισης ισότιμης πρόσβασης σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης των ευάλωτων ατόμων με έμφαση πρώτα από όλα σε άτομα με αναπηρία για τα οποία συμπληρωματικά προς το Πρόγραμμα

⁴⁹³ Eurydice <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/el/national-education-systems/greece/exelixeis-kai-trehoyses-politikes-proteraiotites>

⁴⁹⁴ Για πληροφορίες για το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (EQAVET) βλ. στο: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1536&langId=engns/home.aspx>.

⁴⁹⁵ Αποτελεί μέλος της Ευρωπαϊκής Συμμαχίας για τις Ψηφιακές Δεξιότητες και την Απασχόληση και υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Ψηφιακής Διακυβέρνησης και Απλούστευσης Διαδικασιών του Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Βλ. περισσότερες πληροφορίες στη Δημοσίευση της Δημόσιας Διαβούλευσης με τίτλο: « Αναδυόμενες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, ενίσχυση της ψηφιακής διακυβέρνησης και άλλες διατάξεις», Κεφάλαιο Στ' Ρυθμίσεις για την Εθνική Συμμαχία για τις Ψηφιακές Δεξιότητες και την Απασχόληση, Άρθρο 79 Αποστολή της Εθνικής Συμμαχίας για τις Ψηφιακές Δεξιότητες και την Απασχόληση στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης: <http://www.opengov.gr/digitalandbrief/?p=2891>.

Εργονομικής Διευθέτησης Χώρου ΑμεΑ⁴⁹⁶ με τη δέσμευση των εργοδοτών για πρόσληψη ατόμων με αναπηρία, δημιουργήθηκε και καινούρια διαδικτυακή πλατφόρμα για τα άτομα με αναπηρία από τον ΟΑΕΔ, ειδικά διαμορφωμένη για πρόσβαση σε άτομα με προβλήματα όρασης, ακοής, σωματικής ή πνευματικής αναπηρίας⁴⁹⁷.

Ακόμη, για ενήλικες με χαμηλές δεξιότητες δημιουργήθηκε η δράση «Basic Alternative Skills Innovative Schemes Action» (BASIC), έχοντας ως στόχο τη διαμόρφωση δημόσιας πολιτικής για ενήλικες με ελλείψεις σε βασικές γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες και επιθυμούν να τις αναβαθμίσουν⁴⁹⁸.

Επιπρόσθετα, για τους πρόσφυγες, τους μετανάστες, τα ασυνόδευτα παιδιά, τα άτομα με αναπηρία πολύ σημαντική είναι η Συμφωνία συνεργασίας μεταξύ του Οργανισμού Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού (ΟΑΕΔ) και της UNICEF για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση νέων δράσεων και πρωτοβουλιών στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, με στόχο την προώθηση της κοινωνικής και εργασιακής ένταξης των νέων μέσα από την καλλιέργεια των βασικών, ήπιων και επαγγελματικών τους δεξιοτήτων. Οι δύο εν λόγω οργανισμοί λειτουργώντας στο πλαίσιο των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης υποστηρίζουν τους εφήβους και νέους προωθώντας ευέλικτα προγράμματα επαγγελματικής ανάπτυξης και προσανατολισμού στην εργασία, προσαρμοσμένων στις ανάγκες διαφορετικών ομάδων για την παροχή εναλλακτικών λύσεων, την παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής και την πρόσβαση σε αποτελεσματικότερες ευκαιρίες απασχόλησης. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί η δημιουργία συνδέσμων πρόσβασης για εφήβους και νέους στην Ελλάδα με το

⁴⁹⁶ Πρόγραμμα Εργονομικής Διευθέτησης του χώρου εργασίας για ΑμεΑ που έχουν ενταχθεί στο ειδικό τριετές πρόγραμμα ενίσχυσης εργοδοτών (20537/752/18-10-2010 ΚΥΑ, ΦΕΚ 1663/19-10-2010).

⁴⁹⁷ Από τον Οκτώβριο 2021 λειτουργεί η νέα ψηφιακή πλατφόρμα του ΟΑΕΔ νέα για τα ΑμεΑ, που είναι η πρώτη στην Ελλάδα και σχεδιάστηκε με βάση το σύγχρονο πρότυπο προσβασιμότητας (WCAG 2.1 AAA) σύμφωνα με τους πιο πρόσφατους αναγνωρισμένους διεθνώς κανόνες. Βλ. στην ιστοσελίδα Οδηγός του Πολίτη για την Ψηφιακή Πλατφόρμα για ΑμεΑ: <https://www.odigostoupoliti.eu/oaed-se-leitourgia-nea-psifiaki-platforma-gia-amea/>.

⁴⁹⁸ «Basic Alternative Skills Innovative Schemes Action» στο: <https://www.easibasic.gr/en/home/>.

πρόγραμμα Generation Unlimited (GenU) για την παροχή διά βίου μάθησης και απασχόλησης, μέσα από την αξιοποίηση και της τεχνολογίας για την αντιμετώπιση της αναντιστοιχίας δεξιοτήτων και τη μετάβαση από το σχολείο στην εργασία.

Τέλος, αναφορικά με τον Υποστόχο 4.7, η επίτευξη της ποιοτικής εκπαίδευσης μπορούμε να πούμε ότι επιτυγχάνεται με πολλές από τις παραπάνω δράσεις, ιδίως όσες αφορούν την προώθηση της ισότητας των δύο φύλων, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την εκπαίδευση για την ειρήνη, τη βιώσιμη ανάπτυξη και την ιδιότητα του παγκόσμιου πολίτη.

Στην επίτευξη του Υποστόχου αυτού συμβάλλουν και στοχεύουν γενικότερα οι ελληνικές εκπαιδευτικές πολιτικές, καθώς προωθούν την ευρωπαϊκή και διεθνή διάσταση της εκπαίδευσης σε όλες τις βαθμίδες με στόχο την αναβάθμιση της ποιότητας, την αναπροσαρμογή της στις σύγχρονες συνθήκες και ανάγκες αλλά και τον σεβασμό στην πολιτιστική διαφορετικότητα. Είναι εμφανής η ευαισθητοποίηση των εκπαιδευομένων σε θέματα που άπτονται της ετερότητας, της πολυπολιτισμικότητας, της ανεκτικότητας, της έννοιας της πολιτότητας (ευρωπαϊκής και παγκόσμιας), της δημοκρατικής συμμετοχής, της μη βίας, των δικαιωμάτων του ανθρώπου, της κλιματικής αλλαγής και της αειφορίας μέσα από συμμετοχή σε προγράμματα ευρωπαϊκά και διεθνή, όπως το Erasmus+, E-twinning, Teachers4Europe, Σχολεία Πρέσβεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ή συμμετοχή σε δίκτυα, όπως το Δίκτυο Συνδεδεμένων Σχολείων UNESCO (ASPnet UNESCO). Όλα τα παραπάνω αποτελούν προϊόν συμπράξεων και δίνουν τη δυνατότητα αλληλεπίδρασης σπουδαίας με καθοριστικό εκπαιδευτικό αποτύπωμα, αποτελώντας πηγή γνώσεων, κίνητρο ανάπτυξης δράσεων και ευκαιρία για επιμόρφωση τόσο των εκπαιδευομένων όσο και των εκπαιδευτικών. Και το σπουδαιότερο την περίοδο της πανδημίας αναπροσαρμόστηκαν στις νέες συνθήκες, λαμβάνοντας μια ψηφιακή μορφή στον τρόπο διεξαγωγής τους και ακολουθώντας τους κανόνες της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Ιδιαίτερη αναφορά επιλέγουμε να κάνουμε στο ισχυρό δίκτυο ASPnet UNESCO στο οποίο τα συμμετέχοντα Νηπιαγωγεία, Δημοτικά, Γυμνάσια, Λύκεια της χώρας υλοποιούν προγράμματα καινοτόμα και διεπιστημονικά που άπτονται των παρακάτω θεματικών: Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη, Ειρήνη και Ανθρώπινα Δικαιώματα, Διαπολιτισμική μάθηση, Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά, Άυλη

Πολιτισμική-Κληρονομιά⁴⁹⁹. Στόχος πάντα η προώθηση των σκοπών της UNESCO για την εκπαίδευση και τον Πολιτισμό μέσα από συνεργασίες και υπό την καθοδήγηση της Ατζέντας 2030 για Ποιοτική Εκπαίδευση. Οι τρεις πυλώνες δράσης του δικτύου είναι βάσει του σκοπού δημιουργίας τους: α) η δημιουργία, β) η διδασκαλία και εκμάθηση και γ) η διάδραση⁵⁰⁰ αλλά και η καθοδήγηση και η εφαρμογή των εν λόγω προγραμμάτων και δραστηριοτήτων του δικτύου υπηρετώντας τους Παγκόσμιους Στόχους Αειφόρου Ανάπτυξης. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσει το δίκτυο είναι υπό την επίβλεψη της UNESCO, της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής για την UNESCO και του Υπουργείου Παιδείας⁵⁰¹. Το δίκτυο αποσκοπεί στην επέκταση του θεσμού, τη στενότερη διασύνδεσή του και συνεργασία με τις Έδρες UNESCO⁵⁰², δίνοντας έμφαση στην ένταξη σχολικών μονάδων από τις παραμεθόριες περιοχές, τα νησιά του Αιγαίου και τη Μακεδονία⁵⁰³. Το Δίκτυο Συνδεδεμένων Σχολείων της UNESCO (ASPnet) συνδέοντας περισσότερα από 12.000 σχολεία σε 182 χώρες γύρω από έναν κοινό στόχο: Να οικοδομηθεί η Ειρήνη στο μυαλό των παιδιών και των νέων θα γιορτάσει την 70η επέτειό του το 2023 και θα δεσμευτούν εκατομμύρια μαθητές/τριες και

⁴⁹⁹ Το εν λόγω δίκτυο, το οποίο αριθμεί στην Ελλάδα 150 σχολεία, το 2023 συμπληρώνει τα 70 χρόνια λειτουργίας του. Η εθνική Συντονίστρια του Δικτύου, κα Β. Δηλάρη, παράγει ένα πολυσχιδές έργο καθοδηγώντας τα μέλη του δικτύου και διανθίζοντάς το με συνέργειες και συνεργασίες. Οι δραστηριότητες που αναπτύσσει το δίκτυο είναι υπό την επίβλεψη της UNESCO, της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής για την UNESCO και τη Διεύθυνση Διεθνών Εκπαιδευτικών Σχέσεων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Βλ. περισσότερες πληροφορίες στον ιστότοπο της UNESCO, ASPnet: <https://www.unesco.org/en/aspnet>.

⁵⁰⁰ Ό.π., Νάσκου-Περράκη 2020 σ. 164.

⁵⁰¹ Η Ελληνική Εθνική Επιτροπή για την UNESCO, η οποία έχει την έδρα της στο Υπουργείο Εξωτερικών και ιδρύθηκε το 1991 με τον Νόμο 1971/1991, έχει ως αποστολή τη διασύνδεση κυβερνήσεων και ΜΚΟ με το έργο της UNESCO. Πρόεδρός της από το 2004 είναι η κα Αικατερίνη Παπαχριστοπούλου-Τζιτζικώστα.

⁵⁰² Το Δίκτυο συνεργάζεται με την Έδρα UNESCO Διαπολιτισμικής Πολιτικής για μια Δραστήρια και Αλληλέγγυα Ιθαγένεια του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, η οποία αποτελεί μέλος του δικτύου UNITWIN (UNIVERSITY TWINNING AND NETWORKING). Η εν λόγω Έδρα ιδρύθηκε το 2004 με διευθύντρια την κα Παρασκευή Νάσκου Περράκη. Από το 2014 Διευθύντρια της Έδρας είναι η κα Δέσποινα Αναγνωστοπούλου.

⁵⁰³ Eurydice <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/el/national-education-systems/greece/pagkosmia-kai-diapolitismiki-diastrasi-stin-anaptyxi-analytikon>.

καθηγητές/τριες για την προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της ανθρώπινης Αξιοπρέπειας, της Ισότητας των φύλων, της κοινωνικής Προόδου, της Ελευθερίας, της Δικαιοσύνης και της Δημοκρατίας, του Σεβασμού της Διαφορετικότητας και της Διεθνούς Αλληλεγγύης, που αποτελούν θεμελιώδεις αξίες της UNESCO!

Σε επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αξίζει να επισημανθεί η πρωτοβουλία της Έδρας UNESCO Διαπολιτισμικής Πολιτικής για μια Δραστήρια και Αλληλέγγυα Ιθαγένεια του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, η οποία όντας μέλος του UNITWIN⁵⁰⁴, στο πλαίσιο της πρακτικής άσκησης της Έδρας για το 2021 ανέδειξε τις «δράσεις της UNESCO για μια Εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς στο πλαίσιο των 17 ΠΣΒΑ», μέσα από πολύπτυχες δράσεις που αποτελούν αναμφίβολα προώθηση του Στόχου 4 για Ποιοτική Εκπαίδευση⁵⁰⁵.

Άξιο αναφοράς είναι ότι και τα μαθήματα που υπάρχουν στο ωρολόγιο πρόγραμμα της χώρας υπηρετούν τον Υποστόχο 4.7. Πιο συγκεκριμένα, τα μαθήματα της Νεοελληνικής Γλώσσας, της Πολιτικής και Κοινωνικής Αγωγής και της Πολιτικής παιδείας, των Ξένων Γλωσσών, της Μελέτης του Περιβάλλοντος, της Ιστορίας, της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, των Λατινικών, της Φιλοσοφίας ακόμα και της Οικονομίας και των Θρησκευτικών⁵⁰⁶ (αναθεωρημένα προγράμματα σπουδών) σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης άπτονται των θεμάτων της πολιτισμικής ετερότητας και μέσα από μια διαθεματική προσέγγιση και με τη μορφή καινοτόμων προγραμμάτων καλλιεργούν αφενός τις κοινωνικές δεξιότητες των εκπαιδευομένων για συνεργασία, επικοινωνία και συμμετοχή στα παγκόσμια τεκταινόμενα και αφετέρου εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους προσδίδοντας ευρωπαϊκή και διεθνή διάσταση στη γνώση και εκπαίδευση. Αναμφίβολα, καλλιεργούν την αξία του σεβασμού στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και προάγουν τον διαπολιτισμικό διάλογο. Δεδομένου ότι με τον πανδημία η εκπαίδευση διεξήγετο διαδικτυακά οι εκπαιδευτικοί είχαν τη δυνατότητα

⁵⁰⁴ Δίκτυο Πανεπιστημιακών Εδρών της UNESCO από το 1992 για ενδυνάμωση Διαπανεπιστημιακής Συνεργασίας και Κινητικότητας.

⁵⁰⁵ Βλ. σχετικά στο you-tube της UNESCO Chair for Intercultural Policy UoM <https://www.youtube.com/channel/UCZ6PTqA68QJbaB7dJW9-YUQ> & στην ιστοσελίδα της Έδρας UNESCO Διαπολιτισμικής Πολιτικής για μια Δραστήρια και Αλληλέγγυα Ιθαγένεια του Πανεπιστημίου Μακεδονίας: Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Σεμινάριο 21 Ωρών «Οι Δράσεις της Unesco για μια Εκπαίδευση χωρίς Αποκλεισμούς στο Πλαίσιο των 17 Στόχων του ΟΗΕ για Βιώσιμη Ανάπτυξη» στο: <https://unescochair.uom.gr/?p=967>.

⁵⁰⁶ Υπουργική Απόφαση 31585/Δ2/2020.

να εμπλουτίσουν το εκπαιδευτικό υλικό με ψηφιακά εργαλεία και διεξαγωγή εξ αποστάσεως διδασκαλιών, να συνδυάσουν τις σύγχρονες και ασύγχρονες μορφές τηλεεκπαίδευσης και γενικότερα να κινήσουν το ενδιαφέρον των μαθητών με διαδραστικό τρόπο. Όλη αυτή η διαδικασία θεωρούμε ότι συνέβαλε στον ψηφιακό εγγραμματοισμό όλων των εμπλεκομένων στη μαθησιακή διαδικασία δεδομένου ότι οι πλειοψηφία των εκπαιδευτικών επιμορφώθηκε και συνεχίζει να καταρτίζεται στη χρήση των ψηφιακών παιδαγωγικών μέσων και μεθόδων καθιστάμενοι επαρκείς για να καθοδηγήσουν ορθά και τους μαθητές τους.

Πολύ σημαντική η συνεισφορά των ποιοτικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων που υλοποιούν εκπαιδευτικοί και πολιτιστικοί Φορείς, Πανεπιστημιακά Ιδρύματα, Μουσεία, Κοινωνικά Ιδρύματα, Υπουργεία, Ινστιτούτα και Ερευνητικά Κέντρα, Φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.), και τα οποία παρέχοντας και μη τυπική εκπαίδευση, αποτελούν δράσεις που αναβαθμίζουν την ποιότητα της εκπαίδευσης εμπλουτίζοντας τις δεξιότητες και τις γνώσεις των μαθητών.

Στο σημείο αυτό θα γίνει αναφορά σε συγκεκριμένα ποιοτικά και καινοτόμα διεθνή και ευρωπαϊκά προγράμματα, εγκεκριμένα από το Υπουργείο Παιδείας, τα οποία όχι μόνο προωθούν τον παγκόσμιο και ευρωπαϊκό προσανατολισμό που έχει λάβει το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας μας και συμβάλλουν στην ποιότητα του πααργόμενου έργου, αλλά ανταποκρινόμενα σε όλες τις τρέχουσες διεθνείς και τοπικές εξελίξεις προσαρμόσαν τον τρόπο και τις θεματικές υλοποίησής τους στη νέα ψηφιακή εποχή, πολλές φορές και ως απόρροια του κορονοϊού,, αποδεικνύοντας και κάνοντας πράξη το μότο της UNESCO «Η μάθηση δε σταματά» (“Learning never stops”). Ωστόσο, κατά τη γνώμη μας.

Ενδεικτικά, αναφέρουμε το πρόγραμμα «Μαθητές σε Ρόλο Διπλωμάτη», που αφορά τη μοναδική πανελλήνια μαθητική προσομοίωση των Επιτροπών του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου με στόχο την ανάδειξη της σημασίας Ένα πρόγραμμα το οποίο πέρα από τις γνώσεις που αφορούν τον τρόπο λειτουργίας του Διεθνούς Οργανισμού με βιωματικό τρόπο, συμβάλλει και στην επίγνωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου αλλά και στην καλλιέργεια κοινωνικών δεξιοτήτων, όπως αυτή της επικοινωνίας και της διπλωματικής πολιτικής, ιδίως σε μια εποχή που πολλά από αυτά

διακυβεύονται⁵⁰⁷. Ένα πρόγραμμα με απώτερο στόχο την παροχή μιας παιδείας βασισμένης στα Ανθρώπινα Δικαιώματα, για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και ένα πρόγραμμα που τα χρόνια του κορονοϊού διεξήχθη διαδικτυακά και υβριδικά.

Επίσης, ένα δεύτερο πρόγραμμα είναι το Παγκόσμιο Συμπόσιο Νέων για την Πολιτιστική Κληρονομιά αποτελεί ένα ενδιαφέρον πρόγραμμα για τους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης το οποίο προωθεί τον υποστόχο 4.7., τονώνοντας τη διαπολιτισμική προσέγγιση της έννοιας του πολιτισμού ως μέσου προώθησης μίας παγκόσμιας διάστασης της εκπαίδευσης, παρέχοντας ταυτόχρονα ένα άκρως ποιοτικό αποτύπωμα⁵⁰⁸. Το 4ο μάλιστα Παγκόσμιο Συμπόσιο Πολιτιστικής Κληρονομιάς για Νέους τον Απρίλιο του 2023 εστιάζει στην «Αύξηση της ευαισθητοποίησης σε μια ψηφιακή εποχή» και προσκαλεί μαθητές και εκπαιδευτικούς να ασχοληθούν με το θέμα συμμετέχοντας σε διάφορες δραστηριότητες κατά τη διάρκεια του Συμποσίου σε συνεργασία με άλλες αντιπροσωπείες από όλον τον κόσμο. Τα εργαστήρια που θα λάβουν χώρα θα φέρουν σε επαφή εκπαιδευτικούς και μαθητές με την Τεχνητή Νοημοσύνη, θέτοντας και προβληματισμούς για τη χρήση της στα κοινωνικά δίκτυα, στην εκπαίδευση και στον πολιτισμό εν γένει. Πριν από το τέλος του Συμποσίου, οι συμμετέχοντες υπογράφουν μια διακήρυξη για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, η οποία καταδικάζει τυχόν επιθέσεις και εγκλήματα που διαπράττονται κατά μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς και επικεντρώνεται στην καταπολέμηση κάθε επίθεσης στην πολιτιστική πολυμορφία⁵⁰⁹.

⁵⁰⁷ Πανελλήνια Μαθητική Προσομοίωση των Επιτροπών του ΟΗΕ «Μαθητές σε Ρόλο Διπλωμάτη» <https://roh.gr>.

⁵⁰⁸ Το εν λόγω Συμπόσιο υποστηρίζεται από την Ελληνική Εθνική Επιτροπή για την UNESCO, το Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών (UNRIC) και την Έδρα της UNESCO στη Διαπολιτισμική Πολιτική για μια Δραστήρια και Αλληλέγγυα Ιθαγένεια - Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και διοργανώνεται υπό την αιγίδα της Διεθνούς Ολυμπιακής Ακαδημίας. Βλ. πληροφορίες στην ιστοσελίδα του Παγκόσμιου Συμποσίου Νέων για την Πολιτιστική Κληρονομιά <https://olympiayouthsymposium.com/>.

⁵⁰⁹ Άξιο αναφοράς πως το παγκόσμιο δίκτυο ASPnet UNESCO θα γιορτάσει το επετειακό έτος των 70 χρόνων από την ίδρυσή του στο Συμπόσιο.

Ακόμη, τα προγράμματα «Σχολεία Πρέσβεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου» και Teachers4E απευθυνόμενα σε εκπαιδευτικούς και μαθητές και θέτοντας ως στόχο την παρακίνηση τους να ενημερωθούν και να ασχοληθούν εντρυφώντας στις αξίες του κοινοβουλευτισμού και της δημοκρατίας στην Ευρώπη, στον ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και στις κοινές αξίες της ΕΕ, αφήνουν εκτιμούμε ένα ποιοτικό αποτύπωμα του καθώς πέρα από την ευρωπαϊκό εγγραμματισμό συμβάλλουν τόσο στην ενεργή πολιτικοποίησή τους με την καλλιέργεια της ευρωπαϊκής τους ιθαγένειας με βιωματικό και διαθεματικό τρόπο όσο και στη συμμετοχή τους στην ψηφιακή διακυβέρνηση και δημοκρατία καλλιεργώντας ταυτόχρονα τη δημιουργικότητά τους και τον πολιτιστικό τους εγγραμματισμό. Πολύ σημαντική κρίνεται η ενασχόληση μέσω αυτών των προγραμμάτων με τα θέματα που αφορούν την παραπληροφόρηση, τα fake news, τη ρητορική μίσους, τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης, κ.ά.

Τέλος, ιδιαίτερη μνεία επιλέγουμε να κάνουμε στα Εργαστήρια Δεξιοτήτων, τα οποία μέσα από 4 θεματικές στόχο έχουν την καλλιέργεια ήπιων δεξιοτήτων, δεξιοτήτων για τη ζωή και δεξιοτήτων για την τεχνολογία και τις επιστήμες . Πρόκειται για μια καινοτόμα και πολύ δυναμική και διδακτική πρωτοβουλία η οποία προωθεί κατά βάση τον Στόχο 4.7. και επιδιώκει μέσα από την καλλιέργεια των δεξιοτήτων και αξιοποιώντας παράλληλα τη συνεργατική μάθηση, την κριτική σκέψη και τη διαμεσολάβηση και επικοινωνία να ενδυναμώσει τους μαθητές με ψηφιακές δεξιότητες, ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και φιλομάθεια για την ανταπόκριση στις προκλήσεις του διαρκώς μεταβαλλόμενου κόσμου μας. Οι Θεματικές Ενότητες προκύπτουν από τους Παγκόσμιους Δείκτες Αειφόρου Ανάπτυξης (το περιβάλλον, το ευ ζην-η ασφάλεια, η κοινωνία των πολιτών-κοινωνική ενσυναίσθηση, η σύγχρονη τεχνολογία και επιχειρηματικότητα). Η προστιθέμενη αξία των εργαστηρίων καταφάνηκε α) στην ολιστική και πολύπλευρη ανάπτυξη των μαθητών, β) στην ενίσχυση των γνώσεων, των στάσεων, των αξιών και των δεξιοτήτων γ) στη βελτίωση της συμμετοχής των μαθητών/-τριών στη μαθησιακή διαδικασία, αποτελέσματα⁵¹⁰ που

⁵¹⁰ ΙΕΠ- ΜΟΝΑΔΑ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ & ΑΕΙΦΟΡΙΑΣ, «Αποτελέσματα αποτίμησης της εφαρμογής των Εργαστηρίων Δεξιοτήτων για το σχολικό Έτος 2021-2022», https://drive.google.com/file/d/1g9UG3OJdn4fCnMn_aImSBm3RDp-FCfkr/view.

καταγράφηκαν στην έρευνα που διεξήχθη με το πέρας του πρώτου έτους λειτουργίας τους⁵¹¹.

Σημειωτέον, ότι ο Υποστόχος 4.7. ενισχύεται και προάγεται και με τη δημιουργία των εκπαιδευτικών ομίλων, ενός θεσμού που από φέτος εφαρμόζεται στα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας και έχει ως στόχο την καλλιέργεια ήπιων και κοινωνικών δεξιοτήτων με την αξιοποίηση της δημιουργικότητας και καινοτομίας των μαθητών μέσα από θεματικές, όπως όλα αυτά που περιλαμβάνονται στον υποστόχο. Ωστόσο η αναφορά του στην εν λόγω εργασία έγκειται στο ότι μία από τις θεματικές είναι ο ασφαλές και δημιουργικό διαδίκτυο, το οποίο εμπεριέχει κατά τη γνώμη μας το περιεχόμενο που αποδίδεται και στην έννοια του ψηφιακού εγγραμματισμού, όπως παρουσιάστηκε στην αντίστοιχη ενότητα του προηγούμενου κεφαλαίου⁵¹².

Ολοκληρώνοντας την αποτίμηση σχετικά με την εφαρμογή του Στόχου 4 για ποιοτική εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι κοινά αποδεκτό ότι, όπως επισημαίνεται στην Έκθεση 2022 για την παρακολούθηση της Ποιοτικής Εκπαίδευσης η επίτευξη του Στόχου 4 δείχνει ότι πρέπει να υπάρξει μια νέα μορφή υπευθυνότητας, η οποία αφορά δεσμεύσεις των κρατών για το θέμα της εκπαίδευσης, βασισμένες πάνω σε παγκόσμιες συμφωνίες, κοινούς κανόνες και αποδεικτικά στοιχεία, συλλογική δράση και δείκτες προόδου. Στην ουσία πρόκειται για μια νέα μορφή ευθύνης των εθνικών κυβερνήσεων με ευρεία συμμετοχή και διαφάνεια. Αυτή η νέα μορφή κατευθύνεται από την έκκληση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ το 2014⁵¹³ και τα χαρακτηριστικά που πρέπει να τις διέπουν είναι τέσσερα: 1) Αποτελεσματικότητα, μέσα από εξοικείωση με την Ατζέντα για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, 2) Επάρκεια, μέσα από εθελοντικές, συμμετοχικές και καθοδηγούμενες από το κράτος διαδικασίες, 3) Απόδειξη με στοιχεία, μέσα από την

⁵¹¹ Η εν λόγω πρωτοβουλία βραβεύτηκε από το Παγκόσμιο Εκπαιδευτικό Δίκτυο Ευρώπης (GENE) με το Παγκόσμιο Βραβείο Εκπαίδευσης (2020/2021).

⁵¹² Νόμος 4823/2021 (ΦΕΚ Α΄ 136/3.8.2021) για την Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις. Άρθρο 1.

⁵¹³ United Nations (2014). “The road to dignity by 2030: ending poverty, transforming all lives and protecting the planet” Synthesis report of the Secretary-General on the post, General Assembly, A/69/700, 14.12.2014. Διαθέσιμο στο: [Etpu\(un.org\)](http://Etpu(un.org)).

παρακολούθηση των δεικτών, 4) Οικουμενικότητα, μέσα από τον πολλαπλασιασμό τους σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο⁵¹⁴.

Είναι γεγονός ότι οι εθνικοί στόχοι αποτελούν από τη μια μεριά μια συντονισμένη προσπάθεια από την UNESCO και τη Διοικούσα Επιτροπή Υψηλού Επιπέδου του SDG4 για καθοδήγηση και εμπύχωση των κρατών που σημειώνουν κάποια πρόοδο στην επίτευξη της ποιοτικής εκπαίδευσης, αλλά δε φαίνεται να μπορούν να ανταποκριθούν και στους 7 παγκόσμιους δείκτες, και από την άλλη αποτελούν τη βάση για τον μηχανισμό παρακολούθησης της εκπαίδευσης στο πλαίσιο του μετασχηματισμού της Εκπαίδευσης.

Στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι οι Εθνικοί Δείκτες Παρακολούθησης για την εφαρμογή του Στόχου 4 των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης είναι οι εξής⁵¹⁵:

- 1) Ποσοστό συμμετοχής νέων και ενηλίκων στην τυπική και μη τυπική εκπαίδευση και κατάρτιση τους τελευταίους 12 μήνες, κατά φύλο (%)
- 2) Αναλογία νέων και ενηλίκων με δεξιότητες στις Τεχνολογίες Πληροφόρησης και Επικοινωνίας (ΤΠΕ), κατά τύπο δεξιότητας (%)
- 3) Πρόωρα αποχωρούντες από την εκπαίδευση και την κατάρτιση, κατά φύλο (%)
- 4) Ολοκλήρωση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, κατά φύλο (%)
- 5) Συμμετοχή στην προσχολική εκπαίδευση, κατά φύλο
- 6) Ποσοστό απασχόλησης πρόσφατων αποφοίτων, κατά φύλο (%)
- 7) Συμμετοχή ενηλίκων στη μάθηση, κατά φύλο (%)
- 8) Νέοι εκτός εργασίας, εκπαίδευσης και κατάρτισης, κατά φύλο (%)

Αναφορικά με τους παραπάνω δείκτες στην αρχή της προηγούμενης ενότητας παρατέθηκαν οι πρόσφατες μετρήσεις σε κάποιους δείκτες, ωστόσο αξίζει να αναφερθούμε στον δείκτη που αφορά την εξέλιξη της ποιοτικής εκπαίδευσης στον ψηφιακό εγγραμματισμό. Είναι ο δείκτης 2 με την αναλογία νέων και ενηλίκων με

⁵¹⁴ UNESCO-UIS. (2022). Setting Commitments National Sdg 4 Benchmarks to Transform Education, p. 4. Διαθέσιμο στο: <https://www.unesco.org/gem-report/en/2022-sdg4-benchmarks>.

⁵¹⁵ Πηγή: Ελληνική Στατιστική Αρχή, διαθέσιμη στον ιστότοπο <https://www.statistics.gr/el/sdg4>.

δεξιότητες στις Τεχνολογίες Πληροφόρησης και Επικοινωνίας (ΤΠΕ), κατά τύπο δεξιότητας (%).

Αναφορικά λοιπόν με αυτόν παρατηρούμε ότι υπάρχει μια αύξηση του αριθμού των ατόμων από 16-74 που κατέχουν τις βασικές ψηφιακές δεξιότητες, αριθμός ο οποίος είναι αρκετά πάνω από τον μέσο όρο της ΕΥ⁵¹⁶ (βλ. παράρτημα εικόνα 6).

Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό από 46 το 2015 αυξήθηκε σε 52 το 2022⁵¹⁷.

5.3. Συμπεράσματα Κεφαλαίου Τέταρτου

Συμπερασματικά, η εξασφάλιση και παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης αποτελεί τη βάση και προαπαιτούμενο για την επίτευξη κοινωνικής ευημερίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου και τη δημιουργία βιώσιμων κοινωνιών.

Η Ελλάδα όντας προσηλωμένη στην Ατζέντα 2030 οδηγείται σε εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις και αλλαγές που δηλώνουν ότι γίνονται πολύ σημαντικές προσπάθειες με στόχο την κοινωνική ανθεκτικότητα για την αντιμετώπιση των κρίσεων. Οι εκπαιδευτικές πολιτικές έχουν ως απώτερο προσανατολισμό την προστασία και ενίσχυση των πιο αδύναμων και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Ο επηρεασμός του κράτους πρόνοιας από τις αλληπάλληλες κρίσεις, υγειονομικές και οικονομικές, επέβαλε τη λήψη άμεσων μέτρων για αντιμετώπιση των προκλήσεων. Εξελικτικά λοιπόν παρατηρείται μία μεταρρυθμιστική προσπάθεια για «να μην μείνει κανείς πίσω», δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, προωθώντας τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ισότητα των φύλων και την κοινωνική ένταξη, ιδίως για τα άτομα με αναπηρίες, μειονότητες, μετανάστες, πρόσφυγες, γυναίκες και παιδιά.

Με βάση τα παραπάνω η Ελλάδα έχει σημειώσει σημαντική πρόοδος όσον αφορά την πρόσβαση στην εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα και τη φοίτηση στα σχολεία των γυναικών και των κοριτσιών. Επίσης, έχει μειώσει τα ποσοστά εγκατάλειψης του σχολείου, ενώ έχει αυξήσει και το ποσοστό παρακολούθησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και οι βασικές γνώσεις γραφής και ανάγνωσης έχουν βελτιωθεί πολύ. Η

⁵¹⁶

Eurostat

στο:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_04_70/default/table?lang=en

⁵¹⁷ Eurostat, EU SDG Indicators (data extracted on 28.4.2022) στο:

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/key-findings>.

ανάπτυξη των ψηφιακών δεξιοτήτων παρουσιάζει αυξητική τάση, ωστόσο, τα ποσοστά είναι πολύ χαμηλά για την επίτευξη του στόχου της δια βίου εκπαίδευσης σε επίπεδο ενηλίκων (βλ. παράρτημα Εικόνα 8).

Η Ελλάδα εν γένει ενισχύεται πολύ στις εκπαιδευτικές πολιτικές από την ευρωπαϊκή πολιτική, παρόλο που η εκπαίδευση δεν εμπίπτει στην αποκλειστική ή συντρέχουσα αρμοδιότητα της ΕΕ, αλλά έχει μόνο υποστηρικτικό ρόλο⁵¹⁸. Οι επενδύσεις στην εκπαίδευση αυξάνονται και ταυτόχρονα ενισχύεται και η διασύνδεσή της με την επαγγελματική κατάρτιση και την απασχολησιμότητα του εργατικού δυναμικού χάρη στα προγράμματα Erasmus+ και τις άλλες ευρωπαϊκές αναπτυξιακές χρηματοδοτήσεις. Επιπλέον, οι σημαντικότερες πρωτοβουλίες και πολιτικές είναι οργανωμένες και λειτουργούν μετασχηματιστικά για την πράσινη και ψηφιακή μετάβαση της ελληνικής κοινωνίας. Η κλιματική αλλαγή και η πανδημία επιτάχυναν τις διαδικασίες αυτές οι οποίες λειτουργούν διαδραστικά για την Ελλάδα τόσο σε παγκόσμιο όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο κινούνται και ενισχύονται η έρευνα, η καινοτομία, η μαθητεία, η δια βίου μάθηση, η πιστοποίηση των γνώσεων και προσόντων με αναγνώριση και της μη τυπικής και άτυπης μορφής μάθησης, με απώτερο στόχο την ενδυνάμωση των νέων και την ενεργή συμμετοχή τους στο επαγγελματικό και κοινωνικό γίγνεσθαι, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που οδηγεί και στην επαγγελματική τους ανέλιξη, την καλλιέργεια δεξιοτήτων ήπιων και ψηφιακών για όλους ως απαραίτητων προσόντων για την επαγγελματική και κοινωνική ευημερία όλων.

Στο επίκεντρο των ελληνικών εκπαιδευτικών πολιτικών βρίσκονται κατά βάση τα παιδιά και η προστασία, ευημερία και ανάπτυξή τους⁵¹⁹, βάση της ισότητας ευκαιριών, υποχρεωτικής και δωρεάν παιδείας, πρόσβασης στην ανώτατη παιδεία. Η εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαριθμητισμού με διεθνή συνεργασία, η επιβολή της σχολικής πειθαρχίας με στόχο την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και καταπολέμηση σχολικού εκφοβισμού, καθώς και η πρόσβαση σε επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους⁵²⁰ αποτελούν μέτρα που πάρθηκαν από τις

⁵¹⁸ Βλ. ΣυνθΛΕΕ, άρθ. 3.

⁵¹⁹ Βλ. αναλυτικά σχετικά με Σύμβαση Δικαιωμάτων του Παιδιού ό.π., Νάσκου-Περράκη 2020, σελ. 95-107.

⁵²⁰ Άρθρο 28 της ΣΔΠ.

ελληνικές κυβερνήσεις για την επίτευξη του Στόχου 4 και μάλιστα και σε ψηφιακά περιβάλλοντα.

Επιπλέον, τα προγράμματα εκπαίδευσης δικαιωμάτων του ανθρώπου που προωθούνται μέσω συγκεκριμένων θεματικών μαθημάτων, των εργαστηρίων δεξιοτήτων και των εκπαιδευτικών ομίλων, αλλά και μέσα από προγράμματα διεθνή και ευρωπαϊκά με μη τυπική μάθηση ανταποκρίνονται στο πνεύμα της Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Παιδιού. Επίσης, η έννοια της ποιότητας που διαπνέει το εκπαιδευτικό σύστημα και η εναρμόνιση των μεθόδων και του περιεχομένου διδασκαλίας με τις ανάγκες των παιδιών⁵²¹, διευκολύνοντας την πρόσβαση και προσαρμογή παιδιών ΑμεΑ, Ρομά, μεταναστών και προσφύγων αποτελούν απόδειξη της εφαρμογής εκπαιδευτικής πολιτικής με επίκεντρο τα παιδιά.

Η πρόνοια των εκπαιδευτικών πολιτικών για μια εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς, συμπεριληπτική και ενταξιακή, τόσο σε περιβάλλοντα σχολικά και φυσικά όσο και σε ψηφιακά, για την επίτευξη της μελλοντικής τους επαγγελματικής και κοινωνικής ένταξης σύμφωνα και με τις αρχές της συμπερίληψης⁵²² εναρμονίζεται με τις άλλες Στρατηγικές της Ελλάδος, όπως το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (2020), το Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα του Παιδιού (2021) και για την Προστασία του Παιδιού από σεξουαλική κακοποίηση, Εθνικό Σχέδιο Νεολαίας (ολοκληρώθηκε, 2022), Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα των Φύλων (2021), την Εθνική Στρατηγική και Σχέδιο Δράσης για την Κοινωνική Ένταξη των Ρομά (2021) και την Εθνική Στρατηγική για LGBTQ+ Ισότητα (2021)⁵²³.

Η εκπαίδευση ιδίως των μεταναστών και προσφύγων καταγράφεται ως καλή πρακτική για την εκπαίδευση της χώρας, καθώς καταδεικνύουν οι αριθμοί των εξειδικευμένων εκπαιδευτικών και του αριθμού εγγραφών των μεταναστών και προσφύγων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα τα τελευταία χρόνια⁵²⁴.

⁵²¹ Άρθρο 29 της ΣΔΠ.

⁵²² The Atlas Alliance and EENET (2008). *Inclusive Education Where there are few resources*. Oslo: Ingrid Lewis. Διαθέσιμο στο <https://www.scribd.com/document/454181534/Inclusive-Education-Where-there-are-few-pdf#fullscreen=1>.

⁵²³ Ο.π., VNR 2022, p. 14.

⁵²⁴ Σύμφωνα με την παραπάνω VNR, σ. 76: 1500 εξειδικευμένοι εκπαιδευτικοί σε τάξεις και σχολεία υποδοχής προσφύγων, 90 συντονιστές εκπαίδευσης προσφύγων, υπηρεσίες διερμηνείας σε 20 γλώσσες και εκτεταμένες εκπαίδευση εκπαιδευτικών για μετανάστες

Επιπρόσθετα, οι νέοι αποτελούν μια άλλη κατηγορία στην οποία εστιάζουν οι εκπαιδευτικές πολιτικές δίνοντας έμφαση στην ουσιαστικότερη συμμετοχή των νέων στην πολιτική ζωή και τη δημοκρατία, της διασύνδεσής τους, κυρίως ψηφιακής μέσω πλατφορμών και διαδικτυακών φόρουμ, εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την περαιτέρω προώθηση του εθελοντισμού, της αλληλεγγύης, της διαπολιτισμικής κατανόησης και της μαθησιακής κινητικότητας⁵²⁵, βασισμένες στο τρίπτυχο «Ενεργοποίηση, Σύνδεση, Συμμετοχή».

Ακόμη, παρατηρούμε ότι ο εξευρωπαϊσμός και η παγκοσμιοποιημένη διάσταση που έχει λάβει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μέσα από την αναβάθμιση των προγραμμάτων του, την αξιολόγησή τους και το πλήθος των ευρωπαϊκών και διεθνών προγραμμάτων προωθούν την ποιοτική εκπαίδευση, η οποία έχει σαφή προσανατολισμό προς την ψηφιακή μάθηση.

Γενικότερα, βέβαια η εικόνα της Ελλάδος με βάση την Eurostat όσον αφορά την πορεία προόδου επίτευξης του Στόχου 4 σημειώνει μία αυξητική τάση του 1,5%, ποσοστό που την κατατάσσει στις χώρες τις ευρωπαϊκές που σημειώνουν χαμηλότερο ποσοστό από τον γενικό ευρωπαϊκό ΜΟ (βλ. παράρτημα Εικόνα 7).

Επομένως, πολλές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις υπάρχουν και άλλες είναι υπό εξέλιξη, παρόλες τις αντιξοότητες που δημιούργησε η πανδημία αποτελώντας αφορμή για να ενταθεί και το ψηφιακό χάσμα. Μπορούμε να πούμε μάλιστα ότι η πανδημία δεν αποτέλεσε μόνο ανασταλτικό παράγοντα για την προώθηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά αποτέλεσε και μια αφορμή για να εμπλουτιστεί η εκπαιδευτική διαδικασία με νέες ψηφιακές μεθόδους και εργαλεία, να επιμορφωθούν οι εκπαιδευτικοί σε όλες τις βαθμίδες, να μνηθούν σε χρήση πλατφορμών, σε υβριδικές

μαθητές. Το 2021-22 η Ελλάδα σημείωσε διπλό ρεκόρ σε εγγραφή και φοίτηση παιδιών προσφύγων και μεταναστών στα σχολεία, με περισσότερα από 16.417 παιδιά προσφυγικής και μεταναστευτικής καταγωγής να έχουν εγγραφεί σε τάξεις στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

⁵²⁵ Συμβούλιο ΕΕ (2018). Σχέδιο ψηφίσματος του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών, συνελθόντων στο πλαίσιο του Συμβουλίου σχετικά με πλαίσιο ευρωπαϊκής συνεργασίας στον τομέα της νεολαίας: Η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη νεολαία 2019-2027 (2018/C 456/01), Βρυξέλλες 18.12.2018. Βλ. πληροφορίες για Νέους στην ιστοσελίδα της EU European youth Portal https://youth.europa.eu/home_en.

μορφές μάθησης και να προωθηθεί η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η έρευνα σε μορφές «blended learning», αλλά και να εστιάσουμε στη σημασία της κοινωνικο-συναισθηματικής προσέγγισης και μάθησης (SEL) για την άρση των ψυχολογικών επιπτώσεων.

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός της είναι γεγονός, προϊόν της ανάγκης για ψηφιακή μετάβαση. Σε αυτή τη διαδικασία η καλλιέργεια των δεξιοτήτων- ψηφιακών, επιχειρηματικών και πράσινων- των παιδιών και νέων για ενδυνάμωσή τους και διευκόλυνση μετάβασης τους στην αγορά εργασίας, είναι αναγκαιότητα. Παρόλα αυτά η Ελλάδα αποτελεί χώρα με «χαμηλές επιδόσεις» στην καταγραφή δεξιοτήτων, παρουσιάζοντας χαμηλές επιδόσεις και στους τρεις πυλώνες, με ποσοστό 23%⁵²⁶. (βλ. παράρτημα Εικόνα 9).

Όστοςο γεννώνται και νέοι προβληματισμοί αναφορικά με την ορθή χρήση των ψηφιακών μέσων και εφαρμογών, την ηθική λειτουργία τους και τους κανονισμούς που πρέπει να διέπουν τη χρήση τους. Τα φαινόμενα παραπληροφόρησης, τα fake news, η ρητορική μίσους, ο διαδικτυακός εκφοβισμός, η προστασία των προσωπικών δεδομένων, η Τεχνητή Νοημοσύνη, η Επαυξημένη Πραγματικότητα, η κυβερνοασφάλεια αποτελούν θεματικές που, όπως καταφάνηκε και στα προηγούμενα κεφάλαια απασχολούν τη διεθνή, ευρωπαϊκή κοινότητα και τη χώρα μας, και θα αποτελέσουν θέμα προς συζήτηση και προς κατάρτιση για όλους μας στο μέλλον.

Η έννοια του ψηφιακού εγγραμματος περιλαμβάνει πέρα από τις ψηφιακές δεξιότητες που παρουσιάστηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια και την αντιμετώπιση και επιμόρφωση όλων μας στις παραπάνω θεματικές.

Επιλογικά, συμπεραίνουμε πως η πανδημία αποτέλεσε θεωρούμε μια τεράστια ευκαιρία για αλλαγές στην εκπαίδευση, η οποία αποκτά πλέον «μεταμορφωτική, βιώσιμη και ψηφιακή μορφή», παραμένοντας όμως «ανθρωπιστική, ολιστική και πανανθρώπινη». Η δικτύωση, η διασύνδεση, η ανθρώπινη επικοινωνία βρίσκονται στην καρδιά της εκπαίδευσης, ως διαδικασίας αλληλεπίδρασης μεταξύ όλων των εμπλεκομένων στην εκπαιδευτική διαδικασία (εκπαιδευτικών, μαθητών, γονέων, πολιτικών και κοινωνίας πολιτών), η οποία χαρακτηρίζεται από ευελιξία και προσαρμοστικότητα μέσα από τη χρήση των νέων τεχνολογιών.

⁵²⁶ Βλ. στο προηγούμενο κεφάλαιο κατηγοριοποίηση δεξιοτήτων σε: ανάπτυξη, ενεργοποίηση και αντιστοίχιση. <https://www.cedefop.europa.eu/en/projects/european-skills-index-esi>.

Γιατί ... η Εκπαίδευση είναι η καλύτερη εκπαίδευση για το μέλλον και έχει τη δύναμη να μεταμορφώσει τη ζωή των ατόμων, της κοινωνίας και της παγκόσμιας κοινότητας.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

«Η εκπαίδευση είναι η τέχνη του να διαμορφώνεις καλές συνήθειες ή να αναπτύσσεις τις εγγενείς δεξιότητες για αρετή σε εκείνους που τη χρησιμοποιούν», Πλάτων

Η εκπαίδευση, που λαμβάνει χώρα όχι μόνο σε τυπικά, αλλά και σε άτυπα ή μη περιβάλλοντα, διαμορφώνει ποιοι είμαστε και πώς αλληλεπιδρούμε με τον περιβάλλοντα κόσμο σε κάθε μορφή της ζωής μας. Με αυτόν τον τρόπο η εκπαίδευση αποτελεί τον βασικό πυλώνα στον οποίο πρέπει να επενδύσουμε σοβαρά στο μέλλον, προκειμένου να δημιουργήσουμε ενεργούς και υπεύθυνους πολίτες που ενημερώνονται και παρακινούνται για κοινωνική δράση σεβόμενοι τον άνθρωπο, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τους πολιτισμούς του και κυρίως να ενδυναμώνονται. Όμως αυτή η δράση αφορά τόσο σε τοπικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η UNESCO στο πλαίσιο της παγκόσμιας κινητοποίησης για την αειφόρο ανάπτυξη και τη βιωσιμότητα των σύγχρονων κοινωνιών προωθεί τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, υποστηρίζει, υιοθετεί αρχές και κατευθυντήριες γραμμές για την Ποιοτική Εκπαίδευση. Ακόμη μαζί με την ΕΕ, και σε συνεργασία και με άλλους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς πολλές φορές, ως συνδιαμορφωτές την παγκόσμιας εκπαιδευτικής πολιτικής, καθορίζουν τον σχεδιασμό, παρακολούθηση και υλοποίηση των εκπαιδευτικών πολιτικών. Η ανάγκη για εκσυγχρονισμό της ποιοτικής εκπαίδευσης είναι μεγαλύτερη από ποτέ.

«Δεν μπορείτε να μάθετε πώς να προστατεύετε το περιβάλλον σας, να αποτρέπετε τις συγκρούσεις, να καταπολεμάτε τις προκαταλήψεις ή να εντοπίζετε παραπληροφόρηση μέσω ενός βιβλίου ή μιας ακαδημαϊκής άσκησης μόνο. Ούτε αρκεί να προσθέσουμε μαθήματα σχετικά με την αλλαγή του κλίματος, τα ανθρώπινα δικαιώματα ή τους SDGs στα προγράμματα σπουδών για να αφυπνίσουμε τη δέσμευση. Χρειάζεται εμπειρία και έκθεση σε πραγματικές καταστάσεις, κριτική σκέψη και συνεργασία, σε περιβάλλοντα που είναι ασφαλή και χωρίς αποκλεισμούς – αυτά που σέβονται όλους τους μαθητές»⁵²⁷.

Η εκπαίδευση σε έναν παγκοσμιοποιημένο κόσμο πρέπει να συμπεριλάβει στα προγράμματά της την εκπαίδευση για την αειφόρο ανάπτυξη, την εκπαίδευση για την

⁵²⁷ Giannini, Αναπληρώτρια Γενική Διευθύντρια UNESCO για θέματα Εκπαίδευσης, Δεκέμβριος 2020.

ειρήνη, την εκπαίδευση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία και την εκπαίδευση για την παγκόσμια ιθαγένεια. Είναι πολύ σημαντικό να δημιουργηθεί στο μέλλον μια νέα «κουλτούρα εκπαίδευσης», που να προωθεί τον διάλογο και τον σεβασμό, τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, τη δημοκρατία και να ενδυναμώνει τους δια βίου εκπαιδευόμενους, καθώς η μάθηση δεν τελειώνει ποτέ και συνεχίζεται σε όλη τη ζωή. Η εκπαίδευση βρίσκεται στο επίκεντρο της αποστολής για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και πρέπει να υπηρετεί τα 5P (Άνθρωποι, Πλανήτης, Ευημερία, Ειρήνη, Συνεργασία).

Επιπλέον, η εκπαίδευση αποτελεί βασικό ανθρώπινο δικαίωμα που πρέπει να έχει τα 4Α ως «βασικά χαρακτηριστικά»: να είναι προσβάσιμη σε όλους, χωρίς διακρίσεις, να είναι προσαρμόσιμη στις ανάγκες των μεταβαλλόμενων κοινωνιών και να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των μαθητών στα διάφορα κοινωνικά και πολιτιστικά περιβάλλοντά τους, να είναι αποδεκτή τόσο από τους μαθητές όσο και από τους γονείς, να έχει συνάφεια, να είναι πολιτιστικά κατάλληλη και να είναι διαθέσιμη σε επαρκή ποσότητα. Και όλα αυτά πρέπει να συνδυάζονται με την ποιότητα, 'που πρεσβεύει και ο Στόχος 4 (SDG4) για την Ποιοτική Εκπαίδευση. Με την ενίσχυση της ποιοτικής εκπαίδευσης μπορούμε να αντιμετωπίσουμε όλες τις σύγχρονες προκλήσεις των σύγχρονων κοινωνιών που χαρακτηρίζονται από ξενοφοβία, ρατσισμό, εξτρεμισμό, ρητορική μίσους, διακρίσεις. Η βελτίωση και ο εμπλουτισμός των εκπαιδευτικών συστημάτων παγκοσμίως είναι η βασική αρχή για δίκαιες και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνίες προάγοντας τα ανθρώπινα δικαιώματα, την ένταξη, τη μη διάκριση και δημιουργώντας δεσμούς μεταξύ όλων, των εκπαιδευτικών, των μαθητών, των γονέων τους, των ακαδημαϊκών, των πολιτικών και της κοινωνίας των πολιτών εν γένει. Ζώντας στον κόσμο των «συνδεδεμένων», η έννοια της αλληλεγγύης μέσω των δικτύων είναι πολύ σημαντική και ειδικά για τα ευάλωτα άτομα, εάν θέλουμε να καταπολεμήσουμε τις ανισότητες στην κοινωνία. Πρέπει να συνεχίσουμε να επενδύουμε στην εκπαίδευση των ευάλωτων ομάδων, όπως οι μετανάστες, οι πρόσφυγες, τα κορίτσια και οι γυναίκες, και να διευκολύνουμε την ένταξή τους στην εκπαίδευση ως ουσιαστικό εργαλείο για την κοινωνική τους ένταξη.

Μια εκπαίδευση που βασίζεται στον διαπολιτισμικό διάλογο μπορεί να επιτύχει την κοινωνική συνοχή και να αναπτύξει την οικοδόμηση εμπιστοσύνης, αλληλεγγύης και κοινωνικού κεφαλαίου που απαιτείται για την αντιμετώπιση των προκλήσεων με

δικαιοσύνη και συμπερίληψη. Η εκπαίδευση πρέπει να προωθεί και να διαδίδει τις αξίες, τις στάσεις και τις συμπεριφορές που ευνοούν τον διάλογο και τη μη βία, την προσέγγιση των πολιτισμών και την αρμονική αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπων και ομάδων με πολλαπλές, ποικίλες και δυναμικές πολιτισμικές ταυτότητες. Η εκπαίδευση πρέπει να καλλιεργεί τον πολιτιστικό πλουραλισμό μέσω πολιτιστικών ανταλλαγών, δημιουργικών ικανοτήτων, ενεργών επενδύσεων, φωτισμένης ηγεσίας και, γενικά, ισχυρών εκπαιδευτικών αξιών που συμβάλλουν στην πρόληψη των συγκρούσεων, στην εξάλειψη της φτώχειας, στην ισότητα.

Η εκπαίδευση στο μέλλον θα είναι πράγματι μετασχηματιστική, βιώσιμη, διαπολιτισμική, πολυεπίπεδη και χρειάζεται μια ολιστική προσέγγιση, αλλά και μάθηση πέρα από την τάξη, στην ύπαιθρο, μια εναλλακτική μορφή μάθησης, πιο βιωματική, βασισμένη στη δράση, ανθρωποκεντρική, συμμετοχική, μαθητευόμενη κεντρικά, με ανοιχτό χαρακτήρα και δομή, διαφάνεια και ευελιξία. Χρειάζεται να επενδύσουμε στους μαθητές, τους ηγέτες του αύριο, όχι μόνο με βάση τους 4 πυλώνες της μάθησης από τον J. Delors: να μαθαίνεις να είσαι, να μαθαίνεις να γνωρίζεις, να μαθαίνεις να κάνεις και να μαθαίνεις να ζεις, αλλά και δημιουργώντας τον νέο 5ο πυλώνα, που μαθαίνεις πώς να γίνεσαι. Πρέπει να εκπαιδεύσουμε τους μαθητές πώς να είναι δημιουργικοί και καινοτόμοι, προσαρμόσιμοι στις μεγάλες αλλαγές που αντιμετωπίζουν λόγω των σημαντικών γεγονότων, σε ένα υποστηρικτικό περιβάλλον μάθησης. Η εκπαίδευση πρέπει να έχει ένα εγγενές κίνητρο για όλους τους συμμετέχοντες και μια στενή σχέση με τα ενδιαφέροντα και τις εμπνεύσεις των νέων. Η εκπαίδευση πρέπει να επικεντρωθεί στον σεβασμό εκτιμώντας ο ένας τον άλλον, στην αυτογνωσία με την κατανόηση του φακού μέσα από τον οποίο ο καθένας μας βλέπει τον κόσμο, να βλέπει από άλλες οπτικές γωνίες με ενσυναίσθηση, ανοιχτή ακρόαση, οικοδόμηση σχέσεων με την καλλιέργεια ισχυρών προσωπικών δεσμών και εμπιστοσύνης μεταξύ των εκπαιδευτικών και των μαθητών, προσαρμοστικότητα.

Στην ψηφιακή εποχή, πρέπει να δώσουμε προτεραιότητα στην εκπαίδευση στα μέσα επικοινωνίας για όλους τους μαθητές, ώστε να μπορούν να διαβάζουν τον κόσμο, να αναπτύσσουν κατανόηση, κριτική σκέψη, αλλά και να κατανοούν τις ψεύτικες ειδήσεις, να εντοπίζουν παραπληροφόρηση, να συμμετέχουν σε ρητορική μίσους. Οι μαθητές και οι νέοι μαθητές θα πρέπει να εκπαιδεύονται, ώστε να υποστηρίζουν την ικανότητα συλλογής δεδομένων, καθώς ενδυναμώνει τις κοινωνίες, αλλά και να

χρησιμοποιούν, να ελέγχουν και να ελέγχουν τις πληροφορίες, τη γνώση της τεχνολογίας με σύνεση.

Αυτή η μεταμορφωτική εκπαίδευση όμως πρέπει να βασίζεται και στην επένδυση στους εκπαιδευτικούς, στην ενδυνάμωσή τους. Οι παιδαγωγοί μέσα από επιμόρφωση, επαγγελματική ανάπτυξη και αξιολόγηση μπορούν να καθοδηγήσουν την ψηφιοποίηση των σύγχρονων κοινωνιών καθοδηγώντας τους εκπαιδευόμενους στη χρήση των ψηφιακών εφαρμογών και εργαλείων με έναν ηθικό τρόπο.

Η επίτευξη της Ποιοτικής Εκπαίδευσης είναι κρίσιμη και πρέπει να είναι προς το συμφέρον όλων, αλλά και να ενθαρρύνεται από τους ηγέτες στην ψηφιακή εποχή. Βασική προτεραιότητα για τους ηγέτες είναι να προωθήσουν μια κουλτούρα που επιτρέπει στους ανθρώπους να αναπτύσσονται, να αναλαμβάνουν ευθύνη και να οικοδομούν εμπιστοσύνη, αλλά και να προωθούν μια κουλτούρα πάθους και επιμονής⁵²⁸:

Είναι απαραίτητο να οικοδομηθούν ισχυρότατες γέφυρες μεταξύ των διαφόρων τομέων εκπαίδευσης, να υπάρξει συνεργασία μεταξύ της εκπαίδευσης και της κοινωνίας των πολιτών, να αυξηθεί η αλληλεπίδραση μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, επιχειρήσεων και του εθελοντικού τομέα και φυσικά να καλλιεργηθεί η συνεργασία και ο ανοιχτός διάλογος δίνοντας τον λόγο κυρίως στους μαθητές να εκφραστούν και να ακουστούν.

Η παγκόσμια κοινότητα έχει κατανοήσει σε απόλυτο βαθμό πως η εκπαίδευση μετασχηματίζεται, ως απόρροια της προσπάθειας για επίτευξη του Στόχου 4. Η ευρωπαϊκή κοινότητα επίσης, συνεχίζοντας πάντα το όραμά της για μια Ευρώπη, «*Μια Ευρώπη στην οποία η μάθηση, οι σπουδές και η έρευνα δεν θα πρέπει να εμποδίζονται από σύνορα. Μια ήπειρος όπου η παραμονή σε άλλο κράτος μέλος –για σπουδές, μάθηση ή εργασία– είναι κάτι το συνηθισμένο και όπου η γνώση δύο άλλων γλωσσών πέραν της μητρικής είναι ο κανόνας. Μια ήπειρος στην οποία οι άνθρωποι έχουν έντονο το αίσθημα της ευρωπαϊκής τους ταυτότητας και της πολιτιστικής κληρονομιάς και πολυμορφίας της*

⁵²⁸ Ossiannilsson. E. (2018). Ηγεσία: Σε μια εποχή που οι εκπαιδευόμενοι οικειοποιούνται τη δική τους μάθηση. Στο: K. Buyuk, S. Kocdar, and A. Bozkurt (Επιμ.). Διοικητική Ηγεσία σε Προγράμματα Ανοιχτής και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, (σελ.1-33). IGI Global.

*Ευρώπης.»*⁵²⁹, ταυτόχρονα υλοποιεί την ψηφιακή μετάβαση υπηρετώντας την ποιοτική εκπαίδευση μέσα από την προώθηση συνεργειών και διαβουλεύσεων με αξιοποίηση “bottom-up” διαδικασιών.

Η Ελλάδα έχοντας λάβει έναν σαφή διεθνή και ευρωπαϊκό προσανατολισμό τα τελευταία χρόνια αναβαθμίζει συνεχώς το εκπαιδευτικό της σύστημα με τρόπο ποιοτικό και ψηφιακό. Η διαδικασία δεν είναι πάντα εύκολη, ούτε χωρίς προβλήματα. Οι δυστοκίες υπάρχουν και σαφώς διογκώθηκαν λόγω της πανδημίας, αλλά ταυτόχρονα σημειώνονται και τα επιτεύγματα μέσω των μεταρρυθμίσεων που εισήχθησαν. Νέα δεδομένα, νέες συνθήκες, νέες αναπροσαρμογές χρειάζονται όμως ακόμα, νέες συστημικές αλλαγές ολιστικές και διεπιστημονικές. Αυτό όμως αποτελεί μια πρόκληση στην οποία καλούμαστε να ανταποκριθούμε ως κοινωνία επενδύοντας σε μια ποιοτική εκπαίδευση που δεν αποτελεί σχήμα λόγου αλλά είναι γεγονός για ένα καλύτερο βιώσιμο μέλλον.

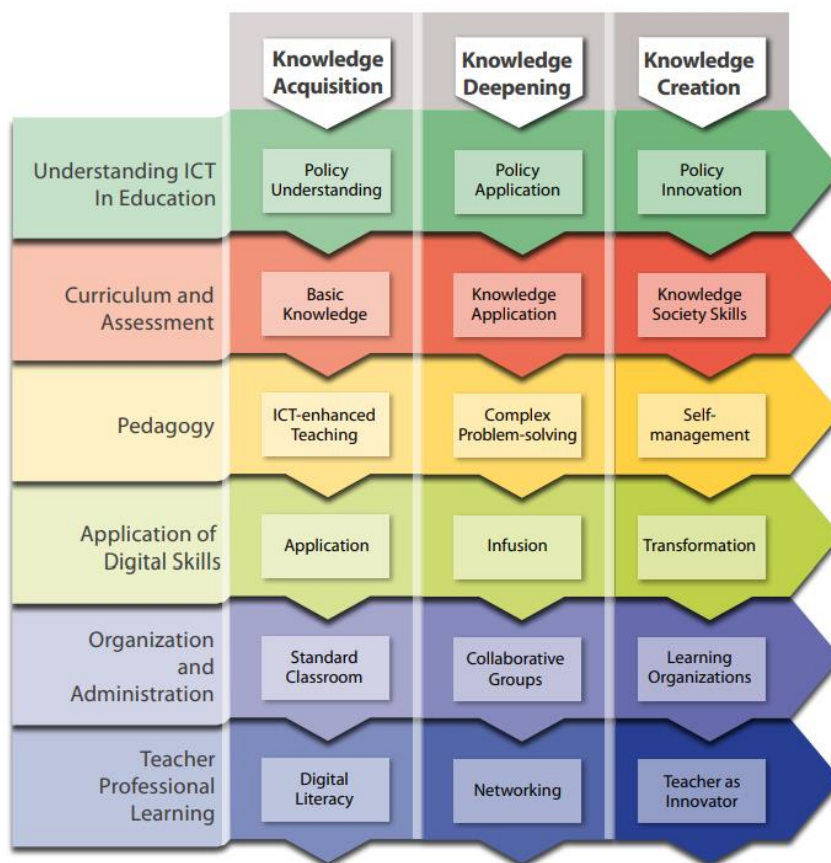
Συμπερασματικά, το «Μέλλον της Εκπαίδευσης» διαμορφώνεται με την προώθηση όλων των παραπάνω, με την προώθηση μιας Ποιοτικής Εκπαίδευσης, μιας εκπαίδευσης συμπεριληπτικής, χωρίς αποκλεισμούς, διαπολιτισμικής, αλλά και καινοτόμας, ενδυναμωμένης από τις ψηφιακές δεξιότητες στην εποχή της ενημέρωσης και του ανθρωπισμού μέσω της επικοινωνίας και συνεργασίας, αλλά και τον σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια πρωτίστως. Η εκπαίδευση μπορεί να μετατρέψει το σχολείο σε «κόμβο δεξιοτήτων», δημιουργικότητας, επιχειρηματικότητας, καινοτομίας, όπου οι ανθρώπινες αξίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι πολύ σημαντικές. Η εκπαίδευση έχει τη δύναμη να μεταμορφώσει τη ζωή των ανθρώπων, τις κοινωνίες και την παγκόσμια κοινότητα, αρκεί να παραμείνει ανθρωπιστική και να προωθήσει νέες

⁵²⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή, Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, «Χτίζοντας μια ισχυρότερη Ευρώπη: ο ρόλος των πολιτικών για τη νεολαία, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό», COM/2018/268 τελικό, Βρυξέλλες 22.5.2018

μορφές εγγραμματισμού, ώστε να μετατρέψει τους εκπαιδευόμενους όχι απλά σε «ψηφιακά αλφαριθμητισμένους», αλλά «αλφαριθμητισμένους στο μέλλον», ως φορέων αλλαγής.

«Αυτοί που εκπαιδεύουν καλά τα παιδιά πρέπει να τιμούνται περισσότερο από εκείνους που τα παράγουν, γιατί αυτοί τα γέννησαν, αυτοί την τέχνη του να ζεις καλά»,
Αριστοτέλης

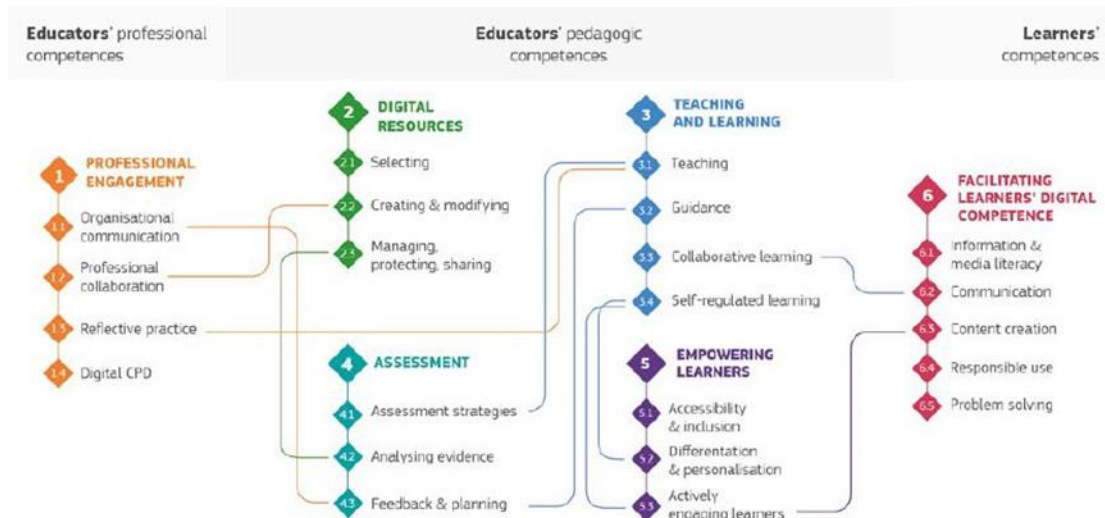
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Version 3

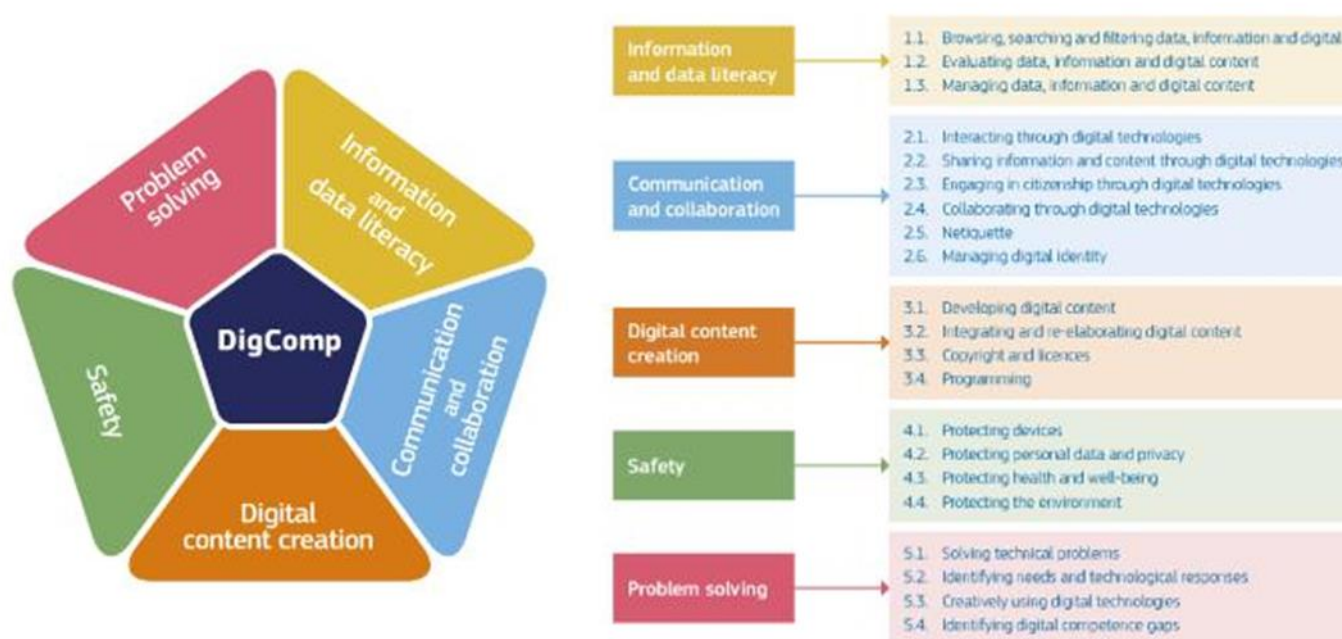
Εικόνα 1 . Το Παγκόσμιο Πλαίσιο Ψηφιακών Δεξιοτήτων της UNESCO για τους δασκάλους

Πηγή: UNESCO 2018. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers, Version 3.

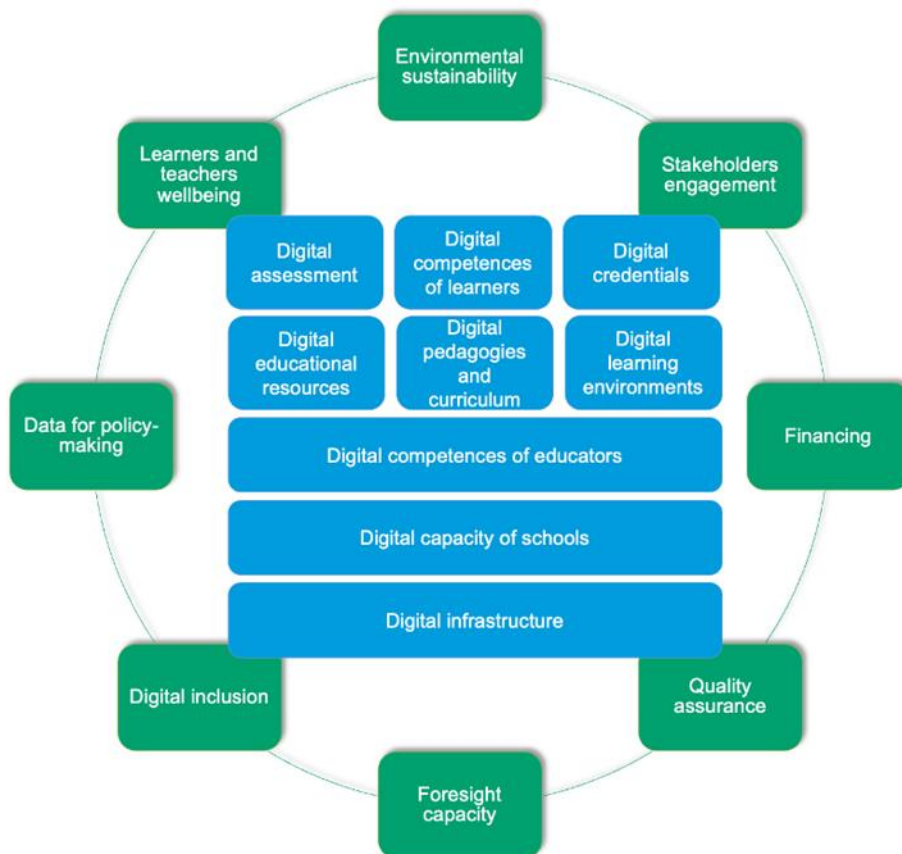
Εικόνα 2: Η οπτικοποίηση του Ευρωπαϊκού Πλαισίου για τις ψηφιακές δεξιότητες των εκπαιδευτικών που αφορά την Ευρωπαϊκή πολιτική για τις ψηφιακές δεξιότητες στην εκπαίδευση γράφτηκε από Christine Redecker & Yves Puni

Πηγή: <https://ignatiawebs.blogspot.com/2017/12/free-report-on-digital-competences-of.html>

Εικόνα 3: Το DigComp αποδίδει τους 5 τομείς ψηφιακής ικανότητας και τι περιλαμβάνει το καθένα.

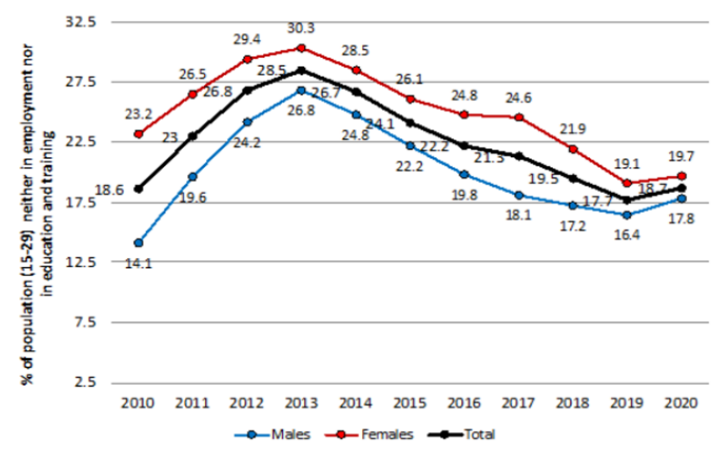
Πηγή: https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcomp_en

Εικόνα 4. Το πλαίσιο ψηφιακής εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του ETF που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας *Creating New Learning*.

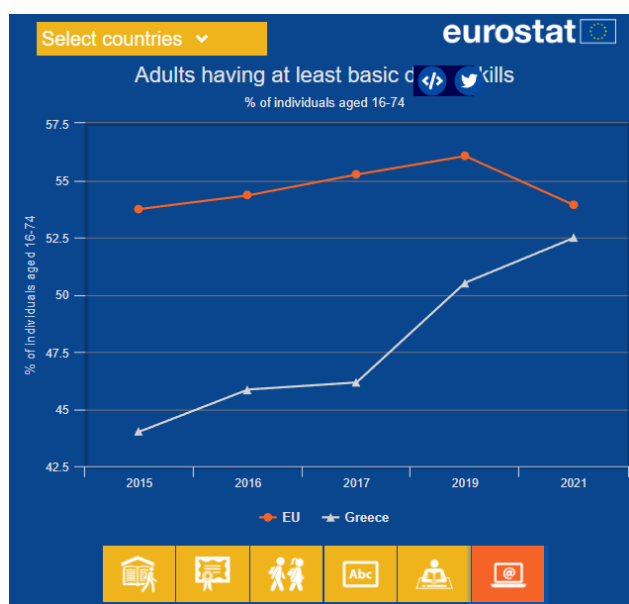
Πηγή: *Creating new Learning* στο: <https://openspace.etf.europa.eu/pages/creating-new-learning-cn1>.

Percentage of population aged 15 to 29 years neither in employment nor in education and training (NEET) by sex

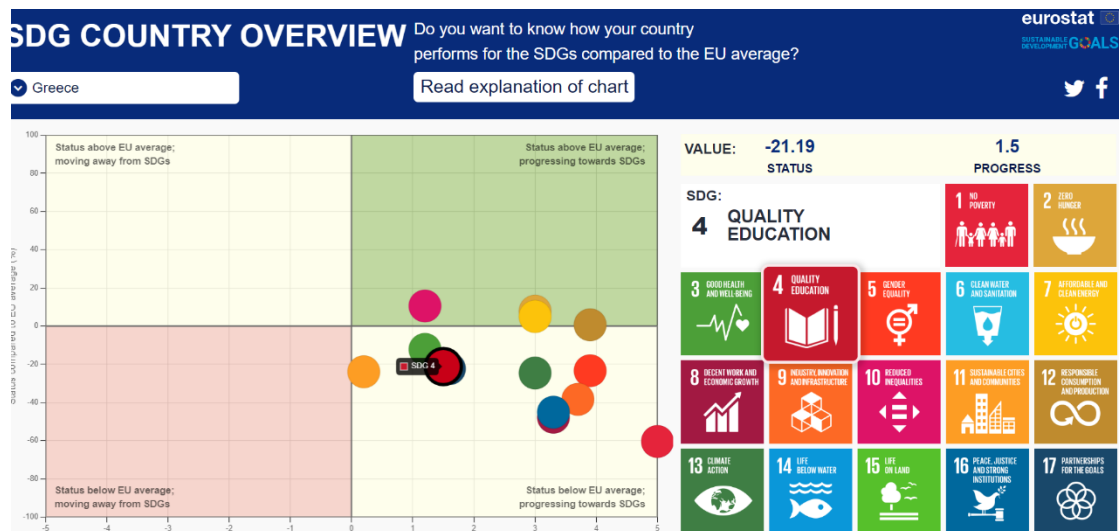
Εικόνα 5. Η πρόοδος του δείκτη 4 στην Ελλάδα αναφορικά με τα ποσοστά NEETs ανά φύλο.

Πηγή: το Greece (2022). “Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development, p. 71

Εικόνα 6. Το ποσοστό ενηλίκων (από 16-74 ετών) που έχουν τις βασικές ψηφιακές δεξιότητες

Πηγή: Eurostat

Εικόνα 7. Η απεικόνιση της προόδου της χώρας του Στόχου 4 για ποιοτική εκπαίδευση στην ΕΕ.

Πηγή: Eurostat <https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/sdg-country-overview/>

Data for SDG country overview chart 2022: Greece

Source: Eurostat, EU SDG indicators (data extracted on 28 April 2022).

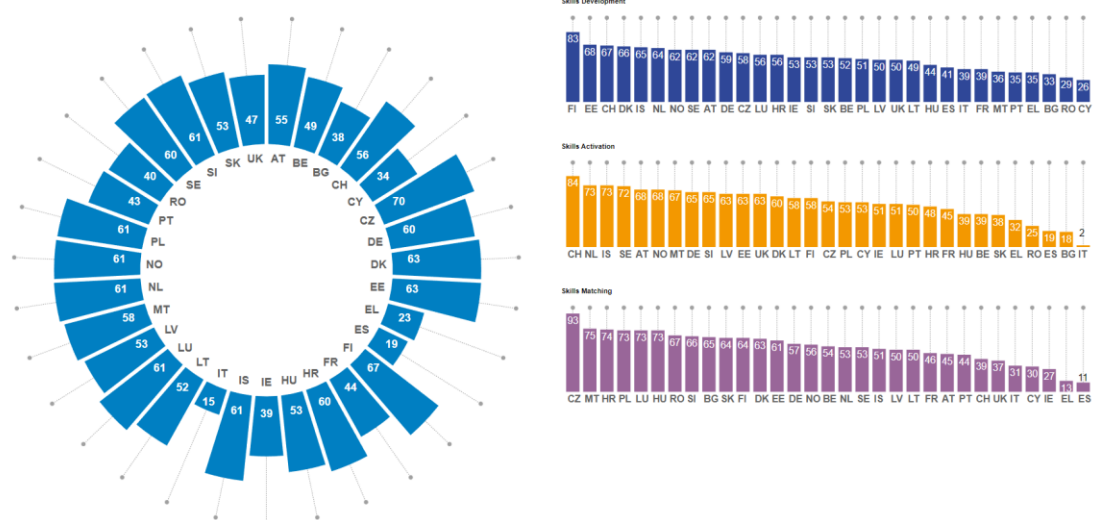
SDG / Sub-theme	Indicator	Unit	Greece				EU			
			Starting	Latest	Starting	Latest				
			year	value	year	value				

SDG 4 – Quality education										
Basic education	Low achieving 15-year-olds in reading	% of 15-year-old students	2015	27,3	2018	30,5	2015	20,0	2018	22,5
	Participation in early childhood education	% of children aged 3 and over	2015	63,0	2020	71,3	2015	91,9	2020	93,0
	Early leavers from education and training	% of population aged 18 to 24	2016	6,2	2021	3,2	2016	10,6	2021	9,7
Tertiary education	Tertiary educational attainment	% of population aged 25 to 34	2016	41,0	2021	44,2	2016	36,8	2021	41,2
Adult learning	Adult participation in learning	% of population aged 25 to 64	2016	4,0	2021	3,5	2016	10,3	2021	10,8
Digital skills	Adults with at least basic digital skills	% of individuals aged 16 to 74	2016	46,0	2021	52,0	2016	54,0	2021	54,0

Εικόνα 8. Πίνακας Δεδομένων για Γραφήματα εξέλιξης των στόχων στις χώρες.

Το εργαλείο οπτικοποίησης με επισκόπηση του Στόχου 4 για Ποιοτική εκπαίδευση της χώρας μας.

Πηγή: Eurostat, EU SDG Indicators (data extracted on 28.4.2022) στο: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/key-findings>

Εικόνα 9. Ευρωπαϊκός Δείκτης δεξιοτήτων 2022.

Πηγή: CEDEFOP, Διαθέσιμο στο:

<https://www.cedefop.europa.eu/en/projects/european-skills-index-esi>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Αναστασιάδου, Α. (2020). «Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος στην Εκπαίδευση» στο Αναγνωστοπούλου Δ., Νάσκου-περράκη Π., Σκιαδάς Δ. (επ.) «Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές. Διεθνείς, ευρωπαϊκές και Εθνικές διαστάσεις», σ. 27-44. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα.

Αναγνωστοπούλου, Δ. (2020). «ΕΕ-Το άρθρο 14 του ΧΘΔΑ της ΕΕ και η κατοχύρωση του δικαιώματος στην εκπαίδευση στην ενωσιακή έννομη πράξη» στο Αναγνωστοπούλου Δ., Νάσκου-Περράκη Π., Σκιαδάς Δ. (2020) (επιμ.) Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και εθνικές Διαστάσεις, σελ. 271-312. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα.

Αναγνωστοπούλου, Δ. (2019). «Ιθαγένεια: Ορισμός και προϋποθέσεις κτήσης και απώλειας». Στο Λ. Παπαδοπούλου & Δ. Αναγνωστοπούλου (επιμ.) (2019), «Ενίσχυση των δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ιθαγένειας-Προς μια συμπεριληπτική Ευρωπαϊκή Πολιτότητα», Κέντρο Αριστείας Jean Monnet του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σελ. 35-76. Αθήνα: Εκδ. Παπαζήσης.

Βέμπερ, Μ. (Weber M.) (1996). Κοινωνιολογία του κράτους, Αθήνα: Εκδ. Κένταυρος.

Δηλάρη, Β. (2012). Η Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη στην μετά το 2015 ατζέντα, Πανελλήνια Ένωση Εκπαιδευτικών για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, τεύχος 8 (53).

Δηλάρη, Β. (2017). «Εκπαίδευση 2030» - Ο συντονιστικός ρόλος της UNESCO, η συμμετοχή του ΟΟΣΑ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Συμβουλίου της Ευρώπης (Μεταπτυχιακή εργασία). Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς. Διαθέσιμο στο: <https://dione.lib.unipi.gr/xmlui/handle/unipi/11169>. Διαθέσιμη στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379949.locale=en> .

Ελληνική Δημοκρατία Ελλάδα (2018). Μια στρατηγική ανάπτυξης για το μέλλον.

Ελληνική Δημοκρατία, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (2022). «Εθνική Στρατηγική για την κοινωνική ένταξη των αιτούντων άσυλο και δικαιούντων διεθνούς προστασίας», Ιανουάριος 2022 στο: https://r.search.yahoo.com/_ylt=AwrEoYf8_uNjYnICGGdXNyoA;_ylu=Y29sbwNiZjEEcG9zAzEEdnRpZAMEc2VjA3Ny/RV=2/RE=1675915133/RO=10/RU=https%3a%2f%2fmigration.gov.gr%2fmigration-policy%2fintegration%2fpolitiki-entaxis-se-ethniko-epipedo%2fethniki-stratigiki%2f/RK=2/RS=rGrr_WopkVxNiGOsk4mSaVs8V3U-.

Έκτακτο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας (2000). «Προς την Ευρώπη της καινοτομίας και της γνώσης», διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISSUM:c10241>.

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). «Ανακοίνωση της Επιτροπής Αειφόρος Ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της ΕΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη» (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Γκαίτεμποργκ), COM/2001/0264 τελικό, Βρυξέλλες 15.5.2001. Διαθέσιμο στον ιστότοπο της ΕΕ: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0264&from=EN>.

Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001). «Ανακοίνωση της Επιτροπής Αειφόρος Ανάπτυξη της Ευρώπης για έναν καλύτερο κόσμο: Στρατηγική της ΕΕ για την Αειφόρο Ανάπτυξη» (Πρόταση της Επιτροπής ενόψει του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στο Γκαίτεμποργκ), COM/2001/0264 τελικό, Βρυξέλλες 15.5.2001. Διαθέσιμο στον ιστότοπο της ΕΕ: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0264&from=EN>.

Επιτροπή των Περιφερειών (2011), «Χτίζοντας μια ισχυρότερη Ευρώπη: ο ρόλος των πολιτικών για τη νεολαία, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό», COM/2018/268 τελικό, Βρυξέλλες 22.5.2018.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, της Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή Περιφερειών. «Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας, Ευρωπαϊκή συμβολή για την πλήρη απασχόληση» COM(2010) 682 τελικό, Στρασβούργο, 23.11.2010.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών: «Επόμενα βήματα για ένα βιώσιμο ευρωπαϊκό μέλλον Ευρωπαϊκή δράση για την αειφορία», COM(2016) 739 τελικό, Στρασβούργο 22.6.2016.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2017). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, «Ανάπτυξη των Σχολείων και Άριστη Διδασκαλία για μια καλή αρχή στη Ζωή», Com/2017/0248 Final, Βρυξέλλες, 30.5.2017, Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A52017DC0248>.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2018). Ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, «Χτίζοντας μια ισχυρότερη Ευρώπη: ο ρόλος των πολιτικών για τη νεολαία, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό», COM/2018/268 τελικό, Βρυξέλλες 22.5.2018.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019α). «Έγγραφο προβληματισμού: Προς μια βιώσιμη Ευρώπη έως το 2030» COM(2019) 22 final, Βρυξέλλες 30.1.2019. Διαθέσιμο στον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: https://commission.europa.eu/publications/sustainable-europe-2030_el.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2019β). Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης, Νεολαίας, Αθλητισμού και Πολιτισμού Βασικές ικανότητες για τη δια βίου μάθηση. Υπηρεσία Εκδόσεων, διαθέσιμο στο: <https://data.europa.eu/doi/10.2766/569540>.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Περιφερειών (2021). Γνωμοδότηση: Σχέδιο δράσης για την ψηφιακή εκπαίδευση 2021-2027, 144^η Σύνοδος Ολομέλειας, 5-7.5.2021.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2021). Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Ένταξης, Διακήρυξη του Osnabrück σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση ως κινητήρια δύναμη για την ανάκαμψη και τη δίκαιη μετάβαση στην ψηφιακή και την πράσινη οικονομία, Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμη στο: <https://data.europa.eu/doi/10.2767/3618>.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2022). Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών. Ψηφιακή δεκαετία για παιδιά και νέους: η νέα ευρωπαϊκή στρατηγική για ένα καλύτερο Διαδίκτυο για τα παιδιά (BIK+). COM/2022/212 τελικό, Βρυξέλλες 11.5.2022.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο της ΕΕ (2001). Σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Φεβρουαρίου 2001, περί ευρωπαϊκής συνεργασίας για την αξιολόγηση της ποιότητας στη σχολική εκπαίδευση (2001/166/EK), Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 060 της 01/03/2001 σ. 0051 - 0053, 1.3.2001. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex%3A32001H0166>.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (2006). «Ανασκόπηση της στρατηγικής της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη», DOC 10917/06, Βρυξέλλες 26.6.2006. Διαθέσιμο στον ιστότοπο της ΕΕ: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10917-2006-INIT/en/pdf>.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015). Κοινή έκθεση για το 2015 του Συμβουλίου και της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή του στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης (ΕΚ 2020). Νέες προτεραιότητες για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, C 417,15.12.2015. Διαθέσιμο στο: [http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215\(02\)](http://eurlex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215(02)).

Καντζάρα Β. (2011). «Ο σύγχρονος ρόλος της εκπαίδευσης στην κοινωνία», στο

Τάτσης Ν. (επιμ.), Πρακτικά Α΄ Πανελληνίου Συνεδρίου σ. 11. Αθήνα: Ελληνική Κοινωνιολογική Εταιρεία. Διαθέσιμο στο: https://www.academia.edu/5310540/%CE%9F_%CF%83%CF%8D%CE%B3%CF%87%CF%81%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CF%82_%CF%81%CF%8C%CE%BB%CE%BF%CF%82_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%B5%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%AF%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%83%CE%B7%CF%82_%CF

Κοκκονός Α. (2011). Ποιότητα στην εκπαίδευση: πανάκεια ή παγίδα; Κριτική ανάλυση της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ε.Ε. Επιστημονικό Βήμα, τ. 15.

Ματθαίου, Δ. (2007). Ποιότητα στην εκπαίδευση. Ιδεολογικές ορίζουσες, εννοιολογήσεις και πολιτικές. Μια συγκριτική θεώρηση. Στο: Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων, τ, 13.

Μπουτσιούκη, Σ. (2017). «Ευρωπαϊκή Πολιτική στην Εκπαίδευση Από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική ‘Ευρώπη 2020». Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σταμούλη.

Μπουτσιούκη, Σ. (2020). «Ανάπτυξη και Αναγνώριση Δεξιοτήτων και Προσόντων στο πλαίσιο της Στρατηγικής ΕΥΡΩΠΗ 2020» στο Αναγνωστοπούλου, Δ. Νάσκου Περράκη, Π. Σκιαδάς, Δ. (επιμ.) «Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές. Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και Εθνικές διαστάσεις», σελ. 455-472. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα.

Νάσκου-Περράκη, Π. (2020). «Η προστασία του δικαιώματος στην εκπαίδευση από θεσμούς του ΟΗΕ και Διεθνείς Πράξεις» στο Αναγνωστοπούλου, Δ., Νάσκου-Περράκη, Π., Σκιαδάς, Δ. (2020) (επιμ.) «Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και εθνικές Διαστάσεις» σελ.45-123. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα.

Νικολάκης, Ν. (2020) «Άρθρο 14 ΧΘΔΕΕ», στο Σκουρής, Β. (επιμ), «Η Συνθήκη της Λισαβόνας, Ερμηνεία κατ’ άρθρο». Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σάκκουλα.

Ossiannilsson. E. (2018). Ηγεσία: Σε μια εποχή που οι εκπαιδευόμενοι οικειοποιούνται τη δική τους μάθηση. Στο: K. Buyuk, S, Kocdar, and A. Bozkurt (Επιμ.). Διοικητική Ηγεσία σε Προγράμματα Ανοιχτής και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, (σελ.1-33). IGI Global.

Πρόκου (2007). The “governmental strategy” in lifelong education in Europe and Greece. *Social Cohesion and Development*, 2, σ. 181-192.

Σαρηγιαννίδης, Μ. (2020). «Το δικαίωμα στην εκπαίδευση και το Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτιστικά Δικαιώματα» στο Αναγνωστοπούλου, Δ., Νάσκου-Περράκη, Π., Σκιαδάς, Δ. (2020) (επιμ.) «Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και εθνικές Διαστάσεις», σ. 125-144. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα.

Σκιαδάς, Δ. (2020). «Ευρωπαϊκός Εκπαιδευτικός Χώρος: Χρηματοδότηση και επίδοση των εκπαιδευτικών πολιτικών στην ΕΕ» στο Αναγνωστοπούλου Δ., Νάσκου-Περράκη Π., Σκιαδάς Δ. (επ.) «Δικαίωμα στην Εκπαίδευση και Εκπαιδευτικές Πολιτικές. Διεθνείς, Ευρωπαϊκές και Εθνικές Διαστάσεις» σ. 439-454. Θεσσαλονίκη: Ανικούλα.

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2007). «Προς κοινές αρχές ευελιξίας με ασφάλεια - Συμπεράσματα του Συμβουλίου», Έγγραφο του Συμβουλίου αριθ. 16201/07 , 6.12.2007, Βρυξέλλες: Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στη διεύθυνση:

<http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%2016201%202007%20INIT>.

Συμβούλιο της ΕΕ και Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015). Κοινή έκθεση για το 2015 του Συμβουλίου και της Επιτροπής σχετικά με την εφαρμογή του στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης (ΕΚ 2020) Νέες προτεραιότητες για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης, 2015/C 417/04 της 15.12.2015. Διαθέσιμη στο:

[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215\(02\)&from=EL](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215(02)&from=EL).

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2016). Σύσταση του Συμβουλίου «Διαδρομές Αναβάθμισης των Δεξιοτήτων: Νέες ευκαιρίες για ενήλικους», ΕΕ C 484/1-6 της 24.12.2016. Διαθέσιμο στο: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=OJ:JOC_2016_484_R_0001.

Συμβούλιο της Ευρώπης (2017). ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟ ΠΡΟΣΟΝΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ; Διαθέσιμο στο: <https://rm.coe.int/leaflet-eqpr-ell/1680a7246c>

Συμβούλιο της ΕΕ (2018α). Σύσταση του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2018 για την προώθηση των κοινών αξιών, της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς και της ευρωπαϊκής διάστασης της διδασκαλίας (2018/C195/01), Βρυξέλλες 7.6.2018. Διαθέσιμο στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0607(01)&from=EN).

Συμβούλιο της ΕΕ (2018β). Σύσταση του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2018 σχετικά με τις βασικές ικανότητες της διά βίου μάθησης (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ) (2018/C 189/01) Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:189:FULL&from=EL>,

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (2018γ). Σύσταση του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2018 για την προώθηση των κοινών αξιών, της εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς και της ευρωπαϊκής διάστασης της διδασκαλίας, 2018/C195/01 [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32018H0607\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32018H0607(01)).

Συμβούλιο της ΕΕ (2020). Σύσταση του Συμβουλίου της 24ης Νοεμβρίου 2020 σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (EEK) για βιώσιμη ανταγωνιστικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και ανθεκτικότητα 2020/C 417/01, EE C 417 της 2.12.2020, σ. 1 έως 16. Διαθέσιμο στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32020H1202\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32020H1202(01)).

Συμβούλιο της ΕΕ (2021). Ψήφισμα του Συμβουλίου περί στρατηγικού πλαισίου για την ευρωπαϊκή συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με στόχο τον Ευρωπαϊκό Χώρο Εκπαίδευσης και πέραν αυτού (2021- 2030) 2021/C 66/01 (OJ C, C/66, 26.02.2021, p. 1, CELEX: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021G0226(01))).

Τσαούσης, Δ. Γ. (1989). Χρηστικό Λεξικό Κοινωνιολογίας. Αθήνα: Gutenberg.

Τσιρώνης, Χ. (2003). Κοινωνικός Αποκλεισμός και Εκπαίδευση στην Ύστερη Νεωτερικότητα, σ. 135. Θεσσαλονίκη: εκδ. Βάνιας.

Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Κοινωνιολογία Γ Λυκείου. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Althusser, Λ. (1987). «Σημείωση σχετικά με τους Ιδεολογικούς Μηχανισμούς του κράτους (IMK)» Θέσεις, τχ. 21 (Οκτ.-Δεκ.), σελ. 11. (www.theseis.com).

Bauman, Z. (2000). *Liquid Modernity* Cambridge. Polity Press.

Bawden, D. (2008). Origins and concepts of digital literacy. *Digital literacies: Concepts, policies and practices*, 30.

Beck, U. (1992). *The Risk Society*, London: Sage. Bourdieu, P. & J.- Passeron, Cl. (2000). “*Reproduction in Education, Society and Culture*”, 2nd edn., London: Sage.

Collins, R. (1979). “*The Credential Society. An Historical Sociology of Education and Stratification*”. New York: Academic Press.

CEDEFOP (2008). *Terminology of European education and training policy. A selection of 100 key terms*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities 2008.

CEDEFOP (2009). «Η στροφή προς τα μαθησιακά αποτελέσματα, τις πολιτικές και τις πρακτικές στην Ευρώπη». Σειρά αναφοράς 72. Λουξεμβούργο : Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

CEDEFOP (2014). *Terminology of European education and training policy*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Union. http://www.cedefop.europa.eu/files/4117_en.pdf.

CEDEFOP (2015). *European Guidelines for Validating Non-Formal and Informal Learning*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Union.

CEDEFOP (2020). Αντιλήψεις για την εκπαίδευση ενηλίκων και τη συνεχιζόμενη επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ευρώπη: δεύτερη έρευνα γνώμης: Vol. 1 Κράτη μέλη. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων. Σειρά αναφοράς Νο 117. <http://data.europa.eu/doi/10.2801/6647>.

Collins, R. (1979). *“The Credential Society. An Historical Sociology of Education and Stratification”*. New York: Academic Press.

Combes, B. (2010). *How much do traditional literacy skills count? Literacy in the 21st century & reading from the screen*. Paper presented at the 39th Annual Conference incorporating the 14th International Forum on Research in School Librarianship, Brisbane, Australia.

Commission of the European Communities (2008). *An updated strategic framework for European cooperation in education and training*. Brussels: N.P.

Council of the European Union (2012). Recommendation on the Validation of non-formal and informal learning. OJ C398/01, 22.12.2012.

Council of the EU (2021a). « Proposal for a Council Recommendation on «a European approach to micro-credentials for lifelong learning and employability», COM/2021/770 final, Brussels 10.12.2021. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52021DC0770>

Council of the EU (2021b). Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021-2030) of 26 February 2021(2021/C 66/01). Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2021:066:TOC>.

Council of the EU (2021c). Council Resolution on a new European Agenda for Adult Learning 2021-2030 of 14 December 2021 (2021/C 504/02). Διαθέσιμο στο: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32011G1220(01)).

Davies, J. και Merchant, G. (2009). «Web 2.0 για σχολεία: Μάθηση και κοινωνική συμμετοχή». Νέα Υόρκη: Πίτερ Λανγκ.

Delors, J. (2013). The treasure within: Learning to know, learning to do, learning to live together and learning to be. What is the value of that treasure 15 years after its publication?. *Int Rev Educ* **59**, 319–330. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1007/s11159-013-9350-8>.

Demaras, A. (1978). “The movement for reform: a Historical Perspective” στο *Comparative Education Review*, Vol. 22, no 1.

Department of e-learning. (2015). Digital Literacy 21st Century Competencies for Our Age The Building Blocks of Digital Literacy From Enhancement to Transformation. Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/355260042_Digital_Literacy_21st_Century_Competencies_for_Our_Age_The_Building_Blocks_of_Digital_Literacy_From_Enhancement_to_Transformation.

Deutsche Nationalbibliothek (2021/22). Competendo Facilitator Handbook LEARNING THE DIGITAL created in the frame of the project DIGIT-AL Digital Transformation in Adult Learning for Active Citizenship: <http://dnb.dnb.de>.

Duvekot, R., Scanlon, G., Charraud, A.M., Schuur, K., Coughlan, D., Mohn, T.N., Paulusse, J., & Clarus, R. (2007). Managing European diversity in lifelong learning. The many perspectives of the valuation of prior learning in the European workplace. Amsterdam: Foundation EC-VPL & HAN.

Engel, L. C. (2012). “Autonomy in the Global Era: Euro-regionalism and new policy spaces in education”, in R. Brooks, A. Fuller & J. Waters (Eds) “New Spaces of Education: the changing nature of learning in the 21st century” p. 81-95.. London: Routledge.

Engel, L. & Rutkowski, D. (2014). “Global Influences on National Definitions of Quality Education: examples from Spain and Italy”, *Policy Futures of Education USA*, Volume 12 N.6. Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.2304/pfie.2014.12.6.769>

Eshet-Alkalai, Y. (2004). Digital literacy: a conceptual framework for survival skills in the digital era. *Journal of Educational Multimedia and Hypermedia*, 13(1), 93–106. http://www.openu.ac.il/Personal_sites/download/Digital-literacy2004-JEMH.pdf.

European Commission (2003). *eLearning: Better eLearning for Europe* Brussels. Directorate-General for Education and Culture.

European Commission (2004). *Key Competences for Lifelong Learning: a European Reference Framework* Directorate-General for Education and Culture. Διαθέσιμο στο: <http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/basicframe.pdf>.

European Commission (2007). “Key Competences for lifelong learning. European Reference Framework”, Luxembourg Office for Official Publications of the European Communities.

European Commission (2010). «Communication on Europe 2020. A Strategy for smart, sustainable and inclusive growth», COM(2010) 2020 final, Brussels 3.3.2010. Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>.

European Commission (2016). «Commission Staff Working Document, Key European Action supporting the 2030 Agenda and the Sustainable Development Goals», SWD 390 final, Strasbourg, 22.11.2016.

European Commission (2017). *European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu* by Christine Redecker (Publications Office of the European Union). Διαθέσιμο στο: https://www.researchgate.net/publication/329191291_European_Framework_for_the_Digital_Competence_of_Educators_DigCompEdu#fullTextFileContent.

European Commission (2019). “EU Delivering on the UN 2030 AGENDA”, SDG Summit 2019, p. 3. Διαθέσιμο στο: https://commission.europa.eu/system/files/2019-09/factsheet-eu-delivering-2030-agenda-sustainable-development_en_0.pdf.

European Commission (2019). The 2018 International Computer and Information Literacy Study (ICILS), Main findings and implications for education policies in Europe. (Luxembourg: Publications Office of the European Union).

European Commission (2020a). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions, «A new ERA for Research and Innovation», COM(2020) 628 final, Brussels 30.9.2020. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=COM:2020:628:FIN>.

European Commission (2020b). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions. “A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025”, COM/2020/152 final, Brussels 5.3.2020. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2020:152:FIN>.

European Commission (2020c). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, “Digital Education Action Plan 2021-2027 Resetting education and training for the digital age”, COM(2020) 624 final, Brussels, 30.9.2020. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0624>.

European Commission (2021a). Directorate-General for Research and Innovation «European Research Area Policy Agenda – Overview of actions for the period 2022-2024», (Luxembourg: Publications Office of the European Union). Διαθέσιμο στο: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/system/files/2021-11/ec_rtd_era-policy-agenda-2021.pdf.

European Commission (2021b). European Research Area Policy Agenda – Overview of actions for the period 2022-2024, Brussels (Luxembourg: Publications Office of the European Union).

European External Action Service (2017). Shared vision, common action : a stronger Europe : a global strategy for the European Union’s foreign and security policy, Publications Office. Διαθέσιμο στο: <https://data.europa.eu/doi/10.2871/9875>.

European Institute of Innovation and Technology (EIT). (2021). “Quality for learning” EIT Quality Assurance and Learning Enhancement Model, revised edition. Διαθέσιμο στο:

https://eit.europa.eu/sites/default/files/eit_label_handbook_degree_programmes_-_final.pdf,

European Commission (2022). Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Guidelines for teachers and educators on tackling disinformation and promoting digital literacy through education and training, Publications Office of the European Union, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/28248>.

European Institute of Innovation and Technology (EIT) (2022). «EIT GENDER EQUALITY POLICY 2022-2027».

European Parliament and Council of EU (2008). Regulation of the European Parliament and of the Council of 11 March 2008 establishing the European Institute of Innovation and Technology, (EC) No 294/2008, Official Journal of the European Union L 97/1, 11.3.2008. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:097:0001:0012:EN:PDF>.

European Parliament (2020). Directorate-General for Parliamentary Research Services, Nisser, A., Mertens, F., Braun, A., et al., Rethinking education in the digital age, European Parliament, p. 1 Διαθέσιμο στο: <https://data.europa.eu/doi/10.2861/84330>.

Eurostat. (2016). *Classification of learning activities – Manual*. (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities).

Eurostat (2022). «Sustainable development in the European Union Monitoring report on progress towards the SDGs in an EU context», Edition 2022, Luxembourg: EU.

Διαθέσιμη στον ιστότοπο της Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-flagship-publications/-/ks-09-22-019>.

Ferrari, A. (2012). *Digital Competence in Practice: An Analysis of Frameworks*. A Technical Report (Joint Research Centre of the European Commission).

Fraillon, J., Ainley, J., Schulz, W., Duckworth, D., & Friedman, T. (2019). *IEA International Computer*

Freidman, T. (2012). “*The World is Flat: a brief history of the twenty-first century*”
New York: Farrar.

Straus & Giroux και US Department of Education (2005). *Succeeding Globally through International Education and Engagement*. Washington, DC: US Department of Education.
Διαθέσιμο στο: <http://www2.ed.gov/about/inits/ed/international/international-strategy-2012-16.pdf>.

Galtung, J. (1990). ‘Cultural Violence’, *Journal of Peace Research*, vol.27, no. 3, p. 291-305.

Gardner, H. (2006). *Five Minds for the Future*, Boston, MA: Harvard Business School Press.

General Secretariat of the Government Office of Coordination, Institutional, International & European Affairs, “Voluntary National Review on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development”, July 2018. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του ΟΗΕ: https://hlpf.un.org/sites/default/files/vnrs/2021/19378Greece_VNR_Greece_2018_pdf_FINAL_140618.pdf

Gilster, P. (1997). *Digital literacy*. John Wiley.

Gilster, P. (2006). Digital fusion: defining the intersection of content and communications. *Digital literacies for learning*. London: Facet Publishing, 42-50.

Goldstein, H. (2004). "Education for All: the globalization of learning targets", *Comparative Education*, 40(1), p.7-14. Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.1080/0305006042000184854>.

Grech, A. (2014) Malta National Lifelong Learning Strategy 2020.

Griffin C., (2000). 'Lifelong Learning: Policy, Strategy and Culture', working papers of the Global Colloquium on Supporting Lifelong Learning (online), Milton Keynes, UK: Open University. Διαθέσιμο στο: <http://www.open.ac.uk/lifelong-learning>.

Hague, C., & Payton, S. (2011). *Digital literacy across the curriculum. Curriculum Leadership*, 9(10). Διαθέσιμο στο: <http://www.curriculum.edu.au/leader/default.asp?id=33211&issueID=12380>.

Hicks, T., & Turner, K. H. (2013). *No longer a luxury: Digital literacy can't wait*. English journal
<http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/quick-guide-education-indicators-sdg4-2018-en.pdf>.
https://iite.unesco.org/wp-content/uploads/2021/03/AI_MIL_HRs_FoE_2020.pdf.

Interregional Library Cooperation Centre (2017). Media and Information Literacy for Building Culture of Open Government. Proceedings of the International Conference (Khanty-Mansiysk, Russian Federation, 7–10 June 2016). (Moscow: Interregional Library Cooperation Centre). Διαθέσιμο στο: http://ifapcom.ru/files/2017/izdania/UGRA_ENG_2017_web.pdf.

Istance, D., Schuetze, H. G., & Schuller, T. (2002). *International Perspectives on Lifelong Learning: From Recurrent Education to the Knowledge Society*. Berkshire: Open University Press, SL6 2QL.

Jarvis P. (2006). 'Beyond the Learning Society: Globalisation and the Moral Imperative for Reflective Social Change', *International Journal of Lifelong Education* 25 (3): 201-211.

Jenkins, H, et al. (2009), *Confronting the challenges of participatory culture: Media education for the 21st century*. McArthur Foundation

Kaagan, Steve; Smith, Marshall S., (1985). Indicators of Educational Quality, *Educational Leadership*, v43 n2.

.Kidd, J. R. (1978). “Human Development through education” στο Macdonald, R., Johnston, D. and morris, G. (eds), “*The International Law and policy of human welfare*” (The Netherlands Sijthoff and Noordhoff)

Kwauk, C. and Braga, A. (2017). *3 ways to link girls’ education actors to climate change*. Brookings Institution.

Laatikainen, K. V., & Smith, K. E. (2006). Introduction—The European Union at the United Nations: Leader, Partner or Failure?. *The European Union at the United Nations: Intersecting Multilateralisms*, 1-23.

Lankshear, C. and Knobel, M. (2008), in Introduction “*Digital Literacies—Concepts, Policies and Practices*”

Ledley, T. S., Rooney-Varga, J. and Niepold, F. (2017). Addressing Climate Change Through Education. *Environmental Issues and Problems, Sustainability and Solutions*.

Locatelli, R. (2018). *Education as a public and common good: Reframing the governance of education in a changing context*. Education Research and Foresight Working Papers. UNESCO. (Doc. ED-2018/WP/1.)

Markless, S., & Streatfield, D. (2007). Three decades of information literacy: redefining the parameters. In S. Andretta (Ed.), *Change and challenge: information literacy for the 21st century*. Adelaide: Auslib Press.

Martin, A. (2003). Towards e-literacy. In A. Martin & H. Rader (Eds.), *Information and IT literacy: enabling learning in the 21st century* (p. 3–23). London: Facet Publishing.

Martin, A. (2005). The landscape of digital literacy, DigEuLit working paper. Διαθέσιμο στο: <http://www.digeulit.ec/docs/public.asp>.

Martin, A. (2006). A framework for digital literacy, DigEuLit working paper. Διαθέσιμο στο: <http://www.digeulit.ec/docs/public.asp>.

Martin, Al. & Grudziecki, J. (2006). DigEuLit: Concepts and Tools for Digital Literacy Development, *Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*, 5:4, 249-267. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.11120/ital.2006.05040249>.

Martin & D. Madigan (Eds.), *Digital literacies for learning* (p. 42–50). London: Facet Publishing.

Mundy, K. (2006). Education for All and the New Development Compact, *International Review of Education*, 52(1), p. 23-48.

Nóvoa, A. & Lawn, M. (2002). “*Fabricating Europe: the formation of an education space*”. London: Kluwer. Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.1007/0-306-47561-8>.

Nowak M. (1995). “The Right to Education” στο Eide, Krause & Rosas (eds), “*Economic, social and cultural rights, A textbook*”. The Netherlands: Martinus Nijhoff.

OECD (2012). Literacy, Numeracy and Problem Solving in Technology-Rich Environments. Framework for the OECD Survey of Adult Skills. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264128859-en>.

OECD (2019). PISA 2018 Assessment and Analytical Framework. OECD Publishing.

Pigozzi, M. J. (2006). What is the ‘quality of education’? (A UNESCO perspective). *Cross-national studies of the quality of education: planning their design and managing their impact*. Paris: International Institute for Educational Planning UNESCO.

Prensky, M. (2001), ‘*Digital natives, digital immigrants*’, *On the horizon* 9, 5.

Raj Kumar Dhungana (2020). “Paradoxes of Quality Education in South Asia” in Aneel, S. S., Haroon, U. T., & Niazi, I. (Eds) “*Corridors of Knowledge for Peace and Development*”, Sustainable Development Policy Institute. Pakistan: Sang-E-Meel Publications.

Recommendation on Open Educational Resources (OER). Διαθέσιμη στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373755/PDF/373755eng.pdf.multi.page=3>.

Ribble, Mike S.; Bailey, Gerald D.; Ross, Tweed W. (2004). Digital Citizenship: Addressing Appropriate Technology Behavior, Learning & Leading with Technology , v32 n1.

Ribble, M. (2015). Digital citizenship in schools: Nine elements all students should know. International Society for Technology in Education. Διαθέσιμο στο :<https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/digcit-excerpt.pdf>.

Rizvi, F. & Lingard, B. (2009). “Globalizing Education Policy”. London: Routledge.
Scheerens, J.(2011). “Measuring Educational Quality by Means of Indicators”, in Scheerens, J., Luyten, H., & van Ravens, J. (2011). Measuring educational quality by means of indicators. In Perspectives on educational quality (pp. 35-50). Springer, Dordrecht.

Scheerens, J., Luyten, H., & Van Ravens, J. (Eds.). (2011). Perspectives on educational quality: Illustrative outcomes on primary and secondary schooling in the Netherlands. Springer Science & Business Media.

Spring, J. (2008). “Globalization of Education: an introduction”. London: Routledge.

Sustainable Development Goal No4 “Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong opportunities for All”. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259784> (Ensure quality education for all: Sustainable Development Goal 4; ten targets - UNESCO Digital Library).

TAtlas Alliance and EENET (2008). Inclusive Education Where there are few resources. Oslo: Ingrid Lewis. Διαθέσιμο στο <https://www.scribd.com/document/454181534/Inclusive-Education-Where-there-are-few-pdf#fullscreen=1>.

Tikly, L. (2016). "Education for All as a Global Regime of Educational Governance: Issues and Tensions" in Shoko Yamada (ed.) Post-Education-For all and Sustainable Development Paradigm: Structural Changes with Diversifying Actors and Norms (International Perspectives on Education and Society, Volume 29), Emerald Group Publishing Limited.

Tolofari, S. (2005). "New Public Management and Education", Policy Futures in Education, 3(1). Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.2304/pfie.2005.3.1.11>.

Tomasevski, K. (2004). «Manual on Rights Based Education». Bangkok: UNESCO.

Tooley, J. (1995). "Markets or Democracy for Education? A Reply to Stewart Ranson".

UNESCO (1990). Delors, J. (1996). The four pillars of education & The World Conference on Education for All (Jomtien, Thailand) launched the "Education for All" movement.

UNESCO (1992). The Rio Declaration on Environment and Development. Διαθέσιμο στο: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/836/55/PDF/N9283655.pdf?OpenElement>.

UNESCO (1996). Report of the International Commission on Education for the Twenty-first Century (highlights), Learning: the treasure within. Paris UNESCO. Διαθέσιμη στον ιστότοπο της UNESCO: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000109590>.

UNESCO (2004a). “EFA Global Monitoring Report 2005: Education for All—The Quality Imperative”. Paris: UNESCO. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000137333>.

UNESCO (2004b). Education for all: the quality imperative; EFA global monitoring report 2005; Summary, p. 2. Paris: UNESCO. Διαθέσιμο στο: [Education for all: the quality imperative; EFA global monitoring report 2005; summary - UNESCO Digital Library](#).

UNESCO (2004c). The Plurality of Literacy and its Implications for Policies. UNESCO Education Sector Position Paper. <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001362/136246e.pdf>.

UNESCO (2005). “Contributing to a More Sustainable Future: Quality Education, Life Skills and Education for Sustainable Development”. Paris UNESCO.

UNESCO (2013a). Report of the International Commission on the Development of Education, Learning to be: the world of education today and tomorrow, 2nd edit. Paris: UNESCO Διαθέσιμη στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000223222>

UNESCO (2013b). Policy guidelines for mobile learning Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000219641>.

UNESCO (2013c). WIDE “Inequalities in Education. Διαθέσιμο στο: <https://en.unesco.org/gem-report/wide-inequalities-education>.

UNESCO (2014). Sustainable Development Begins With Education. How education can contribute to the proposed post-2015 goals. Διαθέσιμο στο: <https://en.unesco.org/gem-report/sustainable-development-begins-education>.

UNESCO (2015a). *Rethinking education: towards a global common good*. Διαθέσιμη στον ιστότοπο της UNESCO: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232555>.

UNESCO (2016a). Education 2030 Incheon Declaration and Framework for Action for the implementation of Sustainable Development Goal 4 “Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all”. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656>.

UNESCO (2016b). Media and information literacy: reinforcing human rights, countering radicalization and extremism. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246371>.

UNESCO (2016c). Learning for All: guidelines on the inclusion of learners with disabilities in open and distance learning. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000244355>.

UNESCO (2017a). UNESCO and Education. Paris: UNESCO. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000248136>.

UNESCO (2017b). Sustainable Development Goal No 4 “Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong opportunities for All”. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000259784> ([Ensure quality education for all: Sustainable Development Goal 4; ten targets - UNESCO Digital Library](#)).

UNESCO (2018). UNESCO ICT Competency Framework for Teachers, Version 3. Διαθέσιμο στο: <https://www.unesco.org/en/digital-education/ict-framework-teachers>.

UNESCO (2019a). “Right to Education Handbook. Education 2030”. Paris: UNESCO.

UNESCO (2019b). Her Atlas: girls’ and women's right to education atlas: as part of the initiative: «Her education, our future». Paris: UNESCO. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000371585>.

UNESCO (2019c). Guidelines on the development of open educational resources policies. Guidelines on the development of open educational resources policies. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000371129>.

UNESCO (2019d). BEIJING CONSENSUS on artificial intelligence and education Outcome document of the International Conference on Artificial Intelligence and Education ‘Planning education in the AI era: Lead the leap’ 16 – 18 May 2019 Beijing, People’s Republic of China.

UNESCO (2020a). Global Education Monitoring Report Strategy 2019–2024. Διαθέσιμη στο: http://gem-report-2020.unesco.org/wp-content/uploads/2020/06/Strategy-2019_2024.pdf.

UNESCO (2020b). Global Education Monitoring Report. Inclusion and education: ALL MEANS ALL. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373718/PDF/373718eng.pdf.multi>.

UNESCO (2020c). Humanistic futures of learning: perspectives from UNESCO Chairs and UNITWIN Networks. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000372577>.

UNESCO (2020d). Ensuring effective distance learning during COVID-19 disruption Guidance for teachers. Education Sector. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000375116>.

UNESCO (2021a). «Reimagining our futures together: a new social contract for education». Διαθέσιμο στον ιστότοπο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707>.

UNESCO (2021b). Recommendation on Open Science 2021. Διαθέσιμη στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379949.locale=en>.

UNESCO (2021c). AI and education: guidance for policy-makers. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376709>.

UNESCO (2022a). *Official List of SDG 4 Indicators*. Διαθέσιμο στο: https://tcg.uis.unesco.org/wp-content/uploads/sites/4/2020/09/SDG4_indicator_list.pdf.

UNESCO (2022b). Protecting and prioritizing education in times of crisis. Education 2030. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382768>.

UNESCO (2022c). Guidelines for ICT in education policies and masterplans. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380926>.

UNESCO (2022d). K-12 AI curricula A mapping of government-endorsed AI curricula. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380602>.

UNESCO GEM (2023). Technology and education <https://en.unesco.org/gem-report/2023/technology>.

UNESCO Institute for Education (2004). UNESCO Annual Report 2004. Διαθέσιμο στο: <https://uil.unesco.org/annual-report-2004-unesco-institute-education>.

UNESCO Institute for Information Technologies in Education (2010a). Media Literacy and New Humanism. Διαθέσιμο στο: <https://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214678.pdf>.

UNESCO Institute for Information Technologies in Education (2010b). Mobile learning for quality education and social inclusion, Policy brief. Διαθέσιμο στο: <https://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214679.pdf>.

UNESCO Institute for Information Technologies in Education (2011) “Digital Literacy in Education”, policy brief. Διαθέσιμο στο: <https://iite.unesco.org/publications/3214688/>.

UNESCO Institute for Information Technologies in Education in cooperation with the TheNext Minds. (2020). Shnurenko, I, Murovana, T., Kushchu, I. (Artificial Intelligence Media and Information Literacy, Human Rights and Freedom of Expression. Διαθέσιμο στο: [https://iite.unesco.org/wp-content/uploads/2021/03/AI MIL HRs FoE 2020.pdf](https://iite.unesco.org/wp-content/uploads/2021/03/AI_MIL_HRs_FoE_2020.pdf).

Unesco Institute for Statistics. (2012). International Standard Classification of Education (ISCED) 2011. Montreal: UNESCO.

UNESCO MILID Yearbook (2015). Media and Information Literacy for the Sustainable Development Goals (Gothenburg The International Clearinghouse on Children, Youth and Media, Nordicom, University of Gothenburg).

UNESCO MILID Yearbook (2016). Media and Information Literacy: Reinforcing Human Rights, Countering Radicalization and Extremism. Διαθέσιμο στο: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246371>.

UNESCO-UIS (2018). «Quick Guide to Education Indicators for SDG 4». Canada: UNESCO-UIS. Διαθέσιμο στο: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/quick-guide-education-indicators-sdg4-2018-en.pdf>.

UNESCO-UIS (2018). SDG 4 Data Book: Global Education Indicators 2018. Διαθέσιμο στο: <http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/sdg4-data-book-2018-en.pdf>

UNESCO - UIS (2021). SDG 4 Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all METADATA. Διαθέσιμο στο: <https://tcg.uis.unesco.org/wp-content/uploads/sites/4/2021/08/Metadata-4.4.2.pdf>.

UNESCO-UIS (2022). “Setting Commitments National SDG 4 Benchmarks To Transform Education”, Διαθέσιμο στον ιστότοπο της UNESCO: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382076>.

UNICEF (2000). “Defining quality in education” (Document no. UNICEF/PD/ED/00/02). New York: UNICEF.

United Nations (1974). Σύσταση σχετικά με την εκπαίδευση για Διεθνή Κατανόηση, Συνεργασία και Ειρήνη και Εκπαίδευση σχετικά με τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και τις Θεμελιώδεις Ελευθερίες (1974). Αρχή 11 της Σύστασης (Reccomendation concerning Education for Inernationa Understanding, Cooperation and Peace and Education relating to Human Rights and Fundamental Freedoms, 19 November 1974).

United Nations (1992). Sustainable Development Agenda 2021, Conference on Environment & Development, Rio de Janerio, Brazil, 3 - 14 June 1992 στο: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>.

United Nations (2015a). Addis Ababa Action Agenda of the Third International Conference on Financing for Development (New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs Financing for Development Office). Διαθέσιμο στο: https://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/08/AAAA_Outcome.pdf.

United Nations (2015b). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. New York, UNGA (Doc. A/RES/70/1.)

United Nations (2022a). Guidelines for National Consultations, Transforming Education Summit 2022, Common Agenda, April 2022, p. 7-8. Διαθέσιμο στο:

https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/tes_guidelines_for_national_consultations.pdf.

United Nations (2022b). The Sustainable Development Goals Report 2022. Διαθέσιμη στο: <https://desapublications.un.org/publications/sustainable-development-goals-report-2022>.

UNESCO GEM (2023). Technology and education <https://en.unesco.org/gem-report/2023/technology>.

Voluntary National Review 2022 on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development” (Greece), Main messages. Διαθέσιμη στην ιστοσελίδα του ΟΗΕ: <https://hlpf.un.org/countries/greece/voluntary-national-review-2022><https://hlpf.un.org/countries/greece/voluntary-national-review-2022>

World Education Forum (2000). «*The framework for action-Education for all, Meeting our collective Commitments*», Dakar, Senegal, 26-28 April 2000.

Yamada, S. (2016). Post-2015 and the SDG4 framework: Shifting focus to the learners’ skills and knowledge. *Norrag News*, 54, 30. Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.26153.19045>.

ΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

Έδρα UNESCO Διαπολιτισμικής Πολιτικής για μια Δραστήρια και Αλληλέγγυα Ιθαγένεια του Πανεπιστημίου Μακεδονίας: Διαδικτυακό Εκπαιδευτικό Σεμινάριο 21 Ωρών «Οι Δράσεις της Unesco για μια Εκπαίδευση χωρίς Αποκλεισμούς στο Πλαίσιο των 17 Στόχων του ΟΗΕ για Βιώσιμη Ανάπτυξη» στο: <https://unescochair.uom.gr/?p=967>

Εκπαίδευση των Παιδιών της Μουσουλμανικής Κοινότητας στη Θράκη: ΚΕΣΠΕΜ στο: <https://museduc.gr/el/%CF%84%CE%BF-%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%B1%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CE%B4%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%83>

Ευρωπαϊκή Ένωση. Επίσημη Ιστοσελίδα της ΕΕ για το Ευρωπαϊκό Δίκαιο: Eur-lex
Access to EU Lex στο: [EU law - EUR-Lex \(europa.eu\)](http://europa.eu/lex)

Ελληνική Στατιστική Αρχή: ΣΤΟΧΟΣ 4, Διασφαλίζουμε την ελεύθερη, ισότιμη και
ποιοτική εκπαίδευση προάγοντας τις ευκαιρίες για δια βίου μάθηση στο:
<https://www.statistics.gr/el/sdg4>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: EQAVET - European Quality Assurance in Vocational
Education and Training (Ευρωπαϊκό Δίκτυο για τη Διασφάλιση της Ποιότητας στην
Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση (EQAVET)) στο: :
<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1536&langId=engns/home.aspx>

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Ευρωπαϊκός Χώρος
Εκπαίδευσης στο Συμβούλιο της ΕΕ,
<https://www.consilium.europa.eu/el/policies/education-area/>.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ευρωπαϊκός Χώρος Εκπαίδευσης. Ευρωπαϊκό Εξάμηνο/
Ανάλυση ανά χώρα στο: <https://education.ec.europa.eu/el/about-eea/european-semester>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Μητρώο ομάδων εμπειρογνομόνων της Επιτροπής και άλλων
παρεμφερών οργάνων:

Μητρώο για ΟΕ για τα Σχολεία στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,
<https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=el&groupID=3810>

Μητρώο για ΟΕ σε Τριτοβάθμια Εκπαίδευση στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής
Επιτροπής, <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=el&groupID=3799>

Μητρώο για ΟΕ Επαγγελματική Εκπαίδευση στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής
Επιτροπής, <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=el&groupID=3798>

Μητρώο για ΟΕ Εκπαίδευσης Ενηλίκων στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,
<https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=el&groupID=3797>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή Αντιπροσωπεία της Ελλάδος: «Η Επιτροπή εντείνει τη δράση της για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και την προώθηση του ψηφιακού γραμματισμού των νέων» στο: https://greece.representation.ec.europa.eu/news/i-epitropi-enteinei-ti-drasi-tis-gia-tin-antimetopisi-tis-parapliroforisis-kai-tin-proothisi-toy-2022-10-12_el

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ευρωπαϊκός Χώρος Εκπαίδευσης, Έκθεση Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης και κατάρτισης, <https://education.ec.europa.eu/el/about-eea/education-and-training-monitor>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων, «Οι 20 αρχές του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων», https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_el.

ΙΤΥΕ Διόφαντος: Πλατφόρμα Ευρωπαϊκής Σχολικής Εκπαίδευσης, Τι είναι το e-twinning, <https://www.etwinning.gr/etwinning/etwinning>

Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: Κέντρα Εκπαίδευσης για το Περιβάλλον και την Αειφορία, 2022, <https://kpe.inedivim.gr/>

ΡΟΗ: Πανελλήνια Μαθητική Προσομοίωση των Επιτροπών του ΟΗΕ «Μαθητές σε Ρόλο Διπλωμάτη», 2016-22, <https://roh.gr>

Ηνωμένα Έθνη: Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ (UNRIC). Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης, <https://unric.org/el/17-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%BF%CE%B9-%CE%B2%CE%B9%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B7%CF%83-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%83/>

Οδηγός του Πολίτη: ΟΑΕΔ. Σε λειτουργία νέα ψηφιακή πλατφόρμα για ΑμεΑ, <https://www.odigostoupoliti.eu/oaed-se-leitourgia-nea-psifiaki-platforma-gia-amea/>

Συμβούλιο της ΕΕ και Ευρωπαϊκό Συμβούλιο: Επιτροπή Ευρωπαϊκού Χώρου Έρευνας και Καινοτομίας (ERAC), <https://www.consilium.europa.eu/el/council-eu/preparatory-bodies/european-research-area-and-innovation-committee-erac/>.

Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης: Αναδύομενες τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών, ενίσχυση της ψηφιακής διακυβέρνησης και άλλες διατάξεις, στο: <http://www.opengov.gr/digitalandbrief/?p=2891>

European Commission: EASI. Basic Alternative Skills Innovative Schemes Action, <https://www.easibasic.gr/en/home/>

Encyclopædia Britannica (2023): Brundtland Report, publication by World Commission on Environment and Development στο: <https://www.britannica.com/topic/Brundtland-Report>

Bruegel: Up and ahead: skills for a more resilient EU workforce στο: <https://www.bruegel.org/event/and-ahead-skills-more-resilient-eu-workforce>

CEDEFOP: Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης στο: <https://www.cedefop.europa.eu/el>

CEDEFOP: Ευρωπαϊκός δείκτης δεξιοτήτων στο: [Ευρωπαϊκός δείκτης δεξιοτήτων | CEDEFOP \(europa.eu\)](https://www.cedefop.europa.eu/en/indicators/skills-competences-employment)

CEDEFOP: Εργαλειοθήκη EEK για την αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης στο: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving>

CEDEFOP: Εργαλειοθήκη EEK για την αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης Γίνε πρεσβευτής για την αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης της EEK, στο: [https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-](https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving)

[leaving/blog/welcomehttps://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/ambassadors/become-ambassador](https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/blog/welcomehttps://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/ambassadors/become-ambassador)

CEDEFOP: VET toolkit for empowering NEETs. Source of support to young people not in employment, education or training στο: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/neets>

CEDEFOP: Εργαλειοθήκη ΕΕΚ για την αντιμετώπιση της πρόωρης εγκατάλειψης Κορονοϊός: Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αυξάνει τον κίνδυνο εγκατάλειψης του σχολείου για τους ευάλωτους μαθητές <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-toolkit-tackling-early-leaving/blog/coronavirus-distance-learning-increases-dropout-risk-vulnerable-learners>
https://www.cedefop.europa.eu/files/vet_and_inclusion_a_european_picture_presentation.pdf.

CEDEFOP: The European Year of Skills brings Cedefop centre-stage (Το Ευρωπαϊκό Έτος Δεξιοτήτων φέρνει το Cedefop στο επίκεντρο) στο: <https://www.cedefop.europa.eu/en/news/european-year-skills-brings-cedefop-centre-stage>

CEDEFOP: Skills Intelligence (Ευφυΐα Δεξιοτήτων) στο: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/skills-intelligence>

CEDEFOP: Skills-OVATE (Δεξιότητες OVATE), <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/skills-online-vacancies>

CEDEFOP: Opinion survey on VET

Δημοσκόπηση για την ΕΕΚ στο: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/opinion-survey-on-vet> &

Δημοσκόπηση για την Ελλάδα στο: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/opinion-survey-on->

[vet?visualisation=HIGHLIGHTS&topic=group0&question=QH1TH_Q&answer=QH1TH_A1&subset=EducationLevel&subsetVal=All&country=EL&countryB=EU28](https://www.eit.europa.eu/en/visualisation/HIGHLIGHTS&topic=group0&question=QH1TH_Q&answer=QH1TH_A1&subset=EducationLevel&subsetVal=All&country=EL&countryB=EU28)

Digieduhack 2021 Partners & Supporters. What Is Digieduhack, <https://digieduhack.com/en/>

EMIS: Education Management Information System (EMIS), <https://emis.go.ug/>

European Institute of Innovation and Technology (EIT): Making innovation happen, <https://eit.europa.eu/>

European Institute of Innovation and Technology (EIT): Knowledge and Innovation Communities, <https://eit.europa.eu/our-communities/eit-innovation-communities>

European Institute of Innovation and Technology (EIT): Why EIT Jumpstarter?, <https://eitjumpstarter.eu/why-eit-jumpstarter/>

European Institute of Innovation and Technology (EIT): EIT Labels, <https://eit.europa.eu/our-activities/education/eit-label>

European Institute of Innovation and Technology (EIT): EIT Women Entrepreneurship and Leadership, <https://eit.europa.eu/our-activities/entrepreneurship/women-entrepreneurship-and-leadership>

European Institute of Innovation and Technology (EIT): EIT Manufacturing LEADERS – Women Innovators in Manufacturing at EIT RIS, <https://www.eitmanufacturing.eu/calls/leaders-call-now-open/?msclkid=7619be08cf7a11ec89b849ec27434e61>

European Institute of Innovation and Technology (EIT): EIT ENGIE RawMaterials, <https://www.engieproject.eu/>

EIT Knowledge and Innovation Communities: GIRLS GO CIRCULAR, Digital and Entrepreneurial Skills for the Circular Economy, <https://eit-girlsgocircular.eu/>

ETF, ITC: Digitally excluded, What do we mean by digital exclusion?

<https://digitallyexcluded.org/>

ETF (Ευρωπαϊκό Ίδρυμα Επαγγελματικής Κατάρτισης): #26 – Demystifying green skills στο <https://www.etf.europa.eu/en>

EOSC Portal (European Open Science Cloud): A gateway to information and resources in EOSC, About the EOSC Portal, <https://eosc-portal.eu/about-eosc-portal>

European Training Foundation: Creating New Learning (CNL) What is the Creating New Learning initiative? <https://openspace.etf.europa.eu/pages/creating-new-learning-cn1>

Eurofound: NEETs, 15.9.2022 <https://www.eurofound.europa.eu/topic/neets>

European Union: European youth Portal, https://youth.europa.eu/home_en

European Commission: SELFIE A tool to support learning in the digital age, Get to know SELFIE, <https://education.ec.europa.eu/selfie>

European Commission: Research and Innovation, European Research Area – ERA: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/Res-research-area_en

European Commission: EU Science Hub DigComp, https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcomp_en

European Commission: Erasmus+, EU programme for education, training, youth and sport, What is Erasmus, <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/about-erasmus/what-is-erasmus>

European Commission: Erasmus+, EU programme for education, training, youth and sport, Jean Monnet Actions: stimulating teaching and research on the European Union

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/opportunities/opportunities-for-organisations/jean-monnet-actions>

European Commission: Europe's Digital Decade: digital targets for 2030, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en

European Commission: European Education Area, Digital Education Action Plan – Action 9, <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/digital-education/action-plan/action-9?>

European commission: KnowSDGs, Welcome to the KnowSDGs Platform, <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/>.

European commission: KnowSDGs, SDG Mapper, <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/sdgmapper>.

European commission: KnowSDGs, SDG Mapper How to use the tool, <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/sdgmapper#api>

European commission: KnowSDGs, Uncovering SDG Interlinkages: interconnectedness and policy coherence for sustainable development, <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/intro-interlinkages>

European commission: KnowSDGs, SDG interlinkages visualization tool - Target level, <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/interlinkages-targets>

European Commission JRC: EnablingSDGs, <https://knowsdgs.jrc.ec.europa.eu/enablingsdgs>

European Commission: Smart Specialisation for Sustainable Development Goals, <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/sustainable-development-goals>

European Commission: “Smart Specialisation Platform”, Pilot methodology <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/pilot-methodology#fragment-89005-liee>

European Commission: European Education Area, Quality education and training for, Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning, <https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/key-competences>

European Commission: European Education Area, Explore the EEA <https://education.ec.europa.eu>

European Commission: Research and Innovation, European innovation scoreboard, https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en

European Commission: Shaping Europe's digital future, The Europeana Platform, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/europeana>

European Commission, European Education Area Quality education and training for all, Are you a digital educator? Sign-up for the "Teachers as Researchers weeks", <https://education.ec.europa.eu/news/are-you-a-digital-educator-sign-up-for-the-teachers-as-researchers-weeks>

European Commission: Shaping Europe's digital future, Safer Internet Centres, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/safer-internet-centres>

European Commission: Better Internet for kids, Creating a safer and better internet for children and young people, <https://www.betterinternetforkids.eu/>

European Union: Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/ks-04-17-780>

European Union: Eurostat, Data browser, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_04_70/default/table?lang=en

European Union: Eurostat, SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS Key findings, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/key-findings>

European Union: Eurostat SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS Database

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/database>

EIT food: EWA Empowering Women in Agrifood,
<https://www.eitfood.eu/projects/ewa-empowering-women-in-agrifood-2022>

UNESCO: Global Open Access Portal, <https://goap.info/>

International Association for the
Evaluation of Educational Achievement: International Computer and Information
Literacy Study (ICILS), <https://www.iea.nl/studies/iea/icils>

UNESCO: International Task Force on Teachers for Education 2030, About the Teacher
Task Force, <https://teachertaskforce.org/who-we-are/about-ttf>

UN, IOM Greece <https://greece.iom.int/en/hellenic-integration-support-beneficiaries-international-protection-helios>

Mediterranean Education Initiative for Environment and Sustainability (MedIES):
WELCOME TO THE MEDIES E-NETWORK!, <https://medies.net/welcome-to-the-new-medies/>

Solidarity now: «ΜΟΝΟΠΑΤΙ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ» ΑΠΟ
TO SOLIDARITY NOW, 24/1/2022,
<https://www.solidaritynow.org/%CE%B4%CE%B5%CE%BB%CF%84%CE%B9%CE%BF-%CF%84%CF%85%CF%80%CE%BF%CF%85-%CE%BC%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CF%80%CE%AC%CF%84%CE%B9-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%8C%CE%BB%CE%B1-%CF%84%CE%B1-%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4/>

UNECE: UNECE to commemorate 2013 United Nations Global Road Safety Week,
21/4/2013, <https://unece.org/transport/press/unece-commemorate-2013-united-nations-global-road-safety-week>

UnternehmerTUM GmbH: Empowering Women in Urban Mobility, <https://www.unternehmertum.de/en/landingpages/women-in-urban-mobility>

UnternehmerTUM: GmbH, Female Innovators in Urban Mobility Program 2022, <https://www.unternehmertum.de/en/landingpages/female-innovators-in-urban-mobility-program>

UNESCO: Futures of Education A Global Conversation on the Right to Education, Reviewing and extending the understanding of the Right to education in the 21st Century, <https://en.unesco.org/futuresofeducation/get-involved/right-to-education>

UNESCO: UNESCO Associated Schools Network, <https://www.unesco.org/en/aspnet>

UNESCO Chair for Intercultural Policy UoM: The UNESCO Chair you-tube, <https://www.youtube.com/channel/UCZ6PTqA68QJbaB7dJW9-YUQ>

UNESCO: Communication and Information, <https://www.unesco.org/en/communication-information>

UNESCO: Education transforms lives, <https://www.unesco.org/en/education>

UNESCO: Futures of Education, Transforming Education Summit, <https://en.unesco.org/futuresofeducation/transforming-education-summit>

UNESCO: Futures of education, A new social contract, <https://en.unesco.org/futuresofeducation/>

UNESCO: Futures of Education, Vote on the top challenges and purposes of education, <https://en.unesco.org/futuresofeducation/get-involved/top-3-challenges-and-purposes-education>

UNESCO: Futures of Education, Your view on the futures of education, <https://en.unesco.org/futuresofeducation/get-involved/your-view-futures-education>

UNESCO Institute of Statistics: Global Alliance to Monitor Learning GAML, <https://gaml.uis.unesco.org/about/>

UNESCO: UNESCO Global Monitoring Report, GEM Technology and Education, <https://www.unesco.org/gem-report/en/technology>

Profuturo: UNESCO GEM Report 2023: Technology in education analysed by UNESCO, 28/1/2022, <https://profuturo.education/en/observatory/approaches/gem-report-2023-technology-in-education-analysed-by-unesco/>

UNESCO: Global Education Coalition, <https://gloaleducationcoalition.unesco.org/>

UNESCO-UIS: Global Education Observatory (GEO), (Παγκόσμιο Παρατηρητήριο για την Εκπαίδευση), <https://geo.uis.unesco.org/>

UNESCO Global Education Cooperation Mechanism: TES Following up on the transformative commitments made at the Summit, <https://knowledgehub.sdg4education2030.org/TESEFollowUp>

UNESCO Her Atlas: Monitoring the right to education for girls and women <https://en.unesco.org/education/girls-women-rights>

UNESCO IAG-EII: Inter-Agency Group on Education Inequality Indicators (IAG-EII), <https://iag.uis.unesco.org/>

UNESCO: Information for All Programme (IFAP), Information Literacy, 12/10/2022, <https://www.unesco.org/en/ifap/information-literacy>

UNESCO Institute for Statistics: COVID-19 Education Response, <https://covid19.uis.unesco.org>

UNESCO Institute for Statistics: Sustainable Development Goal 4, <http://uis.unesco.org/en/topic/s:sustainable-development-goal-4>

UNESCO Institute for Information Technologies in Education, Theme: Media and information literacy (MIL), <https://iite.unesco.org/theme/media-and-information-literacy/>

UNESCO International Institute for Educational Planning (IIEP): Planning education, Building the future, <https://www.iiep.unesco.org/en>

UNESCO International Bureau of Education: <http://www.ibe.unesco.org/>

UNESCO Introducing the Global Declaration on Connectivity for Education at the Global Education Summit, 30/7/2021, <https://en.unesco.org/futuresofeducation/news/introducing-global-declaration-connectivity-education-global-education-summit>

UNESCO: National Consultations for the Transforming Education Summit, <https://www.unesco.org/en/articles/national-consultations-transforming-education-summit>

UNESCO: Observatory on the Right to Education, <https://en.unesco.org/themes/right-to-education/database>

UNESCO: Leading SDG 4 - Education 2030, <https://en.unesco.org/themes/education2030-sdg4>

UNESCO: PEER, <https://education-profiles.org/>

UNESCO: Recommendation on Open Educational Resources (OER), <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373755/PDF/373755eng.pdf.multi.page=3>

UNESCO: The Revised Global Declaration on Connectivity for Education, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380598/PDF/380598eng.pdf.multi>

UNESCO: Technical Cooperation Group on SDG4 Indicator, <https://tcg.uis.unesco.org/>

UNESCO: Visualisation Gallery, <http://uis.unesco.org/en/visualisations>

UNESCO: UNESCO & the European Union, Partnering towards Common Goals, <https://en.unesco.org/fieldoffice/brussels/eu-partnership>

UNESCO-Institute for Statistics: Data for the Sustainable Development Goals, <http://uis.unesco.org/>

UNESCO :UIS: Global Education Database, <http://data.uis.unesco.org/index.aspx?queryid=3409>

UNESCO-UIS: Glossary, <https://uis.unesco.org/en/glossary-term/digital-literacy>

UNESCO: World Inequality Database on Education (WIDE), <https://www.education-inequalities.org/>

United Nations: Transforming Education, Gateways to Public Digital Learning, <https://www.un.org/en/transforming-education-summit/gateways-public-digital-learning>

United Nations: Sustainable Development Goals Knowledge Platform, Report of the World Commission on Environment and Development – Our Common Future, note / by the Secretary-General, <https://digitallibrary.un.org/record/139811>

United Nations: Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, <https://sdgs.un.org/2030agenda>

United Nations: SDG4, Ensure inclusive and equitable quality education and promote lifelong learning opportunities for all, <https://sdgs.un.org/goals/goal4>

United Nations: Transforming Education Summit, Thematic Action Tracks,
<https://www.un.org/en/transforming-education-summit/action-tracks>

United Nations: Transforming Education Summit, About the 2022 UN Transforming Education Summit, <https://www.un.org/en/transforming-education-summit/about>

United Nations: Voluntary National Reviews, <https://hlpf.un.org/vnrs>

United Nations: Voluntary National Review (GREECE) 2018
<https://hlpf.un.org/countries/greece/voluntary-national-review-2018>

World Cultural Heritage Youth Symposium: <https://olympiayouthsymposium.com/>